

Благодійний фонд «Майдан закордонних справ»

**Стратегія національної безпеки
України (альтернативна)**

**Стратегия национальной
безопасности Украины
(альтернативная)**

**Ukrainian National Security Strategy
(alternative vision)**

Луцьк • 2016

УДК 351.862.4(477)
ББК 66.2(4УКР)
С 83

Благодійний фонд «Майдан закордонних справ»
С 83 Стратегія національної безпеки України (альтернативна) –
Луцьк: МКФ «Християнське життя», 2016. – 432 с.
ISBN 978-966-8495-52-6

У лютому 2015 року Рада національної безпеки та оборони України оприлюднила нову Стратегію нацбезпеки, яку відразу жорстко розкритикувала експертна спільнота. Альтернативна стратегія, пропонована Вашій увазі, є спробою впорядкувати та спрямувати критику і дискусію в конструктивне русло: критикуючи – пропонуй. Стратегія національної безпеки України (альтернативна), опрацьована Олексієм Куроп'ятником, аналітиком «Майдану закордонних справ» суттєво розширює уявлення про самі підходи до осмислення національної безпеки, і пропонує в центрі уваги поставити цінності та інтереси громадянина. Такий підхід, серед іншого, приводить і до достатньо несподіваного висновку: загрозами національній безпеці України можуть бути і державний апарат, і правлячий політичний клас (у їх теперішньому стані).

УДК 351.862.4(477)
ББК 66.2(4УКР)

ISBN 978-966-8495-52-6

© БФ «Майдан закордонних справ», 2016

UA

Передмова

Стратегія національної безпеки України альтернативна є відповіддю на Стратегію національної безпеки та оборони України, яка була підготовлена РНБОУ та НІСД та підписана Президентом у травні 2015 року.

Наміром цієї роботи є спроба показати інший підхід до самого поняття «Національна безпека», підкріпивши його відповідною аргументацією, та скласти на основі такого підходу власний перелік пріоритетних загроз і викликів, актуальних для України після Майдану 2014 року. Початково цей підхід передбачав, що правильно визначені проблеми вже забезпечать щонайменше 50% правильних рішень для нього вирішення.

Поступово центр уваги роботи зміщувався у сферу практичних рекомендацій на середню, бажано довготермінову перспективу, що призвело до збільшення обсягу дослідження. У будь-якому разі досягнутий результат вбачається автором як наріжний камінь для подальшої роботи у напрямках, визначених у дослідженні.

Дослідження розраховане на увагу цивільних держслужбовців та військовослужбовців структур т.зв. «сектору оборони та безпеки», депутатів різних рівнів та їхніх помічників, експертного співтовариства, громадських активістів та представників ЗМІ, які виявляють справжній інтерес до цієї сфери державної діяльності.

Липень 2015 – лютий 2016
Київ

Подяка

Автор хотів би відзначити вклад цілої низки людей, без співробітництва із якими та без допомоги яких завершення цієї роботи було б навряд чи можливим.

Перш за все, автор вдячний док. Лорі Клеарі та полковнику Мартіну Форгрейву (обидва з Академії Оборони Великобританії), які провели чудовий семінар в травні 2015 року в Києві з питань безпеки та надихнули автора провести це дослідження.

Дуже вдячний Юрію Смелянському, прекрасному економісту Майдану закордонних справ, який вніс багато цінного до текстового наповнення розділів, пов'язаних з економічними питаннями.

Висловлюю подяку Юрію Романюку, співробітнику РНБОУ, за його доброзичливі, вдумливі ремарки та цінні коментарі. Ціла низка колег морально підтримувала написання цього дослідження як в держапараті (зокрема, у «секторі безпеки та оборони»), так і за його межами, які нині вже вийшли на пенсію. Окрема вдячність Андрію Ординовичу (Генштаб ЗС України), Сергію Кошелухову, раднику депутата О.Скрипника (Верховна Рада України).

Щодо відставних експертів, які зараз перебувають на пенсії, моя велика вдячність Ігорю Костенку, генерал-майору СБУ/СЗРУ, за його цінні зауваження та підтримку. Також я вдячний військовим експертам, таким, як генерал-полковник Володимир Замана, колишній начальник ГШ ЗСУ, генерал-лейтенант Юрій Думанський, колишній заступник Начальника Генштабу ЗСУ.

Щира вдячність українському експертному співтовариству, яке професійно займається питаннями національної безпеки, в першу чергу, Миколі Сунгуровському та Олексію Мельнику (обидва з Центру Разумкова). Окрема подяка за моральну підтримку та допомогу у презентації Валентину Бадраку та Володимирі Копчаку (обидва з Центру дослідження армії, конверсії та роззброєння), Володимирі Поліводі (Національний Інститут Стратегічних Досліджень).

Автор також вдячний активістам Майдану, зокрема Андрію Мигалу, за його доброзичливу допомогу в розробці розділів з економічних питань.

Окрема подяка автора коректорам тексту – викладачам Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки, м.Луцьк:

- Данилюк Ніні Олексіївні, доктору філологічних наук, професору кафедри української мови (український текст) та
- Приймачок Оксані Іванівні, кандидату філологічних наук, доценту кафедри історії та культури української мови (рос. текст).

Фонд Майдан закордонних справ висловлює окрему подяку голові УСПП Кінаху А.К. за моральну підтримку в просуванні ідей даного дослідження в бізнесове середовище країн та за фінансову допомогу у його виданні.

Список скорочень

СНБОУ-2015	Стратегія національної безпеки і оборони України, останній варіант, яка вийшла в світ в лютому 2015 року та була підписана Президентом у травні 2015 року
------------	---

СТРАТЕГІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ (АЛЬТЕРНАТИВНА)

Олексій Куроп'ятник
експерт з питань національної безпеки
фонд «Майдан закордонних справ»

ВСТУП

У травні 2015 року Президент України підписав нову редакцію Стратегії національної безпеки та оборони України (надалі – СНБОУ-2015¹), яка разом із Концептуальними засадами² (далі – КЗЗНБ) визначила як розуміння керівництвом держави самого поняття «національна безпека», так і цілей держави у цій сфері та шляхів їх досягнення. У новій СНБОУ виокремлено два блоки загроз: внутрішні та зовнішні. Із цим можна цілком погодитися. До зовнішніх загроз автори віднесли тільки одну домінуючу – Росію як агресора. Крім того, важливим чинником є відсутність ефективного зовнішнього гарантування безпеки держави.

До внутрішніх загроз віднесено вісім, які коротко можна визначити так:

- Неефективність системи забезпечення сектору національної безпеки та оборони як функція держави (громадська/волонтерська компонента не розглядається як суб'єкт)
- Корумпованість та неефективна система державного апарату управління (олігархат та «політичний клас» як суб'єкт взагалі не розглядаються як джерело загроз)
- До решти пріоритетних загроз віднесено економічну кризу та виснаження фінансових ресурсів держави, зниженні рівня життя населення, загрози енергетичної, критично важливої інфраструктурної, кібернетичної, інформаційної, екологічної та техногенної безпеки.

1 УКАЗ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ № 287/2015 <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>

2 Концептуальні засади розвитку системи забезпечення національної безпеки. Аналітична доповідь. НІСД, Київ 2015, http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/nac_bezp-182c8.pdf

Українські експерти висловили чисельні критичні зауваження до нової редакції СНБОУ – 2015, які можна звести переважно до таких:

Загальні зауваження:

- Стратегія є декларативною: майже усі заходи правильні, однак вони прописані в Конституції та інших законах України і не виконуються уже 23 роки³, хоча ніхто за це не покараний.⁴
- Не дано відповідей на конкретні загрози, які уже існують і використовуються ворогом.
- Попри гібридний характер агресії, відновлення територіальної цілісності держави передбачено виключно військово-технічними (створення професійної армії не планується⁵) і дипломатичними заходами.
- Пріоритетом визначено «підготовку держави до відсічі (майбутньої) збройної агресії». Насправді, на думку експертів, це має бути мобілізація держави, усвідомлення рівня небезпеки, що конфліктує з оманливою ідеологією про АТО.
- Головним елементом перемоги в СНБ вказані ЗСУ, однак це суперечить твердженню Президента, що «мінським домовленостям» немає альтернативи.
- Військові методи важливі, але тільки ними нам не можна виконати завдання з протидії тактиці Росії. Насправді, головне – це не допустити дестабілізації ситуації всередині країни, що передбачає успішне проведення реформ, боротьбу з корупцією і нейтралізацію російської пропаганди.⁶

3 РЕЗНІКОВА О., Оновлення Стратегії національної безпеки України у контексті нових викликів і загроз, Віче №5, Березень 2015, <http://www.viche.info/journal/4629/>

4 Курус Ігор, координатор Громадської кампанії «За відповідальну владу», Стратегія нацбезпеки: ті ж яйця, тільки в профіль, 29 травня 2015, <http://www.pravda.com.ua/columns/2015/05/29/7069490/>

5 James Sherr, Associate Fellow at Chatham House, Great Britain, during the 7th Kyiv Security Forum. <http://ksf.openukraine.org/en/news/864-zahid-maje-vzyati-za-strategichnu-metu-vidbudovu-ukrajini--dzhejms-sherr>

6 МЕЛЬНИК Олексій, співдиректор програм зовнішньої політики та міжнародної безпеки Центру Разумкова, НОВА ТАКТИКА РФ

Воєнна загроза:

- Стратегія зводить майже усі виклики до російської воєнної загрози;⁷ цю думку подано як прорив стратегічного мислення в Україні.
- СНБОУ визнає війну гідридною, водночас передбачає її реалізацію в умовах звичайної війни III покоління.⁸
- СНБОУ передбачає підготовку до симетричних дій попри суттєву різницю в ресурсах між Україною та РФ.⁹ На думку експертів, розрахунок на перемогу ЗСУ над військами супротивника в умовах Мінських угод є небезпечною ілюзією. Досягти перемоги можливо виключно шляхом вмілого використання спецслужб.
- Стратегія не має концепції перемоги, однак вважає агресію РФ довготерміноюю.

Закріплюється вихід з правового поля:

- Воєнний стан підмінено «правовим режимом воєнного стану» в умовах АТО

Зовнішньополітичний курс залишається непослідовним:

- Україна готується до інтеграції в ЄС та НАТО, однак не буде вступати в НАТО у найближчі 10 років. Водночас, інтеграція з ЄС – це не вступ. При цьому країна воює із РФ, але не залишає СНД.

Невоєнні загрози:

- Визначено, що досягнення цілей потребує «забезпечення поступального суспільно-політичного й соціально-економічного розвитку України», але не вказано шляхи, як цього досягти (можливо, через значне підвищення комунальних тарифів та деіндустріалізацію країни).
- Метою агресивних дій РФ визначено «підрив суспільно-політичної стабільності України», але не вказано, як планується підтримувати

7 Роман Зварич, Мильні бульбашки монопольно-олігархічної стратегії «Дзеркало тижня. Україна» №19, 29 травня 2015

http://gazeta.dt.ua/internal/milni-bulbashki-monopolno-oligarhichnoyi-strategiyi_.html

8 Ігор Курус, там же

9 Олександр СКІПАЛЬСЬКИЙ: «Про необхідність доопрацювання Стратегії національної безпеки України», виступ на засідання експертної ради ЦДАКР 2ю 6.06.2015 р.

<http://cacds.org.ua/ru/comments/506>

суспільно-політичний мир в регіонах (можливо, шляхом «децентралізації»)

Загроза економічного колапсу:

- Щодо деградації економіки, зазначено, що хтось в Україні блокує зусилля держави щодо протидії монополізації стратегічних галузей національної економіки російським капіталом; у такому разі із ким та як боротися.
- Новою загрозою національної безпеки визначено «монопольно-олігархічну економічну модель», яка виникла (прізвище монополіста – олігарха не названо, але з авторами можна цілком погодитися).

Боротьба з корупцією:

- Вкотре корупція визнана загрозою, проте заплановані 5% ВВП щорічно на оборонні замовлення, які міцно зав'язані на корупційні схеми, без надійних інструментів громадянського контролю створюють критичніші загрози нашій обороноздатності в умовах війни.

Існують *інші погляди* на загрози національної безпеки України. Один відбиває думки наших друзів в США¹⁰, який також бачить внутрішні та зовнішні загрози, але інакше:

- **внутрішні:** втрата єдності країни та корупція влади,
- **зовнішні:** втрата підтримки (західних) друзів та військова агресія РФ.

Другий розглядає проблему безпеки національних інтересів ширше¹¹, ставлячи під сумнів базові поняття, зважаючи на критичний стан держави:

- Поставлено питання про суб'єктність СНБОУ (на захист кого спрямована): держава чи нація. Показана фундаментальна конфліктність двох підходів, руйнування зв'язку між державою, нацією та

¹⁰ Девід Крамер (David J. Kramer), президент «Freedom House», раніше заступник Державного секретаря США з питань демократії, прав людини та праці, його заключний виступ на 8-му Київському Безпековому Форумі 28 травня 2015 року, організованому Фондом Арсенія Яценюка «Відкрий Україну» cfile:///C:/Users/User/Downloads/Kyiv%20Security%20Forum2015_digest.pdf

¹¹ Сергій Дацюк, Філософ, КРИТИЧНИЙ ПОГЛЯД НА СТРАТЕГІЮ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ, 03 червня 2015, <http://blogs.pravda.com.ua/authors/datsuk/556ea7187072f/>

територією в сучасній Україні. Зроблено висновок: держава є поганим менеджером, справжніх загроз для нації не бачить, відтак варто доручити виконання СНБ громаді.

- Оскільки держава як суб'єкт СНБ не гарантує безпеку суспільству, запропоновано два сценарії подальших дій:
 - нинішня держава є абсолютно нездатна адекватно виконувати свої обов'язки, тому її треба демонтувати, повністю замінити зусиллями громади, однак, виникла проблема перехідного періоду;
 - нинішня держава здатна лише частково функціонувати адекватно, відтак роль громади є меншою, тільки на критичних напрямках (волонтерський рух), а «держави має стати менше» (її функції мають скоротитися до мінімально необхідних).
- Поставлено питання поняття «нація» як політичне утворення, яке здатне гарантувати безпеку особистості. Як альтернативу розглядають племена, народності та народи, можливо територіальні громади (*Але тоді слід забути про таке поняття, як «українська політична нація», а вказане – шлях до громадянської війни. – авт.*)
- Неспроможність держави виконувати безпекову функцію ставить під сумнів життєздатність України в рамках Вестфальської системи «національних суверенних держав». Однак втрата території для нації/народу означає втрату ресурсів для існування як окремої одиниці. (*На думку автора – українська громада не зможе успішно існувати в умовах російської окупації*).
- Висунуто ідею заміни СНБ на Стратегію громадянської безпеки: йдеться про стратегію безпеки окремих регіональних громад, спільну або незалежну. (*Автор вважає, що населення України, яке поступово перетворюється у політичну націю, цього не прагне: розвиток ситуації в зоні АТО це підтверджує. Доцільно розрізнити громадян та членів громад, оскільки тут громадяни опиняються без або за межами держави*).
- Запропоновано взяти за безпековий підхід не захист території, а мережевої топології, як умови існування мережевих громад (*Автор вважає такий підхід спірним: тільки ефективна держава здатна забезпечити максимальний рівень безпеки для індивідуума, в тому числі мережевого*).

- Як вихід із тупика запропоновано ідею створення держави принципово нового типу – у вигляді суспільного договору для забезпечення свободи ринку та особистих свобод громадян по типу США як успішної експериментальної держави.
- Замість спрямування зусиль на пропаганду і контрпропаганду, запропоновано сконцентруватися на вирішенні концептуального питання: «яким має бути майбутня держава, де діють громадянські мережі, а не держави чи імперії. При цьому держава принципово не може ставити так питання, бо це заперечує саму державу» (Автор вважає постановку концептуального питання слушною і вводить в текст поняття «концепт майбутньої країни», який має розроблятися поза межами трьох гілок влади держави, не підпадати під політичну кон'юнктуру циклічних виборів, відтак зберігати свою стратегічну спрямованість. Політична боротьба в еліті під час виборів має відбуватися не щодо різного бачення майбутньої країни, а щодо шляхів досягнення погодженого в еліті «концепту», розробленого в політологічних центрах та в експертному співтоваристві України).

Загальні зауваження щодо нової редакції СНБОУ-2015:

На думку автора, в нинішніх умовах існує потреба перегляду концептуальних засад забезпечення національної безпеки України:

- За старим підходом вважають пріоритетним об'єктом та одночасно суб'єктом забезпечення безпеки – саму державу, її владні структури та матеріальні активи. Забезпечення фундаментальних свобод громадян завжди було в Україні другорядним питанням, яке доповнює першочергові питання такі, як суверенітет, територіальна цілісність, енергетична незалежність, боротьба із злочинними проявами (тероризм, кіберзлочинність, зараз – агресія РФ). Якщо коротко, пріоритетом визначено **збереження недоторканості політичного класу та матеріальних активів**, атрибутів держави, а вже потім – прав і свобод громадян, включаючи їхнє життя і здоров'я.
- Оновлений підхід, на думку автора, має бути побудований на людських цінностях, потрібно вважати пріоритетом не захист політичного класу та атрибутів держави (хоча це також важливо), а саме

нації, людей, їхніх свобод та прав, цінностей. Ключовою цінністю є свобода людини, в першу чергу, її економічна свобода та економічна незалежність від держави. Відтак, *все, що загрожує вільному розвитку нації, включаючи монополізацію та узурпацію влади політичним класом та державним апаратом, має бути розцінено як загроза національним інтересам і оголошено неконституційним*. СНБОУ потрібно розуміти у прямому значенні цієї назви.

Базовим моментом запропонованого автором підходу є правильна розстановка пріоритетів загроз. Нова редакція СНБОУ та КЗЗНБ викривляють реальну картину. Насправді російська воєнна загроза є похідним елементом від інших загроз внутрішнього характеру, без усунення яких ефективна протидія РФ неможлива.

Ключовим елементом стратегії автори КЗЗБО вбачають сектор безпеки та оборони. Насправді, цим елементом є «політичний клас», зокрема його владна група на конкретний момент, яка формує перспективну економічну модель для забезпечення добробуту нації та встановлює моральні стандарти поведінки нації. Також це державний апарат, який спирається на цінності та підтримку власного населення.

Іншим важливим моментом є збалансованість економічних можливостей нації та оборонних потреб для усунення загроз: якщо за поточної економічної політики уряду українська громада збанкрутує (а така загроза існує), то зовнішня загроза виявиться дріб'язковою:

- Це необхідність зміни економічної моделі України, однак не на с/г придаток ЄС, а на промислово – с/г модель, яка за рівнем доходів дозволить забезпечити пристойний рівень життя для населення. На цей обов'язок політичного класу вказували дві попередні Стратегії, однак його продовжують ігнорувати.
- Стрімке зниження доходів громадян та їхнього життєвого рівня внаслідок посилення фіскальної політики уряду веде Україну до економічної катастрофи та розколу на ґрунті регіонального сепаратизму. Ця загроза за своєю руйнівною силою більша, ніж російська навала. Про це – ні слова в новій редакції.

- Значне послаблення держави відбувається через вихід нової влади України з правового поля (статус «ні війни – ні миру»), деформацію демократичних принципів правління (вибори в Чернігові, трохи краще – місцеві) та відвертої маніпуляції свідомістю населення, що стосується відновлення законності та принципу невідворотності покарання за скоєні злочини (Майдан-2014), характеру реформ, які призводять до стрімкого підвищення тарифів ЖКГ, це зміна моделі роботи державного апарату (перехід від стягування ренти з приватного сектора на надання послуг населенню за рахунок бюджету).
- Акцент на посилення силовиків на чолі з міліціонерами, в першу чергу, нацгвардії, в умовах «миру» за мінськими домовленостями викликає підозру в тому, що вони будуть задіяні не стільки проти ЗС РФ та сепаратистів, скільки проти «протестних настроїв населення» в Україні у найближчий час (події 31.08.2015 року під ВРУ на це натякають).

1. Нова СНБОУ зводиться переважно до зміцнення на довготерміновій основі силового блоку держави. Та хіба цей захід вирішує ключові проблеми національної безпеки? Права громадян в економічній сфері як порушувалися, так і порушуються, влада як була корумпованою, так і залишається. Навмисно спотворені пріоритети загроз нацбезпеки в умовах катастрофічного спаду економіки та перспективи фінансового колапсу приведуть політичну націю до катастрофи, а не захисту.

У новій СНБОУ правильно зроблено акцент на тому, що Україна має спиратися переважно на власні сили. Україна протистоїть зовнішній агресії сильнішого противника і без багатих, впливових та потужних союзників вистояти буде дуже складно. Однак ідея вступу до НАТО через 10 років – небезпечна ілюзія, якщо брати до уваги нинішні темпи реформ. Україна має шукати союзницькі відносини із НАТО та окремими країнами-членами, однак при цьому чітко розуміти мотивацію можливих союзників. Це спільні цінності. Тут і криється проблема: нинішня політична еліта не планує цього робити.

Ще більш небезпечною є ілюзія уряду бачити вирішення усіх проблем України шляхом вступу до ЄС, який захистить Україну у разі агресії (насправді, хіба що збереже економічні санкції, і то обмежені).

- a. По-перше, цьому має передувати вступ до НАТО, що само собою робить ідею в середній перспективі нереалістичною.
- b. По-друге, економічна незалежність від Росії передбачає створення нової економічної моделі промислової України, побудованої на цінностях. Але працювати за правилами Брюсселя, розробленим виключно для потреб великих корпорацій Німеччини не тільки не потрібно, це просто катастрофічно. Україні потрібно перетворитися у країну західного типу, але не вступати в ЄС через 10 років.
- c. По-третє, вже зараз у західних експертів є сумніви, що через 10 років ЄС буде існувати, принаймні у привабливому для України вигляді.
- d. По-четверте, у населення України немає консенсусу щодо необхідності вступу в ЄС, проте немає сумнівів, що Україна має стати країною західного типу.

2. Висновок про те, що Україна змушена власноруч будувати свою безпеку і покладатися виключно на себе через те, що не є членом колективної системи безпеки, не відповідає дійсності. Справжня причина відсутності союзників у тому, що політики України вже 24 роки відкидають цінності, де в центрі планування національної безпеки стоїть конкретний громадянин із його свободами та правами, які держава має забезпечувати, а не навпаки.

3. Україна не має національних інтересів. Правильною є така теза в СНБ: «Окремі політичні сили під приводом необхідності удосконалення чинного законодавства час від часу намагалися підмінити національні інтереси приватними або корпоративними інтересами окремих фінансово-промислових чи політичних груп». Відтак, уся проблема у політичному класі, який потребує еволюційної заміни через запровадження принципу відокремлення влади від бізнесу (усунення конфлікту інтересів).

4. Події на Майдані 2004 та 2014 років показують, що політики в Україні неправильно розуміють як саме поняття національної безпеки, так і заходи для зміцнення. Звернено увагу на те, що в новій редакції СНБОУ в Основних засадах СНБО незаконне повалення влади та причини, які до

цього призвели, не розглянуті ґрунтовно, хоча вони є визначальними для поняття «національна безпека» в сучасній Україні.

У запропонованому дослідженні зроблено спробу вибудувати альтернативну систему загроз національній безпеці, враховуючи позитивні сторони усіх підходів, та доповнивши їх власними напрацюваннями. Пропонуємо такий перелік пріоритетності загроз:

Внутрішні:

- загрози, які становить **політична еліта**:
 - неприйнятні форми перерозподілу власності та активів;
 - консервація нежиттєздатної економічної моделі існування держави та загроза економічного колапсу;
 - генерування неприйнятно низької етики поведінки як суспільного еталону, який деформує політику та бізнес (відсутність опори на цінності);
 - вихід держави із правового поля та деградація демократії;
- загрози, які становить **державний апарат**:
 - корупція як форма рентного перерозподілу державним апаратом ресурсів приватного сектору економіки;
 - масова нелояльність «силовиків» (схильність до державної зради);
 - депрофесіоналізація, яка веде державу до втрати керованості;
- **«лінії розколу»** (загроза втрати єдності):
 - між центральною та регіональною елітами;
 - між елітою та народом;
 - поділ народу на «патріотів» і «ватників»;
 - Україна та окуповані/анексовані території;

Зовнішні:

- втрата підтримки з боку союзників;
- військова і торгівельно-економічна агресія з боку Росії.

I. ДЕКІЛЬКА СЛІВ ПРО ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ПОНЯТТЯ «НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА»

Можна цілком погодитися із авторами Концептуальних засад щодо актуальності та нагальності реформування системи забезпечення національної безпеки, однак важливо погодитися із ключовою тезою про те, що основним приводом до цього стала агресія Російської Федерації. Вбачається доцільним ставити питання не про реформування стратегії, а про переосмислення самого поняття «національна безпека».

Що є «національна безпека»?¹ Сам термін тісно пов'язаний із національною державою, створеною політичною нацією. До-Вестфальська міжнародна система базувалась на думці, що державними справами керують якісь універсальні релігійні принципи, що реалізуються імператорами, королями та принцами, і який охоплює такі поняття, як справедливість, добре управління та легітимність правителя. Система національних держав з самого початку була заснована на іншій ідеї – мир і стабільність можна досягнути шляхом збалансування та певного обмеження їхніх національних суверенітетів (тобто, права суверена на необмежену сваволю на підвладній території) та заходів самооборони від зовнішньої агресії. Філософ Еммануїл Кант запропонував поєднати обидва підходи² – він привніс релігійну ідею справедливості в систему управління національних держав, відтак національні держави мають підпорядковувати свої національні інтереси «спільному благу»³ на основі моралі та управлятися т.зв. «міжнародним правом».

У світі існує два основних підходи до розуміння сектору національної безпеки:

1 Kim R. Holmes, PhD—Kim R. Holmes is a distinguished fellow at The Heritage Foundation <http://index.heritage.org/military/2015/important-essays-analysis/national-security/>

2 У 1795 році він написав есе "Perpetual Peace: A Philosophical Sketch"

3 Спільне благо (також *загальне благо, спільне добро, загальне добро*) (лат. *bonum commune*, англ. *Common good, Common wealth*, нім. *Gemeinwohl*) – сукупність суспільних умов, які дають змогу найповніше і найшвидше досягти реалізації можливостей як окремої людини, так і суспільства; будь-яке благо, що його, коли надають кому-небудь, неодмінно надають усім і споживання якого кимось не призводить до зменшення споживання кимось іншим.

- Перший охоплює практично усі сфери суспільного життя і розглядається як захищеність життєво важливих інтересів людини, суспільства і держави від зовнішніх і внутрішніх загроз, як сукупність чинників, які забезпечують сприятливі умови для розвитку країни.
- Другий звужує сферу його застосування до воєнної та зовнішньої політики.

У більшості країн основні зусилля уряду у сфері національної безпеки припадають на захист країни від зовнішньої агресії. Там відсутній конфлікт між національною елітою і народом, однак існують випадки «соціальної несправедливості» та нерівності, які є «внутрішніми проблемами» з точки зору національної безпеки. Рівень загроз, які вони становлять, не деформує саме поняття національної безпеки та не охоплюється ним.

В Україні інший випадок: вона становить вкрай слабку національну державу, в якій рівень внутрішніх загроз не тільки значно перевищує, але й обумовлює появу зовнішніх загроз, оскільки діяльність уряду не співпадає із поняттям «суспільне благо», базованому на моралі. Під загрозою опинилася сама ідея/причина (фр. «raison d'être») подальшого існування держави як політичного проекту 1991 року.

Автор виходить із того, що анексія Криму та російська воєнна агресія на Донбасі стали можливими саме внаслідок критичного послаблення української держави зсередини, принципи моралі та справедливості в управлінні державою виявилися порушеними, а сама форма існування держави на чолі з діючою елітою отримала назву «режим внутрішньої окупації». На такий висновок вказують «лінії розколу», визначені в цій роботі, які мають тенденцію до поглиблення, хоча в умовах фактичної війни України з Росією процес поглиблення окремих із них загальмувався, проте не припинився.

Інструменти забезпечення національної безпеки провідних іноземних країн, які автори нової Стратегії беруться за зразок, були створені та продовжують слугувати для реагування переважно на зовнішні безпекові загрози. Для України існує нагальна потреба створити інструменти модернізації країни на перехідний період з акцентом на внутрішні загрози. Це

завдання незвичне і потребує винахідливості та творчого підходу, оскільки готових зразків за кордоном немає. Відтак структура, перелік загроз та, головне, інструменти забезпечення національної безпеки України мають суттєво відрізнятися від аналогічних документів США, інших країн Заходу, зокрема:

До «твердої сили» відносять збройні сили, правоохоронні органи та спеціальні служби. Уряд використовує переконання та примус: військові, економічні можливості держави, волю уряду та народу застосовувати силу, враховуючи при цьому рівень легітимності влади в очах народу та уряду в очах міжнародного співтовариства. При цьому рамки питань, віднесених до національної безпеки, обмежені бюджетними можливостями уряду та фінансовими можливостями інших недержавних «гравців», якщо такі залучені до вирішення цих питань. В Україні більшість цих інструментів непридатні для усунення основних загроз. Створення ідейного концепту нової держави для української політичної нації, нової економічної моделі її існування, еволюційна заміна політичної еліти, реалізація принципу відокремлення держави від бізнесу та боротьба із корупцією, затвердження моральних стандартів поведінки потребують не інструментів примусу, а пошуку ідей та консенсусу.

До інструментів «м'якої сили» відносять урядові інституції, які залучені до міжнародних дипломатичних відносин, міжнародної фінансової допомоги, культурного та гуманітарного обміну. Однак їх застосування має обмеження: по перше, вони завжди розглядаються як другорядні або допоміжні до «твердої сили», а, по-друге, їх застосування не повинно суперечити інструментам «твердої сили». Українська торгівельна політика 2014-2015 рр. із РФ як агресором та окупованими територіями подекуди прямо суперечить напрямку використання військових інструментів впливу в зоні АТО.

Ввівши поняття «внутрішні загрози», доцільно розібратися, яким чином вони стосуються національної безпеки:

- Законні акції невдоволення або протесту населення щодо окремих дій уряду не повинні розглядатися як загроза національній безпеці. Однак зовнішня схожість прояву таких акцій до можливих актів

терору вимагає від органів внутрішньої безпеки необхідність спостерігати та збирати необхідну інформацію про ці явища, сканувати погляди українського народу, але не переходити ту лінію, коли законні протести починають трактувати як терористичні дії,

- Ворожість і загрози свободам та правам народу можуть надходити з боку іноземних, злочинних та неконституційних джерел⁴, коли йдеться про втручання Росії у внутрішні справи України, узурпацію влади з боку формально законних посадових осіб у випадку з режимом В.Януковича.

Роль опори на цінності: кожна країна має власні пріоритети національної безпеки, які можуть змінюватися. Однак цінності в Стратегії нацбезпеки США (2010 р) не тільки не змінюються, але їм присвячено третина тексту. І не дарма: саме цінності визначають причину та мету подальшого існування політичної нації та держави. Якщо зусилля держави не спрямовані на захист та зміцнення цінностей, тоді СНБ перетворюється у Стратегію безпечного існування політичного класу, що повністю змінює спрямованість документу.

На відміну від інших країн, в Україні основні загрози – внутрішні і виникли через те, що політичний клас країни був остаточно сформований під час другої каденції Президента Л.Кучми, коли відкинута опора на цінності. Як наслідок реалізується політика т.зв. «внутрішньої окупації», що породжує низку викликів та загроз самому існуванню України як незалежної держави, які переросли в кризу державності:

- Державні інститути втратили спроможність виконувати свої функції.
- Олігархи тримають капітал незаконного походження за кордоном, чим обезкровлюють національну економіку.
- За відсутності економічної свободи промисловий потенціал країни майже вичерпався, намітився значний надлишок населення.

⁴ 19 лютого 2014 року СБУ та АТЦ оголосили про початок проведення АТО в Україні «через масові безпорядки та значну кількість вогнепальної зброї у злочинців».

- За відсутності ідейного концепту нації політичний авантюризм еліти в боротьбі за електорат перетворив штучний розкол Схід – Захід на реальний.
- Країна стала полігоном залежності від Росії та провідних країн Заходу.

Таким чином, національну безпеку слід розуміти не тільки як готовність держави відбити зовнішню агресію, а й здатність нації зберігати себе як цілісну одиницю (у мирний час), покладаючись при цьому переважно на ресурси платників податків, акумульовані державою⁵. При цьому основним завданням уряду країни як ключового опікуна національною безпекою слід вважати забезпечення ним незмінного зростання/збереження матеріального добробуту населення, і навпаки, усе, що веде до серйозного зниження матеріального добробуту населення, треба відносити до загроз національній безпеці. Саме такий підхід ми і будемо застосовувати у цьому дослідженні.

⁵ Держава по визначенню не може мати власних грошових ресурсів, оскільки існує на податки.

II. ЗАГРОЗИ, ЯКІ СТВОРЮЄ ПОЛІТИЧНА ЕЛІТА

Політичний клас України займає місце національної еліти, але не виконує ці функції, відтак створює виклики та загрози, які в 2014 року переросли в кризу і загрожують подальшому існуванню Другої української республіки як державному утворенню. Попередні СНБОУ 2007, 2012 рр. в цілому визнають цю загрозу:

- відбулася консервація неефективної пострадянської системи державної влади;
- викривлено демократичні процедури, що заблокувало кадрове оновлення державних органів, їх спроможність виконувати свої функції належним чином;
- створено промислову економіку, яка не передбачає стимулів до інновацій, проте мінімізує долю заробітної плати в кінцевому продукті, що привело її до втрати конкурентоспроможності через повну деградацію внутрішнього ринку та абсолютну залежність від політизованого і технологічно відсталого ринку РФ.

Сукупні доходи країни від спаду промислового виробництва стрімко зменшуються із перспективою її трансформації у суто сільськогосподарську, що унеможливує кардинальне підвищення рівня та якості життя населення. Такий сценарій передбачає суттєве зменшення чисельності населення, провокує посилення соціальної напруги, поширення протестних настроїв. Власне кажучи, події взимку 2013-2014 рр. на Майдані стали логічною реакцією частини населення на правильно визначені в попередніх Стратегіях, але проігноровані владою загрози.

Для вирішення проблем нова Стратегія-2015 пропонує провести деолігархізацію, демонополізацію і дерегуляцію економіки та інші заходи, які можна об'єднати поняттям – створення «конкурентної та прозорої ліберальної економіки» шляхом подолання корупції. Крім того, як «модернізацію» нове керівництво бачить вступ країни в ЄС, де вона стане поставальником продовольства, модернізація ж промисловості, як напрямок урядом не розглядається.

Водночас у переліку конкретних заходів ми знаходимо переважно заплановані зусилля та фінансові ресурси, спрямовані виключно на посилення оперативних спроможностей силового та правоохоронного блоку уряду, які можна застосовувати як для відсічі російської агресії, так і проти тих самих «протестних настроїв» власного населення. Про це свідчить практика призначення на керівні посади МО України переважно міліціонерів¹. При цьому ані Стратегія, ані конкретні дії нової влади ніяк не вказують на щирий намір долати ключові загрози цього блоку, відтак історія може знову повторитися.

1. Що собою представляє «політичний клас» України?

Політичний клас країни, який сформувався за роки незалежності як кланово-олігархічний і представляє собою неочікувано монолітний суб'єкт, різні групи якого об'єднані єдиним розумінням свого глибинного протиставлення населенню власної країни в бажанні незаконно перерозподілити державні активи та бюджет на свою користь. Відтак «політичному класу», в першу чергу верхівці еліти України, притаманні певні специфічні риси, розуміння яких дозволяє збагнути, які саме загрози національній безпеці цей клас становить і як на них реагувати нації:

- Висока здатність досягати компроміси за рахунок національних інтересів при кожному циклі переходу влади однієї групи до іншої, в основі чого лежить пріоритет власних бізнес-інтересів.

Це висновок підтверджують наслідки обох Майданів (2004 та 2014 рр.): кожного разу владний клас не дозволяв віддавати в руки правосуддя групу, що програла – ані арештів та кримінальної відповідальності, ані конфіскації незаконних активів, ані повного відсторонення від влади.

- Перманентний страх втрати активів, інвестованих в економіку України, через дві обставини: незаконний характер походження

¹ Перший Міністр оборони П. Порошенко Валерій Гелетей – міліціонер, закінчив школу міліції та Академію МВС України і зробив кар'єру в міліції, з 2007 року – керівник УД, 2009 – звільнений на пенсію, як наслідок – розгром ЗСУ під Іловайськом в серпні 2014 року. Його другий Міністр Степан Полторак – також професійний міліціонер, командував ВВ МВС, а потім з 2002 року очолював Академію МВС України у Харкові. У березні 2014 року депутати ВРУ 2 тижні не погоджувалися призначити його командувачем Нацгвардії.

більшості активів та практику рейдерських захоплень активів провладною на конкретний момент групою, що призводить до безперервного витоку українських капіталів в західну фінансову систему.

- Космополітизм, тобто не зв'язаність із етнічними коріннями нації, її духом, прагненнями та майбутнім країни, що частково пояснює її слабкий патріотизм, схильність тримати більшість активів та готувати заздалегідь другу резиденцію та навіть проживати більшість часу в країнах Заходу, бути власником декількох громадянств (незаконність таких дій її не засмучує). Загрозливими виглядають стійкі, дієві та часто особисті та навіть родинні зв'язки з політичним істеблшментом РФ, підсилені бізнес інтересами. Це стосується олігархів, депутатського корпусу, окремих високопосадовців у виконавчій гілці влади. Це явище окремі політологи визначають як «режим внутрішньої окупації».
- Широка кооптація кримінальних елементів в депутатський корпус та в державний апарат вищого та середнього рівня, що призвело до суттєвого викривлення ментальності та моральності еліти, розділивши націю на «успішних бізнесменів» та «лохів», позбавила еліту здатності до стратегічного бачення розвитку країни.

Варто також позитивно відзначити спробу НІСД² визначити основні причини жалюгідного стану сектору національної безпеки та оборони:

1. Висока корумпованість та недостатній фаховий рівень керівників державних суб'єктів згаданої системи.
2. Відсутність суспільного консенсусу з ключових питань державного будівництва, пояснюється саме кардинальним протиріччям між інтересами української нації щодо модернізації країни та її політичного класу, т.зв. еліти щодо пограбування країни.
3. Визнаючи несформованість системи забезпечення НБОУ, автори не пояснюють причини цього явища, які, на думку автора, полягають

² автори Концептуальних положеннях та стратегії НБОУ-2015

у тому, що наявні інструменти «системи» не відповідають характеру наявних загроз (внутрішніх), які мають вирішуватися виключно політичними інструментами.

Відтак складність економіко-політичної ситуації в Україні виникла не в результаті переплетіння різних соціально-економічних та політичних криз, накопичених суперечностей, а внаслідок ігнорування з боку політичної еліти необхідності своєчасного пошуку шляхів їх вирішення. Для країни завдання ускладнюється необхідністю створювати новий державний апарат для нової системи господарювання, оскільки кланово-олігархічна система, яка виникла на заміну старої радянської системи, підлягає знищенню, а не перебудові.

2. «Quo Vadis, Ukraine?» зростаючі ризики не правового перерозподілу активів:

Вітчизняна еліта залишається розколотою за базовими суспільними цінностями та за способами вирішення соціально-економічних проблем³. При цьому боротьба між частинами української еліти за контроль над державними активами та їх перерозподіл набула безкомпромісного характеру: «коли одна партія при владі, інша сидить в тюрмі»⁴.

За нормальних умов такий процес є природнім і відбувається як наслідок прогресу та конкурентної боротьби в рамках чинного законодавства. у сучасній Україні він набув таких форм, що становить загрозу існуванню нації в рамках існуючої держави. Можна умовно виділити чотири етапи ескалації загрози:

1. Майдан 2004 року, коли процес перерозподілу активів між різними групами політичної еліти вийшов вперше за межі правового поля.

3 М.И. Зверяков, доктор экономических наук, профессор, член-корреспондент НАН Украины, ректор Одесского национального экономического университета, Матеріали щорічної Всеукраїнської науково-практичної конференції на тему Інституційне забезпечення кадрової політики у державному управлінні: становлення та розвиток, яка відбулася 29.05. 2015 року в Національній академії державного управління (НАДУ) при Президентіві України.

http://www.academy.gov.ua/%5CnMKD%5Clibrary_nadu%5CMater_konf_NADU%5Cfd66895a-34fd-41dc-a8b0-3dea0f0da861.pdf

4 за висловом М.Бухаріна

При цьому група В.Юшенка після приходу до влади в неконституційний спосіб виявилась слабкою, вимушена була шукати компроміси із групою опонентів (прихід В.Януковича з командою на посаду Прем'єр-міністра) та платити відкупного Росії – РосУкрЕнерго вперше узяв під контроль увесь імпорт російського газу, ціна на який зросла з \$50 до \$230, потім \$450, а доступ до дешевого туркменського газу був остаточно втрачений.

2. Лютий 2010 року (через 6 років) позначився приходом до влади Президента В.Януковича та його «смотрящих» для «віджиму» власності по всій країні, спочатку до ПР, а потім для «сім'ї». Це ще більше послабило та де-легітимізувало владу (посадження в тюрму політичного опонента Ю.Тимошенко під надуманим приводом), розколело правлячу партію та державу. Росія отримала принизливі Харківські угоди та готувалася на початку 2014 року взяти під контроль флагмани української промисловості, в першу чергу ОПК – ціна переділів активів зростала).
3. Майдан 2014 року (через 4 роки), коли знов відбувся перерозподіл активів від «групи Януковича» на користь «групи Порошенка», який супроводжується більш окресленим розколом політичної еліти. Маргінальні групи, такі як КПУ та СППУ взагалі оголошені незаконними, провідні члени групи Януковича втекли за кордон, розпочата часткова люстрація. Держава ослабла як ніколи раніше: судова, правоохоронна та військова системи паралізовані, втрачено 20% економічних активів, країна перебуває на межі економічного колапсу. У цих умовах зовнішній тиск з боку РФ посилюється настільки, що набув характеру прямої збройної агресії та анексії частини території.
4. Квітень 2015 рр. (через 1 рік – час між фазами стрімко скорочується). В умовах суттєвого політичного та економічного послаблення, майже усіх олігархічних груп «група Порошенко» розпочала черговий перерозподіл активів в Україні, використовуючи «воєнний час», коли будь-яка критика або спротив діям уряду трактується як антиукраїнська діяльність. Жертвою вибрано найбільш потужного опонента – «групу Коломойського», а призом зусиль стане вперше

повна зачистка олігархічних кланів в Україні із подальшим домінуванням «вінницької групи».

Ризиками для національної безпеки тут слід вважати такі:

- a. Економічний та фінансовий колапс, втрата керованості держави;
- b. Посилення регіональних анти-київських настроїв;
- c. Втрата зовнішньої підтримки через відмову реформувати державу;
- d. Подальша деморалізація та дискредитація правоохоронного блоку через його вибіркове застосування проти патріотичних сил (ВО «Свобода», Г. Корбана, волонтерів) при ігноруванні злочинів проти народу колишніх функціонерів режиму Януковича, останніх порушень виборчого законодавства.
- e. Зростання недовіри до правлячої «вінницької» групи з боку інших політичних сил, що унеможливує досягнення компромісів.

Усе це посилює загрозу чергового силового повалення влади шляхом бунту та провалу країни у хаос.

3. Безальтернативність зміни політико-економічної моделі розвитку:

Глибокий економічний спад внаслідок російської агресії на фоні неефективної політичної «надбудови» посилив низку ознак колапсу існуючої **політичної системи**:

- Зберігається неефективний розподіл функцій влади та відсутність реальної незалежності її гілок,

- Відбувається періодичне захоплення владного центру різними регіональними елітами, які кожного разу відмовляються співпрацювати з іншими регіональними елітами,
- Сформовано недемократичну виборчу систему, яка надала лідерам партій можливість диктату щодо партійної маси,
- Значно посилюється рівень аморальності депутатського корпусу, що призвело до ведення «імперативного мандату».^{5 6}

Українська промисловість створювалася у радянський період як частина загального комплексу СРСР, прив'язана технологічно та економічно до російського ринку. За часи незалежності політична еліта України не спромоглася створити незалежної від Росії *економічної моделі* її успішного розвитку, в той час як амортизаційний ресурс промислових активів вичерпався до 90%. Українська еліта будувала країну за моделлю, яка отримала назви «консервативна», «витратна», «наздоганяюча модернізації»⁷ та інші. Її основний зміст полягає у двох ключових моментах:

1. Відмова від пошуку нових зовнішніх ринків для промислового виробництва з метою послаблення залежності від ринку РФ з часів СРСР. Нові власники промислових підприємств сконцентрували зусилля на експлуатації старого обладнання, технологій та звичних ринків РФ та СНД.
2. Консервація виключно низької долі заробітної плати у собівартості кінцевого продукту. За часів СРСР цей підхід частково компенсувався широкими соціальними програмами держави, за часів незалеж-

5 Г.Л. Рябцев, доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри державної політики та суспільного розвитку НАДУ, Обов'язкова професійна підготовка політиків і державних службовців як запорука розбудови держави європейського рівня, http://www.academy.gov.ua/%5CNMKD%5Clibrary_nadu%5CMater_konf_NADU%5Cfd66895a-34fd-41dc-a8b0-3dea0f0da861.pdf

6 Порошенко вводить імперативний мандат из-за угрозы «тушек» – експерт 5 марта 2015, <http://ru.slovoidilo.ua/articles/8078/2015-03-05/poroshenko-vvodit-imperativnyj-mandat-iz-za-ugrozy-tushek---ekspert.html>

7 М.И.Зверяков, доктор экономических наук, профессор, член-корреспондент НАН Украины, ректор Одесского национального экономического университета

ності соціальні програми підтримки майже повністю скасовані. Результатом стало таке:

- Швидко збагатилися власники, що перетворило їх в олігархів;
- У комбінації із «оптимізацією» податків та виведенням за кордон фонду амортизації втрачено перспективи розвитку промисловості;
- Одночасно відбулась руйнація купівельної спроможності населення на внутрішньому ринку, що сформувало експортну залежність вітчизняної промисловості⁸ та основу для корупції держапарату;
- Старі ринки, частково втрачені в РФ, привели до відмови від технологічної модернізації через відсутність стимулів до цього та поступового посилення політичної залежності від РФ.

Навіть з початком в 2012 році невпинного спаду промислового виробництва в Україні східна еліта визнала зміну економічної моделі недоцільною: це передбачало відмову від надприбутків, початок інвестування в нові технології та розвиток внутрішнього ринку через посилення купівельної спроможності населення шляхом збільшення зарплат. Саме цим прагматичним розрахунком пояснюється парадоксальна політична позиція промислової еліти Сходу країни як щодо мовного питання, сепаратистських настроїв, так і щодо необхідності збереження економічних відносин із Росією в умовах фактичної війни.

Відтак країна опинилася на роздоріжжі:

- «Прозахідний» Київ бачить перспективу розвитку країни як с/г виробника та відмови від модернізації промисловості.
- «Капітани» Сходу та Півдня прагнуть зберегти промисловий потенціал країни, однак саме тут є база опозиції та проросійських настроїв.

⁸ У розвинених західних країнах на внутрішньому ринку реалізується до 80% промислових товарів

Про вичерпаність ресурсу економічної моделі України свідчать порівняння середніх темпів приросту ВВП із Польщею, Румунією, Туреччиною за 2011-2014 рр., що виявляють двократне відставання. Щоб їх наздогнати до 2030 року, темпи приросту ВВП в Україні мають бути стабільно 7% протягом 15 років. Однак за нинішніх соціально-економічних умов це нереалістично (2 – 4%)⁹.

Внутрішній ринок: Держава потерпає від перманентної бюджетної, грошово-валютної кризи, неефективного управління об'єктами державної власності, зростання інфляції. Вона стала слабкою, неспроможною підтримувати належний рівень забезпечення соціально-економічних потреб населення, планує надалі знижувати рівень своїх зобов'язань перед своїми громадянами через відмову виконувати частину із них, зокрема: скасовує раніше встановлені пільги, окремі види пенсій, обіцяє скасувати безкоштовну повну середню та вищу освіту, підвищити пенсійний вік. Причина полягає в неправильній спрямованості використання державою інструментів контролю та стимулювання бізнесу в країні, в тому числі в законодавстві про оплату праці. Уряд не планує відновити стимулюючу роль заробітної плати, яка в ринковій економіці виконує функції відтворення робочої сили, залучення людей до праці; встановлює залежність рівня заробітної плати від кількості, якості і результатів праці; забезпечує соціальну справедливість щодо винагороди за однакову працю.

Проте в Україні заробітна плата не виконує цих функцій, її рівень забезпечує не більш як 20% відтворення робочої сили, яке не відшкодовує навіть прямих затрат праці і не стимулює переорієнтацію робочої сили на більш пріоритетні сфери діяльності. Заробітна плата виконує інші функції: вона зберігає зайнятість ціною заниження заробітної плати, особливо держслужбовців; стримує інфляцію шляхом накопичення заборгованості із заробітної плати; поширює нелегальну діяльність та вторинну зайнятість; посилює мобільність робочої сили¹⁰ (міграцію за кордон). Більш того, створює основу для масштабної корупції.

9 М.И. Зверяков, доктор экономических наук, профессор, член-корреспондент НАН Украины, ректор Одесского национального экономического университета

10 Заробітна плата: сутність та функції

http://pidruchniki.com/12590605/ekonomika/zarobitna_plata_sutnist_funktsiyi

Норма накопичення: У країнах наздоганяючої модернізації (Китай, Корея, Тайвань) щорічна норма накопичення складає 35-40%. В Україні динаміка норми накопичення напряму залежить від норми заощаджень, яка в останні роки невпинно знижується – за результатами 2013 року показник впав до 6% ВВП, тобто з 2004 року за 10 років скоротився в 5 разів. При середній у світі (25%) норма заощаджень в Україні в 3-4 рази нижча від країн Західної та Центральної Європи¹¹.

Деіндустріалізація: У зв'язку із деіндустріалізацією реального сектору економіки, особливо в оброблювальних галузях, країна втратила складні види виробництва, які забезпечують створення ланцюга доданої вартості. Наслідком стала втрата цілих галузей складного експорту та стагнація реального сектору економіки¹². В Україні падіння промислового виробництва відбувається з 3 кв.2012 року, таку ж саму динаміку демонструє і український ВВП. Причина цього явища:

- Концентрація капіталу в окремих олігархів та відповідно завищений рівень монополізації економіки суттєво обмежують можливості її зростання.
- Масовий відтік капіталу за кордон, за оцінками експертів, становить до 20 млрд. доларів у рік, що знекровлює національну економіку. До офшорів виводиться не тільки прибуток, включаючи природну ренту, але й частина необхідного продукту, призначена на оплату праці, а також ресурси амортизаційного фонду.

Ще одною ознакою кризи існуючою політико-економічної моделі є хронічне недофінансування економічного росту. До кризи 2007-2009 рр. економічне зростання підтримувалося за рахунок:

- щорічного приросту доходної частини бюджету на 13-15%,

11 М.И. Зверяков, доктор экономических наук, профессор, член-корреспондент НАН Украины, ректор Одесского национального экономического университета

12 Там само

- збільшенням обсягів кредитування підприємств реального сектора економіки на 10-15%, у тому числі за рахунок притоку іноземного капіталу,
- зростанням норми накопичення капіталу підприємств за рахунок підвищення їх прибутковості.

За нинішніх умов *джерела фінансування економічного росту* в країні практично зникли¹³:

- доходна частина бюджету хоч і збільшувалася, проте її більша частина спрямовувалася на соціальні потреби, а не на підтримку економічного росту;
- зростання банківських ставок призвело до зменшення кредитування підприємств,
- прибутковість господарської діяльності зменшилася при зростанні збитковості.

Висновок: перехід до нової політико-економічної моделі національного розвитку не має альтернативи. Цього вимагає безперервне погіршення соціально-економічної ситуації в країні¹⁴.

4. Вихід держави із правового поля із тенденцією до посилення

Фактично вихід відбувся 23 лютого 2014 року, коли ВРУ:

- Відсторонила чинного Президента В.Януковича від виконання обов'язків із неконституційним формулюванням «через те, що втік і самоусунувся від подальшого виконання своїх обов'язків». Це виглядало так, що його до цього примусила опозиція, хоча насправді він був скинутий повсталим народом України: напередодні були досягнуті домовленості про скорочення повноважень і терміну перебування на посаді на 3 місяці.

¹³ Там само

¹⁴ М.И. Зверяков,

- Призначила дострокові президентські вибори на підставах, не передбачених законом.

Незважаючи на сумнівну законність, легітимність усунення з посади Януковича в Україні була дуже високою, яка ґрунтувалась на очікування судового процесу та покаранні винних у розстрілі людей на Майдані, оскільки саме цей злочин і міг виправдовувати недовгий вихід України із правового поля. Нова влада України думає, що проведення виборів Президента в травні 2014 року та ВРУ в жовтні 2014 року повністю повернули Україну назад в законне (легальне) поле. Однак це не так. ***Існують підстави вважати, що Україна не тільки не повернулася в законне поле, а навпаки, ще далі з нього виходить, що значно послаблює чинну владу.***

По-перше, Закон України про національну безпеку прямо вимагає від Президента подати до ВРУ, а ВРУ ухвалити постанову при введення воєнного стану як особливого правового стану в країні при наявності усіх ознак для цього. Ця вимога була проігнорована як т.в.о. Президента О.Турчиновим, так і новообраним Президентом П.Порошенком. Як наслідок, війна ведеться у форматі АТО із, відповідно, викривленими повноваженнями ЦОВВ, які відповідають за ці дії (ЗСУ не можуть брати участь в АТО, керівником має бути глава штабу АТО від СБУ).

По-друге, проведення мобілізації до ЗСУ для підтримки бойових дій в зоні АТО, так само, як і використання ЗСУ на власній території України в мирний час поставили керівництво України на межі закону, що викликало необхідність негайно вносити зміни до чинного і в цілому правильного законодавства України.

У вересні 2014 та у лютому 2015 були досягнуті т.зв. Мінські угоди, які проводилися внаслідок дій вищого військово-політичного керівництва на сумнівних підставах, що потребують кримінального розслідування. Досягнуті результати пропонують вважати актом міжнародного права, що викликає обурення та протест не тільки з боку політиків та депутатів, але і значного прошарку населення.¹⁵

15 Центр Разумкова, 2015 рік. Оцінка громадянами ситуації на Донбасі : у березні 2015 р. позитивно їх оцінювали 34% опитаних, у серпні 2015р. – лише 11,9%, тоді як частка тих, хто їх оцінює негативно, зросла з 22,2% до 44%. Частка тих, хто позитивно оцінює результати Мінських домовленостей, є

Влітку 2015 року Президент та ВРУ просувають зміни до Конституції України з метою імплементувати Мінські домовленості у чинну Конституцію України, що прямо порушує норму самої Конституції про заборону таких не тільки в разі введення воєнного стану, але навіть наявності передумов для його введення. (член КСУ Шишкін).¹⁶

Одночасно ГПУ після заяви ще в жовтні 2014 року про попереднє завершення слідства щодо злочинів влади Януковича на Майдані заявила про неможливість притягнення до відповідальності винних у розстрілах на Майдані через неможливість їх ідентифікації. Факт відмови від притягнення до відповідальності злочинців відбувся на фоні інших незаконних дій влади, а саме:

- В мінських угодах закладено норму про амністію злочинців-бойовиків ДНР/ЛНР, в той час, як добровольців-воjakів влада почала притягати до кримінальної відповідальності під сумнівними приводами,
- ГПУ ще навесні 2014 року посприяла уникненню не тільки кримінальної відповідальності усіма високопосадовцями попередньої влади, винних у порушення законів України, але й у виведенні за кордон усіх їх активів.

Варто підкреслити, що розстріл протестувальників на Майдані в лютому 2014 року та неможливість покарати винних при попередньому режимі слід вважати єдиною правовою підставою (легітимність у сенсі сподівання на справедливість), яка виправдовує нетривалий вихід країни із правового поля, оскільки у суспільстві існували на той момент сподівання, що в результаті перевороту злочини отримають належну правову оцінку – судові вирoki для злочинів. Коли нова влада в особі ГПУ відмовилася притягнути до відповідальності злочинців, вона не тільки не повернула

низькою у всіх регіонах України (від 10% до 14%). При цьому порівняно з березнем 2015 р. найбільш помітна частка тих, хто позитивно оцінює ці домовленості, знизилася у Східному регіоні (з 40,4% до 12,4%) та на Донбасі (з 57,1% до 14,2%). Негативні оцінки результатів цих домовленостей найбільш виражені у Західному (54,5%) та Центральному (51,1%) регіонах. У Східному регіоні негативно їх оцінюють 37,7% респондентів, у Південному регіоні – 35%, на Донбасі – 28%.

16 Зміни до Основного закону — це перемога Путіна, — колишній суддя Конституційного суду, 1.09.2015, http://24tv.ua/zmini_do_osnovnogo_zakonu_tse_peremoga_putina_ekssuddya_konstitutsijnogo_sudu_n607381

країну назад в правове поле, але і втратила значну частину легітимності як продукт державного перевороту.

Перші сигнали незгоди громади з діями центральної влади вже є: 27 серпня 2015 року Депутати Львівської міськради ухвалили звернення до Голови ВРУ з категоричною вимогою не допустити змін Конституції щодо децентралізації та особливого статусу окупованим територіям Донбасу, які є неконституційними і такими, що ведуть до знищення Української держави.¹⁷

Можна зрозуміти логічність дій чинної влади для консолідації своїх повноважень в тій критичній ситуації, в якій перебуває Україна. Однак негативний вплив порушень законодавства України на рівень національної безпеки країни створює реальні загрози для держави в цілому і проявляється як ознаки узурпації влади та звуження демократії:

- **Викривленні практики проведення виборів:** довибори у ВРУ в Чернігові та місцеві вибори 2015 показали, що нинішня влада перейшла до масштабного маніпулювання волею виборців, змушуючи їх голосувати за представників корумпованих олігархічних партій, що досягається неприкритим підкупом.

Неспроможність влади забезпечити дотримання законності під час виборчого процесу замість «перезапуску» влади, суттєво делегітимізує її, чим створює чималі загрози для національної безпеки. Це стосується в першу чергу законодавчої гілки влади, яка відповідає за створення справедливих «правил гри» між владою, окремими громадянами та бізнесом. Суспільство вправі очікувати від нової влади покращення цих правил, в першу чергу самої виборчої системи. Однак приклад довиборів до ВРУ у Чернігові та місцевих виборів 2015 року показав, що «зафіксовано численні факти застосування адміністративного ресурсу, незаконної агітації, масштабного підкупу виборців, а також випадки фізичного тиску і залякування агітаторів та представників штабів деяких кандидатів у народні депутати». Вказане «змусило органи державної влади вжити безпрецедентних заходів безпеки, а саме, ввести додаткові підрозділи НГУ та спецназу

17 Див.: http://zn.ua/POLITICS/lvovskiy-gorsovet-vystupil-protiv-osobogo-statusa-donbassa-186836_.html

для недопущення силового зриву виборів в окрузі».¹⁸ Робиться висновок: «Україна ще дуже далека від проведення цивілізованих виборів та впровадження цивілізованих і демократичних виборчих норм. А кількість грубих порушень та відсутність дієвої реакції на них як з боку ЦВК, так і з боку силових органів та судової влади, свідчить про нагальну необхідність модернізації виборчого законодавства».

- **Антидемократична зміна виборчого законодавства** до місцевих органів влади фактично блокує можливість вибиратись дійсно авторитетним представникам громад через вимогу вступати до олігархічних та корумпованих всеукраїнських партій, де право на управлінські рішення належить самим олігархам. Це унеможливує якісне та легальне оновлення правлячого політичного класу в Україні, консервує домінуюче місце правлячої еліти у владних структурах. Виходом із ситуація може виявитися знов не правовий крок на кшталт Майдану.
- **Зберігається практика олігархів ухилятися від сплати податків:** держава – банкрут. Нова СНБ України вбачає як загрозу корумпованість державного апарату. Така загроза дійсно існує, однак вона другорядна та походить від неназваної загрози – корумпованості усього політичного класу України, що проявляється не тільки у збереженні корупційних схем ведення бізнесу, які передбачають масове ухиляння від сплати податків, схеми «оптимізації» податків та виведення незаконного капіталу за кордон. Проблема полягає у тому, що політичний клас розглядає саме управління державою як шанс заробити гроші, що призводить до співробітництва із ворогом, виводу країни із правового поля та спроб легітимізації сумнівних «Мінських домовленостей» аж до зміни тексту Конституції країни, підриваючи в такий спосіб довіру до неї.

18 Звіт за результатами спостереження ВГО «Передові правові ініціативи» під час проміжних виборів народного депутата України в одномандатному виборчому окрузі № 205 (Чернігів)
http://ppi.org.ua/news/zvit_za_rezultatami_sposterezhenja_vgo_peredovi_ppravovi_iniciativi_pid_chas_promizhnikh_vivoriv_ovo_205_chernigiv/2015-07-28-89

Загроза для національної безпеки полягає у тому, що нинішня політична еліта стрімко втрачає легітимність, не турбується про законність своїх дій, що наражає країну на черговий Майдан, хаос та розвал.

Заходи нейтралізації загроз, які генерує «політичний клас»:

а) Якість політичної еліти:

- Політична еліта України має бути сформована шляхом еволюційного поступу через механізм справедливих демократичних виборів. Для цього слід йти шляхом створення і просування у владі партій нового типу – на основі системи перспективного бачення (ідеології), відмовившись від клубного типу, при цьому виборча система має бути змінена та пристосована саме для такого завдання.
- Владу потрібно очистити від кримінальних елементів та ментальності.
- Ідейний концепт нації має бути побудований на декількох пріоритетних ідеях та цінностях, які б відповідали на питання: хто є ми, українці?, чим ми відрізняємося від своїх сусідів, в першу чергу росіян в РФ?, навіщо ми такі різні живимо разом на цій території? та чи є у нас перспектива в сучасному світі?.
- Цей концепт-бачення має розробляти не політичний клас, який перебуває під впливом циклічного характеру виборчої системи і позбавлений в такий спосіб стратегічного бачення, а експертне середовище на замовлення політичних партій нового типу.
- Ці декілька концептуальних думок має підпирати життєздатна економічна модель, яка дозволить нації досягти матеріального добробуту.

б) Нова політична модель має базуватися на низці принципів:

- Відокремлення влади від бізнесу;

- Справедлива форма вирішення проблеми повернення державі вкрадених корупціонерами підприємств та інших активів має стати органічною частиною нової політичної системи^{19, 20, 21, 22, 23},
- Введення практики розв'язання випадків конфлікту інтересів для державних службовців за стандартами ОЕСР²⁴,
- Політика має спиратися на інститут моралі: бажано заснувати сітловий світський інструмент встановлення стандартів моральності в суспільстві та політиці²⁵, започаткування публічних дискусій та оцінювання діяльності влади з цих позицій;
- Політика має спиратися одночасно як на норми закону (легальність), так і на схвалення з боку населення (легітимність). Вихід влади з правового поля може відбуватися за умови наявності високої легітимності, однак швидке повернення до легальності є критичною необхідністю.

в) Нова економічна модель України:

- Налаштованість на суттєве підвищення життєвих стандартів населення.
- Країна має зберегти свій промисловий статус, оскільки тільки додана вартість промисловості здатна забезпечити високий життєвий рівень населення країни, і тільки промисловість забезпечує існуван-

¹⁹ У МВС розповіли, як збираються повертати вкрадені активи 08.07.2015

http://news.liga.net/ua/news/politics/6149559-u_mvsv_rozpov_li_yak_zbirayutsya_povertati_vkradeni_aktivi.htm

²⁰ Укроп пропонує повернути у державну власність вкрадене олігархами та активи Росії. 15 вересня 2015 <http://strichka.com/article/32333866>

²¹ Коломойський: Всі приватизовані за Януковича активи треба повернути державі http://rss.novostimira.com/n_6434217.html

²² Сергій Дацюк, Філософ, НЕБЕЗПЕКА УНИКНЕННЯ РЕВОЛЮЦІЇ ТА ВІЙНИ, 04 грудня 2015, <http://blogs.pravda.com.ua/authors/datsuk/566153ad865bd/>

²³ Чим загрожує Україні «російський сценарій»?

<http://www.day.kiev.ua/uk/article/podrobyci/chym-zagrozhuje-ukrayini-rosiyskyy-scenariy>

²⁴ <http://www.oecd.org/gov/ethics/48994419.pdf>

²⁵ A whistleblower is a person who exposes any kind of information or activity that is deemed illegal, dishonest, or not correct. They bring attention to abuses of government or large corporations

ня потужного середнього класу – носія ідеології економічної свободи.

- Економічна модель має спиратися на принципи:
 - рухатися за світовим лідером у визначених перспективних напрямках розвитку;
 - використовувати найкращі економічні ідеї, а не конкретні моделі;
 - накопичувати потенціал для ривка на місце лідера у слушний момент.

- Економічна модель має спиратися на внутрішній ринок:
 - доля оплати праці в кінцевому продукті має суттєво зрости (відмова від концепції дешевої робочої сили);
 - держава має забезпечити адекватну для модернізації країни норму накопичення капіталу;
 - перерозподіл активів має регулюватися господарським правом та Адміністративним кодексом, а не політикою;
 - держава має забезпечувати рівні та універсальні правила господарювання для усіх;

- Має бути реалізований принцип підконтрольності влади громадянськості суспільства та незалежним ЗМІ, які б стежили та інформували населення про кожний напрямок діяльності влади та мали б ефективні інструменти впливу на владу.

III. ЗАГРОЗИ НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ, ЯКА ГЕНЕРУЄ ДЕРЖАВНИЙ АПАРАТ УКРАЇНИ

Нова редакція СНБОУ-2015 року надає нам нове бачення керівництвом країни пріоритету загроз, до яких відносяться і загрози, які становить для України сам державний апарат, а саме:

- усі три гілки влади уряду визнаються корумпованими, які діють, керуючись корпоративними та особистими інтересами;
- усі вони свідомо ігнорували права, свободи і законні інтереси громадян та під тиском Росії намагалися перешкодити європейському вибору українського народу;
- увесь державний апарат, в тому числі сектор безпеки та оборони, вважаються слабким та неефективним, навіть дисфункціональним та деградованим, що додатково виявилось внаслідок російської агресії;
- державний апарат погано виконує свої обов'язки, зокрема, не має чітко визначених стратегічних цілей, пріоритетних напрямів і завдань соціально-економічного, військово-економічного та науково-технічного розвитку України;
- загрозою вважається деформоване державне регулювання, корупційний тиск на бізнес, неефективне управління державним боргом і подібне.

Якщо порівняти нову редакцію СНБОУ із попередніми 2007 та 2012 рр., то новацією слід вважати перенос пріоритету з внутрішніх на зовнішні загрози. На відміну від нової Стратегії, де усі загрози даного розділу стосуються виключно попереднього режиму, а діючій владі вони начебто не притаманні, попередні стратегії принаймні чесно визначали основними загрозами знов-таки ті, що створюються самим державним апаратом та діючою політичною елітою країни:

- консервацію неефективної пострадянської державної влади;
- викривлення демократичних процедур, що штучно стримувало процеси кадрового оновлення державних органів, спроможність виконувати свої функції належним чином;
- збереження неефективної економічної моделі, яка не передбачає стимулів до інноваційних процесів і динамічного розвитку нових технологічних укладів, що привело економіку до втрати конкурентоспроможності.

Вказане разом унеможливило кардинальне підвищення рівня та якості життя населення, провокує посилення соціальної напруги, поширення протестних настроїв. Власне кажучи, події взимку 2013-2014 рр. на Майдані стали логічним результатом правильно визначених в попередніх СНБОУ загроз, проте на практиці проігнорованих.

Для вирішення проблем нова Стратегія пропонує провести деолігархізацію, демонополізацію і дерегуляцію економіки та інші заходи, які можна об'єднати поняттям – створення «конкурентної та прозорої ліберальної економіки» шляхом подолання корупції, без деталізації. Водночас у переліку конкретних заходів (розділ 4) ми знаходимо переважно заплановані зусилля та фінансові ресурси, спрямовані виключно на посилення оперативних спроможностей силового та правоохоронного блоку уряду, який можна використати як проти російської агресії, так і проти тих самих «протестних настроїв» власного населення. При цьому ані Стратегія, ані конкретні дії нової влади ніяк не вказують на щирий намір влади долати ключові загрози цього блоку, відтак історія може знов повторитися.

1. Роль державного апарату (ДА) в системі національної безпеки

Усі три редакції СНБОУ визнають існування великих проблем із державним апаратом України. У наш час, коли на кону стоїть виживання держави, для виходу із кризи професійний ДА та ефективна кадрова політика перетворюються¹ на важливий фактор збереження і зміцнення цілісності держави, її соціально-політичної стабільності.

¹ С.М. Сітарський, аспірант кафедри глобалістики, євроінтеграції та управління національною безпекою НАДУ

Керівництво держави визнає корумпованість та деградацію державного апарату України (ДА) значною загрозою для подальшого існування держави, однак не помічає, що ДА також становить не меншу загрозу через

- нелояльність силовиків, в першу чергу керівництва,
- критичне зниження рівня професіоналізму і брак фахівців для проведення задекларованих нагальних реформ.²

За нинішніх умов значна частина кадрів органів державної влади та місцевого самоврядування виявилася неготовою ефективно працювати. На ситуацію додатково впливають непрозорі процедури професійного кар'єрного зростання, низька заробітна плата, незадовільні соціальні гарантії та застарілі технології роботи. Крім того, «гібридна війна» Росії проти України передбачає широке використання внутрішніх «слабких місць» в суспільстві для дестабілізації зсередини, зокрема вади, притаманні неефективному державному апарату.

Тоді як держава реагує на визначені загрози з боку державного апарату? Відповідь проста: влада вдалася до єдиного засобу – його радикального скорочення.

2. Скорочення як головний напрямок реформування ДА:

Прем'єр-міністр А.Яценюк зменшив в 2014 році чисельність КМУ на 10%, а в 2015 році – на 20% (50 тис. осіб)³, Президент П.Порошенко планує скоротити витрати на ДА в 2015 році на 50 мільйонів доларів⁴, а Міністр економічного розвитку та торгівлі А.Абромівічус запланував скоротити штат міністерства спочатку на 30%, потім ще на 20%. У січні 2015 року

2 Матеріали щорічної Всеукраїнської науково-практичної конференції на тему Інституційне забезпечення кадрової політики у державному управлінні: становлення та розвиток, яка відбулася 29.05. 2015 року в Національній академії державного управління (НАДУ) при Президентові України. http://www.academy.gov.ua/%5CNMKD%5Clibrary_nadu%5CMater_konf_NADU%5Cfd66895a-34fd-41dc-a8b0-3dea0f0da861.pdf

3 Количество госслужащих сократят на 50 тысяч, 16 февраля 2015 г. <http://www.rus.newsru.ua/ukraine/16feb2015/kilkistderjslujb.html>

4 Порошенко хоче зекономити на чиновниках 50 мільйонів доларів, 11 червня 2015, <http://www.pravda.com.ua/news/2015/06/11/7070907/>

Голова ВРУ підписав постанову про скорочення Апарату ВРУ на 12%^{5, 6}. Хоча Прем'єр-міністр і заявив про актуальність повної заміни усіх територіальних органів державної влади для ефективного проведення реформ (обґрунтованість тези ми розглянули вище), поточні скорочення торкаються не тільки органів центрального апарату влади⁷. Губернатор Одещини М.Саакашвілі вважає, що скорочення ДА на 10-20% нічого не дасть, а пропонує звільнення 50% службовців.

Та чи справді держапарат (ДА) в Україні настільки завеликий і вказані заходи правильні? В Україні чисельність ДА до останніх реформ складала 1,2 млн. осіб (2,7% населення). В 1992 році КМУ затвердив граничну чисельність ДА у виконавчій гілці влади в 63,8 тис. осіб, то в 2012 – 293,2 тис. осіб., тобто, за 20 років їх чисельність збільшилася в 5 разів. Тому було пояснення: держава в ході економічної кризи 90-х років підтримувала тенденцію до збереження та навіть збільшення чисельності посад із невеликим рівнем зарплат, проте стабільних, що суттєво зменшувало кількість безробітних та невдоволених. У результаті державний апарат постійно збільшувався при одночасному скороченні населення (в абсолютних цифрах збільшився вдвічі⁸).

Не можна сказати, що керівництво держави не розуміє загрози з боку ДА, були спроби ухвалити 10 варіантів нового закону про державну службу, проте акцент завжди робився на скороченні чисельності. Та чи правильний цей крок, тим більше, якщо він не підтриманий іншими заходами на підвищення ефективності державного апарату? На сьогодні ДА охоплює держслужбовців ЦОВВ та місцевих органів самоврядування, а також митників та податківців. За даним Держстату, в 2014 році кількість державних чиновників в Україні скоротилася на 12,2% і становило 380 тис. 257 осіб (усіх гілок влади), що становить 9 держслужбовців на кожну тисячу населення (за даними на вересень 2015 року – 335 тис. державних службовців з тенденцією до подальшого скорочення), за іншими даними – 250 тис.

5 Апарат Ради сократят на 12%, 30 янвря 2015 г <http://www.rus.newsru.ua/ukraine/30jan2015/apparatrady.html>

6 Почти половину сотрудников Минюста сократят – министр, 21 янвря 2015 г. <http://www.rus.newsru.ua/ukraine/21jan2015/polovinad.html>

7 Яценюк доручив оптимізувати структуру облдержадміністрацій, 12 серпня 2015 р <http://www.newsru.ua/ukraine/12aug2015/optimiz.html>

8 Микола Хавронюк, експерт Центру політико-правових реформ

тільки у виконавчій гілці, що становить 21% від економічно активного населення та відповідає загально європейському рівню (20,2% у Польщі, 26,2% у Швеції, 18,1% в Словаччині, 23,2% – в Естонії)⁹.

До державного апарату входять: військовослужбовці ЗСУ (204 тис. осіб згідно з рішенням ВРУ від березня 2015 року; співробітники МВС – чисельність має бути скорочена з 192 тис. до 162-150 тис. до кінця 2015 року; військовослужбовці Національної гвардії (чисельність до 60 тис, реально станом на травень 2015 – 35,5 тис., не враховуючи добробати); СБУ – 31 тис.; СЗРУ – 4 тис.; ДПС – 53 тис, в т. числі 43 тис. військовослужбовців; ГПУ – 18.5 тис. співробітників (більше ніж в РФ), має бути скорочений до 10 тис., станом на вересень 2015 року звільнено 3 тис.; суддівський корпус – 9 тис.; депутатський корпус – 220 тис. (після місцевих виборів 2015 року має бути скорочений на 30%).

Скорочення ДА має такі позитивні риси, як зменшення державних витрат на його утримання (в рамках бюджету) та очищення від службовців, які скомпрометували себе (закон про люстрацію). Одночасно скорочення має і низку вкрай негативних наслідків, а саме:

- різке скорочення чиновників, особливо силовиків (на Донбасі А.Аваков звільнив в 2014 році 600 співробітників МЗС, керівництво СБУ було змінено на 90%, звільнено понад 2,5 тис. співробітників, особовий склад СБУ скорочено на 24%) в умовах стрімкого спаду виробництва та скорочення робочих місць веде до погіршення криміногенної обстановки;
- при новій владі виникла практика призначення непрофесіоналів на корупційно небезпечні пости (у керівництві Держгеонадр України не залишилося фахівців-геологів, банкір керує Міненерговугіллям, Головою НКРЕКП призначено 24-річного менеджера корпорації Roche, при цьому не члена комісії, який жодного дня не працював у галузі);
- звільнені чиновники поповнять лави безробітних та незадоволених новою владою, посилять процес відтоку активної робочої сили з України, тобто створять для держави додаткові проблеми.

⁹ <http://nv.ua/opinion/Kuzyk/skolko-chinovnikov-nuzhno-uvolit-i-stoit-li-voobshche-43088.html>

Нова влада не виявляє готовності адекватно реагувати на загрозу¹⁰, з початку 2015 року запровадила скорочення на 20% персоналу адміністрації держпідприємств та органів виконавчої влади, витрат на утримання та обслуговування об'єктів. Це супроводжується позбавленням стимулюючих виплат та надбавок¹¹ на 30% в середньому), погіршенням умов виходу на пенсію (зменшення рівня нарахування пенсій від грошового утримання з 80% до 70% для військовослужбовців з травня 2014 р, скасування спеціальних пенсій для держслужбовців з 2016 та збільшення пенсійних внесків для цієї категорії з 1 червня 2015 р.), що супроводжується також відправкою персоналу у вимішені відпустки без збереження заробітних плат, встановлення їм неповного робочого дня (без згоди та попереджень останніх).

Державні службовці швидко убожіють, почувають себе niepewно, не задоволені «реформами» та очікують на новий закон, який мав би стабілізувати ситуацію. **Законопроект про реформу державної служби**, розроблений за підтримки ЄС, був ухвалений ВРУ у першому читанні у квітні 2015 року та передбачає розмежування політичних та адміністративних посад, запровадження конкурсів на усі державні посади, в тому числі керівників, департизацію чиновників, прозору модель оплати праці, посилення відповідальності за виконання обов'язків. Однак 22.09.2015 на закритому засіданні Нацради реформ (НРР) Президент П.Порошенко заявив про потребу відкликати з парламенту цей законопроект, обґрунтувавши це неправдивим твердженням про претензії до тексту з боку ЄС¹². Проти закону виступили також спікер ВРУ (за словами Гройсмана, первинний текст закону був спотворений до невпізнання Кабміном і в нинішньому вигляді його приймати не можна), представник президента в уряді О.Данилюк та глава Мінекономіки за президентською квотою Айварас Абромавічус. В НРР не знайшлося жодного прихильника закону в його сьогоднішньому

10 Закон №76 «Про та визнання такими, що втратили чинність, деяких законодавчих актів України» (набрав чинності 01 січня 2015 року)

11 Пункт 10 того ж закону «...забезпечити встановлення у 2015 році максимального розміру місячної заробітної плати працівників суб'єктів господарювання державного сектору економіки не більше 10 розмірів мінімальної заробітної плати...» (крім суб'єктів господарювання державного сектору економіки, що мають стратегічне значення)

12 Проект закону «Про держслужбу» був розроблений за фінансування ЄС, європейці очікували на його ухвалення ще 2014 року. ЄС додатково виділив 90 млн євро безповоротної допомоги на проведення цієї реформи. Та оскільки прогрес у даній сфері відсутній, зараз вивчається можливість перекинути їх на фінансування децентралізації.

вигляді. Гройсман запропонував створити нову робочу групу для розробки нового варіанту закону¹³. Такі тенденції роблять примарними надії на стимулювання ефективності ДА шляхом ухвалення нового Закону, відтак загрози національній безпеці в умовах «гібридної війни» будуть тільки зростати.

3. Корумпованість ДА.

Важливим моментом для розуміння ролі державного апарату України є таке: з кінця 90-х років, коли посилювалося соціальне розшарування на фоні скорочення ресурсних потоків до бюджету, низький офіційний рівень зарплат чиновників почав компенсуватися незаконним доходами від використання службової посади, що стало однією з причин швидкої корумпованості ДА в країні. Це відбувалося в рамках процесу створення в період другої каденції Л.Кучми нової системи державного апарату та управління країною, аналогічної до російської. Ця система характеризується тим, що держава почала створювати з числа держслужбовців та силовиків т.зв. «групи соціального стану»¹⁴ для управління названими ресурсами, до яких відноситься влада, фінанси, сировина та інформація. Маючи у власності усього 16,3% економіки (6,9% об'єктів господарювання та 26,6% вартості сукупних активів)¹⁵, держава почала створювати механізми незаконного та неринкового перерозподілу частини доходів приватного сектору та розподіляти їх ієрархічно за «групами соціального стану» державного апарату, кожній відповідно до свого «щабля»¹⁶. Відтак, «корупція» як латентні індивідуальні незаконні дії в Україні перетворилася у «станову» форму державного рекету приватного сектору економіки та розкрадання державних активів.

Відтак руйнування корумпованого державного апарату передбачає одночасне руйнування створеної системи перерозподілу «ресурсної бази» силовиків, інститутів дозвільної системи, яка суттєво скоротилася і вже не

13 <http://www.unian.ua/politics/1130271-zmi-poroshenko-obrunuvav-potrebu-vidklikati-proekt-zakonu-pro-derjavnu-slujbu-neppravdivoyu-informatsiyu.html>

14 В оригіналі – сословные группы (рос).

15 Дані Міністерства економічного розвитку та торгівлі України, 1 півріччя 2015 р.

<http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag=UpravlinniaDerzhavnimSektoromEkonomikils>

16 Симон Кордонский «Как устроена Россия» <http://finbahn.com/%D1%81%D0%B8%D0%BC%D0%BE%D0%BD-%D0%BA%D0%BE%D1%80%D0%B4%D0%BE%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9/>

забезпечує мінімальні потреби усіх «груп соціального стану», пенсіонерів та незахищених верств населення, поширюючи базу останніх в наслідок скорочень штату держапарату. Саме цим пояснюється повільність реальної боротьби із «корупцією чиновників», оскільки влада не має іншого інструменту управління ресурсами, хоча публічно демонструє наміри його створити заново на окремих напрямках, як дорожня поліція.

У новій редакції СНБО України корумпованість ДА справедливо визнано загрозою національної безпеки, однак проігноровано важливість **вирішення конфлікту інтересів у держслужбовців усіх рівнів, починаючи з Президента**. Попри запевнення про перехід на європейські стандарти, де цей принцип є одним із ключових, керівництво держави не виявляє готовності усувати цей конфлікт. Про це свідчить відсутність таких планів в переліку заходів СНБО та останні призначення Президента. Все це вказує на декларативний та неширий характер чергової СНБО.

Крім того, в розділі «Забезпечення економічної безпеки» нова СНБО планує забезпечити економічне зростання України шляхом створення найкращих умов не за рахунок вітчизняного капіталу як ключової основи, а за рахунок іноземного. Відтак нинішня влада так і не усвідомила, що передумовою відновлення економіки країни із залученням іноземних інвесторів є необхідність досягати «Нової Угоди» із вітчизняними олігархами,¹⁷ метою якої має стати легалізація, де це можливо та доцільно, та припинення відтоку їх капіталу за кордон в обмін на безпечне стратегічне інвестування в національну реальну економіку як основу фінансування економічної модернізації країни.

До того ж, не можуть не насторожувати плани уряду, з одного боку, «унеможливити контроль стратегічних галузей капіталом держави-агресора», а з іншого, «залучення іноземних інвестицій у ключові галузі економіки», зокрема в енергетичний і транспортний сектори, як інструменту забезпечення національної безпеки. Складається враження, що:

по-перше, шкоду від допуску в попередні часи іноземного – російського капіталу в стратегічні галузі економіки, ключові для націо-

17 Успішні «The New Deals» 30-х років Президента США Ф.Д.Рузвельта із місцевими олігархами, Wall Street and FDR by Antony C. Sutton <http://www.reformation.org/wall-st-fdr-ch1.html>

нальної безпеки, уряд України планує нівелювати шляхом допуску в ті самі ключові галузі економіки іншого (неросійського) іноземного капіталу. Це свідчить про принципову нездатність політичної еліти країни робити висновки із власних помилок;

по-друге, вказані плани уряду свідчать про те, що він зовсім не планує залучати в ключові галузі вітчизняний інвестиційний капітал, в першу чергу приватний, і в такий спосіб зберігати національний контроль над економікою;

по-третє, неспроможність правлячої еліти подолати корупцію призводить до необхідності переходу під зовнішнє управління, що несе нові ризики перетворення України у сировинний та сільськогосподарський придаток ЄС. Вже відбулася фактична передача управління державними фінансами під контроль МВФ та США, а вищого керівного складу уряду держави – на грошове утримання Адміністрації США як «елемент зусиль по боротьбі із корупцією».

4. *Нелояльність силовиків (масова державна зрада).*

Нелояльність державного апарату, особливо його силових структур, залишається однією із ключових загроз існуванню нації, навіть якщо йдеться про нелояльність «силовиків» корумпованій політичній еліті.

Тут варто виділити серед «силовиків «патріотів-романтиків» і «ділків» та виокремити два моменти. По-перше: перед «романтиками» корумпована та за своїм духом антинародна держава ставить дилему: або залишатися вірними народу згідно з присягою і втратити роботу, або державному апарату за характером роботи, відтак зберегти роботу, але втратити совість. Дилема стає складнішою, коли під «народом» розуміється не вся Україна, а населення конкретного регіону країни. Для «ділків» проблема стоїть інакше – чи залишатися лояльним до конкретних представників місцевої влади, відтак залишатися в корупційних схемах, заради яких прийшли до силових структур, чи приставати на підкуп з боку росіяни, які пропонують те ж саме.

По-друге: перебіг події під час анексії Криму та початку бойових дій на Донбасі викрив той факт, що сектор безпеки та оборони України виявився не просто неготовим до захисту країни, а був буквально нашпигований керівниками вищої та середньої ланки, ворожими самій ідеї існування незалежної України. Це виявилася не просто агенти РФ, а цілий пласт ідейно нелояльних високопосадовців.

Проте нова редакція СНБОУ ніяк не реагує на цей факт: у тексті до внутрішніх загроз, пов'язаних із державним апаратом, віднесено лише окремі прояви цієї загрози: інституційна слабкість, непрофесійність, структурна незбалансованість органів.

Ідейний концепт модернізованої, процвітаючої пост-радянської України досі відсутній і, судячи із нової стратегії, необхідність його розробки не тільки не передбачається, але навіть не усвідомлюється керівництвом держави. А дарма.

По-перше, ідейний компонент як елемент мотивації державної зради у складі злочину завжди відігравав велику роль. У нашому випадку значна частина українських високопосадовців-силовиків, в першу чергу з Криму та Донбасу, розглядають Україну як «failed state», як тимчасове явище із деградуючою економікою, неефективним та корумпованим державним апаратом, термін існування якої спливе і яка невідворотно має зникнути з політичної мапи. Така думка широко притаманна офіцерам силових структур з огляду на їх повну трансформацію в апарат свідомого державного рекету, процес якої був завершений в 2012 році при Президенті Януковичу. Силовики ясно розуміють, що така держава довго існувати не може.

Росію ж бачать як велику країну, хоч і не добру до України, якою керують «сильні державники», і яка поглине Україну рано чи пізно, що розуміється як рятування її від повного краху та деградації. Відтак державна зрада сприймається не як злочин, а як «блага справа». Недивно, що керівників силових структур України після Майданів 2004-14 рр. регулярно звинувачували у державній зраді і кожного разу вони отримували притулок від покарання в Росії.

По-друге, виявлення факту державної зради є складним процесом, який потребує високопрофесійного контррозвідувального апарату, якого немає.

Відтак, можна сміливо прогнозувати, що без створення позитивного концепту майбутньої України та приходу до влади політиків, які будуть щиро намагатися його реалізувати, а також без створення ефективної контррозвідки нелояльність керівництва силових структур, політиків, депутатів, суддів та прокурорів буде залишатися потужним викликом існуванню нашої держави.

Крім того, існує і друга небезпека, що веде до державної зради – це **клановий непрозорий порядок негативного відбору, підготовки та розстановки кадрів силовиків**, сформований за останні 24 роки і заснований на «покупці» керівних посад в силових структурах для подальшого «кормління» виключно шляхом системного здириництва, із віддаванням частину баришу «нагору». Значна частина офіцерів, які потрапили в систему правоохоронних органів, Міноборони, податкової, митниці та спецслужб після 2000-х років, з самого початку, маючи порівняно невелике грошове утримання, розраховують на отримання від службової діяльності незаконних доходів, про що свідчить явна невідповідність матеріального статку офіційним доходам більшості керівництва силовиків. На державну зраду таких офіцерів та генералів штовхає матеріальний фактор, оскільки служба для них – це не виконання обов'язку перед народом, а спосіб отримання незаконних доходів в рамках рентної системи поборів, описаної вище.

Дивно усвідомлювати, що нова СНБОУ вбачає для нейтралізації вказаної загрози тільки один засіб – посилення контррозвідувального апарату СБУ.

5. Конфлікт інтересів.

Нова редакція СНБО справедливо відносить до загроз національній безпеці здійснення державними органами діяльності не в національних, а в корпоративних та особистих інтересах. Державний апарат характеризується взаємопов'язаністю капіталу та влади, що перетворює капітал на владу, а владу – на капітал. Попри сподівання населення, нова влада не вирішує цю проблему, а капіталізує на створених схемах та зміцнює. Сьогод-

ні державні службовці вищого рівня навіть не приховують, що паралельно із виконанням службових обов'язків ведуть підприємницьку діяльність. Одночасно в суспільство просувається хибна думка про те, що успішні підприємці можуть переходити в державний сектор на керівні посади та демонструвати там високу ефективність попри відсутність у них необхідних знань та навичок. Ця практика вже призвела до важких негативних наслідків, таких як¹⁸:

- Раптове та непродумане (з точки зору державних інтересів) звільнення кваліфікованих держслужбовців під приводом «люстрації» із заміною їх на бізнесменів та іноземних колишніх держслужбовців.
- Масові скорочення державних службовців 3-6 категорій, які відповідають за підготовку проектів владних рішень та їх належне обґрунтування. Шкідливою слід вважати зміну порядку грошової винагороди держслужбовців, що зумовило їхнє стрімке зубожіння та масовий відтік рештки професіоналів з державних установ, особливо осіб передпенсійного віку – носіїв «інституційної пам'яті».
- Посилення закритості на непрозорості роботи органів виконавчої влади, ліквідація в них громадських рад під приводом реорганізації та на фоні звинувачень їх керівників у непрофесіоналізмі, коли самі керівники ОВВ не мають досвіду роботи в керованих ними сферах діяльності держави (Мінінфраструктури, Мінприроди, Держгеонагляд, Держатомрегулювання).
- Призначення непрофесіоналів на корупційно небезпечні пости (у керівництві Держгеонагляд України не залишилося фахівців-геологів, банкір керує Міненерговугіллям, Головою НКРЕКП призначено 24-річного менеджера корпорації Roche, при цьому не члена комісії, який жодного дня не працював у галузі).

В Україні немає окремого законодавчого акту, який би врегулював зазначену проблему. Конфлікт інтересів залишається однією із найбільш гострих проблем державної служби, невирішеність якої ускладнює ефек-

¹⁸ Г.Л.Рябцев, доктор наук з державного управління, доцент, http://www.academy.gov.ua/%5CNMKD%5Clibrary_nadu%5CMater_konf_NADU%5Cfd66895a-34fd-41dc-a8b0-3dea0f0da861.pdf

тивну діяльність державних органів, підриває авторитет влади серед громадян, унеможлиблює реалізацію місії державної служби як такої¹⁹. Особливу тривогу викликають такі поточні негативні тенденції в новій владі:

- використання сумнівних методів роботи,²⁰ що тільки посилює корупцію;
- Управлінські ресурси в державних компаніях розпорошуються, а контроль уповноважених органів влади в цій сфері відносин залишається суто формальним. Як результат, поширюються різноманітні схеми незаконного відчуження об'єктів державної власності та лобювання приватних цілей на шкоду інтересів держави, відбувається криміналізація ринку корпоративного контролю.

За відсутності фахових виконавців, непрофесійні замовники аналізу політики держави задовольняються неякісним поверховим підходом або вони свідомо замовляють матеріали (у вигляді порад), які навмисно приховують ризики та загрози національним інтересам України, що призводить до ухвалення кон'юнктурних та лобістських державно-політичних рішень²¹. Особливо це стосується регулювання цін, податків, ставок ввізного мита. Наслідком такої практики стають значні втрати в суспільному добробуті, формування у суспільстві негативного ставлення до влади, втрата до неї довіри.

6. Критично низький рівень професіоналізму:

Зростаюча нестача кваліфікованих кадрів в ДА стала новим викликом для влади. Хоча його загальна чисельність відповідає середнім показникам у країнах Східної Європи, фахову підготовку – вищу освіту за напрямом під-

19 І.В. Пашенко, аспірант кафедри права та законотворчого процесу НАДУ, Деякі питання конфлікту інтересів на державній службі, http://www.academy.gov.ua/%5CNMKD%5Clibrary_nadu%5CMater_konf_NADU%5Cfd66895a-34fd-41dc-a8b0-3dea0f0da861.pdf

20 Це підтверджує факт відсторонення від роботи керівників Державної фіскальної служби, яких Прем'єр-міністр А.Яценюк бездоказово звинуватив у сприянні збереженню корупційних схем, Яценюк відсторонив керівництво Фіскальної служби, митниці та податкової 24.02.2015, <http://tsn.ua/politika/yacenyuk-vidstoroniv-kerivnictvo-fiskalnoyi-sluzhbi-411382.html>

21 http://www.academy.gov.ua/%5CNMKD%5Clibrary_nadu%5CMater_konf_NADU%5Cfd66895a-34fd-41dc-a8b0-3dea0f0da861.pdf

готовки «Державне управління»²² мають лише 10 тисяч (3,3%). Загально-визнаними фахівцями вважають в цій сфері такі проблеми:

- «кризу керівників», особливо середньої ланки;²³
- органи влади втратили розуміння ринків, галузей, національної економіки, держави як цілісних об'єктів управління;
- державний апарат вдався до реактивної (на відміну від превентивної) політики, коли активні дії, часто малоуспішні, починаються тільки тоді, коли проблема переходить із стадії виклику у реальну загрозу;
- при ухваленні рішень посилюється ефект запізнення під час визначення та планування політики, ухвалення рішень без комплексної оцінки їх ефективності, справедливості та доцільності, в ручному режимі, під тиском «громадськості» чи груп спеціальних інтересів, на основі неповної, суперечливої, часто тенденційно дібраної інформації;
- непрофесійні замовники аналізу політики держави задовольняються неякісним поверховим підходом або свідомо замовляють матеріали у вигляді порад, які навмисно приховують ризики та загрози національним інтересам України, залишаючись при цьому поза межами уваги СБУ та ГПУ. Це стосується регулювання цін, податків, ставок ввізного мита;
- особи, які готують рішення, зосереджують увагу на поточних питаннях, а не на перспективних, відтак неефективна та короткозора політика призводить до значних перевитрат ресурсів, втрат в суспільному добробуті, до формування у суспільстві негативного ставлення до влади, до втрати довіри до неї.

22 А.А. Попок, доктор наук з державного управління, професор, віце-президент НАДУ http://www.academy.gov.ua/%5CNMKD%5Clibrary_nadu%5CMater_konf_NADU%5Cfd66895a-34fd-41dc-a8b0-3dea0f0da861.pdf

23 М.М. Войтюк, аспірант НАДУ http://www.academy.gov.ua/%5CNMKD%5Clibrary_nadu%5CMater_konf_NADU%5Cfd66895a-34fd-41dc-a8b0-3dea0f0da861.pdf

Оновлення влади та проведення суспільно-важливих реформ неможливе без реформування державного управління і державної служби. Світовий досвід свідчить, що для успішного проведення реформ необхідні або команди реформаторів (за окремими напрямками державної політики), або ефективний державний апарат (раціональна бюрократія, здатна результативно виконати будь-яке рішення державного керівництва). В Україні зараз немає ні того, ні іншого. Дефіцит професійних кадрів державних службовців центральних органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування на фоні зростаючого в країні безробіття **не дозволяє ефективно провести системні реформи** в українському суспільстві.

В апарат багатьох відомств зараз призначено чимало нових і молодих (іноді навіть дуже молодих) керівників. Але в більшості своїй ці «нові чиновники» просто політичні призначенці, часто не володіють видатними професійними якостями, не мають досвіду роботи в системі державного управління, не мають управлінських здібностей і часто поняття не мають, які реформи їм належить здійснювати²⁴.

З іншого боку, багатьох з людей, які активно займалися розробкою і просуванням реформаторських проектів, держава не залучає до системи державного управління, що негативно позначаються на стратегії і тактиці усього реформаторського процесу. Це наражає на ризик зриву реформ практично у кожному напрямку державної політики, оскільки ключовим є адміністративна реформа – модернізація та підвищення ефективності системи державного управління²⁵.

Попри численні кадрові та структурні зміни, старий урядовий механізм не в змозі приймати і реалізовувати оптимальні владні рішення. Урядові структури, процедури, професійне ставлення і компетентність державних політиків і службовців не відповідають потребам сьогодення.

24 В.Г. Бодров, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри управління національним господарством та економічної політики НАДУ, Державна політика кадрового забезпечення економічних реформ в Україні http://www.academy.gov.ua/%5CNMKD%5Clibrary_nadu%5CMater_konf_NADU%5Cfd66895a-34fd-41dc-a8b0-3dea0f0da861.pdf

25 Ю.П. Сурмін, доктор соціологічних наук, професор, завідувач кафедри державного управління та самоврядування Інституту соціальних наук ім. Г.А.Алієва МАУП, заслужений діяч науки і техніки України

Кадрова революція в Україні: сутність, проблеми, напрями розгортання http://www.academy.gov.ua/%5CNMKD%5Clibrary_nadu%5CMater_konf_NADU%5Cfd66895a-34fd-41dc-a8b0-3dea0f0da861.pdf

Особливістю останнього десятиліття для всього глобального співтовариства є практично безперервний тренд зниження довіри до держави²⁶. Відповідно, відбувається зниження дієвості державної політики. Така тенденція дуже небезпечна, оскільки зараз роль держави в економіці впевнено еволюціонує в бік зайняття державою місця якогось національного інституційного модератора, що за відсутності довіри просто неможливо. Втрата довіри до держави в Україні відбувалася значно динамічніше, ніж у світі в цілому.

Для нейтралізації загроз з боку ДА вбачається доцільним вдатися до таких заходів :

1. Важливим є відновлення довіри до влади (Державного апарату) з боку населення. Для цього необхідно вжити заходи, які б засвідчили реальний розрив з минулим, зокрема:
 - a. призначення на посади в державному апараті мають викликати довіру;
 - b. забезпечення прозорості бюджетних витрат;
 - c. децентралізація системи прийняття владних рішень;
 - d. забезпечення незалежності виконавців;
 - e. забезпечення реалізації принципу недопущення конфлікту інтересів;
 - f. відокремлення влади від бізнесу: держава не повинна займатися бізнесом, оскільки це джерело корупції. Водночас держава має користатися ефективними інструментами регулювання бізнесу.
2. Кадрова політика у сфері державного управління має забезпечувати законність політичних рішень, цілісність держави як інституту, якіс-

²⁶ Д.Ю. Юрковський, аспірант кафедри державного менеджменту НАДУ, там само

ний рівень реалізації конституційних гарантій громадян, стабільне і безперервне надання публічних послуг.

3. Перейти від практики скорочення чисельності державних службовців до формування корпусу професійних держслужбовців, який має працювати на принципах професійності, моральності та патріотизму. Чітко виокремити в ДА вищі посади політичних призначенців, через які має реалізовуватися політика тієї політичної сили, яка перемогла на останніх виборах. Таке виокремлення має забезпечити принцип безперервності ефективного управління державою.
4. Запровадити систему підготовки та підвищення кваліфікації керівного складу державного апарату центрального та місцевого рівнів, державних підприємств та відповідно кадрового резерву. Запровадити професійні тренінги для виконавців середньої та низової ланки.
5. Ухвалити процедуру консультації із громадськістю та ЗМІ перед ухваленням владних рішень і під час моніторингу та оцінювання державної політики в різних сферах як один із напрямків боротьби із корупцією.
6. Забезпечити серед головних вимог, на які має орієнтуватися кадрова політика, відповідність моральній вихованості та прихильності цінностям демократичного суспільства.

Команди реформаторів доцільно формувати по кожному напрямку державної політики. Пошук і добір таких людей, у тому числі на конкурсній основі, має бути головним пріоритетом кадрової політики і Адміністрації Президента, і Кабінету Міністрів, і керівників різних державних відомств. Для успіху реформ потрібні такі «управлінці», які не просто розуміли б сенс реформ у своїй галузі, але самі були б носіями реформаторських ідей, стали б рушійними силами реформ. Інакше кажучи, необхідне формування харизматичної реформаторської бюрократії в кожній галузі державної політики. Поки що цим ніхто всерйоз не займається.

IV. ЦІННОСТІ ТА НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА

В Україні політики, населення та громадянське суспільство розуміють національну безпеку як безпеку державних інституцій, територіальної одиниці в певних зафіксованих кордонах. У цивілізованих країнах народ та влада розуміють під терміном «національна безпека» безпеку політичної нації, інтегрованої єдності народу, яка складається з громадян. Відтак, факторами впливу на національну безпеку вважають, перш за все, безпеку особистості та її прав, які базуються на фундаментальних цінностях (перелік яких довгий). Будь-які їх порушення з боку внутрішніх та зовнішніх факторів, в першу чергу держави, її виконавчої та судової гілки, якраз і становлять загрозу національній безпеці. Основними цінностями в цьому контексті вважаються такі¹:

- право вільно та свідомо обирати та змінювати уряд шляхом чесних демократичних виборів (демократія);
- право на справедливий розгляд своєї справи в суді (рівність усіх перед законом);
- верховенство права (як запобіжник узурпації влади з боку держави);
- право на рівні умови для економічної свободи кожному громадянину завдяки індивідуальним зусиллям та чеснотам (свобода та індивідуалізм);
- право на свободу слова, зібрань, мирного протесту проти неправильних дій уряду;
- право на недоторканість особи, житла та приватної власності інакше ніж за рішенням суду.

При визначенні цінностного підходу до конкретної політики, Стратегії НБОУ в Україні є традиція посилається на ст. 3 Конституції. Водночас на практиці та навіть у науковому середовищі України існує доволі «специфічне» розуміння цінностей, в тому числі конституційних. Так, приміром, С.А. Авак'ян (НАНУ) серед конституційних цінностей називає такі: конституційну цінність держави; власне конституцію; служіння конституційних норм і правил інтересам людини і громадянина; закріплення

¹ Robin NIBLETT Director, Chatham House, Great Britain, виступ на 8 Міжнародній конференції по безпеці 27-28 травня в Києві file:///C:/Users/User/Downloads/Kyiv%20Security%20Forum2015_digest.pdf

плюралізму форм власності.., закріплення демократичного режиму влади; (увага!) встановлення принципів і правил причетності народу до розробки законопроектів від виявлення думки громадян, громадської думки про законопроекти до народної правотворчої ініціативи і² т.д.³

Вчені Н.С. Бондар та А.Р. Крусян аналогічно розглядають систему конституційних цінностей з позиції сучасного конституціоналізму. Зокрема, А.Р. Крусян стверджує, що цінності сучасного українського конституціоналізму утворюють систему, де провідну роль відіграють Конституція та конституційно-правова людина. Таке розуміння базових цінностей з пріоритетом на саму державу та її закони, ухвалені упередженими політиками, дає підстави стверджувати, що чинну Конституцію України поки що не можна вважати ефективним обмежувачем державної влади⁴, вона залишається стагнаційною за суттю, оскільки не визнає свободу народу по відношенню до держави та його право контролювати владу як найвищу соціальну цінність і орієнтується більшою мірою на державний порядок та владні інституції. Відповідно, усі три редакції СНБОУ 2007, 2012 та 2015 рр. також фактично не ґрунтуються на демократичних цінностях, навпаки, пріоритетом визнають саме безпеку держави та її апарату. Саме цей розрив у розумінні поняття не просто гальмує реалізацію реформ в цій сфері в Україні в «західному напрямку», він робить цей рух практично неможливим.

Баланс цінностей та законодавчих норм:

Права та свободи людини в «західному розумінні» нерозривно пов'язані з цінностями тому, що неможливо усю поведінку людини, в тому числі ефективного чиновника та політика, зареґламентувати нормами закону. Вчені визнають, що якщо текст закону перевищує 650 аркушів, його зміст перестають сприймати, відтак закон стає недієздатним. Батьки-засновни-

2 Концепция народной законодательной инициативы не отражена в Конституции Украины http://www.pap.in.ua/3-2_2013/2/Shcherbaniuk%20O.V..pdf

3 М. Салей, здобувач кафедри конституційного права Національного університету «Одеська юридична академія» 2013 Юридичний вісник, 2013/2, УДК 342.4(477) СИСТЕМА КОНСТИТУЦІЙНИХ ЦІННОСТЕЙ В УКРАЇНІ

4 Всеволод Речицький, правознавець, політолог, доцент кафедри конституційного права Національної юридичної академії України ім. Ярослава Мудрого, конституційний експерт Харківської правозахисної групи. Остання книжка – «Символическая реальность и право» (Львів: Класика, 2007). березень 2015 <http://krytyka.com/ua/articles/ukrayinskyy-konstytutsiynyy-protses-u-2014-rotsi>

ки США добре розуміли природу людини і при створенні держави виходили із того, що закони та регламентні норми можуть регулювати не більше 50% поведінки особи. У решті випадків, у тому числі при нестандартних обставинах, для креативного, ініціативного підходу людина має керуватися цінностями та орієнтуватися на моральні стандарти поведінки.

В Україні, як і в решті напівавторитарних держав, у стосунках держави та особистості домінує «легальний» підхід, тобто, спроба регламентувати правовими нормами увесь спектр взаємовідносин. Однак «законність/легальність» дії як універсальний критерій зовсім не означає їх справедливості та відповідності меті національної безпеки у розумінні безпеки нації, а не державного апарату. За 24 роки незалежності «політичний клас» України скоїв незліченну кількість злочинів: розкрав державну власність та бюджет і продовжує це робити. Але виходить, що такі дії в кожному конкретному випадку не суперечать чинному законодавству, оскільки законодавчі норми ухвалюються у корумпованій ВРУ упередженими депутатами – членами законодавчої гілки уряду, в тому числі і 2014 року скликання. Де ж вихід? Саме у цінносному підході, оскільки цінності не можна підмінити або сфальшувати, вони універсальні, їх можна тільки проігнорувати. Проблема в тому, яким чином та через які практичні механізми суспільство, громада використовують цінності для контролю своїх політиків та державного апарату. Автори нової редакції СНБОУ амбітно стверджують, що за нової влади в Україні створені умови для побудови нової системи відносин між громадянином, суспільством і державою на основі цінностей свободи і демократії. Щоб наочно пересвідчитися, що СНБОУ 2015 року поки що не базується на цінностях, порівняємо її із Стратегіями нацбезпеки США 2010, 2015 рр.

У Стратегії національної безпеки США (травень 2015 року),⁵ щойно завершивши дві тривалі війни (в Афганістані 2001 – 2014 рр. та в Іраку 2003 – 2011 рр.) універсальним цінностям та шляхам їх забезпечення присвячено цілий розділ (IV), де передбачено розширення свобод та забезпечення підзвітності народу державних інституцій. Автори Стратегій вбачають найбільші можливості для національних інтересів якраз у просуванні свобод для громадян та верховенства права саме у внутрішній політиці,

⁵ NATIONAL SECURITY STRATEGY May 2015 https://www.whitehouse.gov/sites/default/files/docs/2015_national_security_strategy.pdf

чого ми не бачимо ані в редакціях СНБОУ, ані на практиці. Захист демократії та прав людини прямо пов'язується із довготривалим національним інтересом США, який полягає у забезпеченні процвітання американського народу. При цьому підкреслено, що для успіху справи народ має сам боронити свої права та свободи, а уряд має виконувати свої зобов'язання в сфері прав людини, не допускати репресій та запобігати масовим жорстоким вчинкам. Для ефективності роботи на цьому напрямку уряд має створювати коаліції із громадянським суспільством, релігійними лідерами, підприємцями, іншими урядами та міжнародними організаціями. У стратегії НБ США заявлено, що цінності американського народу є джерелом сили та безпеки. Відтак, уряд має намір дотриматися найвищих стандартів щодо цінностей та свобод як запоруки безпеки нації.

Розглянемо лише найбільш важливі цінності в контексті нової редакції СНБОУ.

1. Право на життя має багато етичних нюансів (аборти, евтаназія, смертна кара, незаконне позбавлення життя, ствольні клітини), але як базова цінність набуває особливого значення для нації та окремої особи під час війни, коли кожний громадянин вирішує для себе, чи є щось в його житті таке значуще, за що вартує віддати своє життя⁶. Це стосується, в першу чергу, кадрових військових, рекрутів, їх батьків та близьких, і відбивається це розуміння на бажанні та готовності воювати. Стаття 3 Конституції України включає її, але ні СНБОУ, ні реальні дії уряду України ніяк не підтверджують, що ця цінність дійсно щось значить для влади. Основним моментом, який визначає бажання населення збройно боронити свою державу, є усвідомлення того, що держава дійсно цінує життя своїх бійців:

- надає їм найкраще обмундирування, заходи особистого захисту, які тільки зможе,
- створює для бійців якомога кращі умови життя в зоні бойових дій як у плані їх фізичного захисту, так і в плані побутових послуг, піклується про їх вчасну ротацію та відпочинок;

⁶ THE RIGHT TO LIFE AND THE VALUE OF LIFE: ORIENTATIONS IN LAW, POLITICS AND ETHICS, by Jon Yorke (ed). June, 2011 <http://www.lawcourts.org/LPBR/reviews/yorke0611.htm>

- пріоритетом вважає надання бійцям найкращої та безкоштовної медичної допомоги на випадок поранення під час бойових дій;
- шанує їх службу пільгами, піклується про забезпечення їх житлом, в тому числі завдяки пільговим кредитам, пристойними пенсіями, надає привілеї для отримання вищої освіти по завершенню служби;
- у випадку загибелі держава бере на себе частину утримання родин бійців, витрати на самі похорони, надає матеріальну допомогу;
- важливим елементом позитивного мотивування кадрових військових мають бути чесні та справедливі процедури підвищення у посаді, базовані на професійному відборі за принципом «кращий з кращих», оскільки кожний начальник несе відповідальність за життя своїх підлеглих.

Саме на цих принципах, випробуваних історичним досвідом, функціонують усі найкращі армії світу. Наразі немає сенсу доводити тут, що кожний із вказаних вище пунктів був повністю або частково проігнорований протягом воєнної кампанії 2014 –2015 рр. і продовжує в значній мірі ігноруватися державою. Вкажемо лише на останні ознаки, які мали місце після підписання Президентом СНБОУ в травні 2015 року:

- Провалено шосту хвилю мобілізації (48% від плану), що призвело до відмови від чергової сьомої хвилі. Населення призовного віку, особливо західних областей, навідріз відмовляється воювати, тікає за кордон, відкуповується⁷. Причини названо такі:

⁷ Шоста хвиля мобілізації: ухильників все більше, добровольців все менше, 18 серпня 2015 http://newsradio.com.ua/2015_08_18/SHosta-hvilja-mob-l-zac-uhilnik-v-vse-b-lshe-dobrovolc-v-vse-menshe-1547/

Касьянов: Мобілізація провалена, добровольчий рух дискредитується, професійна армія не створюється, 19 серпня, 2015, http://zik.ua/news/2015/08/19/mobilizatsiya_provalena_dobrovolchyy_ruh_dyskredytuietsya_profesiyna_armiya_ne_stvoryuietsya__volonter_617664

В Міноборони назвали області, які провалили мобілізацію, 18.08.15 <http://p-p.com.ua/articles/74743/>
 Призов на строкову службу ігнорують майже 200 сільських рад Тернопільщини 3 грудня 2015, <http://www.gazeta-misto.te.ua/news/pryzov-na-strokovu-sluzhbu-ihnoruyut-majzhe-200-silskyh-rad-ternopilschyny/>

Перераховано області, які провалили п'яту хвилю мобілізації 29.07.2015

<http://expres.ua/news/2015/07/29/145579-pererahovano-oblasti-provalyly-ryatu-hvylyu-mobilizaciyi-z-deputatami-ne-vyshlo,ale-z-zhurnalistami-tek-vizit-proyde-u-kremenuchy-rjatyut-6-y-hvilju-mobilizaciyi,7-serpnya-2015>

- Держава відмовляється екіпірувати своїх вояків, відтак витрати лягають на бюджет родин призовників, і це при тому, що особисті статки Президента П.Порошенка за 2015 рік зросли на 20% до майже \$1 млрд. (шосте місце в рейтингу найбагатших людей України⁸, статки решти олігархів зменшилися, однак все одно залишаються дуже значними),
 - Держава зневажливо ставиться до загиблих рядових бійців⁹, як щодо ідентифікації та видачі родичам тіл, так і щодо надання допомоги їх родинам, навіть визнання за ними права на пільги, особливо якщо йдеться про вояків-волонтерів.
- Ганебним залишається організація медичного обслуговування вояків в зоні АТО, яке на 90% забезпечується волонтерами, та їх харчування, яке переважно також залежить від волонтерів, включаючи транспорт і гуманітарну допомогу¹⁰. «Держава збільшує свої видатки на оборонний бюджет, але не збільшує бюджет військової медицини, що є злочином... Сьогодні не вистачає практично всього. І люди виживають, витягують це все на власному ентузіазмі, на довірі, на прагненні зберегти державу і зберегти життя кожного громадянина». При цьому чиновники МО періодично фігурують в ЗМІ у зв'язку із розкраданням бюджетних коштів¹¹.
- Щодо поводження із своїми військовополоненими під час конфлікту, то тут Україна має діяти як правова держава¹²:

http://pplus.in.ua/news/z_deputatami_ne_viyshlo_ale_z_jurnal_stami_tk_v_zit_proyde_u_kremenchuts_ryatuyut_6_u_hvilyu_mob_l_zats

8 Топ-100 найбагатших українців: Ахметов збіднів вдвічі, а Порошенко багатіє, 30 жовтня 2015
http://dt.ua/ECONOMICS/rejting-top-100-naybagatshih-ukrayinciv-ahmetov-zbidniv-vdvichi-a-poroshenko-bagatiye-189486_.html

9 СТАВЛЕННЯ ДЕРЖАВИ ДО ЗАГИБЛИХ СВИНСЬКЕ, – АВТОР КНИГИ «ЛОВАЙСЬК» У ЛУЦЬКУ 14 вересня 2015
<http://volyn.tabloyid.com/art/stavlennya-derzhavy-do-zagyblyh-svynske-avtor-knygy-ilovaysk-u-lucku>

10 Ольга Богомолец, голова Комітету Верховної Ради з питань охорони здоров'я; 26.08.2015, інтерв'ю <http://www.radiosvoboda.org/content/article/27210672.html>

11 Знову виплили факти корупції у Міністерстві Оборони 22/12/2015
<http://www.informator.news/20424-112/>

Війна з корупцією в Міністерстві оборони України, 07.08.2015
<http://www.krula.com.ua/news.php?category=1&id=2204>

17 грудня 2015, Романенко: корупція в Міноборони така ж сама, як в інших держструктурах
http://newsradio.com.ua/2015_12_17/Romanenko-korupc-ja-v-M-noboroni-taka-zh-sama-jak-v-nshih-derzhstrukturah-3887/

12 Заява помічника генсека ООН з прав людини Івана Шимоновича 7.03.2015
<http://mn24.com.ua/2015/03/07/oon-vidznachaye-vse-bilshij-rozkol-ukra%D1%97nskogo-suspilstva.html>

- забезпечити права людини учасникам збройного конфлікту – своїх військовослужбовців у полоні визнавати військовополоненими, використовувати можливості Міжнародного Комітету Червоного Хреста¹³ та Міжнародного Кримінального Суду, для чого потрібно визнати Римський статус щодо МКС, а також визнати сам факт війни (ввести військовий стан).
- щодо полонених супротивника, визнати військовослужбовців ЗС РФ військовополоненими із відповідними правами (а не терористами), російських найманців та українських сепаратистів – злочинцями, але при цьому забезпечити їхнє право на життя, захищати від розстрілів та катувань, про що повідомляє Amnesty International¹⁴.

2. Право на свободу: ми будемо розглядати це право в контексті економічної свободи – **право на добробут** завдяки власній праці.

Стратегія НБ США¹⁵ підкреслює, що головним обов'язком уряду США було і залишається підтримання та підвищення високого добробуту американського народу (в тому числі, коли країна перебуває у стані війни). Така постановка завдання прямо відповідає базовій цінності – економічній свободі людини, її права на щастя. Українська СНБОУ відсилає нас до ст. 3 Конституції, в якій утвердження і забезпечення прав і свобод людини визнається головним обов'язком держави.

Актуальною для нас є насамперед економічна свобода, свобода підприємництва. Водночас, в Україні підприємництво традиційно розглядається не як засіб підвищення добробуту суспільства та реалізації економічної свободи як права на щастя, а як спекуляція або діяльність, вмотивована виключно цілями наживи. Відтак, у свідомості населення та держави через характер податкової політики завдання перерозподілу багатств явно домінує перед завданнями їх створення та примноження. Чи порушується

¹³ Україна в позиції страуса щодо ратифікації Римського статуту, 2 лютого 2015, Микола Мирний http://humanrights.org.ua/material/ukrajina_v_poziciji_strausu_shhodo_ratifikaciji_rimskogo_statutu_pravozahisniki

¹⁴ Як захистити полонених й покарати воєнних злочинців? Ірина Штогрін 04.02.2015 <http://www.radiosvoboda.org/media/video/26829588.html>

¹⁵ NATIONAL SECURITY STRATEGY May 2010 https://www.whitehouse.gov/sites/default/files/rss_viewer/national_security_strategy.pdf

в такий спосіб свобода громадян України в плані ігнорування необхідних умов для добробуту? Безперечно, чим посилюються ризики для національної безпеки.

Якщо керуватися стандартами ООН¹⁶, то 78% населення України живе за межею бідності, за рівнем запобігання корупції Україна посідає 134 місце зі 180, за простотою сплати податків – 181 із 183; за зручністю оформлення дозвільної документації на будівництво – 179 із 183 наявних рейтингових позицій у світі. У 2010 році Україна посіла передостаннє місце в Європі за рівнем добробуту своїх громадян, у 2015 році ситуація стрімко погіршилася¹⁷. Річний прибуток українця 2012 році в середньому становив \$2,7 тисячі (для порівняння: у Польщі – \$28,6, у Росії – \$10, у Білорусі – \$6 тисяч на людину). У 2015 році рівень добробуту українців значно знизився.

Рівень добробуту населення України в розрахунку валового доходу на одного мешканця у 2014 році не виріс у порівнянні з 2013 роком у гривнях (7500 грн.), що дорівнює \$500 порівняно із \$1000 в 2013 році: падіння – рівно в два рази. Номінальна заробітна плата, яка за даними Держстату в 2014 році зростає з 3619 до 4012 грн., у доларовому еквіваленті впала з \$453 до \$254 майже в два рази¹⁸.

Як реагує керівництво держави в СНБОУ-2015 року на цю загрозу? Пропонуються певні заходи щодо:

- деолігархізації, демонополізації і дерегуляції економіки, захисту економічної конкуренції, спрощення й оптимізації системи оподаткування, формування сприятливого бізнес-клімату та умов для прискореного інноваційного розвитку;
- створення найкращих у Центральній і Східній Європі умов для інвесторів, залучення іноземних інвестицій у ключові галузі економіки;

¹⁶ Дані ООН на 2012 рік

¹⁷ Ukrainian News Service Says Standard of Living Is Plummeting, Posted on July 22, 2015 by Eric Zuesse. <http://www.washingtonsblog.com/2015/07/ukrainian-news-service-says-standard-of-living-is-plummeting.html>

¹⁸ Комплексна оцінка економічної ситуації в Україні у 2014-2015 рр. (частина 1: Загальна оцінка макроекономічної ситуації) August 31, 2015 <http://iac.org.ua/kompleksna-otsinka-ekonomichnoyi-situatsiyi-v-ukrayini-u-2014-2015-rr-chastina-1-zagalna-otsinka-makroekonomichnoyi-situatsiyi/>

- стабілізації банківської системи, забезпечення прозорості грошово-кредитної політики та відновлення довіри до вітчизняних фінансових інститутів;
- системної протидії організованій економічній злочинності та «тінізації» економіки;
- державне управління буде ґрунтуватися на принципах верховенства права, рівності громадян перед законом, чесності та прозорості влади.

Але чи спрацюють ці заходи для розгортання, виявлення підприємницької ініціативи громадян? Наскільки щирими та ефективними є обіцянки уряду в СНБОУ?

- **Деолігархізація:** майже усі олігархи України суттєво втратили свої статки в 2014-2015 рр. крім олігарха П. Порошенка. Р. Ахметов залишається лідером. З початку 2015 року розпочалася запекла боротьба Президента проти І. Коломойського. При цьому основні корупційні схеми, створені за часів В. Януковича, уряд А. Яценюка ретельно зберігає.
- **Демонізація:**
 - Енергетичний ринок можна вважати дійсно успішним напрямком введення нових правил гри, хоча позитивних зрушень не видно – ДТЕК продовжує контролювати 2/3 ринку електроенергії, а Фірташ і Бойко – ринок газу: хоча з 1 жовтня набув чинності закон про ринок природного газу і «Нафтогаз України» втрачає монополію, проте цього недостатньо для зниження цін на газ для населення. Навпаки, постійні конфлікти в уряді та парламенті призвели до того, що зиму Україна зустрине зі значним дефіцитом палива, Україна різко скоротила видобуток власного вугілля і газу, на 13% скоротилося і виробництво електроенергії, що призвело не тільки до проблем в економіці, а й до загрози зриву осіннього опалювального сезону.
 - ринок медпрепаратів залишається мафіозним та знаходиться під контролем АПУ і партії БПП (депутат ВРУ Загорій, пані Миронова, Живаго, брати Фістали), а перспективи його реформування – туманні, Пропозиції профільного комітету ВРУ від

грудня 2014 року щодо створення реєстру референтних цін та країн для уникнення корупції при держзакупівлях ліків урядом проігноровані. Натомість, у квітні 2014 року КМУ взагалі скасував постанову про референтні ціни¹⁹.

- на ринку авіаперевезень з 2015 року триває боротьба між державою та монополістом ринку компанією І. Коломойського МАУ за допуск на ринок інших гравців.

За оцінками експертів, сьогодні не ростуть в Україні статки тих бізнесменів, хто займається промисловим виробництвом, нерухомістю або високими технологіями, виробництвом ліків та продуктів харчування²⁰.

3. Верховенство права: в нашому контексті – протидія корупції, права військовополонених, зміцнення громадянського суспільства.

Нова редакція СНБО України визнає необхідність реалізації принципу верховенства права, але проблему у тому, що в Україні принцип часто розуміється як зобов'язання усіх громадян виконувати норми законів. Насправді верховенство права протистоїть верховенству влади, забезпечує верховенство закону над персональною волею політика, а інструментом його реалізації є принцип розділення влади, ефективність реалізації якого залежить від наступних передумов²¹:

- уряд має бути обмеженим в своїх діях визначеними наперед рамками закону,
- повинна існувати можливість оскаржити незаконні дії уряду у незалежному суді,
- має бути забезпечено принцип рівності усіх перед законом.

Верховенство права обмежує абсолютизм державної, передусім виконавчої, влади, ставить її під контроль суспільства, створюючи для цього від-

19 Ольга Богомолец, голова Комітету Верховної Ради з питань охорони здоров'я; 26.08.2015, інтерв'ю

<http://www.radiosvoboda.org/content/article/27210672.html>

20 <http://intvua.com/news/politics/1446126436-poroshenko-ediniy-oligarh-statki-yakogo-zrosli-u-2015-rotsi.html>

21 THE RULE OF LAW AND THE SEPARATION OF POWERS, DENISE MEYERSON, <http://www.austlii.edu.au/au/journals/MqLJ/2004/1.html>

повідні правові механізми²² та моральні стандарти поведінки. Тут варто окремо підкреслити, що політична еліта за роки незалежності згенерувала еталон таких низьких стандартів етики відносно між державою та особою, що це загрожує подальшому існуванню нації.

Верховенство права покликане забезпечити не ефективну владну дію, у сенсі якомога повнішого підкорення громадян урядовим ініціативам, а, якраз навпаки, накладає правові обмеження на дії представників влади. Досягнення урядових цілей має бути підпорядковане громадянським гарантіям свободи та безпеки, чим і усувається загроза владної сваволі.

В Україні реалізація принципу верховенства права далека від реалізації. Згідно Rule of Law Index 2015,²³ Україна має 0,48 (на рівні Туреччини, Замбії, Росії, Лівану, Кенії). На момент ухвалення нової редакції СНБОУ вже минуло більше року після трагічних подій на Майдані, але діяльність міністерства юстиції, ГПУ та судів не тішить своєю результативністю. Українська система судочинства не в змозі засадити за ґрати тих, хто скоїв злочини по розстрілу на Майдані, хто продовжує розкрадати державу. Не бувають успішними країни, де панує беззаконня. Якщо найближчим часом в Україні не буде дотримано принципу верховенства права, всім іншим економічним та соціальним реформам, заради яких були покладені численні жертви, загрожуватиме небезпека.

Боротьба із корупцією: (явище описане в іншому розділі)

Корупція державного апарату зросла до такої межі, що її прояви під час бойових дій ставлять під сумнів здатність держави існувати надалі: 2 вересня 2015 року на Луганщині була розстріляна мобільна група з протидії контрабанді, винні досі не знайдені.²⁴

Права військовополонених та мирного населення в зоні АТО: Правова держава, яка в своїй політиці спирається на цінності, у випадку потра-

22 Шилінгов В.С. кандидат юридичних наук, доцент, професор Академії управління МВС, «Верховенство права – основоположний принцип правової системи демократичного суспільства», 2009 р., Часопис Київського університету права • 2009/2

23 <http://data.worldjusticeproject.org/>

24 За расстрел мобильной группы на Луганщине никто не наказан – Тука, 14.12.2015 г. http://antikor.com.ua/articles/77507-za_rasstrel_mobilnoj_gruppy_na_luganshchine_nikto_ne_nakazan_-_tuka

пляння в полон своїх бійців вдається до усіх збройних та правових інструментів для визволення їх або утримання до кінця збройного конфлікту в пристойних умовах через Міжнародний червоний хрест (МЧХ) та інші міжнародні організації. Важливим моментом для захисту їхніх прав та для покарання винних у поганому поводженні з ними є надання полоненим військовим **юридичного статусу** саме військовополонених, а не заручників, терористів або злочинців. Для цього держава має чітко дотримуватися правової процедури бойового застосування національних ЗС.

У ході військового конфлікту на Донбасі проблема військовополонених не просто ускладнилася кримінальними тенденціями, але й виявила системні провали дієздатності української держави. 152 вояків з нашого боку залишалося в полоні на початок вересня 2015 р., звільнено з початку конфлікту майже 3000. Військовополонені з обох сторін конфлікту піддавалися розстрілам, тортурам, примусовій праці, публічним приниженням та іншим видам жорсткого поводження. Вони утримуються у поганим умовах, без захисту відповідних міжнародних або національних інституцій. Переговори про їх звільнення проводяться на безсистемній основі, офіційно уповноважених структур, відповідальних за повернення військовополонених та проведення переговорів, сторони не мають.²⁵

- натомість у Києва існує низка державних, недержавних, волонтерських груп та приватних осіб, які ведуть переговори із сепаратистами на свій розсуд;
- існують свідчення, що державні структури, вражені корупцією та хабарництвом, проводять обмін своїх військовополонених за викуп (за гроші батьків або родичів). Це бізнес, що викликає питання про моральну сторону діяльності держави²⁶ та міжнародні принципи обміну військовополоненими;
- після підписання мінських угод у вересні 2014 держава втратила ентузіазм проводити обмін військовополоненими за принципом

²⁵ Prisoners' Dilemma in Ukraine, PAUL STRONSKI, ISAAC, Carnegie endowment for international piece, 06,23, 2015

<http://carnegieendowment.org/2015/06/23/prisoners-dilemma-in-ukraine/iaay3>

²⁶ Report Details Widespread Prisoner Abuse, Torture in Ukraine Conflict, Nolan Peterson, May 23, 2015

<http://dailysignal.com/2015/05/23/report-details-widespread-prisoner-abuse-torture-in-ukraine-conflict/>

«всі-на всі». Серед причин – суперечливий пункт мінських угод про амністію сепаратистів, яку Київ саботує через його непопулярність;

11 військовополонених ЗСУ перебувають у полоні в РФ, відповідного статусу не мають, вважаються злочинцями, їх долю уряд в мінських угодах не врахував.

4. Зміцнення структур громадянського суспільства:

Громадянське суспільство вважається у правовій державі важливим запобіжником проти узурпації влади урядом. Відтак зміцнення цих структур розглядається не просто як відданість уряду верховенству права як цінності, але і як дієвий засіб зміцнення єдності країни та посилення рівня національної безпеки, оскільки посилюється рівень контролю уряду з боку суспільства, що веде до зниження рівня корупції та підвищення рівня довіри.

У новій СНБОУ-2015 громадянське суспільство згадується в позитивному плані, оскільки внесок волонтерів у розбудову, підвищення боєздатності ЗСУ є беззаперечним. Водночас, уряд не ставить перед собою завдання сприяти та зміцнювати громадянське суспільство. Практичні дії уряду після ухвалення СНБОУ-2015 щодо волонтерських бойових підрозділів, випадки відверто ворожого ставлення правоохоронців в зоні АТО до волонтерів, які забезпечують наших вояків на передовій засобами особистого захисту та продовольством, свідчать скоріше про зростаючу недовіру та підозрілість уряду до громадянського суспільства, особливо на фоні погіршення соціально-побутового рівня життя населення.

5. Ерозія демократії:

Рівень порушень принципу чесних та справедливих виборів під час довиборів в 205-му окрузі в Чернігові 26 липня 2015 року поставив під сумнів відданість уряду України ідеалам Майдану-2014 року. Було «зафіксовано численні факти застосування адміністративного ресурсу, незаконної агітації, масштабного підкупу виборців, а також випадки фізичного тиску і залякування агітаторів та представників штабів деяких кандидатів у народні депутати... Загострення протистояння між найбільш рейтинговими

кандидатами змусило органи державної влади взяти безпрецедентних заходів безпеки, зокрема, ввести додаткові підрозділи НГУ та спецназу для недопущення силового зриву виборів в окрузі²⁷». Ситуація повторилася в окремих містах під час виборів до місцевих рад, які відбулися 25 жовтня 2015 року. Влада продемонструвала, що право виборців на чесний та вільний вибір своїх правителів вона забезпечити не в змозі:

- найбільш тривожною подією стала беззастережна перемога в першому турі на виборах мера Харкова одіозного Геннадія Кернеса;²⁸
- бажання Р.Ахметова зберегти свій вплив на Маріуполь призвело до зриву місцевих виборів у цьому місті;
- у Києві підрахунок голосів після першого туру тривав тиждень, більшість політичних партій заявили про масштабні фальсифікації з боку ТВК;
- спектр основних виборчих зловживань, які однаково притаманні кандидатам від усіх партій-суб'єктів виборчого процесу включав у себе незаконну агітацію, зловживання адміністративним ресурсом і непрямий підкуп виборців.²⁹

Дострокові вибори ВРУ 2014 року та місцеві вибори 2015 року проводились нелегітимною ЦВК: у 12 з 15 членів ЦВК термін повноважень спливав ще навесні 2014 року напередодні дострокових президентських виборів. Тим не менш, як і в ситуації з уведенням воєнного стану, Президент України віднісся до свого конституційного обов'язку вносити подання до ВРУ для оновлення складу ЦВК як до права, чим поставив ЦВК у повну залеж-

27 <http://www.cvu.org.ua/nodes/view/type:news/slug:26-2015>

28 «Если Кернеса не арестовать – Харьков будет польхаться» – экс-нардеп о том, что ГПУ может предъявить мэру, 3 марта, 2015, <http://nv.ua/publications/esli-kernesa-ne-arestovat-harkov-budet-polyhat-bogoslovskaya-37117.html>

29 Проміжний звіт за результатами спостереження ОПОРИ на місцевих виборах 25 жовтня 2015 р. <http://www.oporua.org/news/9257-promizhnyj-zvit-za-rezultatamy-sposterezhenija-opory-na-miscevyh-vyborah-25-zhovtnja-2015-r>

ність від себе.³⁰ ОПОРА³¹ зазначала, що висока інтенсивність участі ЦВК у розв'язанні конфліктів на місцевих виборах потенційно загрожує політичними маніпуляціями щодо централізованого впливу на перебіг локальних кампаній.

Крім того, правоохоронна система держави виявилася неспроможною захищати вільний вибір громадян. Наслідком став катастрофічний брак інтересу виборців до самих виборів, які все одно не відбивають справжніх намірів та настроїв населення: воно перестає вірити у вибори як у форму контролю за владою. У результаті Україна повернулася до ситуації, яка передувала Майдану-2014 року.

Демократія виникла, в першу чергу, для контролю держави економічно незалежними від неї громадянами, які забезпечують розвиток суспільства і роблять вагомий внесок в його благополуччя. Однак громадянська активність без економічної участі в житті суспільства є вкрай неефективною. Першою та найважливішою ознакою демократії є здатність народу вибирати і змінювати уряд шляхом вільних та справедливих виборів, причому ключовим словом тут є саме «змінювати».

Демократії без ідеології не буває: у демократичній країні фундаментальними є політичні переконання та ідеологія, які ведуть до розбудови партійної системи саме на цій основі. В Україні ідеології немає, відтак немає і політичних партій. Натомість існують «політичні проекти», які замість ідеології використовують популізм, де конкурують не ідеї, а особистості. Влада фіксує настрої населення, одночасно їх формує: згадаймо викликані протистояння по лінії «схід – захід» щодо «статусу російської мови», нині – стан війни без уведення воєнного стану. Влада може навіть дещо змінювати свою політику, однак за будь-яких обставин вона не готова визнати за населенням права припинити її повноваження.

30 Ще під час Революції гідності П.Порошенко заявляв: «Зараз потрібно все зробити, щоб кардинально змінити склад ЦВК. Цей склад повинен бути таким, якому б довіряла вся країна, без цього – тільки поглиблення кризи. Ніяких виборів з таким судом і з такою ЦВК не буде взагалі»

31 Civil Network OPORA conducts citizen observation of local elections in Ukraine, scheduled for 25 October 2015 <http://www.oporaua.org/en/news/41080-618-1446984481-miscevi-vybyry-promizhni-pidsumky-sposterezhenja-opory>

З іншого боку, спроби уряду розглядати як один з найвищих пріоритетів розвитку країни ідею інтегрування України в наднаціональні структури,³² включаючи ЄС, а саме це пропонує нова редакція СНБОУ, поширення інститутів «корпоративного громадянства міжнародних компаній можуть межувати з інформаційним підривом власних базових ціннісно-сміслових комплексів, що загрожує підвищенням рівня соціального ірраціоналізму». Це стосується ідеї деіндустріалізації України та перетворення її у сільськогосподарський придаток ЄС. Вкрай загрозовими слід вважати феномени «ринкового фундаменталізму», «ліберального мракобісся», коли політична еліта вірить і просуває ідеї саморегуляції економіки в кризовій ситуації.

Заходи нейтралізації загроз у сфері цінностей:

1. Щодо цінності життя:

- Перехід на професійну армію за стандартами НАТО вбачається правильним напрямком зміни ставлення держави до своїх воїнів на основі цінностей. Якщо держава вимагає від нації жертв у період війни, то можновладці та олігархи мають також робити свій внесок (наприклад, фонд для відродження ЗСУ, фонд на відновлення Донбасу, Криму і т.д.). Відсутність воєнного стану залишається невирішеною моральною проблемою.
- Робота військової медицини в зоні АТО має стати системною: медики розпорошені по відомчих медслужбах «силовиків» (МВС, СБУ, ДСНС, Нацгвардії, Міноборони, прикордонників) і МОЗ. Доцільним вбачається призначення окремого уповноваженого від КМУ.³³
- Розслідування Україною усіх військових злочинів в зоні АТО є умовою як встановлення надійного примирення, так і злагоди всередині України. Міжнародна довіра до кримінальних процесів, які

³² Володимир Шедяков, відомий український вчений та громадський діяч, доктор соціологічних наук, кандидат економічних наук, квітень 2014 р. <http://ua-ekonomist.com/6476-socialne-rozsharuvannya-staye-rezultatom-ne-tlki-korupcii-a-y-vdsutnost-dyevih-socialnih-lftv.html>

³³ Ольга Богомолец, голова Комітету Верховної Ради з питань охорони здоров'я; 26.08.2015, інтерв'ю <http://www.radiosvoboda.org/content/article/27210672.html>

триватимуть на території України, є важливою, відтак ратифікація Римського статуту необхідна (був підписаний у 2000 році).³⁴

2. Щодо права на свободу добробуту:

Аналіз даних моніторингу громадської думки свідчить,³⁵ що з 2014 р. «у суспільстві посилилися песимістичні очікування щодо економічних змін у майбутньому, показники індексів поточного особистого становища, інфляційних коливань – найгірші за останні 10 років. Вкладники втратили значну частину заощаджень, зарплати зменшилися, відновилися затримки зарплати і соціальних виплат...Водночас, потенціал громадянської активності продовжує залишатись на високому рівні: кожний четвертий (28,4%) готовий контролювати місцеву владу, кожний п'ятий (18%) – увійти до консультативних та експертних рад, організувати групи для вирішення місцевих проблем – 13,5%». Населення вважає ключовими соціально-політичними викликами такі:

- відсутність турботи держави про своїх громадян (82%),
- наявність хабарництва та корупції у структурах державної влади та управління (75%) та
- некомпетентність влади (79%).

Зміна влади суттєво не вплинула на формування довіри до державних інститутів. Тож на які цінності нам слід спиратися задля досягнення добробуту населення як основи національної безпеки? Можливо, уряду варто дивитися на приклад США?

Одним із факторів посилення відносин суспільство – влада в США³⁶ вважають запровадження «доброго управління», програм підтримки підприємництва, а участь населення в процесі ухвалення рішень посилює якість управління. Крім того, важливою залишаються боротьба із корупцією у

34 <http://amnesty.org.ua/bez-rubriki/p-yata-richnitsya-pidpisannya-ukrayinoyu-rimskogo-statutu-podalsha-zatrimka-ratifikatsiyi-ye-nedopustimoyu/>

35 Соціологічні зрізи українського суспільства (моніторинг соціально-економічних очікувань населення: 2005–2014 рр.) : наукова доповідь / [Балакірева О.М., Середа Ю.В., Дмитрук Д.А. та ін.]; НАН України; ДУ "Ін-т екон. та прогнозув. НАН Укра-їни". – К., 2015. <http://ief.org.ua/docs/sr/286.pdf>

36 NATIONAL SECURITY STRATEGY May 2015

https://www.whitehouse.gov/sites/default/files/docs/2015_national_security_strategy.pdf

просуванні концепту прозорого та підзвітного уряду в рамках ініціатив на зразок «Open Government Partnership» для ефективного пошуку активів корумпованих чиновників, ускладнення для злочинців зберігати та відмивати незаконні активи. Такі заходи доводять, що відкритий та підзвітний уряд здатний краще управляти та забезпечувати розвиток для звичайних людей.

Стратегія НБ США визнає ключовий зв'язок між національною безпекою і національною конкурентоспроможністю, витривалістю економіки та моральним прикладом поведінки уряду. Відтак національним інтересом вважається створення умов для існування потужного приватного сектора економіки – сильної, інноваційної та постійно зростаючої економіки у відкритій міжнародній економічній системі, яка пропонує нові можливості та процвітання.

3. Щодо забезпечення верховенства права:

Керівництву країни давно час ставити питання про застосування в ході конфлікту норм міжнародного права згідно з Женевською конвенцією 1949 року та протоколами:

- першого (про поліпшення участі поранених і хворих у діючих арміях);³⁷
- третього (про поведінку з військовополоненими);³⁸
- та четвертого (про захист мирного населення під час війни)³⁹

Дія їх починається у випадку оголошення державами стану війни, збройного конфлікту, з початком фактичного ведення бойових дій, навіть якщо одна із сторін не визнає стану війни, при окупації однією державою всієї

37 Convention (I) for the Amelioration of the Condition of the Wounded and Sick in Armed Forces in the Field. Geneva, 12 August 1949. www.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/Treaty.xsp?documentId=4825657B0C7E6BF0C12563CD002D6B0B&action=openDocument

38 Convention (III) relative to the Treatment of Prisoners of War. Geneva, 12 August 1949. <https://www.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/Treaty.xsp?documentId=77CB9983BE01D004C12563CD002D6B3E&action=openDocument>

39 Convention (IV) relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War. Geneva, 12 August 1949. <https://www.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/Treaty.xsp?documentId=AE2D398352C5B028C12563CD002D6B5C&action=openDocument>

чи тільки частини території іншої країни.⁴⁰ Уряд має продемонструвати свою відданість захищати людську гідність⁴¹ своїх військовополонених, чим посилить моральність нації.

4. Щодо зміцнення структур громадянського суспільства:

Керівництво України вже почало використовувати кадровий потенціал громадянського суспільства, але цього замало. Важливо визнавати законність усіх мирних демократичних рухів, чути голос правослухняних, ненасильницьких активістів, навіть якщо уряд з ними не погоджується. Уряд має:

- підтримувати владу в країні через порозуміння, а не через насильство, та ставити законні політичні процеси вище вузьких партійних або корпоративних інтересів;
- разом із громадянським суспільством працювати над забезпеченням прозорості процесу управління бюджетом, бюджетними витратами, а також виявленням реальних активів державних чиновників;
- планувати створення інститутів для забезпечення прозорості управління ресурсами міжнародної допомоги, функціонування банківської та податкової систем, залучення приватного бізнесу до розробки природних ресурсів.

І все це для того, щоб максимально перешкоджати чиновникам красти, а також для сприяння громадянам тримати під контролем державні інституції.

40 КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ОЦІНКА ДОБРОВОЛЬЧИХ ФОРМУВАНЬ ДУК ТА БАТАЛЬЙОН «ОУН» 07.06. 2015 <http://my.obozrevatel.com/politics/93470-kriminalno-pravova-otsinka-dobrovolchih-formuvan-duk-ta-bataljon-oun.htm>, Common Article 3 relating to Non-International Armed Conflict, https://en.wikipedia.org/wiki/Geneva_Conventions

41 NATIONAL SECURITY STRATEGY May 2010 https://www.whitehouse.gov/sites/default/files/rss_viewer/national_security_strategy.pdf

V. ЗАГРОЗА ВТРАТИ ЄДНОСТІ КРАЇНИ

Втрату національної єдності країни, а не російську агресію, слід вважати однією з ключових загроз для національної безпеки. І реалізується ця загроза по низці «ліній розломів», основних та побічних, які мають потенціал перетворитися на основні. При цьому варто підкреслити, що низка вчених і дослідників на Заході та в Україні заперечують наявність вказаного розколу:¹

а) розкол між «політичним класом» та населенням:

Розкол між усім політичним класом України та громадсько активним населенням виник задовго до «революції гідності» 2014 року. Безпосереднім приводом для його появи стали спочатку фальшування результатів президентських виборів (Майдан-2004), а потім міліцейська сваволя та економічна експансія «донецьких».

Сваволя **силових структур влади**, в першу чергу міліції (кримінальної, дорожньої та податкової), прокуратури, СБУ, митниці та судової системи країни продовжує залишатися потужним фактором недовіри населення до влади на фоні неспроможності влади притягнути до відповідальності винних у розстрілі Майдану, ефективно боротися з корупцією в країні. На це вказують результати опитування²:

Після ЗМІ Росії, які лідирують в рейтингу за найвищим рівнем недовіри, наступними є правоохоронні органи, причому недовіра до них за п'ять останніх років істотно зросла: **суди** (– 67% у 2015 році, – 72% у 2014, – 45% у 2010-му), **прокуратура** (– 67% у 2015 році, у 2010-му – 48%), **міліція** (– 57% у 2015 році, у 2010-му – 37%). До **Служби безпеки України** довіра дещо вища, хоча за п'ять років вона теж істотно знизилася: від – 9% у 2010 році до – 34% у 2015-му. Довіра до **Верховної Ради** та до **Президента** хитається: найвищою вона є одразу після виборів і далі різко йде на спад. Президент Петро Порошенко у грудні 2014 року мав баланс довіри у + 5%, а у

¹ Фаїна Вауліна, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, РОЗКОЛ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА: МІФ ЧИ РЕАЛЬНІСТЬ? <http://eppd13.cz/wp-content/uploads/2015/2015-2-2/34.pdf>

² Дослідження провели Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва» та соціологічна служба Центру Разумкова з 22 по 27 липня 2015 року. http://dif.org.ua/ua/publications/press-relizy/komubilshe-dovirjayut-ukrainci--vladi_-gromadskosti_-zmi_.htm

липні 2015-го вона впала до – 33%; Верховна Рада у грудні 2014 року мала баланс довіри – 26%, а в липні 2015 року – 63%. Падає довіра до місцевої влади: від + 10% у 2012 році до – 22% у липні 2015 р.

Громадська думка відносно політики уряду щодо мирного врегулювання конфлікту на Донбасі також вказує на відмінності від офіційної позиції³:

- 32,8% опитаних вважають необхідним продовжувати війну (АТО) до повного відновлення контролю України над окупованими територіями;
- 30,6% підтримують надання цим територіям особливого статусу у складі України;
- а 17,9% підтримують відокремлення цих територій від України.

Більшість респондентів (47,9%) підтримують ідею припинити економічні зв'язки між Україною і територіями ДНР та ЛНР. Водночас, в українському суспільстві не існує однастайності в оцінках Мінських домовленостей: позитивно їх оцінюють лише 34,0% опитаних, негативно – 22,2%, нейтрально – 25,5%. Немає однакової думки і в кожному з регіонів, за винятком Донбасу, де 57,1% позитивно оцінили поточні результати домовленостей.

Дуже скептично оцінює населення країни економічну та реформаторську діяльність нової влади після Майдану-2014, це вказує на те, що лінія розколу залишається небезпечною:

- Половина українців (48%) вважає, що влада не досягла ніякого прогресу у здійсненні реформ, а кожен четвертий – що було зроблено 10% того, що слід було зробити⁴.
- Громадяни вважають, що найбільший опір реформам в Україні чинять уряд та олігархи (по 51%). Україй погано українці оцінюють вплив на реформи державних чиновників (38%), а також політичних сил, що входять до складу коаліції (22%). Кількість тих, хто

³ Дослідження Центру Разумкова, квітень 2015 <http://glavcom.ua/articles/27984.html>

⁴ Дослідження провели Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва та соціологічна служба Центру Разумкова з 22 по 27 липня 2015 року. <http://dif.org.ua/ua/publications/press-relizy/reformi-v-ukselennja.htm>

вважає президента рушієм і гальмом реформ, приблизно однакова: 37% і 39%, відповідно.

- Головною причиною поточної соціально-економічної кризи українці вважають корумпованість представників влади (72%). Важливими чинниками також є некомпетентне управління соціальною і економічною сферами з боку політичного керівництва країни (47%) та відсутність стратегії соціально-економічного розвитку (35%). Военні дії на Донбасі як причину кризи назвали тільки 30% опитаних, хоча уряд виділяє цю причину як основну, в тому числі в новій редакції СНБОУ.

Другим напрямком «розколу» слід вважати зростаючу *недовіру населення*, військовослужбовців та добровольців в зоні АТО *до військово-політичного керівництва та генералітету МО України*. На наявність такого розколу вказують такі дії влади:

- ВРУ планувала ухвалити до кінця 2015 року закон про єдиний реєстр військовозобов'язаних з тим, щоб ухильники не могли більше переховуватися від мобілізації;⁵
- Експерти і волонтери висунули низку звинувачень щодо злочинних або непрофесійних наказів командування при веденні бойових дій:
 - червень 2014 р., загинуло 9 членів екіпажу (Мелітопольська авіаційно-транспортна бригада) та 40 десантників із 25-ї окремої Дніпропетровської аеромобільної бригади;
 - 24-31 серпня 2014 р., «Іловайський котел», загинуло 400 військових та правоохоронців, 400 зникли безвісті;
 - 22 січня 2015, «кіборги» з втратами відійшли від руїн ДАП;
 - Домовленості «Мінськ-1» та «Мінськ-2», викликали значну критику аж до звинувачень у державній зраді; окремі добровольчі підрозділи в зоні АТО заявляли, що не будуть дотримуватися угоди⁶.

5 Заява спікера ГШ ЗСУ В.Селезньова від 17.11.2015 <https://ukr.media/ukrain/247500/>

6 Adrian Karatnysky, Member of the IWP's Supervisory Board, for the Wall Street Journal <http://www.wsj.com/articles/kiev-gets-a-grip-on-ukraines-internal-divisions-1444157488>

- Звинувачення у неспроможності ані ефективно керувати війною, ані забезпечити армію усім необхідним; одним із результатів цієї зростаючої загрози став зрив на 50% шостої хвилі мобілізації та ризику провалу наступної хвилі, особливо в західних регіонах країни. Через відмову Президента оголосити воєнний стан законність мобілізації все ще залишається сумнівною;
- Виявлено численні факти масштабної контрабанди в зоні АТО, яку прикривало вище військове керівництво. Переважна більшість встановлених волонтерами та патріотами фактів залишилися безкарними; частковим вирішенням проблеми стало створення мобільних груп за підтримки Президента.

Третім напрямом розколу є посилення недовіри до нової влади щодо її відданості ідеям Майдану-2014:

- Після «революції гідності» майже нікого із керівників-злочинців «режиму Януковича» не тільки не покарано, а після виборів до ВРУ 2014 та особливо після місцевих виборів 2015 року значна кількість цих одіозних «регіоналів» увійшла до керівництва місцевої влади, при чому не тільки на сході на півдні країни, але навіть в Ужгороді. Публічно висловлюються підозри у змові старої та нової влади, у контрреволюції. І все це на фоні недовіри до судів. Відтак посилюється загроза проведення самосудів та створення паралельних структур місцевої влади («народних рад»), що послаблює стабільність та здатність держави керувати країною в умовах кризи;
- Судове переслідування активістів добровольчих підрозділів за скоєні злочини в ході бойових дій, політичних опонентів (ВО «Свобода», УКРОП) під надуманими приводами за нинішніх умов виправдане тільки за умов аналогічного відновлення справедливості щодо злочинців колишнього режиму. Інакше боротьба зі злочинністю в країні перетворюється у вибіркове правосуддя і набирає ознак політичних переслідувань.

б) розкол між центральною та регіональною елітами (криза управління)

Суттєво зменшення фінансового ресурсу в Центрі та його неспроможність змінити стиль управління регіонами змушує регіональні еліти шукати шляхи забезпечення власної економічної стабільності на місцевому рівні, що потенційно посилює анти-київський регіоналізм. Цьому процесу сприятиме проведення політики децентралізації та результати місцевих виборів 2015 року, які привели та закріпили в регіональній владі місцевих князків, володарів значних активів та політичного впливу. Ці особи тепер перебувають у явному конфлікті інтересів (порушується принцип розділення влади та бізнесу), що помітно посилює ризики для національної безпеки.

Перші ознаки названої загрози виявилися вже в серпні 2015 року через незгоду окремих обласних та міськрад із змінами до Конституції на виконання т.зв. «мінських угод». Так, 27 серпня депутати Львівської міськради звернулися до голови ВРУ⁷ щодо проекту норми про «особливості здійснення місцевого самоврядування в окремих адміністративно-територіальних одиницях Донецької та Луганської областей». Закид у порушенні ст. 2 Конституції, який діюча влада не хоче почути, – це перший крок до сепаратизму.

Українська держава давно вимагає значного посилення уваги до своїх провінцій на стратегічному рівні⁸. Водночас, не достатньо лише декларувати увагу до регіональних інтересів та вдатися тільки до модернізації внутрішніх мережевих структур самоврядування.

На сьогодні значну тенденцію до посилення автономії демонструють, в першу чергу, регіони з потужними схемами контрабанди і де центральна влада неспроможна або не бажає їх ліквідувати: Закарпатська область

7 http://zn.ua/POLITICS/lvovskiy-gorsovets-vystupil-protiv-osobogo-statusa-donbassa-186836_.html

8 Всеволод Речицький, правознавець, політолог, доцент катедри конституційного права Національної юридичної академії України ім. Ярослава Мудрого, конституційний експерт Харківської правозахисної групи. березень 2015 <http://krytyka.com/ua/articles/ukrayinskyy-konstytutsiynyy-protses-u-2014-rotsi> Харьков становитя столицей украинского наркотрафика, 19.08.2008 <http://vovremya.info/art/1219142170.html>

(контрабанда сигарет⁹), Харківська область (виробництво та контрабанда наркотичних засобів¹⁰), Львівська область (контрабанда¹¹), Одеська область (контрабанда через морський порт¹²). Окремо стоїть проблема державного контролю за зоною видобутку бурштину¹³.

Важливо мати на увазі, що через незмінність принципу територіального комплектування силових структур України¹⁴ (в першу чергу, забезпечення житлом), значне посилення ЗСУ, передбачене новою СНБОУ РНБО не враховує той ризик, що у разі посилення в Україні анти-київського (центробіжного) сепаратизму силові структури в регіонах можуть залишитися вірними місцевій владі, як це сталося в Криму та на Донбасі. Це може призвести до руйнації силової вертикалі в державі та до громадянської війни між «посиленими» підрозділами ЗСУ, дислокованими в різних регіонах.

в) розкол серед населення:

Початок 2014 року в Україні ознаменувався не лише усуненням від влади Віктора Януковича, а й досягненням критичного рівня точки розколу в українському суспільстві. Сьогодні українська державність перебуває під загрозою. Найбільша відповідальність за подальшу долю країни наразі лежить на українських елітах.

Твердження учасників і прихильників Майдану про те, що Україна єдина і в Україні в повній мірі народилося громадянське суспільство, не відповідає дійсності. Насправді, громадянське суспільство утворилося в Північних, Центральних і Західних регіонах України, регіонах які підтримували Майдан. Східні та Південні області включно за АР Крим, зомбовані крем-

9 В ході спецоперації в Закарпаттяе обнаружили частную границу (ВИДЕО), 27.12.2015 <http://ua-reporter.com/novosti/184699>

10 ХАРЬКОВСКИЙ НАРКОКАРТЕЛЬ: «КОЛУМБИЙСКИЙ БИЗНЕС» ДОБКИНА-КЕРНЕСА, 07.08.2008 <http://dosye.com.ua/articles/2008-08-07/harkovskii-narkokartel--kolumbiiskii-biznes-dobkina-kernesa/46/>

11 Контрабанда с Закарпаття переориентировалась на таможни Вольинской и Львовской обл., – ГФС, 16.07.2015 <http://www.rbc.ua/rus/news/kontrabanda-zakarpatya-pereorientirovalas-1437047597.html>

12 4 схеми контрабанды на Одесской таможене, 4.07.2015, <http://fakty.ictv.ua/ru/index/read-news/id/1557900>

13 Видобуток бурштину: державі не вдалося повернути контроль над галуззю – юрист, 7 жовтня 2015 http://newsradio.com.ua/2015_10_07/Vidobutok-burshtinu-derzhav-ne-vdalosja-povernuti-kontrol-nad-galuzzju-jurist-7281/

14 Костянтин Машовець? експерт Центру військово-політичних досліджень? Хто перемір у війні Росії з Україною? 14 січня 2016, <http://www.radiosvoboda.org/content/article/26640864.html>

лівською пропагандою, в більшості своїй не були проти ідей Майдану, але відмовилися від їх активної підтримки.

- **«Патріоти» проти «ватників»¹⁵ / сепаратистів:** анексія Криму та сепаратизм на Донбасі при збройній підтримці РФ чітко поділили населення самої України за якістю свідомості: громадяни, які виступають за неясне прозахідне майбутнє країни проти т.зв. «ватників», які бояться непевного майбутнього, не бачать себе в ньому і готові проти нього боротися. Водночас, вбачається за доцільне виділити ще окрему групу населення окупованих територій, оскільки воно проживає під потужним медійним впливом РФ.

Вибори 2015 року показали, що Україна залишається розділеною умовно на Схід та Захід, при цьому Південь має свої додаткові особливості. Україна зберігає свою ментальну фрагментованість, відсутність цілісності, що створює передумови необхідності посилення регіонального самоуправління, облаштуванню країни по землях, починаючи із бюджетної децентралізації (автономії)¹⁶.

Найбільш яскраво це проглядається в Криму та на Донбасі, особливо на окупованій території, але за відсутності чіткого концепту майбутньої країни ця ситуація характерна для усієї материкової України загалом.

Розкол часто проходить по родинях: за даними МНС, 127 тис. українців, переживши стрес, викликаний війною, звернулися за психологічною допомогою, і 30-40% – з приводу ідеологічного розколу в родині¹⁷. Додатковим фактором розчарування виступає усвідомлення того, що реальність в Україні все більше розходиться з ідеями Майдану.

15 quilted jacket – Russian patriotic redneck (disparaging) Ватник – это пренебрежительное название российского ура-патриота, одетого, согласно расхожему стереотипу о русском быдле, в стёганую ватную фуфайку тёмно-серого цвета. Ватники — старый-новый сорт совковых особей, выросший в лихие 90-е и получивший в стабильные нулевые возможность покричать в интернете о том, что еслинепутинкто, славароссии и, наконец, затокрымнаш. <http://chto-eto-takoe.ru/vatnik>

16 А.Зоткин, научный сотрудник Института социологии НАН Украины, канд. социолог.наук, Необходима ли регионализация унитарной Украине?

<http://m.odnarodyna.org/content/neobhodima-li-regionalizaciya-unitarnoy-ukraine-0>

17 Копреспондент.net, 13 березня 2015, <http://ua.korrespondent.net/ukraine/events/3490569-korrespondent-rozkol-v-ukrainskykh-simiakh-cherez-ideolohiui>

- **Ставлення до окупованих територій:** українці досі не мають спільного бачення шляхів вирішення нагальних проблем, оскільки такого бачення не демонструє політична еліта. Так, з одного боку, від'єднати Донбас від України хочуть лише 7% громадян, а серед мешканців самого Донбасу прагнуть від'єднатися від України лише 35%, далеко не більшість¹⁸. З іншого боку, лише 48,6% громадян дотримується думки, що тих українців, які підтримали російську агресію проти України, анексію Криму, сепаратистські рухи на сході і півдні, треба позбавляти українського громадянства. Не підтримують таку думку 33% опитаних¹⁹.

Суттєві розходження у підходах до соборності не дають змоги Україні успішно інтегрувати окуповані території. Відсутність схваленого елітою та населенням ідейного концепту нової держави, який би об'єднував владу та населення, центр із регіонами, створює ключову проблему для надання нового змісту децентралізації країни.

- **Мовне питання (статус російської мови), історія, культура:** влада наполегливо стверджує, що статус російської мови в Україні вже не є фактором розколу країни, що проблеми не існує.

Проте не варто забувати, що формальним приводом для анексії Криму та сепаратизму на Донбасі стало саме питання про статус «російської» мови в Україні. На сьогодні у зв'язку із війною питання носить латентний характер, але воно залишається під дією закону одіозних регіоналів Колесніченка-Ківалова «Про засади державної мовної політики» 2012 року, який досі чинний. Президент П.Порошенко заявив у 2014 році, що спроба скасувати закон регіоналів була помилкою, а влада в цілому вирішувати питання не збирається. Тут з Президентом можна погодитися: проблема просто замовчується, оскільки у влади немає опрацьованих теоретичних засад, яким чином вирішити проблему в такий спосіб, щоб, з одного боку, не розколоти країну ще далі, а, з другого, вибити із рук Кремля потужний інструмент впливу на внутрішню політику України.

18 Ірина Бекешкіна, 03.04.2015 <http://www.unian.ua/politics/1063457-donbas-vs-ukrajina-yak-podolati-rozkol-u-svitoglyadi.html>

19 Центр Розумкова, там же

Однак діючий закон несе ризики: його автори зробили спробу створити уявне послаблення державної мови, не надавши для його реалізації фінансового ресурсу та процедури введення регіональних мов, попри наявність суспільного запиту. При цьому вони пішли на провокацію: назвавши закон засадами мовної політики, прирівняли його до Конституції, що не відповідає юридичній практиці та нормам. У статті 92 сказано, що порядок застосування мов визначається виключно законами України, а не засадами державної мовної політики. Про конфліктність нинішньої ситуації свідчить багато факторів. Зокрема, на виборах до ВРУ 2012 року в коаліційній угоді ВО «Батьківщина» про створення коаліції у майбутній ВРУ пункт 6 звучав так: «Скасувати Закон «Про засади державної мовної політики» як антиконституційний, такий, що розколює суспільство, та ставить під загрозу державний статус і розвиток української мови». Водночас, в квітні 2014 року БЮТ, яка була основною рушійною силою щодо відміни закону 2012 року, 23 лютого 2014 року, підтримала вето О. Турчинова²⁰.

У квітні 2014 року голова Верховної Ради Олександр Турчинов і прем'єр-міністр Арсеній Яценюк у спільній заяві повідомили про «закріплення спеціального статусу для російської мови і захист цієї мови»²¹. У червні 2014 року П.Порошенко вніс до Верховної Ради України проект змін до Конституції України, в якому російській мові також надається спеціальний статус²². 7 липня 2014 року 57 народних депутатів України звернулося до Конституційного суду України з мовного закону, який досі залишається без відповіді²³. Водночас, низка громадських діячів на заході України навіть вимагає «припинити приховану русифікацію». Підставою для спроб переглянути мовну політику є зміна етнічного складу населення України: після втрати Криму та частини Донбасу частка етнічних росіян в Україні скоротилася з 22% до 11%.

20 Тимошенко рассказала, что будет с русским языком в Украине, 7 Апреля 2014, <http://www.segodnya.ua/politics/pnews/timoshenko-rasskazala-chto-budet-s-russkim-yazykom-v-ukraine-510865.html>

21 18.04.14 Турчинов и Яценюк выступили с совместным заявлением о том, как примирить Украину. ВИДЕО http://censor.net.ua/video_news/281761/turchinov_i_yatsenyuk_vystupili_s_sovmestnym_zayavleniem_o_tom_kak_primirit_ukrainu_video

22 Конституция Порошенко. Пять главных новшеств, 01.07.2014 http://news.liga.net/articles/politics/2361133-konstitutsiya_poroshenko_pyat_glavnykh_novshestv.htm

23 Конституционный суд не будет спешить с языковым вопросом, 19.06.2015 http://www.ukrinform.ru/rubric-lastnews/1856353-konstitutsionniy_sud_ne_budet_speshit_s_yazikovim_zakonom_1756633.html#

Таким чином, мовне питання створює чималі загрози у випадку погіршення соціально-політичної ситуації в Україні, оскільки «Опозиційний блок» та його партії-супутники продовжують успішно боротися за владу цілком легально.

Заходи для нейтралізації загроз по лініях розколу:

1. Щодо розколу по лінії влада – населення:

Можна привітати зусилля уряду для створення нової поліції, але для відновлення довіри населення до влади не можна обмежувати половинчастими заходами та винити у всіх негараздах російську агресію. Окремі аналітики навіть доходять висновку, що для стабілізації свого статусу новій владі життєво необхідним стає підтримання перманентного збройного конфлікту на Донбасі, можливо у змові з Путіним, що не буде дозволяти патріотам та волонтерам виявити новій владі свій потужний протест²⁴. Вже сам факт публічного висловлювання таких підозр з боку волонтерів свідчить про наявність латентного конфлікту із владою. Відтак, для реальної нейтралізації загрози вважається доцільним таке:

- проведення реформ має базуватися на цінностях і широкому залученні експертного та громадянського співтовариств країни.

Після проведення місцевих виборів 2015 року нова влада заявила про завершення процесу «перезавантаження влади»²⁵. Створюється враження, що влада не розуміє, наскільки серйозними залишаються загрози національній безпеці по лінії розлому «влада – народ». Економічна криза, відчуття несправедливості в країні посилюється в умовах, коли на руках у частини населення, яке отримало бойовий досвід в АТО, з'явилась значна кількість вогнепальної зброї²⁶.

24 С.Гармаш, Что делать с Донбассом? Стратегия победы в гибридной войне 16.02.15, <http://hvylya.net/analytcs/politics/chto-delat-s-donbassom-strategiya-pobedyi-v-gibridnoy-voyne.html>

25 Выборы в Украине: завершение перезагрузки власти 25.10.2015 <http://www.golos-ameriki.ru/content/tb-kiev-election-day-kiev/3022027.html>

26 До зброї готові! Українці стали стріляти один в одного втричі частіше 10.12.2015 <http://glavcom.ua/articles/35932.html>

- Влада має продемонструвати, що йде формування нової політичної еліти нації, вірної ідеалам Майдану,
- Хоча останні вибори привели до місцевих органів влади певну кількість громадянських активістів, нова влада продовжує залишатися безконтрольною. Громадянське суспільство та експертне співтовариство мають подбати про те, щоб створити ефективні інструменти контролю та конструктивного впливу на владу.

2. По лінії «центр – регіони»:

- Якщо ідея федеративної України є неприйнятною, а посилення регіональних інтересів необхідне, то без двопалатного парламенту Україні не обійтися. Двопалатні парламенти успішно функціонують у багатьох унітарних країнах²⁷.
- Згідно з проектом децентралізації, представники президента на місцях виступають не скільки захисниками інтересів центральної влади, скільки особисто представниками голови держави. Потенційно це загрожує посиленням «дуалізму» у виконавчій гілці, відтак є ризики доцільно збалансувати механізм стримувань та противаг через інші гілки влади;
- Скромні результати БПП на місцевих виборах 2015 року свідчать про те, що посилення єдності країни через монополію партії влади на місцях як універсальний метод більше не спрацює. Відтак владі потрібно шукати інші підходи до реалізації принципу «міць через розмаїття». Тут не вдасться обійтися без формування та просування єдиного нового позитивного «бачення» майбутньої країни, основаної на цінностях. Прийшла пора гуртувати країну не навколо персони політика, а навколо ідеї, що надихає. У цьому контексті зовсім по-іншому будуть виглядати успіхи на виборах конструктивних представників колишньої ПР (крім відвертих злочинців-корупціонерів): не як контрреволюціонерів, ворогів України, а як однодумців-патріотів, які мають спільну ідею, але тримаються різних підходів щодо її досягнення.

²⁷ Всеволод Речицький.

3. По лінії розколу самого населення:

- Владі необхідно визнати, що все ж таки існує дві різні частини українського суспільства, з майже протилежними світоглядами щодо ряду питань, які не мають базисного змісту на даному етапі становлення держави, а тому постійно використовувалися українськими політиками, створюючи і поглиблюючи розкол у суспільстві. До таких слід віднести мову, історію, культуру та віру²⁸. Відтак, політики повинні припинити використовувати ці тонкі питання у внутрішньополітичній боротьбі за владу.

Питання мови, історії – це питання минулого, які вже визначені для кожної людини і громадянина, відповіді на які вже сформовані на тих переконаннях, які людина отримала зі свого народження. Намагання нав'язати своє бачення у вирішенні цих питань можна прирівняти до психологічного гвалтування, а це вже посягання на честь і гідність кожної людини, посягання на її природні права, що звісно викликає лише опір, створюючи внутрішню напругу в суспільстві. Намагання врегулювати ці питання шляхом законодавчих приписів імперативного характеру є небезпечним явищем для цілісності держави.

- Для того, щоб суспільство динамічно рухалося в одному напрямку, необхідно визначити ціннісні точки дотику для всіх його частин. Уявлення про цінності, які формують гідність в двох частинах України, є різною, відтак формування єдиних цінностей як основи майбутньої країни, підтверджених конкретними діями уряду, залишається визначальним для національної безпеки.
- Вирішення тонких питань віри, мови та історії доцільно віддати територіальним громадам та регіонам з метою реалізації принципу «сила в розмаїтті».
- Доцільно концентруватися на тому, що об'єднує наших людей із різних регіонів: прагнення мати справедливі суди, чесні правоохорон-

28 Олег Поліщук, Експерт з енергетичного, ядерного та природоресурсного права точки дотику українського суспільства, 11 березня 2014, http://blogs.lb.ua/oleg_polischuk/258917_tochki_dotiku_ukrainskogo.html

ні органи, достатню заробітну платню, якісні житлово-комунальні послуги, прозору економіку і підзвітну владу.

- Мінські угоди-2 створюють ілюзію, що сепаратистський регіон може в осяжному майбутньому бути реінтегрованим в Україну. З точки зору національних інтересів, цей анклав краще було б розділити з Україною²⁹, принаймні тимчасово. Крім того, угоди містять низку положень, які Росія ніколи не виконає добровільно (відвід російських військ та повернення Україні контролю над кордоном із РФ), що робить вихід сторін із угод найбільш вірогідним сценарієм.

²⁹ Автор згоден із точкою зору Олександра Мотиля
<http://www.worldaffairsjournal.org/blog/alexander-j-motyl/cautionary-note-reintegrating-donbas>

VI. ЗАГРОЗА ЕКОНОМІЧНОГО КОЛАПСУ УКРАЇНИ

Уряд України переконує населення, що «дно» економічного спаду країна вже пройшла влітку поточного року, ситуація стабілізувалася і що з 2016 року очікується економічне зростання. Нова редакція СНБОУ-2015 визнає певні проблеми, зокрема, економічну кризу та неефективне управління зовнішнім боргом, проте жодним чином не вказує на вірогідність економічного колапсу як загрозу національній безпеці, а вирішення наявних проблем ставить у залежність від неоголошеної війни на Донбасі. Між тим, вітчизняні та західні ЗМІ містять найбільш песимістичні прогнози щодо економіки держави, прямо вказують на можливий колапс, який наближали попередні режими, але прискорила російська агресія.

В даному контексті доцільно виділити два ключових моменти: продовження новою владою практики неефективного управління економікою в умовах кризи та незаконний вивід фінансових активів за кордон.

1. Неефективне управління економікою: (небажання проводити реформи)

З початку 2015 року Україна балансує на грані дефолту¹. Причиною є такі дії чинної влади України, які вона публічно пов'язує із фактичним станом війни із РФ:

- Суттєве збільшення податків та податкового тиску на бізнес,
- Практика примусу в економічній діяльності через штрафи.

Як наслідок, усі товарні та фінансовий ринки країни припинили нормальне функціонування, рух капіталів припинився, середній та малий бізнес

¹ Американська преса прогнозує економічний колапс в Україні 19 травня 2015, <http://www.slovoidilo.ua/2015/05/19/novyna/ekonomika/amerykanska-presa-prohnozuye-ekonomichnyj-kolaps-v-ukrayini>

На рахунках казначейства грошей стало на три мільярди менше. 27.08.2015 <http://ua.korrespondent.net/business/economics/3555449-yatsenuik-rozpoviv-pro-rakhunky-derzhkaznacheistva-i-zolotovaluitni-zapasy>

Ukraine Economic Outlook August 4, 2015 <http://www.focus-economics.com/countries/ukraine>

зубожіли та згорнули ділову активність. Економіка країни стикнулася з такими проблемами:

1. Непід'ємний зовнішній борг, що виник через брак внутрішніх коштів та інвестицій: на 2015 рік влада запланувала сукупні запозичення на суму 300 мільярдів гривень. Якщо відняти чистий дефіцит бюджету, то запозичити треба 230-235 мільярдів гривень за курсом 17. Це безпосередня загроза існуванню України, як незалежної держави.
2. Падіння ВВП за найбільш оптимістичним прогнозом у 2015 складе не менш ніж 10%², безробіття зросте до 14%, а споживча інфляція сягне 50%. Це означає, що за останні 3 роки українська економіка зменшиться на 17%, і це в умовах зростання світової економіки³.

Падіння реального ВВП у першому півріччі 2015 склало 16,7% після зниження на 17,2% у першому кварталі 2015 року. Однак, різке скорочення виробництва в Донецькій і Луганській областях в результаті військових дій і часткової окупації зумовлює лише половину цього зниження, на решті території України ВВП впав на 10,2%. Це пояснюється зменшенням попиту, викликане зниженням рівня купівельної спроможності населення: стрімка інфляція на тлі глибокої девальвації гривні сильно підірвала доходи населення, відповідно, вдарила по роздрібній торгівлі, по інвестиціях домогосподарств, що не могло не відбитися на макроекономічних показниках, зокрема на триваючому зменшенні обсягів виробництва⁴.

3. Нова редакція СНБОУ передбачає створення привабливих умов для іноземних інвесторів, однак серйозно розраховувати на це не варто. Український уряд своєю воєнною риторикою та популяризацією війни не тільки відлякав потенційних інвесторів, але й змусив виво-

2 По различным оценкам, в 2015 году ожидается снижение ВВП в районе 9-12%. Международный фонд Блейзера прогнозирует уровень потребительской инфляции на конец года в 50%.

3 Глеб Суrowягин <http://rian.com.ua/analytics/20150624/369469267.html>

4 Головний економіст Dragon Capital О. Белан 31.08.2015

<http://iac.org.ua/kompleksna-otsinka-ekonomichnoyi-situatsiyi-v-ukrayini-u-2014-2015-rr-chastina-1-zagalna-otsinka-makroekonomichnoyi-situatsiyi/>

дити капітали тих, хто вже здійснив інвестиції в українську економіку⁵.

Такий висновок підтверджується даними за 2014 р.: обсяг прямих іноземних інвестицій в агропромисловий комплекс скоротився на третину. Загалом з сільського, лісового і рибного господарств України було виведено понад \$245 млн прямих іноземних інвестицій⁶. Найбільший інвестор Кіпр скоротив фінансові вливання в Україну на 40%, а це означає, що українські та російські олігархи вирішили виводити гроші з економіки країни. Причина – нерентабельність бізнесу через кредитні ставки банків на рівні 25-30%. Згідно з офіційними джерелами, за останні 18 місяців іноземні компанії та українські товариства вивели в офшори з України десь півтрильйона гривень⁷.

4. Дефіцит державного бюджету на кінець 2015 року склав 11,9% ВВП. Загроза полягає у тому, що не простежуються джерела фінансування цього дефіциту. Відтак слід очікувати на серію технічних дефолтів державних підприємств та органів місцевого самоуправління України⁸. Соціально-економічна модель олігархічного капіталізму в країні добігла свого кінця і її треба міняти.
5. Головний ризик для України сьогодні – слабка та аморальна виконавча влада. Її нездатність проводити економічні реформи наражає на ризик зменшення або повного припинення західного фінансування для покриття дефіциту держбюджету, реанімації бізнесової активності та підтримання переселенців та біженців.

МВФ погодив у 2014 році виділення Україні кредит в \$17,5 млрд. протягом 4 років. Україна в 2014 року отримала за програмою stand-by \$4,6 млрд. з обіцяних \$7,4 млрд. (\$3,19 млрд. в травні та \$1,39 млрд. в серпні). У 2015

5 Віктор Сулов, экс-міністр економіки України, 15.01.2015, «Україна фактично перебуває у стані дефолту». <http://wz.lviv.ua/news/85744>

6 Україна довела інвесторів до панічного виведення капіталу, 7 квітня, 2015 http://newsradio.com.ua/2015_04_07/Ukra-na-dovela-nvestor-v-do-pan-chnogo-vivedennja-kap-talu-8577/

7 Тимур Хромаєв, голова Нацкомісії з цінних паперів і фондового ринку, 28.09.2015, <http://nv.ua/ukr/publications/timur-hromajev-golova-nktspr-71149.html>

8 В.Сулов, там же

році Україна розраховувала отримати \$10 млрд., з яких отримала лише \$5 млрд. 31 березня, \$1,7 млрд. у серпні. У жовтні місія МВФ відбула з Києва, незадоволена темпами проведення реформ урядом А.Яценюка: не ухвалено новий податковий кодекс та бюджет на 2016 рік⁹, дефіцит бюджету «Нафтогазу» зменшується занадто повільно (ще 30-40 млрд. грн.), золотовалютні запаси НБУ наповнюються дуже повільно (при рівні \$19 млрд. на 1 листопада складають лише 12,962 млрд.). Відтак черговий транш \$1,7 млрд. не надійшов. Фонд спочатку погодився об'єднати третій (жовтневий) і четвертий (грудневий) транш в один (\$2,8 млрд.), але за умови виконання передумов. Однак цього не трапилося. Характерно, ніхто в керівництві країни ніяким чином не є покараний за свою злочинну недієздатність.

6. За підсумками чотирьох місяців нинішнього року Держстат фіксував падіння українського експорту в ЄС більш ніж на третину (на 35,6% або на \$3,36 млрд.) порівняно з аналогічним періодом 2014 року), і це в умовах, коли діють односторонні торгівельні преференції для наших виробників.

Заради справедливості слід визнати, що цей спад збігається із загальними тенденціями до зменшення обсягів торгівлі: спад експорту до РФ склав 52,2%, до країн СНД – 48,7%¹⁰. Бюро аналізу економічної політики Нідерландів у рамках щомісячної доповіді CPB World Trade Monitor констатувало найбільше зниження темпів світової торгівлі у I половині 2015 року за останні 6 років. Сам ЄС має об'єктивні проблеми в сфері торгівлі через розвиток нових технологій, які змінюють торгівельні ланцюжки, через спад економіки Китаю та через санкції РФ на імпорту продовольства.

Погіршилася цінова кон'юнктура для наших експортерів. Однак уряд України недостатньо справляється з цими викликами, посиляючись тільки на наслідки окупації Донбасу та анексії Криму, які стали причиною половини втрат експорту: експорт з Луганської області скоротився на 97,7%, з Донецької області – на 44,5%, що становило 14,5% падіння експорту до ЄС. Але є ще проблеми управління та підтримки експорту.

9 Згідно із законодавством має бути в поданий КМУ до ВРУ не пізніше 15.09, а ВРУ затверджує його до 1.12.

10 Наталія Микольська, торговий представник України, Спад експорту товарів до ЄС: об'єктивно і відверто, 15 жовтня 2015 <http://www.eurointegration.com.ua/experts/2015/10/15/7039458/>

- Вітчизняний бізнес явно не використовує навіть преференційні квоти із митом 0%, хоча ЄС не забороняє перевищувати квоти без преференції. Державні органи недопрацьовують із належним інформуванням бізнесу для виходу на ринок ЄС. Лише семінарів та виставок недостатньо. Мінекономрозвитку розробляє «Єдине інформаційне вікно»;
- Держава тільки розпочала створювати систему просування вітчизняного експорту, але робота просувається повільно через брак коштів;
- Фінансова підтримка усередині держави, яка передбачає створення власної системи державного страхування, гарантування та кредитування експорту, зокрема експортного кредитного агентства (ЕКА), все ще проробляється в Мінфіні, оскільки ключовою проблемою залишається її фінансове забезпечення;
- Тільки планується повернути ТЕМ при Посольствах України знов до складу Мінекономрозвитку в оновленій якості;
- Свою «ложку дьогтю» в колеса національної економіки регулярно додає ВРУ. Яскравий приклад – двічі було провалено прийняття закону України «Про внесення змін до деяких законів України у сфері державних закупівель щодо приведення їх у відповідність з міжнародними стандартами та вжиття заходів з подолання корупції». Корупційні схеми захистили депутати Опозиційного блоку, партія «Відродження», «Воля народу» і «Батьківщина»¹¹. Тут виникає питання до нової влади: навіщо було виведено з-під дії закону про люстрацію депутатський корпус?

2. Деіндустріалізація країни: 30 квітня 2015 року на 4-му засіданні Національної Ради Реформ П.Порошенко визначив на фоні падіння промислового виробництва с/г галузь як критично важливу¹².

Зважаючи на відсутність в країні стратегії розвитку індустріального сектора¹³, уряд вдався до прискореної деіндустріалізації країни. Ліквідовано

¹¹ Обсяг державних закупівель складає близько 300 млрд. гривень на рік. Ухвалення даного закону дозволить заощаджувати на держзакупівлях 50 млрд грн щорічно.

¹² Андрей Сулименко, Деіндустріалізація України продовжується <http://metallurg.in.ua/news/deindustrializaciya-ukrainy-prodolzhaetsya>

¹³ В.Панченко, директор Інститут О.Поля, Уряд проводить курс на деіндустріалізацію країни 14 вересня 2015 <http://www.epravda.com.ua/news/2015/09/14/559544/>

Міністерство промислової політики, НБУ гальмує формування програми кредитування реального сектора економіки за адекватними ставками, підвищив власну облікову ставку до 22,0% річних, відтак облікова ставка для бізнесу сягнула 30%, а в перспективі – 50%. За таких умов промислове виробництво існувати не може (в ЄС ставка для бізнесу – 3-5%)¹⁴. Успіх США та Європи базується на посиленій державній промисловій політиці: зростанні міжнародної конкурентоспроможності, експортній експансії та державному протекціонізмі. Однак радник А.Яценюка, харківський економіст Олександр Кірш в інтерв'ю американському виданню *Christian Science Monitor* заявив: «Прискорена деіндустріалізація України – свідомий курс нинішньої влади»¹⁵.

Однак серйозні проблеми до кінця року з'явилися і в с/г галузі: якщо в 2014 році вона єдина показала 2,8% росту на фоні падіння решти, то в 2015 році її падіння вже складе 5,7%: падіння тваринництва – 5%, а рослинництва – 6,4%¹⁶. Керівництво країни не тільки визначило згубний економічний курс країни, воно виявилось нездатним зрозуміти, що економічна криза в країні є всеохоплюючою, вона відбувається у всіх галузях економіки без винятку. Однак на фоні стрімкого падіння промислового виробництва повільний спад с/г виробництва спочатку виглядав як обнадійливе зростання.

Міф про доцільність деіндустріалізації був створений на показниках експорту продукції як основного джерела надходження в країну валюти, що визначає тип економіки країни – промисловий чи сільськогосподарський. Традиційно основну долю валютних надходжень приносив експорт продукції ГМК (напівфабрикати і труби), машинобудування з високою доданою вартістю (ринки країн МС) та с/г сировина (Північна Африка, Близький та Середній Схід, Китай, частково ЄС). До 2013 року промисловий експорт переважав: у кращий 2011 рік промисловий експорт склав 32,3% (\$22,1 млрд.), зокрема, метали та вироби з них, а с/г продукція в 2,5 мен-

14 А.Кінах, ДЕЙНДУСТРІАЛІЗАЦІЯ КРАЇНИ СТРАШНІША ЗА ДЕФОЛТ//БИЗНЕС 09.02.2015
<http://uspp.ua/de%D1%96ndustr%D1%96al%D1%96zacz%D1%96ya-kra%D1%97ni-strashn%D1%96sha-za-defoltde.html>

15 Ускоренная деиндустриализация Украины – сознательный курс 7 мая 2015
<http://cont.ws/post/86310>

16 <http://tsn.ua/groshi/yediniy-galuzi-ekonomiki-yaka-torik-pokazala-zrostannya-pokaznikiv-prognozuyut-padinnya-497674.html>

ше (13,1%, \$8,9 млрд.). Із 2012 року зовнішньоторгівельний баланс почав погіршуватися через скорочення виробництва ГМК, а з 2013 року додалося скорочення продукції машинобудування через санкції МС, доля с/г продукції в експорті зросла, але на фоні загального скорочення: в 2012 р. експорт промислової продукції склав 27,5%, с/г – 19,5%; у 2013 р. відповідно 27,8% та 19,5%, у 2014 р. 28,3% та 23,3% – різниця всього в 5%. З урахуванням кризи обсяги експорту в 2015 р. зрівнюються: в січні-лютому валютна виручка від експорту чорних металів скоротилася майже на 40%, в лютому виплавка сталі скоротилася на 33,2%.

Однак падіння загальних обсягів виробництва відбувається в усіх галузях: в с/г обсяги виростили лише у фактичних цінах на 2,7 млрд. грн., що пов'язано виключно із девальвацією гривні. С/г виробництво нестабільне, воно не дає стійкого росту. Міф про пріоритет с/г створюється на маніпуляції цифрами щодо зростання обсягів експорту кукурудзи та виробництва рослинного масла.

Справжня загроза для національної безпеки України полягає у тому, що за моделі економічного розвитку, яку реалізує уряд, економіка може прогнати не більше 8-10 млн. осіб (з дітьми та пенсіонерами). Так, у 2000 році в реальному секторі економіки було зайнято 4,6 млн. чоловік, в 2015 році, за офіційними даними, – 2 млн. Насправді ж з урахуванням фактора неповної зайнятості їх трохи більше 1 млн. осіб.

Найбільш наочно процес деіндустріалізації відбувається в ОПК. На початок 2015 року Миколаївське підприємство «Зоря» – «Машпроект», яке експортує газові турбіни, протягом 10 місяців змушене було звертатися в НБУ та інші органи влади 149 разів, щоб відкоригувати строки повернення валюти і не зірвати свої зовнішньоекономічні контракти. У складному становищі компанія «Антонов», де 50% комплектуючих – імпорتنі, а 95% доходів – за рахунок експорту. «Єврокар» закінчив перший квартал 2015 року з катастрофічним падінням – 37%.

Заради справедливості слід підкреслити, що деіндустріалізація країни почалася задовго до Майдану 2014 року. Промислове виробництво скорочувалося у 2012 р. – на 1,8%, у 2013 р. – на 4,7% (від 2012), у 2014 р. – 10,7%,

у квітні 2015 р. – 21,7%, у травні – 20,7%, у червні – 18,1%¹⁷. За підсумком 2015 р. загальний спад виробництва складе 13,5%-14%., тобто гірше, ніж у 2014 році. Водночас існують і більш песимістичні оцінки – за вісім місяців 2015 року промвиробництво зменшилося на 18%¹⁸.

Основний внесок у спад промисловості 2014 року (десь 55-65%) дало падіння виробництва на Донбасі, але решта – це вже фактор ефективності дій уряду. Сповільнено виробництва легкових автомобілів (уперше з 2008 р.), спад у харчовій промисловості через брак сировини¹⁹.

З об'єктивних причин суттєво постраждали галузі, пов'язанні виробничою кооперацією та замовниками з РФ і країнами СНД. Значна частина таких підприємства зосереджена на Сході країни: вагонобудування практично зменшено до нуля (у 2013 році виробляли середньомісячно 2,1 тис. вагонів, а на початку 2015 року ледве 100 одиниць). Автомобілебудівники, згідно з даними Укравтопрому, знизили виробництво легкових автомобілів на 87,4% за 8 місяців (з 23,1 тис. машин до 2,9 тис. авто) через обвал внутрішнього попиту і спад попиту з боку СНД. Під тиском перебувають хіміки через брак основної сировини – газу. Харчопром знижується через скорочення споживчих можливостей населення і зростання цін²⁰.

Наслідком політики деіндустріалізації став зростаючий дефіцит бюджету (зокрема, на 2016 рік), покриття якого не має джерел, а держава продовжує позичати кошти у іноземних кредиторів. При цьому 100 найбільших державних підприємств України, на які припадає 80% доходів та 90% активів усього сектору, закінчили 2014 рік із сукупним збитком у 116,6 млрд. грн., з яких 88,4 млрд. грн. припадає на НАК «Нафтогаз України». А в першому кварталі 2015-го сукупний збиток склав 9,7 млрд. грн., що майже вдвічі більше, ніж за аналогічний період минулого року (ці дані не включають НАК «Нафтогаз України» та «Укрзалізницю», які не публікують консолідовані фінансові результати на кварталній основі)²¹.

17 Промисловість України впала на 5,8%, 18.09.2015 <http://www.epravda.com.ua/news/2015/09/18/560103/>

18 Віталій Шапран, головний фінансовий аналітик РА «Експерт-Рейтинг», там же

19 Що чекає українську промисловість у 2015, 27.09.2015 <http://news.finance.ua/ua/news/-/359442/shho-chekaye-ukrayinsku-promyslovist-u-2015-mu-dumka-ekspertiv>

20 Андрій Шевчишин, провідний аналітик групи компаній «Forex Club», там же

21 ТСН 6.10.2015 <http://tsn.ua/groshi/minekonomrosvitku-porahuvalo-grandiozni-zbitki-100-naybilshih->

3. Збитковість та знекровлення економіки:

Всеохоплюючий характер поточної економічної кризи, який проявляється у критичному зростанні збитковості реального сектору економіки та фінансових установ, створює ситуацію, коли відновлення економічного росту України стає неможливим. За даними Держстату, у 2014 році сума збитків підприємств національної економіки становила 854 млрд. грн., що у 2,5 рази перевищило суму прибутків усіх підприємств країни – 337 млрд. грн.²². У першому кварталі 2015 року сума збитків становила 508 млрд. грн., що більш ніж учетверо перевищує всі господарські прибутки – 123 млрд. грн. У 2010-2012 роках була протилежна картина: суми прибутків перевищували збитки відповідно у 1,38, 1,81 та 1,64 разу. А у 2013 році, на початку кризи, прибутки практично дорівнювали збиткам.

Збиткові підприємства у більшості або державні, а вони не визнаються банкрутами, або входять до олігархічних холдингів, що дозволяє збитковим виробництвам брати позики в афільованих банках. Банкрутують чи поглинаються лише дрібні й середні підприємства приватного сектору. Показник прибутковості/збитковості – головний критерій, термометр економічного стану. Проте в Україні не діє ринкове ціноутворення: банкрути підтримуються на плаву шляхом підвищення цін на їхню продукцію. Так, при шаленому зростанні збитків в економіці «Нафтогаз», ціни на газ якого адміністративно збільшені у сім разів, відзвітував про зменшення збитків у 2015 році порівняно з 2014 роком з 40 млрд. грн. до 4 млрд. грн.²³ Зависокі обсяги збитків по всьому національному господарству вказують на кризу відносин праці і капіталу, однак більшість підприємств не реагує на свій кризовий стан.

У банківському секторі за три квартали 2015 року отримано збитків, за різними джерелами, від 52 млрд. грн. до 100 млрд. грн. Причини банкрутства банківських установ інші:

derzhpriyemstv-507772.html

22 В.Лановий, 3.11.2015, Про заразу банкрутства України, <http://www.epravda.com.ua/publications/2015/11/3/565669/>

23 Там же

По-перше, відбулася майже чотирикратна девальвація валютного курсу гривні за 11 місяців, що стало наслідком надлишкового емісійного грошового наповнення банківської системи, а також впливу валюти за межі країни. Банки стали валютними банкрутами.

По-друге, карколомний ріст збитковості реального сектору перетворив підприємства на безнадійних боржників банків, що зруйнувало і гривневі баланси останніх.

Про нездоровий стан економіки свідчать негативні дані щодо інвестиційної діяльності. У 2014 році Україна отримала прямі іноземні інвестиції (ПІІ) на \$413 млн, що у 9,9 рази менше, ніж у 2013 і в 17,4 рази менше, ніж у відносно активному 2012 р. Зменшенні обсягів ПІІ в 2013 році було пов'язане з розумінням інвесторами бандитської суті режиму Януковича. Однак у 2014 році відбувся справжній обвал. З іншого боку, українські інвестиції за кордоном у січні-вересні 2014 року становили усього \$108 млн, що становить 42% від рівня 2013 року. Відтак українське інвестування за кордоном не стало каналом масштабного відтоку капіталу. Замість цього, національний капітал виводиться із країни як іноземний. Так, за три квартали 2014 року з України було виведено \$133 млн. ПІІ, тоді, як у 2013 році приток ПІІ складав \$3.3 млрд.²⁴.

Окремою загрозою слід вважати виведення за кордон активів, необхідних для відновлення економіки. НБУ вдається до заходів запобігання цій загрозі, але поки що невдало. У березні 2015 року НБУ заявив, що у результаті банкрутства 44 банків у 2014-2015 рр. банківська система України втратила 200 млрд. грн., що становить майже 9% ВВП країни²⁵.

Тільки в 2015 році за вірогідного сприяння держслужбовців відбулося масштабне незаконне виведення за кордон коштів вкладників, державних коштів, виділених на реструктуризацію, на суму близько 50 млрд. гривень з приватних банків України. Для цього використовували схеми псевдобанкрутства з метою привласнення коштів на користь акціонерів і

²⁴ По следам сбежавшего капитала, Любомир Шавалюк 21 февраля 2015 г. http://antikor.com.ua/articles/28681-по_sledam_sbehavshego_kapitala?search=%E2%FB%E2%EE%E4%20%E4%E5%ED%E5%E3

²⁵ Через банкрутство 44 банків Україна втратила 200 млрд гривень 6.03.2015, <http://forbes.ua/ua/news/1390031-cherez-bankrutstvo-44-bankiv-ukrayina-vtratil-200-mlrd-griven>

топ-менеджменту таких банків, як «Таврика», «Київська Русь», Імексбанк, УПБ, БГ Банк, Єврогазбанк, і також Citusommersebank. На думку експертів, без активної участі НБУ як регулятора, Нацфінпослуг і Фінмоніторинг такі дії були б неможливі. Лише через такі фінансові установи, як Meinl Bank AG (Австрія), Frick and CO AG (Ліхтенштейн), East-West United Bank (Люксембург) і Winter&Co (Австрія) з України вивели \$746,5 млн і 52,9 млн євро²⁶.

Такі дії виглядають як результат рішення низки олігархів вивести повністю свої активи з України через загрозу суверенного дефолту. Активної позиції щодо повернення цих грошей наразі нема ані в самій Україні (СБУ, ГПУ, НБУ), ані в основних міжнародних партнерів.

Загроза національній безпеці полягає у тому, що збиткова та знекровлена економіка не має ресурсів для подальшого розвитку.

Заходи проти загрози економічного колапсу:

- Найнагальніше завдання для України – це усунути **конфлікт кількох ідеологій управління** країною і груп, які їх обстоюють. Йдеться про залишки підходів радянської економіки та західні неоліберальні концепції. Потрібен консенсус еліти щодо спільного бачення, як функціонує світ навколо і яке місце в ньому України,²⁷ та розуміння важливості збереження і розвитку виробництва, відбудови внутрішнього ринку.
- Свобода підприємництва в Україні потребує суттєвого розширення, а захист приватної власності – значного посилення.
- Вихід із кризи для української економіки вбачається у створенні потужностей для виробництва якісних суспільно корисних товарів, послуг, на які реально існує платоспроможний попит українського суспільства, в належній організації українського господарства (усунення диспропорції радянського періоду). Цей попит сьогодні задо-

26 МАРГАРИТА ОРМОЦАДЗЕ, Топ-5 схем виведення грошей із банків 16.11.2015, <http://forbes.net.ua/ua/business/1405705-top-5-shem-vivedennya-groshej-iz-bankiv>

27 Ерік Райнерт, один із кращих європейських економістів, 30 Жовтня, 2015 р. <http://nv.ua/ukr/publications/znamenitij-jevropejskij-ekonomist-vilnij-rinok-peretvorit-ukrajinu-na-krajinu-emigrantiv.html>

вольняється імпортом, в тому числі неякісним, а то й шкідливим для людей²⁸.

- Національна економіка наразі не має внутрішніх механізмів та ресурсів відродження. Водночас, відновлення росту економіки неможливе без зростання обсягів експорту переважно в сегменті високотехнологічних товарів та послуг з високою доданою вартістю. Україна має тут значні невикористані ресурси, зокрема:²⁹
 - Кваліфікована робоча сила, здатна до постійного самонавчання, відтак створення інвестиційного клімату для належного мотивування національного та іноземного інвестора вбачається як імператив;
 - Втрата застарілого або зорієнтованого виключно на ринок Росії промислового потенціалу може бути компенсована створенням національних компаній з розробки нових, у тому числі IT технологій. Державна підтримка цього напрямку буде компенсована значним збільшенням експорту товарів та послуг із високою доданою вартістю. Створення нових робочих місць з високою доданою вартістю можливе через розвиток кептивних центрів (captive center) іноземних компаній.
 - Передумовою успіху в цьому сегменті є суттєве зниження рівня корупції та належний захист прав інтелектуальної власності.
- Треба припинити практику нарощування боргів уряду,³⁰ розраховувати виключно на зовнішню фінансову допомогу та списання безнадійних боргів.

Щодо курсу на євроінтеграцію: ринок ЄС буде відкритим для України, поки її економіка слабка і неефективна. Однак як тільки в країні почне розвиватися технологічно складне виробництво, ринки ЄС для нас не-

28 Олександр Сугоняко президент Асоціації українських банків 08.08.2015 г В чому полягає вихід з кризи для української економіки <http://glavcom.ua/articles/31620.html>

29 Phillip J. Hatch, Akholi Research Releases 2016 Ukrainian Economy Assessment, Portland Oregon (PRWEB) January 23, 2016 <http://www.newson6.com/story/31037715/akholi-research-releases-2016-ukrainian-economy-assessment>

30 Віктор Суслов, экс-міністр економіки України, 15.01.2015, «Україна фактично перебуває у стані дефолту». <http://wz.lviv.ua/news/85744>

відворотно почнуть закриватися просто в силу законів конкуренції³¹. Виникне потреба боротися за ці ринки. Відтак доцільно правильно розуміти мотивацію ЄС: Європа прагне отримувати дешеву сировину та дешеву робочу силу, що в перспективі створює для України значні ризики перетворення у сировинний придаток і джерело дешевої робочої сили.

Щодо джерел фінансування економічного розвитку: Україні потрібні не кредити ЄС, а дешевий капітал для розвитку наукоємкого виробництва, науки, інфраструктури, для стримування трудової міграції до ЄС за рахунок розвитку внутрішнього ринку та підвищення добробуту власного населення.

- Україна потребує масового притоку капіталу та допомоги від світового приватного сектору. До пріоритетних галузей, на яких Україна має концентрувати свої зусилля, відносяться: аерокосмічна, енергетика, транспорт, біотехнології/медпрепарати, інтернет-послуги і вирази та виробництво товарів з використанням високих технологій.
- Держава має встановити партнерські стосунки із провідними виробничими корпораціями в плані підготовки кадрів для них. У даний період ці корпорації навряд чи будуть інвестувати в Україну, однак правильне визначення напрямків світового виробництва дозволить державі визначити потрібний фах та створити інфраструктуру і мотивацію для відкриття філій в Україні в майбутньому. Це забезпечить передумови для швидкого росту національної економіки в перспективі, якщо проблема корупції та захисту інтелектуальної власності будуть вирішені.
- Уряд має віднайти правильне співвідношення між розвитком сільськогосподарства та промисловості, пам'ятаючи, що без розвитку промисловості с/г деградує і що голод буває тільки в тих країнах, які орієнтуються на розвиток с/г. Метою має стати збільшення обсягу виробництва с/г продукції з високим ступенем доданої вартості. Навіть, якщо це буде супроводжуватися розвитком галузей з низькою конкурентноздатністю галузей промисловості на першому етапі.

31 Ерік Райнерт, один із кращих європейських економістів, 30 Жовтня, 2015 р. <http://nv.ua/ukr/publications/znamenitij-jevropskij-ekonomist-vilnij-rinok-peretvorit-ukrajinu-na-krajinu-emigrantiv.html>

Заходи по нейтралізації загрози деіндустріалізації:

Кожна держава, що переживає кризу, створює інституції для різнобічної підтримки окремих економічних секторів чи напрямів діяльності. Пріоритетна галузь визначається не з огляду конкурентних переваг у світовому поділі праці, а з позиції доданої вартості та попиту. Навіть якщо країна не виробляє таку продукцію, вона має спробувати створити умови саме для цього сектору економіки³².

- Перевагою України залишається високий рівень освіти робочої сили та її здатність продовжувати постійне підвищення кваліфікації в наукоємних виробництвах із високою доданою вартістю продукції та послуг. І саме на цьому доцільно робити акцент³³. Найбільші можливості України для відновлення економічного росту криються у нарощуванні продукції технічного експорту із високою доданою вартістю: він має потенціал зрости із нинішнього ринкового рівня \$3,33 млрд. до \$200 млрд.
- Україна може повністю змінити свою економіку за рахунок розширення експорту товарів та послуг із високою доданою вартістю, включаючи послуги ІТ сектору, якщо вдасться знизити названі вище ризики з нинішніх \$8 млрд. до \$250 млрд. щорічно. Важливою передумовою тут є рішуче покращення бізнес-клімату.
- Дуже складно нарощувати експорт промислових, високотехнологічних товарів, продуктів та послуг у сфері ІТ без залучення на ранній стадії потенційних споживачів навіть на рівні порад. Україна має забезпечити більш широке залучення всесвітніх компаній в національну економіку. Поточний рівень залучення прямих іноземних інвестицій (напередодні обвалу 2014 року) склав усього \$179 на душу населення, що є дуже низьким показником у порівнянні з аналогічними країнами світу.

32 В.Панченко, директор Інститут О.Поля, Уряд проводить курс на деіндустріалізацію країни 14 вересня 2015 <http://www.epravda.com.ua/news/2015/09/14/559544/>

33 Phillip J. Hatch, Akholi Research Releases 2016 Ukrainian Economy Assessment, Portland Oregon (PRWEB) January 23, 2016 <http://www.newson6.com/story/31037715/akholi-research-releases-2016-ukrainian-economy-assessment>

VII. ЗАГРОЗА ВТРАТИ СОЮЗНИКІВ (ЗАХІДНИХ «ДРУЗІВ»)

Україна зробила рішучий крок в бік західної цивілізації, де домінують цінності та благополуччя, і вже на самому початку цього шляху зіткнулася із серйозними проблемами, а наразі бореться за саме своє виживання. Країна за 24 роки незалежності розгубила багато своїх активів, вона зараз дуже слабка, їй бракує ресурсів, єдності, досвідчених кадрів, просто розуміння, як далі рухатися. Успіх країни значною мірою залежить від наявності потужних і щедрих союзників, які мають волю та бажання нам допомагати. Голосування 27.03.2014 р. в ГА ООН за резолюцію 68/262 виявила тільки 100 країн, які нас підтримали, і їх кількість з тих пір не зростає. Та чи є в Україні справжні друзі? Низка експертів та політиків ставить це питання під сумнів і висуває при цьому серйозні аргументи. Давайте розберемося.

Україна має три фундаментальні проблеми, які вона не в змозі вирішити самотужки: їй потрібна підтримка у війсьній, фінансовій сферах і тривалі зовнішні економічні санкції проти РФ. Проте надання допомоги Заходу для розв'язання всіх цих проблем прямо залежить від ходу реформ. Повільний хід реформ в Україні вже влітку 2015 року почав серйозно дратувати наших західних друзів, відразу з'явилася низка попереджень про можливі негативні наслідки для України, хоча український уряд це спростовує.

а) Воєнна сфера: тут відразу доцільно виділити справжні проблеми та відділити їх від надуманих (міфічних).

Чи загрожує Україні повномасштабна військова агресія з боку РФ? Від правильної відповіді на це питання ми зможемо зрозуміти, чи є у нас справжні друзі. Українське військово-політичне керівництво публічно вважає, що так, загрожує і що це і є головна мета РФ у протистоянні з Україною. Більше того, нова редакція СНБОУ-2015 року прямо із цього виходить у своєму плануванні.

Однак переважна більшість наших європейських друзів та Адміністрація США вважають, що такої загрози насправді немає¹. У 2014 році Сенат Конгресу США зробив низку спроб надати Україні (разом із Грузією та Молдовою) статусу союзника поза форматом НАТО, однак Палата представників та Адміністрація США відкинули цю пропозицію і мали для цього серйозні причини:

- Цей статус надає США законні підстави передавати Україні сучасну зброю, чого і домагається уряд, однак саме тут криється причина відмови. У США переконані, що Україна має достатні запаси зброї і що основні вади та слабкості ЗСУ криються не в зброї, а в керівництві ЗСУ, логістичному забезпеченні військ та в ненадійності керівного складу, де ще багато нелояльних до країни офіцерів та генералів. Однак Україна не визнає того, що вона поки є ненадійним партнером для співробітництва в такій делікатній справі.
- Варто додати, що Адміністрація США – єдина країна НАТО, що не відкидає можливість надати Україні сучасну зброю, якщо конфлікт із РФ відновиться або посилиться, що має стримуючу дію на Кремль.

Тільки країни Балтії та Польща активно посилюють свою обороноздатність за допомогою США, виходячи з того, що НАТО залишається потужним об'єднувальним фактором Америки і Старого світу, який потрібно зміцнювати за будь-яких умов, незважаючи на те, є реальна воєнна загроза чи її немає.

Що стосується України, то США, а разом з ними Канада і Великобританія вивчають можливість та доцільність давання нам воєнної допомоги відразу після Майдану 2014. Їх високопоставлені військові радники, конгресмени та сенатори неодноразово відвідували зону АТО, спілкувалися з нашими військовими. Однак питання про надання нам зброї відкладене, наразі поставки обмежуються воєнним обладнанням «для оборони військ», обмундируванням, екіпіровкою, транспортними та медичними засобами, тренування національної гвардії (не збройних сил!). То в чому ж проблема для наших друзів? Їх ціла низка, стратегічних і тактичних.

¹ Почему украинская армия так долго не может дать отпор врагу – мнение боевого американского генерала Майка Бербероб 20ю12ю2015 <http://www.milnavigator.com/pochemu-ukrainskaya-armiya-tak-dolgo-ne-mozhet-dat-otpor-vragu-mnenie-boevogo-amerikanskogo-general/>

Якість українського воєнного керівництва, з точки зору наших західних друзів, не витримує жодної критики, їх вердикт – МО та ГШУ мають бути оновлені кадрами на 100%.² Ще більше питань виникає щодо державної зради та розкрадання грошей в МО України в особливо великих розмірах³.

Тим не менш, Захід надає потужну допомогу для реформування ЗСУ:

НАТО: згідно з рішенням на саміті в Уелсі у вересні 2014 року керівники НАТО запропонували Україні допомогу у формі консультацій та низки трастових фондів (NATO Ukraine Trust Funds): управління військовим персоналом, кібер-захист, логістика, управління, контроль та зв'язок. Засновані фонди фінансуються країнами-членами, у червні 2015 внески до них були поповнені. Крім того, з квітня 2014 року реалізуються інші програми допомоги Україні, зокрема щодо просування військової реформ, посилення цивільного контролю над військом, зміцнення сектору безпеки та оборони, воєнної медицини. Влітку 2015 року за сприяння НАТО засновано ще один фонд з розмінування. Однак НАТО відмовляється надавати Україні наступальні озброєння через можливість ескалації конфлікту з РФ, що викликає у МОУ значне роздратування та сумніви щодо доцільності продовження курсу України на вступ до НАТО.

Однак допомога Заходу у військовій сфері не обмежується рамками тільки НАТО⁴.

США:

- На допомогу Україні в бюджеті США в листопаді 2014 року уряд США виділив \$320 млн. як додаток до кредиту \$1 млрд., наданому в травні 2014 року⁵. На 2015 рік виділено \$50 млн. для проведення політичних та економічних реформ та \$100 млн. для зміцнення обороноздатності та реформування армії разом із іншими країна-

2 Джеймс Шерр, виступ на VIII київському безпековому форумі 28-29 травня 2015 року

3 У Міністерстві оборони процвітає суцільна зрада і багатомільярдна корупція, – військовий прокурор (ВІДЕО)

09 жовтня 2015 <http://volianarodu.org.ua/uk/Zbroyni-syly/>

4 Виступ генерала Голопатюка, директора департаменту міжнародного співробітництва МОУ на VIII київському безпековому форумі 28 травня 2015 року

5 <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2014/11/21/fact-sheet-us-assistance-ukraine>

ми ЦСЄ⁶. Крім того, Пентагон планує витратити більше \$500 млн. на протидію російській агресії в Євразії, частина цих коштів також припаде на Україну. Для порівняння, у 2014 році допомога США в сфері безпеки складала \$70 млн., потім ще \$46 млн. (до кризи – менше \$10 млн.)

- США ще у 2014 році почали поставляти сучасні протирадарні системи, бронемашини, засоби нічного бачення, знешкодження вибухових пристроїв, надавати консультації та технічну допомогу в сфері військової медицини. Поступово нелетальна зброя США для України стає все більш складною та сучасною.
- У ГШ ЗСУ працює ціла низка військових радників, однак вони скаржаться на те, що їх досвід використовується неефективно, хоча в останній час є зрушення в позитивному напрямі.
- У листопаді 2015 року ЗСУ отримали допомогу від США для відповідності стандартам НАТО до 2020 року із питань сумісності, так і для можливості постачання зброї на ринки країн НАТО, що важливо для виживання та розвитку підприємств ОПК України.

США вважають ключовим моментом своєї допомоги не постачання летальної зброї, а реформування усєї системи ЗСУ, що стало основним питанням для обговорення в ході візиту в Україну в січні 2015 року командувача сухопутними силами США в Європі генерал-лейтенанта Бена Ходжеса (Ben Hodges)⁷. Для просування цього питання навіть створена спільна комісія. Потік американської допомоги для силовиків України здається нескінченним, особливо в складному 2014 році:

- 25 вересня 2014 року Президент США Б.Обама виділив на військову допомогу Україні \$25 млн: \$5 млн на тренування українських військових, \$20 млн на поставку нелетальної зброї. Напередодні Сенат США повідомив про виділення Україні нового пакету допомоги на суму \$53 млн., з яких ЗСУ та ДПС отримають \$46 млн.
- Реформуються не тільки ЗСУ, але і ВМС: у вересні 2015 року в Одесі розпочалися чергові міжнародні навчання «Сі Бриз-2015».

6 <http://fpc.state.gov/documents/organization/226212.pdf>

7 <http://www.defensenews.com/story/defense/policy-budget/leaders/interviews/2015/08/18/lt-gen-ben-hodges-commander-us-army-europe-interview/31160461/>

Канада:

- У серпні 2014 року Оттава одна з перших спрямувала до України військову амуніцію на суму \$5 млн., її доставка військовими літаками вартувала \$1.6 млн. У листопаді 2014 року Канада доставила ще одну партію амуніції на суму \$485,000.
- Рішення про надання Україні 200 військових інструкторів було ухвалено Канадою в квітні 2015 року, їх місія розпочалася в серпні. Йдеться про інструкторів піхоти (2 Canadian Mechanized Brigade Group (2 CMBG) — based at CFB Petawawa). Вони працюють на тих самих полігонах та майданчиках, що й інструктори США та Великобританії. Затримка із початком місії була пов'язана із відсутністю правових засад та логістичними проблемами⁸. Наразі місія отримала мандат до березня 2017 року, а Пентагон надав згоду на спільне використання баз та полігонів в Україні.
- Канада підтримує позицію більшості країн НАТО в питанні щодо надання Україні летальної зброї. Наразі питання у процесі вивчення: Канада не має зайвого або сумісного військового обладнання для ЗСУ, оскільки Україна ще не перейшла на стандарти НАТО, відтак готується закупляти необхідне.⁹ Крім того, Канада надає ЗСУ дані космічної розвідки.

Велика Британія:

- З березня 2015 року Британія розпочала місію військового навчання українських воїнів: спочатку було направлено 35 військових інструкторів, у серпні їх вже було 75. 13 груп в 6 місяць розташування тренують 1.000 українці вести бій в умовах міста,¹⁰ розвідку, як

8 Canada clearing final obstacles to Ukraine military aid mission: Kenney, By: Murray Brewster The Canadian Press, Published on Sat Jun 27 2015 <http://www.thestar.com/news/canada/2015/06/27/canada-clearing-final-obstacles-to-ukraine-military-aid-mission-kenney.html>

9 Canada does not have right weapons to help Ukraine, Defence Minister reveals, MARK MACKINNON The Globe and Mail Jun. 25, 2015 <http://www.theglobeandmail.com/news/world/kenney-says-canada-doesnt-have-the-right-weapons-to-give-ukraines-army/article25116785/> Canada does not have right weapons to help Ukraine, Defence Minister reveals, MARK MACKINNON The Globe and Mail Jun. 25, 2015 <http://www.theglobeandmail.com/news/world/kenney-says-canada-doesnt-have-the-right-weapons-to-give-ukraines-army/article25116785/>

10 Pictured: British troops training Ukrainian forces for an urban war as Fallon pledges more help in red hot conflict against Russian separatists 11 August 2015 Read more: <http://www.dailymail.co.uk/news/article-3193913/Pictured-British-troops-training-Ukrainian-forces-Fallon->

надавати медичну допомогу та проводити розмінування. Британія планує надалі подвоїти їх число;

- Попри те, що рішення Прем'єра Девіда Камерона направити в Україну інструкторів було контраверсійним, уряд Британії готовий ще збільшити їхню кількість, оскільки уряд України запросив розгорнути ще додатково 3 програми навчання;
- Британія розглядає можливість довготермінового тренування українських військових, проте повністю відкидає можливість надання ЗСУ сучасної зброї;
- Британія прямо заявляє, що причиною відмови постачати сучасну зброю є неефективність та корумпованість ЗСУ.¹¹

Литва: єдина країна НАТО, яка погодилася поставляти в Україну летальну зброю – кулемети (у малій кількості).

Туреччина, Болгарія, Румунія: надають дані для посилення захисту повітряного простору (в рамках програми НАТО)

Таким чином, допомога НАТО та окремих країн Заходу не тільки дає змогу підтримувати боєздатність ЗСУ та інших збройних формувань. Воєнна активність НАТО в країнах Східної Європи на кордонах з РФ для запобігання російської агресії у формі «гібридної війни», загроза поставити ЗСУ високоточну летальну зброю у разі атаки на Маріуполь або ескалації конфлікту на Донбасі (США, Канада, Британія) створюють для Кремля ті додаткові військові загрози, які суттєво впливають на хід воєнної кампанії на Донбасі на користь України. Відтак Україні тут є що втрачати у разі припинення названої допомоги. Проте така дружня воєнна солідарність має ціну: Захід вимагає від України швидкої та ефективної реформи силових структур. Однак саме тут він стикається із проблемами: воєнна бюрократія України корумпована, непатріотична, непрофесійна, і саме це створює

pledges-help-red-hot-war-against-Russian-separatists.html#ixzz3sLo8tZvD

11 Inefficiency and corruption in the Ukrainian military is one the reasons for the Western reticence over providing sophisticated weaponry. Can Britain turn Ukraine's inefficient, corrupt military into a fighting force?

Ukrainian volunteers are being trained to fight by British soldiers, observes Kim Sengupta at the Teterivka base

Kim Sengupta Sunday 16 August 2015 <http://www.independent.co.uk/news/uk/home-news/can-britain-turn-ukraines-inefficient-corrupt-military-into-a-fighting-force-10452449.html>

для України неабиякі ризики. Захід уже неодноразово попереджав українське керівництво про необхідність заміни воєнної бюрократії МОУ, ефективну боротьбу із корупцією у воєнному відомстві, у системі закупок зброї та військового обладнання, яка побудована на «відкатах», і тому не в змозі самореформуватися навіть під час війни.

Оскільки ми знаємо причину, чому Україна не може отримувати сучасну західну зброю, нам залишається тільки спостерігати за темпами оновлення кадрового складу названих відомств.

б) фінансова сфера: загроза полягає у тому, що в Україні немає достатніх фінансових ресурсів, щоб вижити та не збанкрутувати, тим більше, що РФ активно намагається ускладнювати нам життя і прагне всіма засобами довести країну до фінансової катастрофи. Її розрахунок простий: Україна має досягти колапсу раніше, ніж сама Росія, і тоді це буде її виграш у боротьбі із нами.

Захід свою економічну та фінансову допомогу напряму пов'язує із реалізацією конкретних реформ в Україні, в першу чергу, боротьбою із корупційною природою правлячого політичного класу. Зрив цих реформ (а багато ознак вказує, що така тенденція існує) призведе до припинення подальшої підтримки з боку Заходу з усіма катастрофічними наслідками для країни.

Основна фінансова допомога Заходу, потреба в якій життєво необхідна, надходить в Україну по лінії МВФ. У березні 2015 року МВФ ухвалив пакет допомоги Україні на суму \$40 млрд., включаючи внески США, ЄС, та перспективу реструктуризації \$15 млрд. частково шляхом списання у переговорах із кредиторами України,¹² незважаючи на очікуваний спад економіки країни в 2015 році на 11.9% та збройний конфлікт на Донбасі. Ця програма стала заміником попередньої 2-річної програми допомоги, ухваленої в квітні 2014 року, незважаючи на значний економічний спад в Європі. Нова програма допомоги надає більше грошей, розрахована на довший термін, гнучкіша та пропонує Україні кращі фінансові умови, хоча є ризикованою з точки зору повернення коштів. При цьому \$2.7

12 IMF Approves Ukraine Aid Package of About \$17.5 Billion, Andrew Mayeda, March 11, 2015 <http://www.bloomberg.com/news/articles/2015-03-11/ukraine-wins-imf-approval-for-17-5-billion-to-rescue-economy>

млрд. попереднього траншу в \$5 млрд. підуть на підтримку бюджету. Однак подальші транші МВФ поставив у залежність від прогресу уряду щодо реформ в Україні, який переглядається щоквартально. У 2015 році Україна мала отримати усього \$10 млрд., якщо поступ реформ буде позитивним (тобто, ще \$7,5 млрд.).

ВВП України за 2 роки скоротився на 23%, а зовнішній борг сягнув 158%, які неможливо повернути, що створило реальну загрозу суверенного дефолту.¹³ Україна сподівалася списати 40% цього боргу, однак у серпні 2015 року вдалося це зробити тільки на 20%. Це врятувало країну від суверенного дефолту, однак Україна не змогла в кінці вересня віддати черговий транш за борги у сумі \$500 млн, відтак опинилася у технічному дефолті. Захід у цій скрутній ситуації не залишає Україну і намагається рятувати її і надалі. Для уряду допомога МВФ критично важлива, однак ризики її втратити криються в неспроможності уряду ефективно проводити реформи та боротися із корупцією. Втрата цієї допомоги призведе країну до негайного економічного колапсу та перемоги Путіна. Однак в новій редакції СНБОУ просто зазначено існування проблеми управління зовнішнім боргом, а її вирішення ніяк не пов'язане із ефективними реформами уряду та боротьбою із корупцією. Та чи справді тут немає загрози для національної безпеки?

Не пройшло і півроку після ухвалення нової програми допомоги МВФ, як 6 листопада 2015 року МВФ відклав приїзд чергової оцінної місії в Україну, з урядом якої відносини загострилися. Це було спровоковано тим, що уряд провалив бюджетний процес, ВРУ виявилася неспроможною ухвалити новий Податковий кодекс та нове антикорупційне законодавство.¹⁴ Як наслідок, черговий транш Україна не отримала, винні не покарані, а загроза банкрутства держави знову замайоріла перед нацією. На сьогодні виживання держави повністю поставлене у залежність від спроможності депутатів ВРУ досягати розумного консенсусу та виконувати умови МВФ, на які Україна вже погодилася.

13 Will Ukraine Default? Frances Coppola JUL 24, 2015 <http://www.forbes.com/sites/antoinegara/2015/08/26/federal-trade-commission-calls-vemma-a-pyramid-scheme-that-preys-on-young-adults/>

14 UNIAN: <http://www.unian.info/economics/1176453-will-ukraine-stumble-over-third-imf-tranche.html>

Варто зазначити, що Захід допомагає Україні і по лінії окремих країн, але умови подальшого надання нам допомоги так само обумовлено прогресом реформ. Так, найбільшу допомогу Україні в такому форматі надає уряд Японії, який у березні 2014 року запропонував програму кредитів із бюджетом \$1,84 млрд. на стабілізацію економіки і проведення реформ, підтримку демократії, єдність нації шляхом діалогу. Крім того, Японія реалізує в Україні грантові проекти, співфінансує окремі проекти по лінії ОБСЄ, надсилає фахівців та спостерігачів на вибори.¹⁵ У червні 2015 року Японія подовжила гарантії на кредит \$1,5 млрд. для фінансової стабілізації України, додатково виділила \$316,6 млн на економічні реформи та створила депозит на суму \$16,6 млн для реалізації проектів з відновлення зруйнованої економіки Донецької та Луганської областей.¹⁶

Уряд США надав у травні 2014 року фінансову допомогу на суму \$320 млн. на додаток до гарантій суверенної позики на суму \$1 млрд. У листопаді 2014 року віце-президент США Джо Байден під час візиту в Київ оголосив про виділення на реформу правоохоронної та судової системи \$20 млн, і \$3 млн. на допомогу переселенцям. У 2015 році США виділили \$250 млн, з яких \$140 млн. пішло на економічну допомогу. Напередодні реструктуризації непід'ємного боргу України в серпні 2015 року, який сягнув \$18 млрд. уряд США вирішив розширити фінансову допомогу: внесок США складає в 2015 році гарантії на дві позики по \$1 млрд. із перспективою третьої позики, який буде частиною більш широкого пакету допомоги від ЄС та інших структур.¹⁷

Європейська комісія у липні 2015 року надала Україні позику на €600 млн. як перший транш нової програми макрофінансової допомоги, яка сягає €1,8 млрд.¹⁸ і покриває невідкладні фінансові потреби України, сприяє економічній стабілізації. Додатково допомога ЄС передбачає сприяння у реалізації реформ в сфері державних фінансів, управління та прозорості витрат в сфері енергетики, соціальної допомоги, покращення бізнес-клі-

15 http://www.ua.emb-japan.go.jp/jpn/bi_ua/oda/150701_assistance_en_2.pdf

16 <http://en.interfax.com.ua/news/economic/270350.html>

17 US open to more money for Ukraine Shawn Donnan in Washington and Roman Olearchyk in Kiev, September 15, 2015

<http://www.ft.com/cms/s/0/41903692-5bc3-11e5-a28b-50226830d644.html#axzz3sPzyGNLB>

18 European Commission – Press release, EU Commission disburses €600 million assistance to Ukraine, Brussels, 22 July 2015 http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-5423_en.htm

мату. Рівень допомоги Україні з боку ЄС з березня 2014 року з метою проведення реформ є безпрецедентним: виділено €11 млрд. на стабілізацію ситуації, потім ще €6 млрд. позики та грантів, включаючи останню програму макроекономічної допомоги, що зробило ЄС найбільшим донором України.¹⁹

Канада надала 2015 році кредит на суму \$400 млн. «для допомоги збанкрутілому уряду України».

в) Допомога із поверненням російського кредиту. Кремль надав уряду В.Януковича в грудні 2013 року кредит на суму \$3 млрд., термін якого спливає 27 грудня 2015 року. Україна не може його віддати за браком коштів, а РФ прагне збанкрутувати Україну і не погоджується на реструктуризацію. Тим не менш, Захід через МВФ знову допомагає: 29 жовтня 2015 року МВФ оголосив про свій намір з метою допомогти Україні в спорі із РФ щодо повернення боргу фонд змінити свої правила надання офіційних позик.²⁰ Така зміна дасть змогу Україні і надалі отримувати транші в рамках програми допомоги на суму \$17,5 млрд., навіть якщо борг у \$3 млрд. не буде повернутий вчасно.

г) Санкції проти РФ. Важливо мати на увазі, що Захід вдався до економічних санкції не скільки для підтримки України проти РФ, скільки з метою вплинути на зовнішню політику Кремля:

- Під санкції потрапили практично усі системоутворюючі банки РФ, нафтовидобувні компанії та ключові підприємства ВПК РФ.²¹ Вони спрямовані на суттєве зменшення валютних надходжень до країни, послаблення рубля, посилення інфляційних процесів, стримують приток західних інвестицій в економіку РФ і заважають її модернізації та розвитку, що врешті послаблює діючу владу і може при-

¹⁹ European Commission – Fact Sheet, How the EU is supporting Ukraine, Brussels, 22 May 2015 http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-15-5035_en.htm

²⁰ IMF to Consider Lending-Policy Change That Would Help Ukraine, Andrew Mayeda, Natasha Doff, October 29, 2015 <http://www.bloomberg.com/news/articles/2015-10-29/imf-to-consider-lending-policy-change-that-would-help-ukraine>

²¹ Последствия введенных санкций для экономического развития России, группа научных сотрудников Института Экономики РАН под рук. Д.ист.н., проф. Б.А.Шмелева. http://ua.rescue.org.ru/publ_1_posledstviya-vvedennykh-sankcii-dlya-ekonomicheskogo-razvitiya-rossii.html

звести до зміни режиму. Водночас санкції мають доволі обмежений ефект: Росія втратила в 2014 року усього €25 млрд. або 1,5% ВВП та €75 млрд. або 4,5% ВВП в 2015 році.²² Причина в тому, що мета Заходу не зруйнувати Росію, а «дати керівництву РФ час подумати».

- Водночас західні санкції проти Росії створюють той необхідний тиск на її керівництво, який дозволяє Україні маневрувати із надією, що економічне послаблення агресора утримає його від активних збройних дій проти України. Збереження західних санкцій проти Росії також має значний психологічний ефект на населення України. Проте Україна має інструменти впливу на цей процес: це успішні реформи та власні санкції.

Українські економічні санкції проти РФ залишаються контраверсійними. З одного боку, без залучення ОПК України РФ не в змозі успішно провести переозброєння своїх ЗС, в тому числі оновити ядерні сили до 2020 року, як заплановано. З іншого боку, у разі потужних зустрічних санкцій (у 2014 році) слабка українська економіка ризикувала зруйнуватися. З економічної та технологічної точок зору Україні не вигідно розривати коопераційні зв'язки із РФ, які були закладені ще за часів СРСР, оскільки це веде до остаточної деградації нашої не реформованої промисловості. Проте іронія полягає у тому, що РФ активно використовує своє озброєння проти України на Донбасі, відтак Україна просто змушена це поступово робити. Крім того, втрата українського ринку веде до деградації економіки самої Росії.²³

Поки що політика санкцій провідних країн Заходу, які діють в рамках власних національних інтересів, об'єктивно збігається з національними інтересами України. Однак так буде не завжди. Загрози для національної безпеки полягають у тому, що Україна позиціонує себе як непослідовний партнер: вона дуже нерішуче та половинчато приєдналася до санкцій проти Росії, низка російських олігархів продовжують вести бізнес у нашій країні, а низка вітчизняних – в РФ, перебуваючи при цьому у конфлікті із національними інтересами України. Продовольча та енергетична блокада

²² Sanctions to have little impact on Russia in 2016, US says, by ANDREW RETTMAN 3rd Feb 2016 <https://euobserver.com/foreign/131812>

²³ Последствия введенных санкций для экономического развития России http://ua.rescue.org.ru/publ_1_posledstviya-vvedennykh-sankcii-dlya-ekonomicheskogo-razvitiya-rossii.html

Криму так і не реалізована як державна політика, а закон про ВЕЗ в Криму (аналогічний готувався щодо Донбасу) наочно показав непатріотичність усієї нинішньої еліти.

Заходи недопущення втрати «друзів»:

Назване вище свідчить, що Україні є що втрачати, якщо західні друзі зменшать або взагалі відмовлять нашій країні у допомозі. Загроза цілком реальна: якщо на початку 2015 року про можливість втрати західної підтримки говорили в Києві пошепки, то на початку 2016 року про це говорять відкрито, пов'язуючи ці перспективи із безвідповідальною діяльністю керівництва країни.^{24 25} Під питанням опинилися перспективи безвізового режиму до ЄС,²⁶ подальша допомога МВФ,^{27 28} навіть пов'язані з Україною санкції проти Росії можуть послабнути.²⁹ Щоб оцінити ступінь загрози, достатньо уявити Україну сам на сам із внутрішньою кризою у протистоянні із Росією. То як уникнути цієї небезпеки? Для цього слід посилити мотивацію Заходу надавати нам допомогу:

- Шляхом економічних санкції Захід прагне змінити зовнішню політику Росії. Відтак політика самої України має стати частиною цих зусиль;
- Захід прагне підтримати слабку державність України, сподіваючись на перетворення її у справжню процвітаючу демократію, яка поділяє спільні цінності та демократичні принципи. Але це не збігається із мотивацією політичного класу самої України. Отож політичний клас має бути замінений на справжню національну еліту нової якості;

24 Alexei Bayer: Ukraine may be running out of time Jan. 31, 2016 <http://www.kyivpost.com/article/opinion/op-ed/alexei-bayer-ukraine-may-be-running-out-of-time-407035.html>

25 Ukraine risks losing foreign support over reform delay, PM says, Nov 4, 2015 <http://af.reuters.com/article/idAFKCN0ST1TA20151104>

26 Ukraine may lose visa-free prospects with EU – Transparency International, Jan. 5, 2016 <http://uatoday.tv/news/ukraine-may-lose-visa-free-prospects-with-eu-transparency-international-566539.html>

27 Ukraine approves 2016 budget to unlock Western aid, 26 Dec 2015 <http://www.bangkokpost.com/news/world/806560/ukraine-approves-2016-budget-to-unlock-western-aid>

28 MF sees outstanding issues on Ukraine's path to new tranche, January 15 2016, <http://concorde.ua/en/research/daily/imf-sees-outstanding-issues-on-ukraine-to-new-14947/#sthash.PFLJLphL.dpuf>

29 John Kerry signals removal of some sanctions against Russia, January 22, 2016 <http://www.ft.com/intl/cms/s/0/56643a00-c12b-11e5-9fdb-87b8d15baec2.html#axzz3zBkqbTf5>

- Захід звик працювати із легітимними, сформованими політичними гравцями, тому громадські активісти мають формувати політичні партії нового типу та легітимно замінювати владу через справжні демократичні процедури, не дозволяти перетворювати ці процедури в інструменти маніпуляції;
- Нарешті, українська влада продовжує працювати поза рамками щільного контролю з боку громадськості. Цю ситуацію треба виправляти вже зараз.

Варто мати на увазі, що самостійно Україні буде складно вижити та розвиватися поруч із Росією. Відтак країна має прагнути не скільки до членства в НАТО, як це записано в новій СНБОУ-2015, скільки до створення здорового суспільства, побудованого на цінностях та ліберальних принципах. Саме це дозволить досягнути із провідними країнами Заходу рівня відносин, тотожних з воєнними союзниками, побудованих на взаємній довірі. При цьому конкретна форма цих стосунків буде мати другорядне значення.

VIII. ПРОТИСТОЯННЯ З РОСІЄЮ:

Ця загроза єдина, яка докладно виписана в новій редакції СНБО України. Її реальність підтверджується перебуванням на кордоні з Україною 50-тисячного угруповання ЗС РФ, облаштування поруч з кордоном великої російської бази, спробою Росії створити плацдарм для нападу на Україну в сусідній Білорусі. Однак їй бракує деяких важливих елементів, а саме:

- загроза прямої військової агресії з боку РФ серйозна, однак СНБОУ її перебільшує, не враховує різні підходи влади України та Росії до формування ставлення населення до війни на Донбасі;
- стратегія орієнтована на симетричну протидію РФ, відтак ігнорує різницю в ресурсній базі двох країн;
- Вона не розглядає можливість пошуку союзників та дружніх сил всередині РФ;
- СНБОУ ігнорує політичний, економічний та фінансовий аспект війни, т.зв. «п'яту колону» РФ в Україні, концентруючись виключно на енергетичній залежності;
- СНБОУ не передбачає пошук та усталення відносин із можливими воєнними союзниками, наявність яких дозволяє змінити ситуацію та ТВД, в першу чергу з Грузією та Молдовою.

1. Перебільшення воєнної загрози: якщо уважно почитати нову редакцію СНБОУ, то виходить, що усунення прямої військової агресії з боку Росії є ключовою проблемою, вирішення якої дозволить Україні почувати себе біль-менш безпечно, переймаючись переважно енергетичною диверсифікацією та зменшенням впливу російського капіталу та фінансів в Україні.

Проте це не так. Основні загрози для подальшого існування країни – внутрішні, і ключова для правлячої еліти – втрата довіри населення, що може призвести до бунту та незаконної зміни влади. Думається, що на Банковій це розуміють, відтак фактор воєнної загрози, який реально існує, використовується і для інших цілей, а саме:

- затягування на Донбасі збройного конфлікту не дозволяє добровольцям і патріотам, які пройшли АТО, навіть думати про якісь сер-

йозні протести в Києві проти уряду. Але такі настрої назрівають в умовах стрімкого погіршення рівня життя населення, спричиненого не стільки війною на Донбасі, скільки вичерпанням ресурсу економічної моделі існування держави і тотальної корупції.

На таке припущення вказує низка моментів:

У країні Президент, попри обов'язок, не ввів воєнний стан, перевівши конфлікт на Донбасі із РФ фактично у статус громадянського.¹ У такий спосіб конфлікт можна вважати незакінченим скільки завгодно довго, тримаючи де-факто в країні воєнний стан, який дозволяє придушувати будь-які реально опозиційні рухи та угруповання як непатріотичні в умовах фактичної, хоча і не оголошеної війни з Росією.

На відсутність справжніх намірів воювати та перемагати Росію вказує кадрова політика Президента в ЗСУ: керівником міністерства, попри потужну критику, головнокомандувач наполегливо ставить не військових, а міліціонерів. Він також не бажає міняти керівний склад МО, який майже 2 роки не виконує свої обов'язки щодо матеріально-технічного забезпечення військ у зоні бойових дій, переклавши усе на волонтерів та іноземну допомогу.

ОПК країни також мало готується до затяжної війни з Росією. Незважаючи на те зовсім вдалі військові дії та значні втрати військової техніки на сході країни, Україна не скорочує експорт озброєнь. За підсумками 2014 року країна і надалі входить в десятку найбільших експортерів зброї за версією Стокгольмського міжнародного інституту досліджень проблем світу, зайнявши в рейтингу дев'яте місце, а найбільшим її контрагентом, попри заборону президента, стала Росія,² яка закупила озброєння на суму \$155 мільйонів. Окрім того, державний концерн Укроборонпром, в який входить більше ста підприємств, поліпшив свої показники: він вперше в історії увійшов у сотню найбільших оборонних компаній світу, за версією американського видання Defense News. Його місце в цьому списку –

1 Юрій Костенко, «АТО» чи «війна»? Міжнародно-правові наслідки, <http://vysnovky.com/analytics/politics/2068-ato-chi-viina-mizhnarodno-pravovi-naslidki>

2 Кому Україна продає озброєння, 18 БЕРЕЗНЯ 2015
<http://www.theinsider.ua/business/5508328683634/>

92.³ Керівництво «Укроборонпрому» також вважає, що сучасні танки Т-84 «Оплот» краще експортувати, а у війні проти Росії на Донбасі доцільно використовувати модернізовані танки Т-64 та Т-72 (Булат – розробка ХКБМ початку 90-х років).⁴

Боеготовність армії орієнтована на можливого супротивника для ведення війни третього покоління (ЗС РФ здатні вести війну 4-го покоління): створення «армії, оснащеної переважно бронетранспортерами, а також почасти танками й артсистемами часів імперії, надихнуло на заяву про спроможність завдати сильного удару у відповідь на нову атаку».⁵ Після майже 2 років війни в країні немає Держпрограми розвитку Збройних сил (ЗС), немає Держпрограми розвитку озброєнь і військової техніки (ОВТ), не з'явилася й Держпрограма розвитку оборонної промисловості. Звертає на себе увагу той факт, що відбувається переозброєння, передусім, не підрозділів ЗСУ, які, згідно з Воєнною доктриною (до 24 вересня 2015 року⁶), не можна використовувати в громадянському конфлікті, а саме підрозділів Нацгвардії, які якраз існують для придушення внутрішніх бунтів. Як приклад, варто оцінити причини негативного ставлення керівництва ГШ ЗСУ до створення сил спеціальних операцій.

Показово, що в рамках операції «Безстрашний захисник 2015»⁷ американські інструктори-десантники почали проводити тренування на Яворівському полігоні з квітня 2015 року саме бійців Нацгвардії,⁸ а не підрозділів ЗСУ. Якщо взяти до уваги, що базові документи для військового будівництва України з'явилися із запізненням на рік, після підписання «мінських угод», то не складно прийти до висновку, що насправді керівництво України воювати із Росією не планує і до такої війни не готується. Більше того,

3 Партія зброї. Ставши потужним конкурентом на світових ринках, Україна нарощує експорт озброєння. Галина Корба 12 Вересня, 2015 <http://nv.ua/ukr/publications/partija-zbroji-stavshi-potuzhniim-konkurentom-na-svitovih-rinkah-ukrajina-naroshchuje-eksport-ozbrojennja-68414.html>

4 Перший заступник гендиректора «Укроборонпрому» Сергій Пінюк, 21.04.2015, <http://www.rbc.ua/ukr/news/ukroboronprom-rasschityvaet-uskorit-perevooruzhenie-1429617036.html>

5 Валентин Бадрак, Сектор безпеки України: епоха паліативів 03-11-2015, gazeta.dt.ua/internal/sekto-bezpeki-ukrayini-epoha-paliativiv-.html

6 ВРУ змінила текст Воєнної доктрини 2012 року, <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/555/2015>

7 <http://www.thedailybeast.com/articles/2015/08/13/american-paratroopers-in-ukraine-have-putin-rattled.html>

8 Десантники із США починають навчання української армії у Львівській області, Тренінги будуть проходити за участю 900 бійців Нацгвардії: http://dt.ua/UKRAINE/desantniki-iz-ssha-pochinayut-navchannya-ukrayinskoyi-armiyi-u-lvivskiy-oblasti-170359_.html

Президент прямо заявляє, що конфлікт на Донбасі «не має воєнного рішення». Однак «сектор безпеки та оборони» посилюється, йому виділяються чималі гроші з бюджету для протидії погано озброєному супротивнику. Виникає питання: з ким саме планує воювати влада?

Актуальність тези пов'язана із тим, що уряд проводить непопулярні заходи, спрямовані на суттєве зниження життєвого рівня населення,⁹ скорочення програм соціальної допомоги.¹⁰ Така практика має на увазі створення ситуації, коли зубожіле населення як бюджетної сфери (пенсіонери, військові), так і середнього приватного бізнесу, будуть переключатися, за задумом, від активної політичної боротьби на елементарне виживання. Важливо мати на увазі, що нинішній КМУ не тільки не ставить перед собою завдання збільшувати життєвий рівень населення до «цивілізованого», але планує його подальше зниження,¹¹ в тому числі за рахунок погіршення умов виходу на пенсію з 2016 року.¹²

Аналіз ходу події під час Іловайського «котла»¹³ вказує на те, що командування ЗСУ свідомо надавало накази використовувати добровольчі підрозділи, які складаються з найбільш пасіонарних представників Майдану, саме на тих ділянках, де вони неминуче б загинули.¹⁴ Проте ризики для національної безпеки тут виникають з іншого боку: чим більше гине пасіонарних патріотів, тим менше залишається бажаючих захищати Батьківщину від агресора, що проявилось на зриві 6-ї хвили мобілізації.

9 Держпраці про зміну умов праці в бік погіршення 13.08.2015

http://kadrovik01.com.ua/news/derzhpratsi_pro_zminu_umov_pratsi_v_bik_pogirshennja/

10 Мінфін попереджає: у 2016 році через зменшення податків у бюджеті утвориться дірка у 60 млрд грн. Треба різати соціальні видатки, 19/10/2015 http://texty.org.ua/pg/news/textynewseditor/read/62612/Minfin_poperedzhaje_u_2016_roci_cherez_zmshenna

11 СОЦКОМІТЕТ ВР ХОЧЕ ПОВЕРНУТИ УРЯДУ ЗАКОНОПРОЕКТ ПРО ОПТИМІЗАЦІЮ СОЦВИДАТКІВ, 17.12.2015 <http://finbalance.com.ua/news/Sotskomitet-VR-khoche-povernuti-uryadu-zakonoproekt-pro-optimizatsiyu-sotsvidatkiv>

12 З Нового року може розпочатися масовий вихід чиновників на спецпенсію, 18 грудня 2015, <http://ua.112.ua/mnenie/z-novo-roku-mozhe-rozpochatysia-masovi-vykhid-chynovnykiv-na-spetspensiiu-279702.html>

13 Август 2014-го. Іловайск. Часть 2: Почему добробаты, а не ВСУ, пошли на штурм города, 2015-08-31 <http://argumentua.com/stati/avgust-2014-go-ilovaisk-chast-2-pochemu-dobrobaty-ne-vsu-poshli-na-shturm-goroda>

Прозрение на Майдане. Пострадавшие в Иловайском котле выдвинули Порошенко ультиматум 18.01.2016 РИА Новости Украина:<http://rian.com.ua/story/20160118/1003728764.html>

14 Евгений Положий: Іловайск. У каждого преступления есть конкретная фамилия. А судить есть за что 22 ДЕКАБРЯ, 2015 http://ru.espreso.tv/article/2015/12/22/evgenyy_polozhyy_ylovaysk_u_kazhdogo_prestuplenyya_est_konkretnaya_famylyya_a_sudyt_est_za_chno

Про відсутність у керівництва України справжніх намірів воювати з РФ вказує і структура Державного замовлення на 2015 рік: переозброєння на порядку денному в уряді не стоїть. МО та Нацгвардія переключилися на отримання зразків озброєння, які давно увійшли до розряду надлишкового та застарілого майна для продажу за кордон, наприклад, танк Т-72. Проте найприкрішим є той факт, що влада не планує вирішувати жодних стратегічних бойових завдань на Донбасі. Немає навіть натяку на розробку високоточної зброї, а обсяги фінансування замовлень таких систем для КБ «Луч» виглядають символічними.¹⁵ При цьому МО імпортує іноземний військовий мотлох, такий як бронетранспортер «Саксон»,¹⁶ який за своїми ТТХ гірший радянських зразків. Оборонне замовлення 2014 року уряд ухвалив в кінці липня: А.Яценюк забув про нього, відтак той пролежав у папці півтора місяця в секретаріаті.¹⁷

Російська «п'ята колона»: у новій редакції СНБОУ-2015, серед іншого, згадується необхідність посилення контррозвідки, і складається враження, що військово-політичне керівництво держави усвідомило необхідність посилення контррозвідувального режиму в країні для виявлення і знешкодженню агентів РФ, в першу чергу, агентів впливу на ключових посадах сектору безпеки та оборони. Але факти свідчать про інше:

Міністерство Оборони: Попри неодноразові заклики громадськості, бійців АТО, окремих політиків Президент вперто відмовляється вдаватися до кадрового оновлення ключового відомства для ведення війни, в якому проросійські високопосадовці тісно співіснують із корупціонерами, їх складно розрізнити, однак об'єднуючим фактором є те, що обидві категорії завдають значної матеріальної та іміджевої шкоди національній безпеці вже два роки поспіль. Наведемо найбільш одіозний приклад:

Закупівлями зброї і військової техніки в Мінборони займається колишній кадр Ключева Ясинський О.О., з серпня 2014 року – на посаді голови Департаменту розробок та закупок озброєнь та військової техніки. Його

15 Оборонный заказ или Оборона «в заказе», Дмитрий Менделеев, 6 марта 2015 http://gazeta.zn.ua/internal/oboronnyy-zakaz-ili-oborona-v-zakaze-_.html

16 Saxon – британський колісний бронетранспортер, розробки 1970-х років, надійшов на озброєння британських сухопутних військ у 1983 році. На початку 1990-х років МО машини списало

17 Оборонный заказ или Оборона «в заказе» 18 Дмитрий Менделеев 6 марта 2015, http://gazeta.zn.ua/internal/oboronnyy-zakaz-ili-oborona-v-zakaze-_.html

призначення було погоджено з АПУ. Раніше він працював на посаді керівника департаменту воєнної безпеки апарату РНБОУ. Результат його роботи – критичний стан боездатності вітчизняних збройних сил на початок російської агресії.¹⁸ Пропозиція Ясинського полягає у нав'язуванні армії закупівель у підприємств того, що в них уже є у вигляді готової продукції, в тому числі техніки, проданої в минулі роки Міноборони підприємствам як зайве майно для подальшого перепродажу за кордон. Ціна цих виробів відрізняється від вартості їх продажу покупцям і обійдеться бюджету втричі дорожче.

Це ніяк не відповідало Державній цільовій програмі розвитку озброєнь та військової техніки до 2017 року: за кілька місяців МО внесло 8 разів зміни до показників Держзамовлення. Це саме він закупив списані в 90-х британські «Саксони». Ясинський примудрився навіть вилучити дослідно-конструкторську роботу з модернізації вертольота Мі-24 за участі французької фірми SAGEM, що перебувала на завершальному етапі виконання. У проведенні модернізації вертольота в минулі роки було вкладено майже 400 млн грн бюджетних грошей.¹⁹ Сумнівною виглядає і замовлення на ПТРК «Стугна» та «Корсар», які відрізняються калібром, що суттєво ускладнює логістичне забезпечення підрозділів.

ОПК: в умовах війни спецекспортери винайшли новий спосіб заробляти гроші – на імпорті озброєнь та військової техніки через схеми «відкатів», використовуючи гроші українських платників податків.

ДП «Укрінмаш»: керівник одного з провідних спецекспортерів В.Омельяничук з жовтня 2014 року став героєм публікації про корисливі маніпуляції з Держзамовленням в 2014-2015 рр. з ознаками злочину²⁰ на суму 330 млн. грн. Раніше він також працював в РНБОУ, у вересні 2014 року з соромом був вигнаний з засідання КМУ, на якому міністр оборони Гелетей представляв його кандидатом на посаду свого заступника. Попри звільнення

18 Закупівлями зброї і військової техніки в Міноборони займається колишній кадр Ключова 7.03.2015: http://dt.ua/POLITICS/zakupivlyami-zbroyi-i-viyskovoyi-tehniki-v-minboroni-zaymayetsya-kolishniy-kadr-klyuyeva-166294_.html

19 http://dt.ua/POLITICS/zakupivlyami-zbroyi-i-viyskovoyi-tehniki-v-minboroni-zaymayetsya-kolishniy-kadr-klyuyeva-166294_.html

20 Дмитрий Менделеев, Оборонный заказ или Оборона «в заказе 6.03.2015 http://gazeta.zn.ua/internal/oboronnyy-zakaz-ili-oborona-v-zakaze-_.html

від податків імпорتنих зразків суттєво зросла вартість РЛС контрбатареї-ної боротьби AN/TPQ-49, яку закуповує ДП «Укрінмаш», з 9,7 до 12,6 млн. гривень за виріб при комерційній ціні аналогічних станцій AN/TPQ-48, безкоштовно переданих ЗСУ, \$118 тис. (за комерційним курсом це складало на той момент 2,4 млн гривень). При цьому департамент МОУ Ясинського проігнорував можливість закупки вітчизняного аналогу «Положение-2»²¹ із кращими ТТХ.

У ДП «Укрспецекспорт» вартість імпорتنих безпілотних авіаційних комплексів Fly Eye зросла на 2 млн грн. (з 8,2 до 10,3 млн. за виріб).

«Ноу-хау» оборонного замовлення 2015 року стало виділення майже 100 млн грн. на компенсацію(!) імпортерам росту курсу валюти за контрактами 2014 року, за якими вже здійснена 100%-а передплата. З цієї суми 92,5 млн грн. виділено на компенсацію для ДП «Укрінмаш», усі закупки якого вже були проплачені авансом із бюджету.

«Мотор Січ» В'ячеслава Богуслаєва, попри заборону, продовжує обслуговувати не тільки оборонні інтереси Росії.²² Тут треба відразу застерегти, що автор не виступає за повне припинення економічних зв'язків із РФ, хіба що тимчасово та у разі оголошення воєнного стану, оскільки країна не повинна втрачати ринок РФ у мирний час. Однак держава досі чітко не визначилася щодо своєї торгівельної політики з РФ, адекватної нинішній ситуації з точки зору національних інтересів, а не бізнес-кланів. На триваючий експорт української продукції подвійного призначення до Росії звернули увагу і американське видання The Washington Post,²³ і Стокгольмський інститут дослідження проблем миру.²⁴

21 Про Милан, АТО і «Зоопарк». В общем, про интересное положение... Сергей Згурец, директор консалтинговой компании Defense Express Понедельник, 20 октября 2014, <http://apostrophe.com.ua/article/business/industries/2014-10-20/pro-milan-ato-i-zoopark-v-obschem-pro-interesnoe-polojenie/591>

22 Михайло Поживанов, для «Главкома» Перехід на бік ворога? Чим займаються Богуслаєв і «Мотор Січ» у Росії 23.11.2015 <http://glavcom.ua/articles/35290.html>

23 Ukraine factories equip Russian military despite support for rebels By Michael Birnbaum August 15, 2014 https://www.washingtonpost.com/world/europe/ukraine-factories-equip-russian-military-despite-support-for-rebels/2014/08/15/9c32cde7-a57c-4d7b-856a-e74b8307ef9d_story.html

24 Кому Україна продає озброєння 19 березня 2015 г. http://antikor.com.ua/articles/32617-komu_ukrajina_prodaje_ozbrojennja

Формально дії Богуслаєва не підпадають під жодну статтю Кримінального кодексу. Його не можна звинуватити у державній зраді (ст. 111), бо дефініція цієї статті не відповідає нашим реаліям. У ній йдеться про «перехід на бік ворога в умовах воєнного стану або в період збройного конфлікту, шпигунство, надання іноземній державі допомоги в проведенні підривної діяльності проти України». У нас формально немає війни, натомість триває АТО, а ККУ не розписує правила поведінки під час антитерористичної операції. Не підходить і стаття 258, частина 4 – «сприяння вчиненню терористичного акту», бо навіть попри АТО Україна не розглядає події на Сході як серію перманентних терористичних актів, скоєних Росією, – ім'я нашого ворога прямо не озвучується, хоч і мається на увазі. З РФ не розірвані дипломатичні стосунки, триває торгівля. Тож єдине, що можна було б пред'явити Богуслаєву, це самоправство (ст. 356), чи то пак «самовільне, всупереч установленому законом порядку вчинення будь-яких дій, правомірність яких оскаржується окремим громадянином або підприємством, установою чи організацією, якщо такими діями була заподіяна значна шкода інтересам громадянина, державним чи громадським інтересам». А в ролі установи, котра оскаржила б дії власника «Мотор Січі», міг би виступити уряд України, а також її президент.

У червні 2014-го Петро Порошенко своїм указом заборонив експорт до Російської Федерації військової продукції та продукції подвійного призначення. Ще через рік, наприкінці травня 2015-го, Верховна Рада денонсувала ряд угод з РФ, котрі охоплювали різні сфери двосторонньої співпраці. Нарешті, 16.09.2015 року президент ввів у дію санкції щодо складеного РНБО переліку юридичних та фізичних осіб Росії.

«Мотор січ» не постачає продукції на підприємства ВПК РФ або в ЗС РФ. Йдеться про контракти щонайменше на суму 6,36 мільйона рублів на обслуговування та ремонт путінських літаків та МНС РФ.²⁵ Проте в звіті Стокгольмського інституту йдеться про двигуни для навчально-бойових

²⁵ Перехід на бік ворога? Чим займаються Богуслаєв і «Мотор Січ» у Росії 24.11.2015 г. Михайло Поживанов, для «Главкома» <http://glavcom.ua/articles/35290.html>

літаків Як-130 (розробки «Мотор Січі»), і літаки Ан-140,²⁶ Ан-148^{27 28} (виробництва заводу «Антонов»).

Україна також має все ще діючі торговельно-економічні домовленості з Росією – країною, що здійснила окупацію частини її території. Керівництво України вочевидь нездатне зрозуміти, що підтримуючи зв'язки з агресором, ми так чи інакше заохочуємо його до подальших протиправних дій.

Російські активи в економіці України:

Україна пережила окупацію Криму та втратила активи на суму не менше \$1 трлн., РФ ухвалила закон про націоналізацію усього майна України в Криму, що дорівнює пограбуванню. У відповідь Україна своєю бездіяльністю не тільки узаконює грабіж майна держави, громадян та українських банків. Збереження присутності в Україні крупних російських бізнесів, керованих з Кремля, створює в умовах торговельної війни із РФ значні ризики для національної безпеки.

Великий російський бізнес представлено в Україні співвласниками «Київстару»²⁹ та МТС,³⁰ у складі акціонерів комбінату «Запоріжсталь»,³¹ Пів-

26 У травні 2011 Міністерство оборони Росії прийняло рішення придбати 7 літаків Ан-140 вантажної модифікації. <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D0%BD-140>

27 Антонов Ан-148 – регіональний реактивний пасажирський літак. Розробником та виробником є АНТК імені Олега Антонова, Україна <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D0%BD-148>

28 17 серпня 2009 р. Управління справами Президента Російської Федерації зробило вибір на користь Ан-148, відмовившись від придбання Sukhoi Superjet 100 для перших осіб російської держави. Рішення прийнято з мотивів безпеки. <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D0%BD-148> 10 липня 2012 року у рамках міжнародного авіакосмічного салону Фарнборо-2012 російська лізингова компанія Іллюшин Фінанс Ко (ВАТ ІФК) підписала договір купівлі-продажу на постачання до 2014 року в Панаму 15-ти українсько-російських регіональних реактивних літаків нового покоління Ан-148 і Ан-158 на загальну суму близько 420 млн \$

29 Компанія належить до міжнародного холдингу VimpelCom Ltd. (Нідерланди), 47% якого належить російській Альфа-Груп, 43% — норвезькій Telenor. <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%B8%D1%97%D0%B2%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%80>

30 Around 80 percent of Ukraine's mobile market is controlled by Russia's top mobile firm MTS and Amsterdam-based Vimpelcom, in which Russian billionaire Mikhail Fridman's Alfa-Group is the biggest shareholder. <http://www.reuters.com/article/ukraine-crisis-russia-telecommunications-idUSL5N0RB26G20140914>

31 Едуард Шифрін та Алекс Шнайдер вирішили його продати і найвигіднішим стала пропозиція групи російських інвесторів через державний Внешнекономбанк запропонували власникам Запоріжсталі \$1,7 млрд, <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%97%D0%B0%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%B6%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BB%D1%8C>

денГЗК,³² Крюківського вагонобудівного заводу,³³ «Запоріжтрансформатора»,³⁴ Миколаївського глиноземного заводу³⁵ та іншими важливими активами. Усе це належить державі або приватним особам в РФ. У 2014 році вже були заклики до націоналізації цих активів, проте доля промислових підприємств та інших об'єктів прямо пов'язана із особливостями їх передачі російським власникам, які невідомі широкому загалу.

Російський капітал ще потужно присутній в банківському секторі України: «Промінвестбанк» (7),³⁶ «Сбербанк России» (8), Альфа-банк (11), ВТБ Банк (13), він наразі виконує стабілізуючу роль в українській банківській системі, яка перебуває у глибокій кризі, відтак не підпадає під антиросійські санкції.

Енергетика:

У сфері енергетики після 2 років війни з РФ Україна опинилася в складній ситуації: зберігається повна залежність від РФ в ядерній енергетиці, уряду не вистачає грошей докупити 5 млрд. м³ газу для зимового опалювального сезону, існує брак 30% вугілля, через що в кінці 2015 року зупинилася Придніпровська, Славянська та Змієвська ТЕС, на грані зупинки опинилися Трипільська та Криворізьська ТЕС. Ситуація погіршилася тим, що з 25 листопада РФ заблокувала постачання в Україну енергетичного вугілля та газу. Підвищення цін на електроенергію не тільки боляче відбивається на життєвому рівні населення, воно створює ситуацію нестабільності, загро-

32 На даний момент основними акціонерами ПАТ «ПГЗК» вважаються ПАТ «Смарт-холдинг» (Україна) і компанії, що входять до складу Evraz Group, (Росія). https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D1%96%D0%B2%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%B3%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D1%87%D0%BE-%D0%B7%D0%B1%D0%B0%D0%B3%D0%B0%D1%87%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%B1%D1%96%D0%BD%D0%B0%D1%82

33 <http://minprom.ua/articles/186339.html>

34 С 2001 года в составе финансово-промышленной группы «Энергетический стандарт» Константина Григоришина. <https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%97%D0%B0%D0%BF%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B6%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1%81%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%BE%D1%80>

35 новий власник, — російська група компаній «РУСАЛ» («Російській Алюміній») https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B0%D1%97%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D0%B3%D0%BB%D0%B8%D0%BD%D0%BE%D0%B7%D0%B5%D0%BC%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%B7%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D0%B4

36 место в рейтинге НБУ <http://odessa-daily.com.ua/news/sudba-rossijskih-bankov-v-ukraine-id63769.html>

зи соціального бунту проти уряду. Рівень загрози посилюється тим, що половина енергетики та значна частина паливно-енергетичного комплексу країни контролюється Кремлем або перебуває під його впливом.

Так, ПАТ «Укргазвидобування», підпорядковане НАК «Нафтогаз України», у грудні 2015 року очолили вихідці з російських структур:³⁷ «смотрящим» став виходець з компанії «ТНК-ВР» Роман Беляга. Більшу частину своєї кар'єри він працював виключно у сфері закупівель товарів і послуг для російської компанії. Свою нову команду на українському держпідприємстві він сформував з колишніх співробітників російських нафтогазових компаній ВАТ «Саратовський НПЗ», ВАТ НК «Роснефть», орієнтованих на освоєння бюджетів.³⁸ Як наслідок, нові призначення ставлять під загрозу не тільки фінансову та інформаційну безпеку компанії, але й енергетичну безпеку країни.

У паливно-енергетичній галузі України залишаються російські активи: «ЛУКойлу» належить нафтохімічний комплекс «Карпатнафтохім»,³⁹ який намагаються запустити після двох років простою. «Роснефть» володіє унікальним Лисичанським НПЗ, який суттєво постраждав під час бойових дій на Донбасі. Раніше завод випускав продукцію для РФ та країн ЄС.

В енергетичній галузі сумарно російські активи перевищують \$10 млрд.⁴⁰ VS Energy, яка контролює 12 з 26 українських обленерго, належить бізнесмену Е.Гінеру та депутату Держдуми О.Бабакову.⁴¹ У 2013 р. група VS Energy купила контрольний пакет акцій «Київобленерго» та «Рівнеобленерго» в американської корпорації AES за \$113 млн. Холдинг «Енергостандарт» контролює бізнесмен К.Григоришин, який володіє активами в трансформаторобудуванні, енергомашинобудуванні, електроенергетиці, транспорті та логістиці, нерухомості.

37 25.11.2015 <http://hromadskeradio.org/2015/11/25/ukrgazvydobuvannya-ocholyly-vyhidci-z-rosiyskyh-struktur-zmi>

38 Как агенты российских спецслужб и аферисты «Укргаздобычу» потрошат 01.12.2015 <http://skeleton-info.org/kak-agenty-rossijskix-specsluzhb-i-aferisty-ukrgazdobychu-potroshat/>

39 У «КАРПАТНАФТОХІМ» ГОТУЮТЬСЯ ЗАПУСТИТИ РОБОТУ ПІДПРИЄМСТВА НАВЕСНІ - УСЯ НАДІЯ НА ІНВЕСТИТОРІВ <http://firtka.if.ua/?action=show&id=66560>

40 ВЕДОМОСТИ: ЯК РОСІЙСЬКИЙ БІЗНЕС ЗВИКАЄ ДО ВІЙНИ В УКРАЇНІ 02.09.2014 http://finbalance.com.ua/news/strongVedomosti_strong-Yak-rosiyskiy-biznes-zvika-do-viyni-v-Ukrani

41 ВЕДОМОСТИ: ЯК РОСІЙСЬКИЙ БІЗНЕС ЗВИКАЄ ДО ВІЙНИ В УКРАЇНІ 02.09.2014 http://finbalance.com.ua/news/strongVedomosti_strong-Yak-rosiyskiy-biznes-zvika-do-viyni-v-Ukrani

Економічна війни Кремля проти України:

Кремль виніс простий урок з того, що відбувається в Україні – якщо протриматися трохи довше Києва, український уряд просто завалиться.⁴² Політика Росії з самого початку була свідомо спрямована на збільшення економічного болю для України. Економічні та торговельні війни, за контроль над маршрутами переміщення товарів та енергоресурсів не тільки супроводжують збройні конфлікти, але часто бувають їх причиною. Росія не може наразі досягти своєї мети встановивши контроль над Україною збройним шляхом, однак цілком може цього досягти фінансовими, торговельними та економічними війнами: економіка держави дуже слабка, державний апарат непрофесійний, невдоволення населення владою стійке і має тенденцію до зростання.

А як нова СНБОУ-2015 бачить цю загрозу та шляхи її нейтралізації? Вона передбачає тільки посилення «сектору безпеки та оборони». Дивно...

Уряд Росії вирішив ввести проти України чергове продуктове ембарго з 1.01.2016 року у зв'язку зі вступом в дію угоди про ЗВТ Україна-ЄС, а також через приєднання України до економічних і торговельних санкцій проти Росії. Для досягнення більшого негативного ефекту Росія планує позбавити Україну доступу до ринків усіх членів Митного Союзу: Білорусі та Казахстану. Загроза для національної безпеки полягає у тому, що фінансова стабілізація України, досягнута за допомогою західних друзів, базується на очікуванні росту економіки України з 2016 року. Однак цьому може завадити якраз блокада РФ, оскільки ринки ЄС не зможуть компенсувати Україні втрату ринку Росії.⁴³

Україна має різні сегменти ринку РФ, важливість їх для національної безпеки різна. Так, ринок продовольства зараз не є критичним: експорт у 2012-2014 рр. продовольства сягнув \$600 млн., у 2013 році обсяг експорту продовольства складав \$2 млрд., а доля РФ в загальній структурі експорту сягала 30%. Проте починаючи з 2014 року внаслідок встановлення фітоса-

⁴² Марк Адоманіс, оглядач американського Forbes, 19 травня 2015, <http://www.slovoidilo.ua/2015/05/19/novyna/ekonomika/amerykanska-presya-prohnozuye-ekonomichnyj-kolaps-v-ukrayini>

⁴³ Украина vs Россия. На пороге новой торговой войны 24.11.2015 <http://korrespondent.net/business/economics/3594481-ukrayna-vs-rossiya-na-porohe-novoi-torhovoivoiny>

нітарних норм та інших нетарифних, політично вмотивованих обмежень доля РФ впала до 10% – 13%.⁴⁴ У більшості товарних позицій продовольства доля України впала до 2-3%, що складає \$200-400 млн (скорочення на 40%).⁴⁵

Зовсім інша ситуація з експортом до РФ промислових товарів: часто це єдиний ринок збуту для українських підприємств. У жовтні 2015 року після 2 років обмежень на експорт залізничних вагонів та стрілочних переводів Україна подала позов до СОТ на Росію. Обмеження стосується Крюківського вагонобудівного заводу, Дніпропетровського стрілочного заводу, Азовзагальмаш та Харківського машинобудівного заводу ФЕД.

Такий суперечливий крок вказує на відсутність в уряді будь-якої розумної стратегії. У вересні 2014 року Україна під тиском РФ погодилася на відтермінування введення в дію угоди про ЗВТ Україна – ЄС, однак усе дарма. Наразі Україна планує відповісти «дзеркальним ембарго», товарною блокадою Криму та розривом контракту на експорт електроенергії. Збитки сторін рахуються сотнями мільйонів доларів, але це Росію не зупиняє. З іншого боку, Україна наївно сподівається на додаткову допомогу з боку ЄС, однак Брюссель вже попередив, що чергове ембарго РФ не є несподіванкою і що Київ мав достатньо часу до нього підготуватися.

Російські політичні проекти в Україні: попри окупацію частин території та бойові дії на Донбасі, в Україні при новій владі продовжує функціонувати цілком легально ціла низка російських політичних проектів, які суттєво впливають на внутрішню стабільність в країні і несуть зростаючу загрозу її єдності. Нова СНБОУ-2015 чомусь її не помітила, а керівництво країни ніяк на ці загрози не реагує (крім заборони на діяльність КПУ П.Симоненка в грудні 2015 р.⁴⁶). Між тим п'ята колона Росії залишається основним інструментом здійснення агресії проти України, саме через неї відбувається фінансування сепаратизму.

44 Новый этап торговой войны: сколько потеряют Украина и Россия, 23.11.15, Апостроф, <http://minprom.ua/digest/198118.html>

45 Україна знизила експорт продуктів у Росію до історичного мінімуму - МінАПК 19.08.2015 <http://www.pravda.com.ua/news/2015/08/19/7078310/>

46 <http://tsn.ua/politika/v-ukrayini-oficiyno-zaboronili-diyalnist-kompartiyi-555434.html>

Росія вже давно практикує створення і керівництво діяльністю в Україні власних політичних проектів під виглядом партій, громадських (так звані організації «соотечественників», створення яких активно підтримував В.Колесніченко, та фейкових утворень, як «Братство» Корчинського Громадянська платформа «Майдан» Сергія Дубенка)⁴⁷ та релігійних організацій (УПЦ МП). У 2013 році в Україні офіційно існувало 13 проросійських політичних партій.⁴⁸ Найбільш одіозні з них, які не приховують близькість до Росії: КПУ (оновлена, М.Савенко), Компартія робітників та селян (А. Савенко), ПСПУ (Н.Вітренко), «Родина», Одеса (Ігор Марков), «Союз Лівих Сил», (В.Волга), «Український вибір» Медведчука та колишня Партія регіонів (окремих функціонерів останньої варто було б притягнути до кримінальної відповідальності за державну зраду).

Крім відкритих, в Україні створені приховані проросійські політичні проекти, до яких можна віднести ВО Свобода,⁴⁹ ⁵⁰ об'єднання «Самопоміч»,⁵¹ ⁵² «Опозиційний блок» та його партії-клони для маніпулювання виборцями, такі, як «Наш край», «Відродження», проте таке твердження базується на ознаках, а не доказах, оскільки влада цим питанням не займається. Існування таких проектів тим більше небезпечне, зважаючи на їхню присутність у ВРУ та владних установах, якщо взяти до уваги, що єдиною метою їх створення є антидержавна діяльність.

Заходи запобігання загрози:

Пошук шляхів запобігання загрозам національній безпеці в цьому розділі є найскладніший. Рівень маніпуляції свідомістю населення з боку україн-

47 «ГроМайдан» проти Майдану ОЛЕНА ГОЛУБ, РОМАН КАБАЧІЙ, ДЛЯ УП 17 лютого 2014, <http://www.pravda.com.ua/articles/2014/02/17/7014100/>

48 В Украине зарегистрировано 14 пророссийских партий, 2013-05, <http://argumentua.com/novosti/v-ukraine-zaregistrovano-tselykh-14-prorossiiskikh-partii>

49 Партія "Свобода" – віддушину для зневірених чи технологія багатотілового використання? 20.01.2011 М.Писарчук, О.Мірачова, <http://www.unian.ua/politics/450551-partiya-svoboda-viddushina-dlya-znevirenih-chi-tehnologiya-bagatotsilovogo-vikoristannya.html>

50 Навіщо потрібна Свобода – ВО Свобода, ЮРІЙ ЛЕВИКІН, ДЛЯ УП, 14 квітня 2011, <http://www.pravda.com.ua/articles/2011/04/14/6096016/>

51 Чий проект «Самопоміч»? 30.10.2014 Юрій Ситник, http://vgolos.com.ua/blogs/chyy_proekt_samopomich_161899.html

52 Проект «Самопоміч»: розвінчання міфу, 11 ноября 2014, Петро Герасименко, «Вголос» http://antikor.com.ua/articles/18803-proekt_samopomich_rozvinchannja_mifu

ської та російської влад досягнув такого статусу, що стало доволі складно впевнено відповісти на прості питання:

- Чи є в українській нації зовнішній ворог? Влада нас запевняє, що є (Кремль), але її реальні дії ставлять це твердження під серйозний сумнів, оскільки влада не тільки не воює проти нього, але саме її виживання залежить від присутності «ворога» на нашій землі.
- Чи є в українській нації внутрішній ворог і хто він? Влада нас запевняє, що є, і що це громадянські активісти, які протестують проти антинародної політики нової влади і в такий спосіб виступають на боці Путіна.⁵³ Але є сумнів щодо цього твердження, скоріше цю загрозу створює сама влада і готується боротися проти власного народу.

Нова редакція СНБОУ-2015 концентрується на военній загрозі, однак танками і гарматами цю проблему не вирішиш. Проблема полягає у вирішенні дилеми:

- Без стабілізації ситуації на Донбасі, реального припинення бойових дій, яке можливе за умов тимчасової відмови України від повернення окупованих територій, стабілізація політичної та економічної ситуації в країні неможлива;
- Водночас, продовження латентного конфлікту на Донбасі є обов'язковою передумовою перебування при владі нинішньої політичної групи, оскільки тільки це дозволяє ефективно протидіяти будь-яким протестним настроям населення.

Рішенням проти *загрози використання силових відомств проти власного народу* може бути тільки **посилення цивільного контролю** над ними, в першу чергу, у відповідному комітеті ВРУ, а також призначення цивільних осіб на керівні посади МОУ та МВС, Нацгвардії (проте не ГШ ЗСУ). Певний невикористаний потенціал тут має громадянське суспіль-

⁵³ Порошенко сделал резкое заявление о внутренних врагах 29 июля, 2015
<http://nv.ua/ukraine/politics/bankovaja-sdelala-rezkoe-zajavlenie-o-vnutrennih-vragah-61596.html>

ство. Проте ясно, ще черговий «третій» Майдан призведе до остаточної делегітимації та розвалу держави. Перспектива вбачається у посиленні громадянського контролю над діяльністю державних органів вже сьогодні.

Запроваджувати заходи протидії корупції в МО – це прямий обов'язок ГПУ та СБУ, але існує сумнів щодо наявності політичної волі керівництва держави боротися із цією загрозою. Спрямування 5% ВВП в сектор безпеки та оборони перетворює його справді у ласий шматок для влади, значення якого важко переоцінити. Альтернативою можуть стати тільки суди Лінча, проте небезпека полягає у повному виході з правового поля і остаточній делегітимізації держави.

Нездатність та неготовність України **повертати майно держави та громадян або компенсації за його тимчасову втрату** через судову систему невідворотно ставить питання про доцільність подальшого існування такої держави. Країни Заходу⁵⁴ (США,⁵⁵ Бельгія, Франція,⁵⁶ Австрія) конфісковують та заморожують російські активи на власній території. Україна має діяти асиметрично, оскільки обсяги російський активів в Україні значно переважають обсяги українських активів в РФ,⁵⁷ і самі ці активи є інструментом активного маніпулювання політикою України.⁵⁸ Політику зменшення долі активів РФ в критично важливих галузях доцільно проводити за такими напрямками:

- анексія території за міжнародним правом надає стороні, що постраждала, право на компенсацію втраченої власності у різних формах;

54 How far do EU-US sanctions on Russia go? 15 September 2014
<http://www.bbc.com/news/world-europe-28400218>

55 US freezes \$640mn in sanctioned Russian bank assets, 6 Mar, 2015
<https://www.rt.com/business/238297-russian-banks-frozen-assets/>

56 The Freezing of Russian Assets, Moscow's Counter-Sanctions Directed against the EU By Stephen Lendman

Global Research, June 21, 2015 <http://www.globalresearch.ca/the-freezing-of-russian-assets-moscows-counter-sanctions-directed-against-the-eu/5457007>

57 Чужой среди своих, Какие активы украинские олигархи держат в России, 4 сентября 2014
<https://lenta.ru/articles/2014/09/04/property/>

58 Проблемы России с элитами на Украине, Svargaman Июля 3, 2015,
<http://voprosik.net/problemy-rossii-s-ELITAMI-na-ukraine/>

- проводити зустрічні примусові відчуження російської власності, у тому числі із викупом, попри існуючі домовленості про взаємний захист інвестицій, але виключно в суспільних інтересах (не в інтересах приватних осіб);
- запровадити прозорі та однакові для усіх правила роботи на ринку і суворо домагатися їх виконання, що невідворотно призведе до перегляду непублічних умов передачі прав власності на активи в Україні росіянам.

Вкрай потрібні системні та перспективні кроки для зменшення до прийняттого рівня існуючої залежності нашої економіки від РФ. Це питання визріло задовго до збройної агресії: з 2006 року РФ почала реалізовувати програму імпортозаміщення української продукції по усій номенклатурі, але великий український бізнес на ці тенденції не відреагував. Переорієнтація на інші ринки та модернізація виробництва потребують інвестицій та відповідного бізнес-клімату, війна на Донбасі цьому не сприяє. Проте на нинішньому етапі протистояння Росія робить ставку саме на фінансово-економічну сферу.⁵⁹ Україні варто переорієнтувати виробництво військової продукції на Західний ринок і потреби української армії: наприклад, провести модернізацію армійських Мі-8 та Мі-24, розробити вітчизняний вертоліт МСБ-6 «Отаман».

Іншим напрямком слід вважати модернізацію рівня промислової бази України: зважаючи на наявність значного потенціалу кваліфікованої робочої сили країні давно пора переходити до створення економіки більш високих рівнів на основі знань та відновлення свого науково-технічного потенціалу.

Нарешті, держава має захищати свою політичну систему, ідейний концепт свого існування, щоправда, його потрібно спершу створити і починати просувати в життя. Існує широкий спектр заходів протидії підривної діяльності в цій сфері, напрацьованих в країнах Заходу, час починати їх застосовувати на практиці.

⁵⁹ Кулицький, ст. наук. співроб. СІАЗ НБУВ, канд. екон. Наук, Про перспективи розвитку української економіки у 2016 р. http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1859:perspektivi-ekonomiki-ukrajini-u-2016-r&catid=8&Itemid=350

ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

Нації варто усвідомити, що внаслідок емоційної та спонтанної «революції гідності» мета перетворити країну у процвітаючу європейську державу не тільки не досягнута, але й віддалена. При владі залишилася стара політична еліта, така ж аморальна та ворожа національним інтересам нації, як і раніше. Різниця тільки в тому, що якість державного управління «вінницької групи» виявилася на порядок гіршою, ніж недолугої «донецької групи».

Одна з причин такої ситуації у тому, що влада залишається поза контролем нації, її найбільш активних громадянських структур. Уроком слід вважати розуміння, що без створення ефективних інструментів контролю уряду правління будь-якої політичної групи буде так само неефективним.

Друга причина – відсутність резерву кваліфікованих держслужбовців, який міг би замінити нинішніх недієздатних, система добору, підготовки та розстановки яких зруйнована.

В Україні після «Майдану-2014» існує хибна думка, що в країні існує потужне громадянське суспільство. Однак це явне перебільшення. Разом із тим, дійсно існує нагальна потреба у зміцненні громадянського суспільства, і цей поступ доцільно оцінювати та орієнтуватися у подальшому просуванні за такими критеріями:

- формування позитивного концепту (системи загальних поглядів) існування держави та ідейних підходів його реалізації. Вже зрозуміло, що діюча політична еліта виконати це завдання нездатна;
- створення і посилення механізмів захисту вільного права нації обирати та змінювати своїх лідерів, яких треба обирати за критерієм придатності реалізувати ідейний концепт;
- створення та функціонування дієвих механізмів контролю за всіма гілками влади на всіх рівнях – центральному та місцевому, на період між виборами;

- слугувати кадровим резервом для оновлення влади, в першу чергу, законодавчої та виконавчої.

В епоху інтернет-технологій відкрилися широкі можливості для реалізації цих амбітних завдань, для тиску на уряд з метою прийняття відповідних політичних рішень.¹ Україні час створити відкрите суспільство з механізмами, що забезпечують необхідну для нової економіки гнучкість до змін і викликів. Саме відкритість на основі інтернету та розмаїтих структур громадянського суспільства має забезпечувати таку гнучкість. Стратегічною сировиною стала науково-технічна інформація. У США, наприклад, у сфері цифрової економіки створюється все ще 8% ВВП, але вона дає 35% всього економічного приросту за останні роки.² Україна має терміново вживати заходів для підвищення конкурентоспроможності своєї економіки.

Нова СНБОУ-2015 бачить вирішення стратегічних проблем української економіки в інтеграції з ЄС. Частину з них, як реструктуризація економіки за рахунок модернізації виробничої та особливо соціальної інфраструктури, охорони навколишнього середовища, технічної підтримки реформ Угода з ЄС дозволяє вирішити, однак ці можливості мають використовуватися у національних інтересах. Україна потребує нарощування експорту продукції із високою доданою вартістю. Нинішня структура українського експорту до ЄС не сприяє вирішенню цього завдання, реформи за рецептами МВФ також не передбачають зміни тенденцій, навпаки, збільшується податкове навантаження, тиск на трудові ресурси через підвищення тарифів, зниження зарплат, неконкурентоспроможність українського виробника. Будувати сильну сучасну економіку можна тільки за своїми власними рецептами. У країні є два-три роки, поки сировинні поставки на ринок ЄС будуть приносити прибуток,³ але вони не дають серйозних імпульсів для розвитку економіки в перспективі. Потенційне здешевлен-

1 Нова економіка: мода чи єдиний шанс для нової країни, Савельєв Є., Куриляк В.
<http://ur.co.ua/117/303-1-novaya-ekonomika-moda-ili-edinstvennyiy-shans-dlya-novoiy-strany.html>

2 В ЄС в Україні буде всього 2-3 роки, щоб не стати сировинним придатком, - експерт, громадський діяч, глава політичної партії «Успішна Країна» Олександр Клименко, 18 січня 2016
<http://ua.112.ua/ekonomika/v-yes-v-ukrainy-bude-vsogo-2-3-roky-shchob-ne-staty-syrovynnym-prydatkom-ekspert-285844.html>

3 Інтеграційні можливості України: перспективи та наслідки Наукова доповідь За редакцією академіка НАН України В.М. Гейця, чл.-кор. НАН України Л.В. Шинкарук, 2014 <http://ief.org.ua/docs/sr/281.pdf>

ня товарів ЄС від скасування мита на 5-15% нівелюється девальвацією гривні. Розвиток національного виробництва має базуватися на захисті та розвитку інтелектуального потенціалу нації, інвестиціях в талант, ідеї, інновації, перебудову системи освіти під ринок праці, під потреби і перспективи нової економіки.

Українська економіка не має перспектив відновлення росту за рахунок нормалізації економічного співробітництва із РФ після завершення збройного конфлікту, на що даремно сподівається нинішня еліта, оскільки можливості нарощування кооперації мізерні внаслідок політики РФ щодо імпортозаміщення. Такі можливості існують лише стосовно продукції, яку в силу високої матеріало- та енергозатратності, дефіциту кваліфікованої робочої сили на підприємствах Росії неможливо замінити у середній перспективі.⁴

Нарешті, характер російської агресії проти України не передбачає в перспективі ніякого миру, а лише повне знищення України як держави. Відтак перед країною є три перспективи: переможцем буде Росія, або якась третя країна або сама Україна. Саме у напрямку останнього варіанту справжня політична еліта і має вести країну.

⁴ Інтеграційні можливості України: перспективи та наслідки Наукова доповідь За редакцією академіка НАН України В.М. Гейця, чл.-кор. НАН України Л.В. Шинкарук, 2014 <http://ief.org.ua/docs/sr/281.pdf>

RU

Предисловие

Стратегия национальной безопасности Украины альтернативная стала ответом на Стратегию национальной безопасности и обороны Украины, созданной СНБО и НИСИ и подписанной Президентом в мае 2015 года.

Целью этой работы была попытка показать другой подход к самому понятию Национальная Безопасность, подкрепить этот подход соответствующей аргументацией и составить на основе такого подхода собственный перечень основных угроз и вызовов, актуальных для Украины после Майдана 2014 года. Изначальный подход предусматривал принцип, что правильное определение проблем предопределяет как минимум 50% правильного их разрешения.

Постепенно фокус внимания работы сместился в сферу практических рекомендаций на среднюю, желательно долгосрочную перспективу, что привело к расширению объема исследования. В любом случае достигнутый результат видится автором как краеугольный камень для дальнейшей работы по направлениям, уже определенным в исследовании.

Исследование рассчитано на внимание со стороны гражданских госслужащих и военнослужащих структур т.н. «сектора безопасности и обороны», депутатов разных уровней и их помощников, экспертное сообщество, гражданских активистов и представителей СМИ, которые питают искренний интерес к этой сфере государственной деятельности.

Июль 2015 – февраль 2016

Киев

Признательное слово

Автор хотел бы отметить вклад целого ряда людей, без сотрудничества с которыми и без помощи которых завершение этой работы вряд ли было бы возможным.

Прежде всего, автор благодарен доктору Лоре Клеари и полковнику Мартину Форгрейву, оба из Академии обороны Великобритании, которые проводили прекрасный семинар в мае 2015 года в Киеве по вопросам безопасности и вдохновили автора на это исследование.

Я очень благодарен Юрию Смелянскому, прекрасному экономисту Майдана иностранных дел, который внес большой вклад в формирование разделов, затрагивающих экономическую проблематику.

Я благодарен Юрию Романюку, сотруднику СНБОУ, за его доброжелательные и вдумчивые ремарки и ценные комментарии. Целый ряд коллег поддерживал морально усилия по написанию этой работы как в госаппарате, в частности в «секторе безопасности и обороны», так и за его пределами. Отдельная благодарность Андрею Ординовичу (Генштаб ВС Украины), Сергею Кошелухову (советник депутата ВРУ А.Скрыпника).

Что касается экспертов, которые вышли на пенсию, моя большая благодарность Игорю Костенко, генерал-майору СБУ/СВРУ за его ценные ремарки и поддержку. Также я благодарен военным экспертам, таким как генерал-полковник Владимир Замана, бывший начальник Генштаба ВС Украины и генерал-лейтенант Юрий Думанский, бывший заместитель начальника ГШ ВС Украины.

Большое спасибо украинскому экспертному сообществу, которое профессионально занимается вопросами национальной безопасности, главным образом, Николаю Сунгуровскому и Алексею Мельнику, оба из Центра Разумкова. Отдельное спасибо за моральную поддержку и помощь в презентации Валентину Бадраку и Владимиру Копчаку, оба из Центра исследования армии, конверсии и разоружения, Владимиру Поливоде и Национального института стратегических исследований.

Автор также благодарен активистам Майдана, в частности Андрею Мигалу, за его добрую помощь в разработке разделов, связанных с экономикой.

Отдельная благодарность автора корректорам тексты – преподавателям Восточноевропейского национального университета имени Л.Украинки, г. Луцк:

- Данилюк Нине Алексеевне, доктору филологических наук, профессору кафедры украинского языка (украинский текст), и
- Приймачок Оксане Ивановне, кандидату филологических наук, доценту кафедры истории и культуры украинского языка (русский текст).

Фонд Майдана иностранных дел выражает отдельную благодарность главе УСПП Кинаху А.К. за моральную поддержку в продвижении идей исследования в бизнес сообщество нашей страны и за финансовую поддержку при его публикации.

Список сокращений

СНБОУ-2015	Стратегия национальной безопасности и обороны, последний вариант, который вышел в феврале 2015 года и был подписан Президентом в мае 2015 года
------------	--

СТРАТЕГИЯ НАЦИОНАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ УКРАИНЫ (АЛЬТЕРНАТИВНАЯ)

*Алексей Куропятник,
эксперт фонда «Майдан иностранных дел»*

ВВЕДЕНИЕ

В мае 2015 года Президент Украины подписал новую редакцию Стратегии национальной безопасности и обороны Украины (в дальнейшем – СНБОУ-2015¹), которая вместе с Концептуальными подходами к обеспечению национальной безопасности² (КПОНБ) проявила понимание руководством страны понятия «национальная безопасность», целей и путей их достижения.

Новая редакция СНБОУ выделяет два блока угроз: внутренние и внешние. С этим вполне можно согласиться. К внешним авторы документа отнесли только одну доминирующую – Россию как агрессора. Также важным признано отсутствие эффективных внешних гарантий безопасности государства.

Ко внутренним угрозам отнесено восемь, которые коротко можно изложить следующим образом:

- Неэффективность системы обеспечения национальной безопасности и обороны как функции государства (волонтерский компонент как субъект не рассматривается, хотя на деле присутствует).

1 УКАЗ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ № 287/2015 <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>

2 Концептуальні засади розвитку системи забезпечення національної безпеки. Аналітична доповідь. НІСД, Київ 2015, http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/nac_bezp-182c8.pdf

- Коррупция и неэффективность аппарата государственного управления (олигархи и политики страны не рассматриваются как источник угроз).
- К остальным приоритетным угрозам отнесены экономический кризис, истощение финансовых ресурсов государства, снижение жизненного уровня населения, угрозы энергобезопасности, критически важной инфраструктурной, кибернетической, информационной, экологической и техногенной безопасности.

Украинские эксперты высказали в отношении новой редакции СН-БОУ-2015 многочисленные критические замечания, в частности :

Общие замечания:

- Стратегия декларативна: почти все предложенные меры правильные, но они прописаны в Конституции и других законах Украины и не выполняются вот уже 23 года,³ при этом никто за это не наказан.⁴
- Стратегия не дает ответы на угрозы, которые уже существуют и используются врагом.
- Несмотря на гибридный характер агрессии, возобновление территориальной целостности государства предусматривается осуществить исключительно военно-техническими и дипломатическими мерами (создание профессиональной армии не планируется⁵).
- Приоритетом определена «подготовка государства к отпору военной агрессии». В действительности это мобилизация государства, осознание реального уровня опасности, что не вписывается в вводящую в заблуждение идею в проведении АТО.

3 Ольга РЕЗНИКОВА, Журнал Віче, №5, березень 2015, Оновлення Стратегії національної безпеки України у контексті нових викликів і загроз <http://www.viche.info/journal/4629/>

4 Стратегія нацбезпеки: ті ж яйця, тільки в профіль, Ігор Курус, координатор Громадської кампанії «За відповідальну владу», 29 травня 2015, <http://www.pravda.com.ua/columns/2015/05/29/7069490/>

5 James Sherr, Associate Fellow at Chatham House, Great Britain, during the 7th Kyiv Security Forum. <http://ksf.openukraine.org/en/news/864-zahid-maje-vzyati-za-strategichnu-metu-vidbudovu-ukrajini--dzhejms-sherr>

- Основным фактором успеха указывается ВСУ, что не совпадает с утверждением Президента о том, что «минским договоренностям» нет альтернативы.
- Военные методы важны, однако лишь ими сложно противодействовать тактике РФ. Главное – не допустить дестабилизации ситуации внутри страны, что предполагает успешное проведение реформ, борьбу с коррупцией и нейтрализацию российской пропаганды.⁶

Военная угроза:

- Стратегия сводит почти все вызовы к российской военной угрозе,⁷ эта мысль подается как прорыв стратегического мышления в Украине.
- Признается гибридный характер войны, но предусматривает ведение войны III поколения.⁸
- Предусматривается подготовка к симметричным действиям, игнорируя значительную разницу в ресурсах между Украиной и Россией.⁹ Эксперты считают расчет на военную победу ВСУ над войсками противника в условиях «минских соглашений» опасной иллюзией. Делается вывод о возможности победы только путем умелого использования спецслужб.
- Стратегия не имеет концепции победы, хотя рассматривает агрессию РФ как долговременную.

Закрепляется выход из правового поля:

- Военное положение подменяется «правовым режимом военного положения» в условиях АТО.

6 Олексій МЕЛЬНИК, співдиректор програм зовнішньої політики та міжнародної безпеки Центру Разумкова, НОВА ТАКТИКА РФ

7 Роман Зварич, Мильні бульбашки монопольно-олігархічної стратегії «Дзеркало тижня. Україна» №19, 29 травня 2015

http://gazeta.dt.ua/internal/milni-bulbashki-monopolno-oligarhichnoi-strategiyi-_html

8 Ігор Курус, там же

9 Олександр СКІПАЛЬСЬКИЙ: «Про необхідність доопрацювання Стратегії національної безпеки України», виступ на засідання експертної ради ЦДАКР 2ю 6.06.2015 р.

<http://cacds.org.ua/ru/comments/506>

Внешнеполитический курс остается непоследовательным:

- Страна готовится интегрироваться с ЕС и НАТО, при этом не планирует вступать в НАТО в ближайшие 10 лет. Интеграция с ЕС – это тоже не вступление. Страна воюет с РФ, но не выходит из СНГ.

Невоенные угрозы:

- Стратегия определяет, что достижение целей потребует «обеспечения поступательного социально-политического и экономического развития Украины», но не указывает пути их достижения (возможно, повышением коммунальных платежей и деиндустриализацией).
- Целью агрессивных действий РФ признается «подрыв общественно-политической стабильности Украины», но не указываются пути достижения мира в регионах (путем «децентрализации»).

Угроза экономического коллапса:

- Угрозы экономики возникли оттого, что «кто-то» блокирует усилия государства по противодействию монополизации стратегических отраслей национальной экономики российским капиталом. Непонятно, с кем и каким образом следует бороться.
- Новой угрозой для национальной безопасности определена возникшая «монопольно-олигархическая экономическая модель» (имя монополиста – олигарха не названо, но с тезисом вполне можно согласиться).

Борьба с коррупцией:

- Коррупция снова признается угрозой, но запланированные отчисления 5% ВВП ежегодно на оборонные заказы, зависимые от коррупционных схем, без надежных мер общественного контроля создают в условиях войны угрозы для обороноспособности.

Существуют *иные взгляды* на угрозы национальной безопасности Украины. Один из них отражает взгляды наших друзей в США,¹⁰ в котором также отражены внутренние и внешние угрозы, но иначе:

- **внутренние:** потеря единства страны и коррупция власти,
- **внешние:** потеря поддержки западных партнеров и военная агрессия России.

Другой взгляд ставит проблему национальной безопасности шире,¹¹ ставя под сомнение ключевые понятия безопасности государства:

- Подвергается сомнению субъектность СНБ (в защиту кого она направлена): государство или нация, указывается фундаментальная конфликтность двух подходов. Делается вывод: государство – никудышный менеджер, реальных угроз для нации не видит, пора поручить выполнение функций СНБ общественным структурам.
- Поскольку государство не гарантирует обществу безопасности, рассматриваются два сценария дальнейших действий:
 - Государство абсолютно не способно адекватно выполнять свои обязанности, следовательно, его нужно демонтировать – полностью заменить на общественные структуры (радикальный вариант), возникает проблема переходного периода.
 - Государство способно частично функционировать адекватно, следовательно, роль общественных организаций меньше, в основном на критически важных направлениях (волонтерское движение), но «государства должно стать меньше» (его функции должны сократиться до минимально достаточных).
- Ставится под сомнение понятие «нация» как политическое образование, способное гарантировать личности безопасность. В качестве альтернативы рассматриваются племена, народности и народы, возможно территориальные общины. *(В таком случае необходимо*

10 Девід Крамер (David J. Kramer), президент «Freedom House», раніше заступник Державного секретаря США з питань демократії, прав людини та праці, його заключний виступ на 8-му Київському Безпековому Форумі 28 травня 2015 року, організованому Фондом Арсенія Яценюка «Відкрий Україну» file:///C:/Users/User/Downloads/Kyiv%20Security%20Forum2015_digest.pdf

11 Сергій Дацюк, Філософ, КРИТИЧНИЙ ПОГЛЯД НА СТРАТЕГІЮ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ, 03 червня 2015, <http://blogs.pravda.com.ua/authors/datsuk/556ea7187072f/>

забыть о таком понятии, как «украинская политическая нация», а само предложение – путь к гражданской войне – авт.)

- Неспособность государства выполнять функцию безопасности ставит под сомнение жизнеспособность Украины в рамках Вестфальской системы «национальных суверенных государств». Однако потеря территории для нации означает потерю ресурсов для дальнейшего существования как отдельной единицы. *(Украинское общество не сможет успешно существовать в условиях российской оккупации)*
- Предлагается заменить СНБ на Стратегию общественной безопасности: стратегию безопасности отдельных региональных общин, общую или раздельную. *(Автор считает, что украинская политическая нация такого варианта безопасности не желает: ситуация в зоне АТО подтверждает это. Важно различать граждан и членов общин: граждане могут оказаться без, либо вне своего государства).*
- Предлагается взять за основу обеспечения безопасности государства не территориальную оборону, а оборону сетевых топологий как условие существования сетевых общин/сообществ. *(Автор считает, что только эффективное государство способно обеспечить личности, в том числе и сетевой, максимальный уровень безопасности).*
- Выход из кризиса государственности видится в создании государства принципиально нового типа – как социальный договор для обеспечения свободы рынка и личных свобод граждан по типу США.
- Вместо расходования ресурсов на контрпропаганду предлагается сконцентрировать усилия на концептуальном вопросе – каким должно быть будущее украинское государство, в котором доминируют гражданские сетевые структуры. Само государство так поставить вопрос не может, поскольку это самоотрицание. *(Автор считает постановку вопроса уместной, рассматривает понятие «концепт будущего государства», который должен разрабатываться вне трех ветвей власти, вне влияния политической конъюнктуры, связанной с циклическими выборами, сохраняя таким образом стратегическую направленность. Политическая борьба во время выборов должна вестись не о различиях видения будущей страны, а способов достижения этой идеи, разработанной в политологиче-*

ских центрах и экспертным сообществом Украины и относительно которого уже достигнуто согласие).

Общие замечания относительно новой редакции СНБОУ-2015:

Автор считает, что в нынешних условиях существует потребность пересмотреть концептуальные подходы к обеспечению национальной безопасности Украины:

- Прежний подход определяет объектом и одновременно субъектом обеспечения безопасности само государство, его структуры и активы. Обеспечение фундаментальных свобод граждан всегда считалось в Украине вопросом второстепенным, которое дополняет такие вопросы, как суверенитет, территориальная целостность, энергетическая независимость, борьба с преступностью, терроризмом, киберпреступлениями, теперь с агрессией РФ. Если коротко, приоритетом считается неприкосновенность «политического класса», их материальных активов, атрибутов государства, и только после этого – прав и свобод граждан, включая их жизнь и здоровье.
- Иной подход должен строиться на универсальных ценностях, главным приоритетом считать не защиту политического класса и атрибутов государства, хотя это также важно, а нацию, людей, их права и свободы, ценности. Главной ценностью следует считать экономическую свободу и экономическую независимость человека от государства. Следовательно, все, что угрожает свободному развитию нации, включая монополизацию экономики и узурпацию власти политиками и государственным аппаратом, следует рассматривать как угрозы национальной безопасности и объявлять антиконституционным. СНБОУ должна пониматься в буквальном значении.

Отправным моментом предложенного подхода есть правильное построение приоритетов угроз. Новые редакции СНБОУ и КПОНБ искривляют реальность. Российская военная угроза – лишь следствие внутренних угроз, достигших стадии кризиса, без устранения последних невозможно эффективно противодействовать первой.

Ключевым элементом СНБОУ и КПОНБ считают сектор безопасности и обороны. На самом деле этим элементом является «политический класс», та его группа, которая в конкретный момент находится при власти и которая формирует перспективную экономическую модель для обеспечения процветания нации, устанавливает нормы нравственности. Также таким элементом есть государственный аппарат, который в своей деятельности опирается на ценности и поддержку населения.

Важной для устранения угроз является необходимость сбалансировать экономические возможности и оборонные нужды. Если нынешняя экономическая политика правительства Украины приведет страну к банкротству, а такая угроза существует, то внешняя угроза покажется пустяковой:

- Необходимость смены экономической модели: не на сельскохозяйственный придаток ЕС, а на промышленно-сельскохозяйственную модель, которая позволит получить достаточно доходов для поддержания пристойного уровня жизни народа. На эту обязанность политической элиты указывали предыдущие СНБОУ, но тщетно.
- Стремительное снижение доходов населения и их жизненного уровня вследствие усиления фискальной политики правительства ведет Украину к экономической катастрофе и расколу на почве регионального сепаратизма. Эта угроза по своей разрушительной силе значительно превосходит российское вторжение, но новая СНБУ ее не видит.
- Существенное ослабление государства происходит из-за выхода Украины из правового поля («ни мира, ни войны»); из-за деформации демократии (довыборы в Чернигове и местные выборы 2015), манипуляции воли избирателей, отсутствия реализации принципа неотвратимости наказания за совершенные преступления (жертвы Майдана-2014); характера реформ, ведущих к резкому повышению коммунальных платежей, что может дестабилизировать страну. Это и смена модели работы госаппарата: отказ от взимания ренты с частного сектора экономики и пенсионеров и переход на предоставление услуг населению.
- Акцент правительства на усиление «силовики» во главе с полицией, на Нацгвардию, в условиях «мира» и «минских договоренностей» вызывает подозрение, что силовики готовят не столько про-

тив ВС РФ и сепаратистов, сколько против «протестных настроений населения» в Украине в близком будущем (события 31.08.2015 г. под ВРУ на это указывают).

Новая СНБОУ сводится преимущественно к усилению на долгосрочной основе силового блока государства. Однако такой подход вряд ли разрешит ключевые проблемы национальной безопасности. Права граждан в экономической сфере продолжают нарушаться, власть остается коррумпированной. Искаженные приоритеты угроз национальной безопасности в условиях резкого спада экономики и угрозы финансового коллапса ведут нацию к катастрофе, а не защите.

1. СНБ справедливо отмечает, что страна должна опираться преимущественно на собственные силы. Страна противостоит более сильному противнику, и без богатых, влиятельных и мощных союзников ей трудно устоять. Но идея вступления в НАТО через 10 лет – это опасная иллюзия, учитывая темпы реформ. Украине следует искать союзных отношений с НАТО и отдельными странами-членами, при этом ясно понимать мотивацию своих возможных союзников. Это общие ценности, и тут проблема: украинская элита не намерена этого делать.

Еще более опасной иллюзией выглядят намерения решить все проблемы путем вступления в ЕС, включая защиту от российской агрессии (хотя на самом деле ЕС может разве что не отменять уже введенные ограниченные санкции против РФ).

- a. Вступлению в ЕС должно предшествовать вступление в НАТО, и такая последовательность делает идею нереалистичной.
- b. Экономическая независимость от России предусматривает создание новой экономической модели промышленной Украины. Но работать по правилам Брюсселя, разработанным для нужд крупных корпораций Германии, не только не нужно, это губительно для страны. Украине нужно превратиться в страну западного типа, а не вступать в ЕС.
- c. Уже сейчас западные политики и эксперты сомневаются в том, что через 10 лет ЕС будет существовать в привлекательном виде для вступления Украины.

d. В Украине нет консенсуса о необходимости вступления в ЕС, но нет сомнений, что страна должна стать западного типа.

2. Утверждение СНБОУ о том, что Украина якобы вынуждена самостоятельно строить свою безопасность и рассчитывать исключительно на себя из-за того, что не является членом «коллективной системы безопасности» (читай – НАТО), не соответствуют действительности. Действительная причина отсутствия у Украины союзников состоит в том, что политики страны 24 года отвергают ценности, которые ставят в центре национальной безопасности конкретного гражданина со свободами и правами, которые государство должно обеспечивать, а не наоборот.

3. У Украины нет национальных интересов. Правильным есть утверждение СНБОУ: «Отдельные политические силы под предлогом необходимости усовершенствовать действующее законодательство время от времени стремятся подменить национальные интересы частными либо корпоративными интересами отдельных финансово-промышленных либо политических групп». Итак, вся проблема в политическом классе, который требует эволюционной замены через реализацию принципа отделения власти от бизнеса (устранение конфликта интересов).

4. События на Майдане 2004 и 2014 гг. указывают на то, что украинские политики неправильно понимают как само понятие национальной безопасности, так и мероприятия по ее обеспечению. Обращает на себя внимание то, что в новой СНБОУ и КПОНБУ не рассматриваются всерьез само неконституционное свержение власти и причины, приведшие к этому, хотя эти моменты являются определяющими для понятия «национальная безопасность» в современной Украине.

В данном исследовании сделана попытка выстроить альтернативную систему угроз национальной безопасности, учитывая позитивные стороны всех изложенных выше подходов, дополнив их собственными разработками. Предлагается следующий список и приоритетность угроз национальной безопасности:

Внутренние:

- Угрозы, которые генерирует национальная политическая элита:
 - Неприемлемые формы перераспределения собственности и активов;
 - Консервация (отказ от замены) нежизнеспособной экономической модели государства и угроза экономического коллапса;
 - Введение в политический и бизнес обиход неприемлемо низкой этики поведения как общественного эталона, который деформирует и политику, и бизнес (отсутствие опоры на ценности);
 - Выход из правового поля (делегитимация власти) и деградация демократии;

- Угрозы, которые генерирует государственный аппарат страны:
 - Коррупция как форма рентного незаконного перераспределения государственным аппаратом ресурсов частного сектора экономики;
 - Массовая нелояльность «силовиков» (склонность к гос. измене)
 - Депрофессионализация, ведущая государство к потере управляемости;

- «Линии раскола Украины» (угроза утраты единства):
 - Между центральной и региональной элитами;
 - Между элитой и народом;
 - Внутри народа: разделение на «патриотов» и «ватников» ;
 - Между Украиной и оккупированными территориями.

Внешние:

- Потеря поддержки со стороны союзников;
- Военная и торгово-экономическая агрессия со стороны России.

I. НЕСКОЛЬКО СЛОВ О ТЕОРЕТИЧЕСКИХ ПОДХОДАХ К ПОНЯТИЮ «НАЦИОНАЛЬНАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ»

Можно вполне согласиться с тезисом авторов КПОНБ об актуальности и неотложности реформирования системы обеспечения национальной безопасности страны, но трудно согласиться с ключевой мыслью о том, что главным поводом к этому стала российская агрессия. Важным видится ставить вопрос не о реформировании стратегии, а переосмыслении самого понятия «национальная безопасность».

Что такое национальная безопасность?¹ Её идея тесно связана с национальным государством, созданным политической нацией. До-Вестфальская международная система базировалась на мысли о том, что государственные дела управляются неким универсальным религиозным принципом, который реализуют правители и который охватывал такие понятия, как справедливость, хорошее управление и легитимность. Система национальных суверенных государств изначально основывалась на иной мысли – мир и стабильность в государстве можно достичь путем сбалансирования и определенного ограничения национальных суверенитетов (т.е. права суверена на безраздельный произвол на вверенной территории) и мер самообороны (от внешней агрессии). При этом вопросы справедливости управления уходили на второй план. Философ Иммануил Кант предложил соединить два подхода² и привнес религиозную идею справедливости в систему управления национальных государств. Таким образом, национальные государства должны подчинять свои интересы «общественному благу»³ на основе морали и управляться т.н. «международным правом».

1 Kim R. Holmes, PhD—Kim R. Holmes is a distinguished fellow at The Heritage Foundation <http://index.heritage.org/military/2015/important-essays-analysis/national-security/>

2 В 1795 в его эссе «Perpetual Peace: A Philosophical Sketch»

3 Спільне благо (також загальне благо, спільне добро, загальне добро)(лат. bonum commune, англ. Common good, Common wealth, нім. Gemeinwohl) - сукупність суспільних умов, які дозволяють найповніше і найшвидше досягти реалізації можливостей як окремої людини, так і суспільства; будь-яке благо, що його, коли постачають кому-небудь, неодмінно постачають усім і споживання якого кимось не призводить до зменшення споживання кимось іншим.

Существует два основных подхода к пониманию национальной безопасности:

- Первый охватывает практически все сферы общественной жизни и рассматривается как защищенность жизненно важных интересов человека, общества и государства от внешних и внутренних угроз, как совокупность факторов, которые обеспечивают благоприятные условия для развития страны.
- Второй сужает сферу своего применения до военной и внешней политики.

Правительства большинства стран основные усилия в сфере национальной безопасности концентрируют на защите государства от внешней агрессии. К примеру, в США нет конфликта между национальной элитой и народом, однако существуют случаи «социальной несправедливости» и неравенства, которые являются внутренними проблемами с точки зрения национальной безопасности. Уровень угроз, которые они представляют, не деформирует само понятие национальной безопасности и не охватывается им.

В Украине все иначе: она представляет собой чрезвычайно слабое национальное государство, в котором уровень внутренних угроз не только значительно превышает, но определяет появление внешних угроз, поскольку деятельность правительства не совпадает с понятием «общественное благо», основанном на нравственности. Под угрозой оказалась сама идея (фр. «raison d'être») дальнейшего существования государства как политического проекта 1991 года.

Автор исходит из того, что аннексия Крыма и российская военная агрессия на Донбассе стали возможными именно вследствие критического ослабления украинского государства изнутри, когда принципы нравственности и справедливости при управлении государством оказались грубо нарушенными, а сама форма существования государства во главе с действующей элитой получила название «режим внутренней оккупации». На такой вывод указывают «линии раскола», определенные в данном исследовании, имеющие тенденцию к углублению, хотя в условиях фактиче-

ской войны между Россией и Украиной процесс углубления отдельных из них замедлился, но не остановился.

Инструменты обеспечения национальной безопасности ведущих стран мира, которые берутся авторами Стратегии за образец, были созданы и продолжают служить для реагирования преимущественно на внешние угрозы безопасности. Для Украины существует острая необходимость создать инструменты модернизации страны на переходный период с акцентом на внутренние угрозы. Эта задача необычна и требует творческого подхода, так как готовых рецептов нет. Таким образом, структура и приоритет угроз, а главное, инструменты обеспечения национальной безопасности страны должны существенно различаться от аналогичных документов в других странах, в частности:

- К «твердой силе» относят вооруженные силы, правоохранительные органы и специальные службы. Правительство использует убеждение и принуждение: военные, экономические рычаги, волю правительства и народа применять силу, учитывая уровень легитимности власти в глазах народа и правительства в глазах международного сообщества. При этом рамки вопросов, отнесенных в национальной безопасности, ограничены бюджетом для правительства и финансовыми возможностями для негосударственных игроков, привлеченным к решению проблемы. Для устранения основных угроз в Украине большая часть таких инструментов непригодна. Создание идейного концепта страны и политической нации, новой экономической модели ее существования, эволюционная замена политической элиты, реализация принципа разделения власти и бизнеса, борьба с коррупцией, утверждение моральных стандартов поведения требуют не инструментов принуждения, а поиска идей и согласия.
- К «мягкой силе» относят государственные учреждения, занимающиеся дипломатическими отношениями, иностранной финансовой помощью, культурным и гуманитарным обменом. Использование инструментов «мягкой силы» имеет ограничения: во-первых, они всегда рассматриваются как второстепенные и вспомогательные к «твердой силе», во-вторых, их использование не должно противо-

речь инструментам «твердой силы». Торговая политика Украины 2014-2015 гг. с РФ и оккупированными территориями иногда прямо противоречит направлению использования военных инструментов влияния в зоне АТО.

Введя понятие «внутренние угрозы», целесообразно прояснить, каким образом они относятся к понятию национальная безопасность:

- Законные акции недовольства населения отдельными действиями правительства, мирные акции протеста не должны рассматриваться как угроза национальной безопасности. Но внешняя схожесть проявлений протеста с возможными терактами требует от органов внутренней безопасности наблюдения и сбора необходимой информации о таких проявлениях, отслеживать взгляды народа, но не переходить ту черту, когда законные протесты начинают трактоваться как террористические действия.
- Враждебность и угрозы правам и свободам народа могут исходить со стороны иностранных, преступных и не конституционных источников,⁴ когда речь идет о вмешательстве РФ во внутренние дела Украины, об узурпации власти официальными чиновниками режима В.Януковича.

Роль опоры на ценности: каждая страна имеет собственные приоритеты национальной безопасности. Однако ценности, к примеру, в СНБ США не только не меняются, но им уделяется (в Стратегии 2010) треть текста. Именно ценности определяют причину и цель дальнейшего существования политической нации и государства. Если усилия государства не нацелены на защиту и упрочение ценностей, тогда СНБОУ превращается в Стратегию безопасного существования политического класса страны, что полностью изменяет нацеленность документа.

В отличие от других стран, в Украине основные угрозы имеют внутреннее происхождение и возникли оттого, что политическая элита, сформировавшись окончательно во время 2-й каденции Президента Л.Кучмы, отвергла

⁴ 19 февраля 2014 года СБУ иа АТЦ объявили о начале проведения в стране АТО «в связи с массовыми беспорядками и значительным числом огнестрельного оружия у преступников»

опору на ценности. В результате реализуется политика т.н. «внутренней оккупации», породившая проблемы и угрозы для самого дальнейшего существования страны как независимого государства, и теперь они переросли в кризис государственности.

- Госучреждения утратили способность функционировать надлежащим образом;
- Олигархи хранят активы незаконного происхождения за рубежом, чем обескровливают национальную экономику;
- Отсутствие экономической свободы истощило промышленный потенциал страны, наметился значительный излишек рабочей силы и населения в целом.
- Неспособность политической элиты создать идейный концепт нации и ее политический авантюризм в борьбе за голоса избирателей превратили искусственный раскол страны на Восток-Запад в реальный.
- Страна стала полигоном зависимости как от РФ, так и ведущих стран Запада.

Таким образом, национальную безопасность следует понимать не только как готовность государства отразить внешнюю агрессию, а как готовность нации и ее государственных институтов, сохранить себя как целостную единицу, полагаясь на ресурсы налогоплательщиков, аккумулярованных государством.⁵ При этом главной задачей правительства как блюстителя национальной безопасности должно считаться обеспечение непрерывного роста (сохранения на достигнутом уровне) жизненного уровня населения. И наоборот, любые действия, ведущие к заметному снижению жизненного уровня населения, следует считать угрозой национальной безопасности. Именно такой подход и будет применен в этом исследовании.

⁵ Государство по определению не может иметь собственных денег, поскольку существует на деньги налогоплательщиков

II. УГРОЗЫ, ИСХОДЯЩИЕ ОТ ПОЛИТИЧЕСКОЙ ЭЛИТЫ

Политический класс Украины занимает место национальной элиты, но не выполняет эти функции, создавая таким образом проблемы и угрозы, которые в 2014 году переросли в кризис и угрожают дальнейшему существованию Второй украинской республики как государственному образованию. Предыдущие СНБОУ 2007 и 2012 гг. в целом признают эту угрозу:

- Произошла консервация неэффективной постсоветской системы государственного управления;
- Демократические процедуры извращены, что заблокировало кадровое обновление государственных органов, не позволяет им функционировать подобающим образом;
- Создана промышленная экономика, не стимулирующая инновации, но минимизирующая долю заработной платы в конечном продукте, что привело ее к утрате конкурентоспособности вследствие полной деградации внутреннего рынка и абсолютной зависимости от заполитизированного и технологически отсталого рынка РФ.

Общие доходы страны в результате спада промышленного производства быстро уменьшаются с перспективой ее превращения в сугубо сельскохозяйственную, что делает невозможным кардинальное повышение уровня и качества жизни населения. Более того, такой сценарий предполагает значительное сокращение численности населения, провоцирует усиление социальной напряженности, протестных настроений. Собственно говоря, события на Майдане 2013-2014 гг. стали логичной реакцией части населения на правильно определенные в предыдущих Стратегиях, но проигнорированные властью угрозы.

В качестве решения проблемы новая Стратегия-2015 предлагает осуществить «деолигархизацию», демонополизацию, дерегуляцию экономики и иные мероприятия, которые можно объединить понятием – создание «конкурентной, либеральной и прозрачной экономики» путем прео-

доления коррупции. Кроме того, в качестве «модернизации» новое руководство видит вступление страны в ЕС, где она станет поставщиком продовольствия, модернизация промышленности как направление правительством не рассматривается.

В то же время в перечне конкретных мероприятий мы находим преимущественно запланированные усилия и финансовые ресурсы, направленные исключительно на усиление оперативных возможностей силового и правоохранительного блока правительства, которые можно использовать как для отражения агрессии РФ, так и для подавления протестных настроений собственного населения. Об этом свидетельствует практика назначения на руководящие должности МО преимущественно милиционеров.¹ При этом ни Стратегия, ни конкретные действия новой власти никак не указывают на искреннее намерение реагировать на ключевые угрозы этого раздела, следовательно, история может повториться.

1. Что собой представляет «политический класс» Украины?

Политический класс страны, сформированный за годы независимости как кланово-олигархической и представляет собой неожиданно монолитный субъект, разные группы которого объединены единым пониманием своего глубинного противостояния населению собственной страны в желании незаконно перераспределить в свою пользу государственные активы и бюджетные ресурсы. Следовательно, «политическому классу», в первую очередь верхушке элиты Украины, характерны некоторые специфические черты, понимание которых позволяет уяснить, какие именно угрозы национальной безопасности они представляют и как на них следует реагировать нации.

- Высокая способность достигать компромиссы за счет национальных интересов при каждом цикле перехода власти от одной группы

¹ Первый Министр обороны П.Порошенко Валерий Гелетей милиционер – окончил школу милиции и Академию МВД Украины и сделал карьеру в милиции, с 2007 года – руководитель Управления госохраны, 2009 – уволен на пенсию, как результат – розгром ВСУ под Илловайском в августе 2014 года. Его второй Министр Степан Полторак – тоже профессиональный милиционер, командовал ВВ МВД, а затем с 2002 года возглавлял Академию МВД Украины в Харькове. В марте 2014 г. депутаты ВРУ 2 недели не соглашались назначить его командующим Нацгвардии.

к другой, в основе чего остается приоритет собственных бизнес интересов.

Этот вывод подтверждается результатами обеих Майданов 2004 и 2014 годов: каждый раз политический класс не позволял привлекать проигравшую группу к правосудию: ни арестов за совершенные преступления, ни конфискации незаконных активов, ни полного отстранения от власти.

- Перманентный страх утраты активов, инвестированных в экономику Украины, из-за двух обстоятельств: незаконного происхождения большей части активов и практику рейдерских захватов активов правящей на конкретный момент группой, что приводит к беспрерывному оттоку украинских капиталов в западную финансовую систему.
- Космополитизм, имея в виду не связанность с этническими корнями нации, с ее духом, устремлениями и будущим, что частично объясняет ее слабый патриотизм, склонность хранить активы за рубежом, как и заранее приобретать там вторую недвижимость и даже проживать на Западе большую часть времени, а также иметь несколько иностранных гражданств (незаконность последнего в Украине их не смущает). Угрожающе выглядят стойкие, действенные часто личные и даже родственные связи в политическом истеблишментом РФ, укрепленный бизнес интересами. Это касается олигархов, депутатского корпуса, отдельных высокопоставленных чиновников. Это явление некоторые политологи называют «режим внутренней оккупации».
- Широкая кооптация уголовных элементов в депутатский корпус, в государственный аппарат высшего и среднего уровней, что привело к искривлению ментальности и падению уровня нравственности элиты, разделило нацию на «успешных бизнесменов» и «лохов», отобрало у элиты способность видеть стратегические пути развития страны.

Стоит отметить позитивно попытку НИСИ² определить основные причины удручающего состояния сектора национальной безопасности и обороны:

1. Высокая степень коррумпированности и недостаточный профессиональный уровень руководителей государственных субъектов этой системы.
2. Отсутствие общественного согласия по ключевым вопросам государственного строительства, которое объясняется именно наличием кардинальных противоречий между интересами нации модернизировать страну и интересами политического класса ограбить страну.
3. Признавая несформированность системы обеспечения НБОУ, авторы не объясняют причин этого, которые, по мнению автора, состоят в том, что имеющиеся инструменты «системы» не соответствуют характеру преимущественно внутренних угроз, которые должны устраняться исключительно политическими методами.

Таким образом, сложность экономико-политической ситуации в Украине возникла не в результате переплетения различных общественно-экономических и политических кризисов, накопленных противоречий, а в результате игнорирования со стороны политической элиты необходимости своевременного поиска путей их решения. Для страны задача усложняется еще необходимостью создавать новый государственный аппарат для новой системы хозяйствования, поскольку кланово-олигархическая система, возникшая на замену старой советской, подлежит уничтожению, а не перестройке.

2. «Quo Vadis, Ukraine?»: растущие риски незаконного перераспределения активов

Отечественная элита остается расколотой по базовым общественным ценностям и способам решения социально-политических проблем.³ При

² Авторы СНБОУ и Концептуальных подходов

³ М.И.Зверяков, доктор экономических наук, профессор, член-корреспондент НАН Украины, ректор

этом борьба между частями украинской элиты за контроль над государственными активами и их перераспределение приобрела бескомпромиссный характер: «когда одна партия находится при власти, другая сидит в тюрьме».⁴

При нормальных условиях такой процесс есть природным и происходит как следствие прогресса и конкурентной борьбы в рамках действующего законодательства. В современной Украине этот процесс приобрел форму, которая представляет угрозу существованию нации в рамках существующего государства. Можно условно выделить четыре этапа эскалации угрозы:

1. Майдан 2004, когда процесс перераспределения активов между группами элиты впервые выразительно вышел за пределы правового поля. При этом группа В.Ющенко после прихода к власти в неконституционный способ оказалась слабой, была вынуждена искать компромисс с группой оппонентов (В.Янукович с командой вскоре возглавил правительство), и платить откупного России – Росукрэнерго впервые с 10% взяла под контроль весь импорт российского газа, цена за который выросла с \$50 до \$230, затем до \$450, а доступ к дешевому туркменскому газу был окончательно утрачен.
2. Февраль 2010 (через 6 лет), связан с приходом к власти Президента В.Януковича и его «смотрящих» для «отжима» собственности по всей стране, сначала для членов Партии Регионов, затем для «семьи». Это еще больше ослабило и делегитимизовало власть, посадка в тюрьму политического оппонента Ю.Тимошенко только усугубила проблему, в результате правящая группа и страна раскололись. Россия получила унижительные Харьковские соглашения и готовилась в начале 2014 года получить под контроль флагманы украинской промышленности, в первую очередь предприятия ВКП. Цена передела активов возросла.

Одесского национального экономического университета, Матеріали щорічної Всеукраїнської науково-практичної конференції на тему Інституційне забезпечення кадрової політики у державному управлінні: становлення та розвиток, яка відбулася 29.05. 2015 року в Національній академії державного управління (НАДУ) при Президентові України.

http://www.academy.gov.ua/%5CNMKD%5Clibrary_nadu%5CMater_konf_NADU%5Cfd66895a-34fd-41dc-a8b0-3dea0f0da861.pdf

4 По выражению М.Бухарина

3. Майдан 2014 года (через 4 года), когда снова произошел передел активов от «группы Януковича» в пользу «группы Порошенко», который сопровождался более выраженным расколом политической элиты. Маргинальные группы, как КПУ и СППУ вообще оказались вне закона, ключевые фигуры группы Януковича сбежали за границу, началась робкая люстрация. Государство ослабло как никогда ранее: судебная, правоохранительная и военная системы оказались парализованными, утрачено 20% экономического потенциала страны, страна оказалась на грани экономического коллапса. В этих условиях внешнее давление со стороны России усилилось настолько, что приобрело форму прямой военной агрессии и аннексии части территории.
4. Апрель 2015 года (через 1 год – время между фазами сокращается). В условиях значительного политического и экономического ослабления почти всех олигархических групп «группа Порошенко» начала следующее перераспределение активов в Украине, используя для этого полулегальное «военное положение», при котором любая критика действий правительства приравнивается к антиукраинской деятельности. Жертвой выбран влиятельный оппонент «группа Коломойского», а призом станет впервые полная зачистка олигархических кланов в Украине с дальнейшим доминированием «винницкой группы».

Здесь возникают следующие риски для национальной безопасности:

- а) Экономический и финансовый коллапс, потеря управления страной;
- б) Потеря внешней поддержки Запада вследствие отказа от реализации реформ;
- в) Усиление региональных антикиевских настроений;
- г) Дальнейшая деморализация и дискредитация правоохранительного блока как следствие его избирательного использования против патриотических сил (ВО «Свобода», Корбан, волонтеры) при игнорировании преступлений бывших чиновников прежнего режима

против народа на Майдане, недавних нарушений избирательного законодательства.

д) Усиления недоверия в правящей «винницкой группе» со стороны других политических сил, что делает невозможным достижение компромиссов.

Все это усиливает угрозу следующего силового свержения власти через бунт и проваливание страны в хаос.

3. Безальтернативность смены политико-экономической модели развития страны:

Глубокий экономический спад в результате российской агрессии на фоне неэффективной политической системы усилил ряд признаков приближающегося коллапса существующей *политической системы*:

- Сохраняется неэффективное разделение функций власти при отсутствии реальной независимости ветвей власти,
- Происходит периодический захват центральной власти разными региональными элитами, которые каждый раз отказываются сотрудничать с другими региональными элитами,
- Сформирована недемократическая избирательная система, которая предоставила лидерам партий возможность осуществлять диктат по отношению к партийной массе,
- Значительно возрос уровень аморальности депутатского корпуса, что привело к введению «императивного мандата».^{5 6}

5 Г.Л. Рябцев, доктор наук государственного управления, доцент, профессор кафедры государственной политики и общественного развития НАГУ, Обязательная профессиональная подготовка политиков и госслужащих как залог построения государства европейского уровня, http://www.academy.gov.ua/%5CNMKD%5Clibrary_nadu%5CMater_konf_NADU%5Cfd66895a-34fd-41dc-a8b0-3dea0f0da861.pdf

6 Порошенко вводит императивный мандат из-за угрозы «тушек» – эксперт 5 марта 2015, <http://ru.slovoidilo.ua/articles/8078/2015-03-05/poroshenko-vvodit-imperativnyj-mandat-iz-za-ugrozy-tushek--ekspert.html>

Украинская промышленность создавалась в советский период как часть общего комплекса СССР, была привязана технологически и экономически к российскому рынку. За время независимости политическая элита Украины не смогла создать независимой от России *экономической модели* успешного развития страны, в то время как амортизационный ресурс промышленных активов исчерпался до 90%. Украинская элита строила страну по модели, получившей названия «консервативная», «затратная», «догоняющая модернизация»⁷ и другие. Ее основной смысл состоит в двух ключевых моментах:

1. Отказ от поиска новых внешних рынков для промышленного производства для ослабления зависимости от рынков России, унаследованных со времен СССР. Новые собственники промышленных предприятий сконцентрировали усилия на эксплуатации старого оборудования, технологий и привычных рынков РФ и СНГ.
2. Консервация исключительно низкой доли заработной платы в себестоимости конечного продукта. Во времена СССР такой подход частично компенсировался широкими государственными социальными программами, при независимости эти программы постепенно отменили. В результате произошло следующее:
 - a. Быстро разбогатели новые собственники, что сделало их олигархами;
 - b. В комбинации с «оптимизацией» налогов и выводом в западные банки вместе с прибылью и амортизационного фонда, были утрачены перспективы развития промышленности;
 - c. Одновременно произошло разрушение покупательной способности населения на внутреннем рынке,⁸ что сформировало экспортную зависимость отечественной промышленности, впервые стало основой коррупции для госаппарата;

7 М.И.Зверяков, доктор экономических наук, профессор, член-корреспондент НАН Украины, ректор Одесского национального экономического университета

8 В развитых странах Запады на внутреннем рынке реализуется до 80% промышленной продукции

- d. Прежние отсталые рынки, частично утраченные в РФ, привели к утрате стимулов для промышленности проводить технологическую модернизацию, а также привели к усилению политической зависимости от России.

Даже с началом в 2012 году неуклонного спада промышленного производства в Украине восточная элита признала нецелесообразным менять экономическую модель страны: это предполагало отказ от сверхприбылей, значительные инвестиции в новые технологии, развитие внутреннего рынка путем усиления покупательной способности населения через повышение зарплат. Именно этим прагматическим расчетом объясняется парадоксальная политическая позиция промышленной элиты Востока по вопросу русского языка, сепаратистских настроений, нехарактерных для региона, так и необходимости сохранения экономических отношений с Россией в условиях фактической войны.

Таким образом, страна оказалась на перепутье:

- «Прозападный» Киев видит перспективу развития страны как сельскохозяйственного производителя для ЕС и отказа от модернизации промышленности.
- «Капитаны» Востока та Юга стремятся сохранить промышленный потенциал страны, однако именно тут расположена база оппозиции и пророссийских настроений.

Об исчерпанности экономической модели Украины свидетельствуют сравнения средних темпов прироста ВВП в Польше, Румынии и Турции в 2011-2014 годах, которые выявляют двойное отставание. Чтобы догнать эти страны к 2030 году, темпы роста ВВП Украины должны быть стабильно 7% в течение 15 лет. Однако при нынешних социально-экономических условиях это нереально (максимум 2-4%).⁹

Внутренний рынок: Государство страдает от перманентного бюджетного, денежно-валютного кризиса, вследствие неэффективного управления

⁹ М.И. Зверяков, доктор экономических наук, профессор, член-корреспондент НАН Украины, ректор Одесского национального экономического университета

объектами госсобственности, растущей инфляции. Оно стало слабым, неспособным поддерживать необходимый уровень обеспеченности социально-экономических потребностей населения, планирует и дальше снижать уровень своих обязательств перед гражданами путем отказа от выполнения части из них, в частности: отменяет ранее установленные льготы, отдельные виды пенсий, обещает отменить бесплатное среднее и высшее образование, повысить пенсионный возраст. Причина состоит в неправильной направленности использования государством инструментов контроля и стимулирования деловой активности в стране, включая законодательство о труде. Правительство не планирует возобновить стимулирующую роль заработной платы, которая в рыночной экономике выполняет функции возобновления рабочей силы, обеспечивает привлечение людей к труду, устанавливает зависимость уровня зарплаты от количества, качества и результатов труда, социальную справедливость вознаграждения за одинаковый труд.

Однако в Украине зарплата не выполняет этих функций, ее уровень обеспечивает возобновление не больше 20% рабочей силы, не окупает даже прямых затрат труда и не стимулирует переориентацию рабочей силы на более приоритетные сферы деятельности. Зарплата в Украине выполняет иные функции: она сохраняет занятость ценой снижения оплаты труда, особенно госслужащих; сдерживает инфляцию путем накопления задолженности на зарплату; расширяет незаконную деятельность и вторую занятость, усиливает мобильность рабочей силы¹⁰ (миграцию за рубеж). Более того, она создает основу для масштабной коррупции.

Норма накопления: В странах с догоняющим типом модернизации, как Китай, Корея, Тайвань, ежегодная норма накопления составляет 35-40%. В Украине динамика нормы накопления напрямую зависит от нормы сбережения, которая в последние годы неустанно снижается – по результатам 2013 года этот показатель снизился до 6% ВВП, другими словами, с 2004 года за 10 лет сократился в 5 раз. При средней в мире норме 25%. В Украине она в 3-4 раза ниже по сравнению со странами Западной и Центральной Европы.¹¹

¹⁰ Заробітна плата: сутність та функції
http://pidruchniki.com/12590605/ekonomika/zarobitna_plata_sutnist_funktsiyi

¹¹ М.И.Зверяков, доктор экономических наук, профессор, член-корреспондент НАН Украины, рек-

Деиндустриализация: В связи с деиндустриализацией реального сектора экономики, особенно в обрабатывающих отраслях, страна утратила сложные виды производства, которые обеспечивают создание цепочки добавленной стоимости. Следствием этого стала потеря целых отраслей сложного экспорта и стагнация реального сектора экономики.¹² В Украине падение промышленного производства происходит с 3 квартала 2012 года, такую же динамику демонстрирует и ВВП. Причины этого явления следующие:

- Концентрация капитала в руках нескольких олигархов и, соответственно, слишком высокий уровень монополизации экономики значительно ограничивают ее возможности роста.
- Массовый отток капитала за границу, по оценкам экспертов, составляет до 20 млрд.дол. в год, что обескровливает национальную экономику. В офшоры выводится не только доход, включая природную ренту, но и часть необходимого продукта, предназначенного для оплаты труда, а также ресурсы амортизационного фонда.

Хроническое недофинансирование экономического роста стало еще одной чертой существующей политико-экономической модели. До кризиса 2007-2009 гг. экономический рост поддерживался за счет:

- Ежегодный прирост доходной части бюджета осуществлялся на 13-14%;
- Увеличение объемов кредитования предприятий реального сектора экономики осуществлялось на уровне 10-15%, в том числе за счет притока иностранного капитала;
- Увеличение нормы накопления капитала предприятий осуществлялось за счет повышения их доходности.

В нынешних условиях источники финансирования экономического роста страны практически иссякли:¹³

тор Одесского национального экономического университета

12 Там же

13 Там же

- Доходная часть бюджета хотя и увеличивалась, однако ее большая часть направлялась на социальные нужды, а не на поддержку экономического роста;
- Рост банковских ставок привел к уменьшению кредитования предприятий;
- Доходность хозяйственной деятельности снизилась при увеличении потерь.

Вывод: переход к новой политико-социальной модели национального развития не имеет альтернативы. Этого требует непрерывное ухудшение социально-экономической ситуации в стране.¹⁴

4. Выход власти из правового поля с дальнейшим отдалением:

Фактически выход из правового поля произошел 23 февраля 2014 года, когда ВРУ:

- Отстранила Президента В.Януковича от исполнения своих обязанностей с неконституционной формулировкой «вследствие того, что сбежал и самоустранился (без указаний причин) от дальнейшего выполнения своих обязанностей». Выглядело так, будто его принудила к этому оппозиция, хотя на самом деле его сверг восставший народ Украины: накануне были достигнуты договоренности Президента и оппозиции о сокращении полномочий и срока пребывания в должности на 3 месяца.
- Назначила досрочные президентские выборы на основаниях, не предусмотренных законом.

Несмотря на сомнительную законность, легитимность устранения Януковича с должности Президента была очень высокой, и она основывалась на ожидании судебного процесса и справедливого наказания виновных в расстреле на Майдане, поскольку именно это преступление режима Януковича и могло оправдать недолгий выход страны из правового поля. Новая власть Украины думает, что проведение досрочных президентских

¹⁴ М.И. Зверяков,

выборов в мае 2014 года, досрочных парламентских выборов в октябре 2014 года, наконец, местных выборов осенью 2015 года полностью вернуло Украину назад в правовое поле. Однако это не так. Существуют основания думать, что Украина не только не вернулась в правовое поле, а наоборот, еще дальше от него отдалается, что существенно ослабляет государственную власть.

Во-первых, Закон Украины об обороне прямо требует от Президента обратиться в парламент для введения военного положения как особого правового положения в стране при наличии всех условий для этого. Это требование было проигнорировано, сначала и.о. президента А.Турчиновым, затем Порошенко. Как результат, война ведется в формате АТО, полномочия госструктур, ответственных за ее проведение, имеют сомнительную законность: ВСУ не могут принимать непосредственное участие в боевых действиях, а руководителем штаба стал не военный, в представитель спецслужб.

Во-вторых, проведение мобилизации призывников в ВСУ для поддержки боевых действий в зоне АТО, так же как и использование ВСУ на собственной территории в мирное время вывели действия руководства страны за рамки закона, что вызвало необходимость срочно вносить неловкие изменения в законодательство страны.

В сентябре 2014 и в феврале 2015 гг. были достигнуты т.н. «Минские договоренности», имеющие сомнительный правовой статус с точки зрения национального законодательства, тем не менее, их предлагается считать актами международного права. Больше того, положения этих договоренностей предлагается инкорпорировать в текст Конституции. Это требование вызывает негодование и протест со стороны не только политиков и депутатов, но и значительной части населения.¹⁵

15 Центр Разумкова 2015 год, Оценка гражданами ситуации на Донбассе : в марте 2015 г. позитивно их оценили 34% опрошенных, в августе 2015г. – только 11,9%, тогда как негативные оценки возросли с 22,2% до 44%. Доля тех, кто оценивает позитивно Минские договоренности, остается низкой во всех регионах страны (от 10% до 14%). При этом по сравнению с мартом 2015 г. наиболее заметно снизилась доля позитивной оценки в Восточном регионе (с 40,4% до 12,4%) и на Донбассе (с 57,1% до 14,2%). Негативные оценки договоренностей наиболее ярко выражены на Западе страны (54,5%) и в Центре (51,1%). На Востоке негативные оценки составляют 37,7% респондентов, в Южном - 35%, на Донбассе – 28%. http://www.razumkov.org.ua/ukr/news.php?news_id=656

С лета 2015 года Президент Порошенко и парламент лоббируют внесение изменений в Конституцию с целью ввести «минские договоренности» в текст основного закона страны, что прямо нарушает норму самой Конституции о недопустимости таких действий в условиях военного положения или даже наличия достаточных предпосылок для его введения (особое мнение бывшего судьи КСУ В.Шишкина).¹⁶

- В «минских договоренностях» заложена норма о предоставлении амнистии преступникам-боевикам в ДРН/ЛНР, в то же время власть начала уголовное преследование бойцов-добровольцев под сомнительными предлогами.
- ГПУ еще весной 2014 года содействовала всем высокопоставленным чиновникам прежнего режима, ответственным за превышение полномочий и нарушение законов страны, не только избежать уголовной ответственности, но и в выводе за рубеж всех их активов.

Важно подчеркнуть, что расстрел протестантов на Майдане в феврале 2014 года и отсутствие перспектив наказать виновных при прежнем режиме следует считать единственным легитимным основанием (в смысле надежды на справедливость), которое оправдывает недолгий выход страны из правового поля, поскольку в обществе на тот момент существовали повышенные ожидания на то, что в результате переворота преступления получат адекватную правовую оценку в суде и преступники будут наказаны. Когда новая власть в лице ГПУ отказалась привлекать к ответственности преступников, она не только не вернула страну в правовое поле, но и сама как продукт переворота утратила значительную часть своей легитимности.

Первые сигналы несогласия общества с действиями центральной власти уже появились: 27 августа муниципальные депутаты Львова обратились к спикеру парламента с требованием не допустить внесение изменений в Конституцию относительно децентрализации и особого правового ста-

¹⁶ Зміни до Основного закону — це перемога Путіна, — колишній суддя Конституційного суду, 1.09.2015, http://24tv.ua/zmini_do_osnovnogo_zakonu__tse_peremoga_putina__eks_suddya_konstitutsiy_nogo_sudu_n607381

туса оккупированным территориям Донбасса как неконституционным и ведущим к уничтожению украинского государства.¹⁷

Можно понять логичность усилий власти консолидировать свои полномочия в той критической ситуации, в которой оказалась Украина. Но негативное влияние, которое оказывает практика нарушения действующего законодательства на уровень национальной безопасности, создает серьезные угрозы для государства в целом и проявляется в виде признаков узурпации власти и сжимания демократии:

- **Искаженные методы проведения выборов:** довыборы в парламент в Чернигове, местные выборы 2015 года показали, что нынешняя власть перешла к масштабным манипуляциям волей избирателей, принуждая их голосовать за представителей коррумпированных олигархических партий, что достигается неприкрытым подкупом.

Неспособность власти обеспечить соблюдение законности при проведении избирательного процесса вместо «перезапуска» власти существенно делегитимизирует ее, чем создает значительные риски для национальной безопасности. Это касается в первую очередь законодательной ветви власти, которая отвечает за создание справедливых «правил игры» между властью, отдельными гражданами и бизнесом. Общество вправе ожидать от новой власти улучшения этих правил, в первую очередь самой избирательной системы. Однако опыт проведения довыборов в Чернигове и местных выборов 2015 года показал, что «зафиксированы многочисленные факты использования административного ресурса, незаконной агитации, масштабного подкупа избирателей, а также случаи физического давления на агитаторов и представителей штабов отдельных кандидатов в депутаты». Указанное «заставило органы государственной власти прибегнуть к беспрецедентным мерам безопасности, а именно ввести дополнительные подразделения Нацгвардии и спецназа для недопущения силового срыва выборов в округе».¹⁸ Делается вывод: «Украина еще очень далека от проведения цивилизованных выборов и применения цивили-

17 См.: http://zn.ua/POLITICS/lvovskiy-gorsovvet-vystupil-protiv-osobogo-statusa-donbassa-186836_.html
18 ЗВІТ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ СПОСТЕРЕЖЕННЯ ВГО «ПЕРЕДОВІ ПРАВОВІ ІНІЦІАТИВИ» ПІД ЧАС ПРОМІЖНИХ ВИБОРІВ НАРОДНОГО ДЕПУТАТА УКРАЇНИ В ОДНОМАНДАТНОМУ ВИБОРЧОМУ ОКРУЗІ № 205 (ЧЕРНІГІВ) http://ppi.org.ua/news/zvit_zh_rezultatami_sposterezhennja_vgo_peredovi_ppravovi_inicijativi_pid_chas_promizhnikh_viboriv_ovo_205_chernigiv/2015-07-28-89

зованных и демократических норм выборов. А количество грубых нарушений и отсутствие действенной реакции на них со стороны ЦВК, правоохранительных структур и судебной системы свидетельствует об острой необходимости модернизации избирательной системы».

- **Антидемократическая практика внесения изменений в избирательный кодекс** для местных выборов фактически блокирует возможность избираться действительно авторитетным представителям местных общин из-за требования вступать в олигархические и коррумпированные всеукраинские партии, где право принимать решения принадлежит только олигархам. Эта ситуация делает невозможным легальное обновление правящего политического класса в Украине, консервирует доминирующее положение правящей элиты в государственной власти. Выходом из ситуации может стать снова государственный переворот вроде Майдана.
- **Сохраняется практика олигархов уклоняться от налогов:** государство-банкрот. Новая СНБ Украины усматривает в качестве угроз коррумпированность государственного аппарата страны. Такая угроза действительно существует, но она второстепенна по отношению к коррумпированности всего политического класса Украины. Это проявляется не только в сохранении коррупционных схем ведения бизнеса, которые предусматривают массовое уклонение от налогов, прикрытое схемами «оптимизации» налогов и выводом незаконного капитала за рубеж. Проблема состоит в том, что политический класс рассматривает именно управление страной как шанс заработать деньги, что приводит к фактам сотрудничества с врагом во время войны, выводу страны из правового поля и попыток легализации сомнительных «минских договоренностей» вплоть до изменения текста Конституции страны, подрывая таким способом доверие к ней.

Угроза национальной безопасности состоит в том, что нынешняя политическая элита быстро теряет свою легитимность, не заботится о законности своих действий, и это создает для страны риски нового Майдана, хаоса и развала.

Меры по нейтрализации угроз, которые генерирует «политический класс»:

а) Качество политической элиты:

- Политическую элиту Украины следует формировать эволюционно, используя для этого систему свободных и честных выборов. Для этого следует идти по пути создания и продвижения во власть партий нового типа – основанных на перспективном видении будущего страны, на отрицании партий клубного типа. Для этого избирательная система должна быть приспособлена для решения такой задачи.
- Власть должна быть очищена от уголовников и уголовной ментальности;
- Идеальный концепт нации украинцев должен покоиться на нескольких приоритетных мыслях, которые бы отвечали на следующие вопросы: кто мы такие, украинцы? чем мы отличаемся от наших соседей, в первую очередь россиян? почему мы, такие разные, живем вместе на этой земле? и есть ли у нас позитивная перспектива делать это дальше в современном мире?
- Этот концепт-видение должен разрабатываться не политическим классом, который пребывает под сильным влиянием цикличного характера избирательной системы и который вследствие этого лишен стратегического видения, а экспертным сообществом на заказ политических партий нового типа.

б) Новая политическая модель должна базироваться на ряде принципов:

- Отделение власти от бизнеса;
- Справедливая форма разрешения проблемы возврата в собственность государства предприятий и иных активов, украденных у нее

коррумпованими чиновниками и политиками, должна стать органичной частью новой политической системы.^{19, 20, 21, 22, 23}

- Введение практики разрешения случаев конфликта интересов для госслужащих по стандартам ОЭСР.²⁴
- Политика должна опираться на некий кодекс нравственности: желательно основать сетевой светский инструмент для установления нравственных стандартов для политики и общества,²⁵ для инициирования публичных дискуссий, направленных на определение нравственной оценки деятельности правительства;
- Политика также должна одновременно опираться как на нормы закона (легальность), так и на моральную поддержку населения (легитимность). Выход власти из правового поля возможен только при наличии высокой легитимности, однако быстрый возврат в легальное поле обязателен.

в) Новая экономическая модель Украины:

- Нацеленность на значительное повышение жизненного уровня населения.
- Страна должна сохранить свой статус промышленно развитой державы, поскольку только добавочная стоимость в промышленности способна обеспечить высокий уровень жизни населения и только

19 У МВС розповіли, як збираються повертати вкрадені активи 08.07.2015 http://news.liga.net/ua/news/politics/6149559-u_mvs_rozprov_li_yak_zbirayutsya_povertati_vkradeni_aktivi.htm

20 Укроп пропонує повернути у державну власність вкрадене олігархами та активи Росії. 15 вересня 2015 <http://strichka.com/article/32333866>

21 Коломойський: Всі приватизовані за Януковича активи треба повернути державі http://rss.novostimira.com/n_6434217.html

22 Сергій Дацюк, Філософ, НЕБЕЗПЕКА УНИКНЕННЯ РЕВОЛЮЦІЇ ТА ВІЙНИ, 04 грудня 2015, <http://blogs.pravda.com.ua/authors/datsuk/566153ad865bd/>

23 Чим загрожує Україні «російський сценарій»? <http://www.day.kiev.ua/uk/article/podrobyci/chym-zagrozhuje-ukrayini-rosiyskyy-scenariy>

24 <http://www.oecd.org/gov/ethics/48994419.pdf>

25 A whistleblower is a person who exposes any kind of information or activity that is deemed illegal, dishonest, or not correct. They bring attention to abuses of government or large corporations

промышленность позволяет успешно существовать среднему классу – носителю идеологии экономической свободы личности.

- Экономическая модель должна опираться на ряд принципов:
 - «следуй за лидером» по выбранным направлениям производственного развития,
 - используй тактику «выбирай лучшее» из иностранных экономических идей, но не копируй конкретные национальные модели их реализации,
 - «копи потенциал для рывка» за место лидера в правильно выбранное время.
- Экономическая модель должна опираться на спрос на внутреннем рынке:
 - оплата труда в конечном продукте производства должна быть существенно увеличена;
 - государство должно обеспечить норму накопления капитала адекватную для промышленной модернизации страны;
 - перераспределение активов должно регулироваться хозяйственным правом и Административным кодексом, а не политическими мотивами;
 - государство должно обеспечить равные и универсальные для всех правила ведения экономической деятельности.
- Должен быть реализован принцип прозрачности и подконтрольности власти обществу, с тем чтобы гражданское общество, экспертное сообщество и независимые СМИ могли наблюдать и информировать общество по каждому направлению деятельности правительства, имея при этом действенные инструменты влияния на власть.

III. УГРОЗЫ НАЦИОНАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ, КОТОРЫЕ ГЕНЕРИРУЕТ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ АППАРАТ

Новая редакция СНБОУ дает нам представление о видении руководством страны приоритетных угроз национальной безопасности, включая и те угрозы, которые исходят от государственного аппарата, а именно:

- все три ветви власти правительства признаются коррумпированными; они действуют, руководствуясь корпоративными и личными интересами;
- все они сознательно игнорировали права, свободы и законные интересы граждан, и что под давлением России они старались препятствовать европейскому выбору украинского народа;
- весь государственный аппарат, включая т.н. «сектор безопасности и обороны», признаются слабыми и неэффективными, даже нефункциональными и деградированными, что дополнительно проявилось в результате российской агрессии;
- признается, что государственный аппарат плохо выполняет свои обязанности, в частности, не имеет четко определенных стратегических целей, приоритетных направлений и задач социально-экономического, военно-экономического и научно-технического развития Украины;
- угрозой признается деформированное государственное регулирование, коррупционное давление на бизнес, неэффективное управление государственным долгом и другое.

Если сравнить новую редакцию СНБОУ с предыдущими 2007, 2012 гг., то новацией следует считать перенос приоритета угроз с внутренних на внешнюю. В отличие от новой Стратегии, где все угрозы данного раздела относятся исключительно к предыдущему режиму, и что они якобы не присущи действующей власти, предыдущие по крайней мере честно при-

знавали основными угрозами именно те, которые создавало само государство и его действующая политическая элита:

- Консервацию неэффективной постсоветской государственной власти;
- Искривление демократических процедур, что искусственно сдерживало процессы кадрового обновления государственных органов, их возможности выполнять свои обязанности надлежащим образом;
- Сохранение неэффективной экономической модели, которая не предусматривает стимулов для инновационных процессов и для динамического развития новых технологических укладов, что привело экономику страны к потере конкурентоспособности.

Указанное в сумме делает невозможным кардинальное улучшение уровня и качества жизни населения, провоцирует усиление социального напряжения, расширение протестных настроений. Собственно, события зимой 2013-2014 гг. на Майдане стали логическим результатом правильно определенных угроз национальной безопасности в предыдущих Стратегиях, но на практике проигнорированных.

В качестве решения проблемы Стратегия предлагает провести деолигархизацию, демонополизацию и дерегуляцию экономики и другие меры, которые можно объединить понятием – создание «конкурентной и прозрачной либеральной экономики» путем преодоления коррупции, без детализации. В то же время в перечне конкретных мер (раздел 4) мы находим преимущественно запланированные усилия и финансовые ресурсы для усиления исключительно оперативных возможностей силового и правоохранительного блока правительства, которые можно использовать как против российской агрессии, так и против тех самых «протестных настроений» собственного населения. При этом ни Стратегия, ни конкретные действия правительства не указывают на искреннее намерение власти реагировать на ключевые угрозы этого раздела, следовательно, история может повториться.

1. Роль государственного аппарата (ГА) в системе национальной безопасности:

Все три редакции СНБОУ признают существование существенных проблем с госаппаратом Украины. Теперь, когда на кону стоит вопрос выживания государства, для выхода из кризиса профессиональный ГА и эффективная кадровая политика¹ превращаются в важный фактор сохранения и укрепления целостности государства, ее социально-экономической стабильности.

Руководство страны признает коррумпированность и деградацию государственного аппарата Украины значительной угрозой для дальнейшего существования государства, но не замечает того, что ГА представляет другие не меньшие угрозы:

- нелояльность силовиков, в первую очередь руководства;
- критическое снижение уровня профессионализма и нехватка специалистов для проведения задекларированных неотложных реформ.²

В нынешних условиях значительная часть кадрового аппарата государственных учреждений центрального и регионального уровней оказались неготовыми работать эффективно. На ситуацию дополнительно оказывает влияние непрозрачные процедуры профессионального карьерного роста, низкий уровень зарплат, неудовлетворительные социальные гарантии и устаревшие управленческие технологии. Кроме того, гибридный характер войны с Россией открывает широкие возможности для использования противником слабых мест в обществе для дестабилизации изнутри, в частности, недостатков власти, характерных для неэффективного госаппарата.

1 С.М. Ситарський, аспірант кафедри глобалістики, євроінтеграції та управління національної безпекою НАГУ

2 Документи щорічної Всеукраїнської науково-практичної конференції на тему Інституційне забезпечення кадрової політики в державному управлінні: становлення і розвиток. Со-стоялась 29.05. 2015 року в Національній академії державного управління (НАГУ) при Президенті України. http://www.academy.gov.ua/%5CNMKD%5Clibrary_nadu%5CMater_konf_NADU%5Cfd66895a-34fd-41dc-a8b0-3dea0f0da861.pdf

Как же государство реагирует на угрозы национальной безопасности, которые исходят от государственного аппарата? Ответ прост: власть прибегла к единственному средству – его радикальному сокращению.

2. Сокращение штата сотрудников – главное направление реформирования ГА:

Премьер-министр А.Яценюк уменьшил в 2014 году численность КМУ на 10%, а в 2015 году – на 20% (50 тыс. человек).³ Президент П.Порошенко планировал в 2015 году сократить расходы на содержание госаппарата на 50 млн. дол.,⁴ а Министр экономического развития и торговли А.Абромавичус запланировал сократить штат своего министерства сначала на 30%, затем еще на 20%. В январе 2015 года Глава Парламента подписал постановление о сокращении Аппарата ВСУ на 12%.⁵ ⁶ Хотя Премьер-министр и заявил об актуальности полной замены всех территориальных органов государственного управления для эффективного проведения реформ (обоснованность тезиса мы рассмотрим ниже), текущее сокращение касается не только органов центрального аппарата власти.⁷ Губернатор Одесской области М.Саакашвили считает, что сокращение ГА на 10-20% положительного эффекта не даст, предлагает сократить 50% персонала служащих.

Однако действительно ли государственный аппарат в Украине такой избыточный и разумны ли действия правительства? В Украине численность ГА до последних реформ составляла 1,2 млн. человек (2,7% населения). В 1992 году КМУ утвердил граничную численность ГА в исполнительной власти в 63,8 тыс. человек, но в 2012 году – уже 293,2 тыс. человек, то есть, за 20 лет их численность увеличилась в 5 раз. Для этого была причина: государство в ходе экономического кризиса 90-х годов поддерживало

3 Количество госслужащих сократят на 50 тысяч, 16 февраля 2015 г.

<http://www.rus.newsru.ua/ukraine/16feb2015/kilkistderjslujb.html>

4 Порошенко хоче зекономити на чиновниках 50 мільйонів доларів, 11 червня 2015,

<http://www.pravda.com.ua/news/2015/06/11/7070907/>

5 Аппарат Рады сократят на 12%, 30 января 2015 г

<http://www.rus.newsru.ua/ukraine/30jan2015/apparatrady.html>

6 Почти половину сотрудников Минюста сократят – министр, 21 января 2015 г.

<http://www.rus.newsru.ua/ukraine/21jan2015/polovinad.html>

7 Яценюк доручив оптимізувати структуру облдержадміністрацій, 12 серпня 2015 р

<http://www.newsru.ua/ukraine/12aug2015/optimiz.html>

тенденцию сохранять и даже увеличивать количество должностей с небольшим уровнем зарплат, но стабильных, что существенно уменьшало количество безработных и недовольных. В результате государственный аппарат постоянно увеличивался при одновременном уменьшении численности населения страны (в абсолютных цифрах увеличился вдвое).⁸

Нельзя утверждать, что руководство страны не понимает угрозы со стороны государственного аппарата, было 10 попыток утвердить в парламенте новый закон о государственной службе, однако основной упор всегда делался на сокращении численности. Однако правильный ли это шаг, тем более, что он не поддерживается другими мерами повышения эффективности госаппарата? На сегодня госаппарат охватывает госслужащих ЦОИВ и местных органов самоуправления, а также таможенников и налоговиков. По данным Госстата, в 2014 году численность госчиновников в Украине сократилась на 12,2% и составила 380.257 человек (всех ветвей власти), что соответствует 9 чиновникам на 11 тыс. населения (по данным на сентябрь 2015 года – 335.000 госслужащих с тенденцией к дальнейшему сокращению). По другим данным – 250 тыс. только в исполнительной власти, что составляет 21% от экономически активного населения и соответствует общеевропейскому уровню: 20,2% в Польше, 26,2% в Швеции, 18,1% в Словакии и 23,2% в Эстонии.⁹

В понятие госаппарат входят также: военнослужащие ВСУ (204 тыс. в соответствии с решением ВРУ в марте 2015 года; сотрудники МВД – численность должна быть сокращена с 192 тыс. до 162-150 тыс., военнослужащие Нацгвардии (численность до 60 тыс., реально по состоянию на май 2015 – 35,5 тыс., не считая добробатов); СБУ – 31 тыс.; СВРУ – 4 тыс.; Погранслужба – 53 тыс., в том числе 43 тыс. военнослужащих; сотрудники ГПУ – 18,5 тыс. (больше чем в РФ) должны быть сокращены до 10 тыс, по состоянию на сентябрь 2015 года уволено 3 тыс; судейский корпус – 9 тыс; депутатский корпус – 22-тыс, (после местных выборов осенью 2015 года должен быть сокращен на 30%).

Сокращение госаппарата имеет такие позитивные моменты, как уменьшение государственных затрат на его содержание, а также очищение от

⁸ Микола Хавронюк, эксперт Центра политико-правовых реформ

⁹ <http://nv.ua/opinion/Kuzyk/skolko-chinovnikov-nuzhno-uvolit-i-stoit-li-voobshche-43088.html>

тех чиновников, которые скомпрометировали себя (закон о люстрации). Одновременно сокращение имеет и ряд негативных последствий, а именно:

- резкое сокращение чиновников, особенно силовиков (на Донбассе А.Аваков уволил в 2014 году 600 сотрудников МВД, руководство СБУ было заменено на 90%, уволено более 2,5 тыс. сотрудников, личный состав СБУ сокращен на 24%) в условиях падения производства и сокращения рабочих мест ведет к ухудшению криминогенной обстановки;
- при новой власти возникла практика назначения непрофессионалов на коррупционно опасные должности (в руководстве Госгеонадзор не осталось специалистов-геологов, банкир руководит Минэнергоуглем, Главой регуляторной комиссии по энергетике и коммунальным платежам назначен 24-летний менеджер кондитерской корпорации «Рошен», не являющийся членом комиссии и ни дня не работавший в отрасли),
- уволенные чиновники пополняют ряды безработных и недовольных новой властью, усилят процесс оттока активной рабочей силы с Украины, то есть создадут государству дополнительные проблемы.

Новая власть не проявляет готовности реагировать на угрозу,¹⁰ с начала 2015 года она начала сокращение админперсонала госпредприятий и органов исполнительной власти на 20%, а также расходов на содержание и обслуживание объектов госсобственности. Это сопровождается сокращением стимулирующих выплат и надбавок¹¹ на 30% в среднем, ухудшением условий выхода на пенсию (уменьшение уровня начисления пенсий от денежного содержания с 80% до 70% для военнослужащих с мая 2014 года, упразднение специальных пенсий для госслужащих с 2016 года, а также увеличение пенсионного возраста для лиц этой категории с 1 июня 2015 года), что также сопровождается отправкой персонала в вынужден-

10 Закон №76 «Про та визнання такими, що втратили чинність, деяких законодавчих актів України» (набрав чинності 01 січня 2015 року)

11 Пункт 10 того ж закону «...забезпечити встановлення у 2015 році максимального розміру місячної заробітної плати працівників суб'єктів господарювання державного сектору економіки не більше 10 розмірів мінімальної заробітної плати...» (крім суб'єктів господарювання державного сектору економіки, що мають стратегічне значення)

ные отпуска без сохранения зарплат, установления им неполного рабочего дня (без согласия и предупреждения).

Госслужащие быстро беднеют, чувствуют себя неуверенно, они не довольны «реформами» и ожидают новый закон о Госслужбе, который должен стабилизировать ситуацию. Законопроект о реформе госслужбы был разработан при поддержке ЕС и был одобрен в первом чтении в Парламенте в апреле 2015 года. Он предусматривает размежевание административных руководителей и политических назначенцев, введение процедуры конкурсного отбора на все должности, в том числе руководящие, запрет на членство в политических партиях, прозрачную модель оплаты труда, повышение ответственности за выполнение служебных обязанностей. Однако 22 сентября 2015 года Президент П.Порошенко на закрытом заседании Национального Совета Реформ (НСР) заявил о необходимости отозвать из ВРУ этот законопроект, обосновав такой шаг существованием неких претензий к тексту со стороны ЕС. Против закона выступил также Спикер парламента В.Гройсман (по его словам, первоначальный текст закона был изуродован до неузнаваемости в КМУ, следовательно, закон в таком виде принимать нельзя), представитель Президента в КМУ О.Данилюк и Министр экономики и инфраструктуры А.Абрамовичус. Характерно, но в НСР не нашлось ни единого человека, который бы был сторонником закона в его нынешнем виде. В.Гройсман предложил создать новую рабочую группу для написаний нового варианта закона.¹² Такие тенденции делают призрачными надежды на стимулирование эффективности госаппарата путем принятия нового закона, следовательно, угрозы для национальной безопасности в условиях гибридной войны будут только возрастать.

3. Коррупционированность госаппарата:

Важным моментом для понимания роли государственного аппарата Украины является следующее обстоятельство: с конца 90-х годов с усилением социального расслоения на фоне сокращения ресурсных потоков в бюджет низкий уровень официальных зарплат госчиновников начал компенсироваться незаконными доходами от использования служебного положения, что стало одной из причин быстрого коррупционирования

¹² <http://www.unian.ua/politics/1130271-zmi-poroshenko-obruntuvav-potrebu-vidklikati-proekt-zakonu-pro-derjavnu-slujbu-npravdivoyu-informatsiyu.html>

госаппарата в стране. Это происходило в рамках процесса создания при Президенте Л.Кучме новой системы госаппарата и управления страной, аналогичной российской. Такая система характеризовалась тем, что государство создавало из числа госслужащих и силовиков т.н. «сословные группы» для управления указанными ресурсами, к которым относится власть, финансы, сырье и информация. Имея в собственности всего 16.3% экономики (6.9% объектов хозяйствования и 26.6% стоимости общих активов),¹³ государство создавало механизмы незаконного и не рыночного перераспределения части прибыли частного сектора, которую распределяло иерархично по сословиям госаппарата, каждому в соответствии со своим рангом.¹⁴ Коррупция из латентных незаконных индивидуальных действия в Украине переродилась в сословную форму государственного рэкета частного сектора экономики и разворовывания государственных активов.

Таким образом, разрушение коррумпированного государственного аппарата предусматривает одновременное разрушение созданной системы перераспределения «ресурсов» силовиков, институтов разрешительной системы, которые существенно сократились и уже не обеспечивают минимальные потребности всех «сословных групп», пенсионеров, других незащищенных слоев населения. При этом последняя категория расширяется в результате сокращения штатов. Именно этим объясняется очень медленный характер реальной борьбы с коррупцией, поскольку власть не имеет другого инструмента управления ресурсами, хотя публично демонстрирует намерение его создать заново на отдельных направлениях, как дорожную полицию.

В новой редакции СНБОУ коррумпированность ГА справедливо признается угрозой национальной безопасности, однако игнорируется важность разрешения конфликтов интересов у госслужащих всех уровней, начиная с самого Президента. Несмотря на уверения о переходе государства на «европейские стандарты», где этот принцип один из ключевых, руководства государства не проявляет готовности устранять этот конфликт. Об

13 Данные Министерства экономического развития и торговли Украины, 1 полугодие 2015г.

<http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag=UpravlinniaDerzhavnimSektoromEkonomikils>

14 Симон Кордонский «Как устроена Россия» <http://finbahn.com/%D1%81%D0%B8%D0%BC%D0%BE%D0%BD-%D0%BA%D0%BE%D1%80%D0%B4%D0%BE%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9/>

этом свидетельствует отсутствие таких намерений в перечне мер СНБОУ и характер последних кадровых назначений Президента. Все это указывает на декларативный и неискренний характер очередной Стратегии.

Кроме того, в разделе «Обеспечение экономической безопасности» новая СНБОУ планирует обеспечить экономический рост Украины путем создания наилучших условий для инвестирования, но не для отечественных инвесторов как решающего фактора, а для иностранных. Следовательно, нынешняя власть так и не уяснила, что предпосылкой обновления экономики страны за счет привлечения иностранных инвесторов есть необходимость достижения «Новой сделки» с отечественными олигархами,¹⁵ целью которой должна стать легализация (где это целесообразно) и прекращение утечки их капитала за рубеж в обмен на безопасное стратегическое инвестирование в реальную национальную экономику, как основу финансирования экономической модернизации страны.

К тому же не могут не настораживать планы руководства страны, с одной стороны, «делать невозможным контроль стратегических отраслей экономики капиталом страны-агрессора», а с другой стороны, «привлекать зарубежные инвестиции в ключевые отрасли экономики», в частности, в энергетику и транспортный сектор, рассматривая это как инструмент обеспечения национальной безопасности. Складывается впечатление, что:

- Во-первых, вред в результате допуска в предыдущие годы иностранного – российского капитала в стратегические отрасли экономики, ключевые для национальной безопасности, руководство страны планирует исправлять путем допуска в эти же самые ключевые отрасли экономики другого зарубежного (не российского, а западного) капитала. Это говорит о принципиальной неспособности политической элиты страны извлекать уроки из собственных ошибок.
- Во-вторых, указанные планы правительства свидетельствуют о том, что он вообще не рассматривает планы привлечь в ключевые для национальной безопасности сектора экономики национальный, в

¹⁵ Успешные соглашения т.н. «Новый курс Рузвельта» 30-х годов Президента США с местными олигархами, Wall Street and FDR by Antony C. Sutton <http://www.reformation.org/wall-st-fdr-ch1.html>

первую очередь частный отечественный капитал, и таким образом сохранять национальный контроль над этими важнейшими секторами экономики.

- В-третьих, неспособность правящей элиты одолеть коррупцию приводит к необходимости перевода страны под внешнее управление, что несет в себе новые риски превращения Украины в сырьевой и сельскохозяйственный придаток ЕС. Уже произошла передача управления Государственными финансами под контроль МВФ и США, а высших государственных чиновников – на денежное содержание Государственного департамента США как «элемента борьбы с коррупцией».

4. Предательство силовиков (массовая государственная измена)

Нелояльность госаппарата национальным интересам, особенно его силовых структур, остается одной из ключевых угроз существования нации, даже если речь идет о нелояльности «силовиков» коррумпированной политической элите.

Здесь целесообразно выделить среди «силовиков» две категории – «романтиков-патриотов» и «бизнесменов». Во-первых: для «романтиков» коррумпированное и по своей природе антинародное государство ставит перед ними дилемму либо оставаться верными народу в соответствии присяге, но потерять работу, или государству, сохранив работу, но потеряв совесть. Дилемма становится еще сложнее, когда под «народом» понимается не вся Украина, а население конкретного региона страны. Для «бизнесменов» проблема стоит по-другому – либо остаться лояльным конкретным представителям местной власти, таким образом оставаться в уже существующих коррупционных схемах, ради которых они пришли на службу, либо поддаться на подкуп россиян, перейти на сторону врага, но смысл предложения россиян тот же.

Во-вторых: ход событий в Крыму и начало боевых действий на Донбассе вскрыли тот факт, что сектор безопасности и обороны Украины оказался не просто неготовым к защите страны, а был буквально настигнут ру-

ководителями высшего и среднего звена, враждебными самой идее существования независимой Украины. Это оказались не просто агенты ФСБ РФ, а целый пласт идейно нелояльных чиновников высшего уровня.

Удивительно, но СНБОУ-2015 никак не реагирует на это факт: в тексте к внутренним угрозам, связанным с госаппаратом, отнесены лишь отдельные проявления этой угрозы: институциональная слабость, непрофессионализм, структурная несбалансированность ведомств.

Идейный концепт модернизированной, процветающей постсоветской Украины не существует до сих пор и, судя по новой Стратегии, необходимость ее разработки не только не предусматривается, но даже не осознается высшим политическим руководством государства. А зря.

Во-первых, идейная составляющая как элемент мотивации (субъективной стороны) государственной измены как особо опасного государственного преступления всегда играла важную роль. В нашем случае, значительная часть украинских высокопоставленных силовиков, в первую очередь с Крыма и Донбасса, рассматривают Украину как «несостоявшееся государство», как временное явление с деградирующей экономикой, неэффективным и коррумпированным госаппаратом, срок жизни которого закончился и которая неизбежно должна исчезнуть с политической карты мира. Такая оценка широко распространена у офицеров силовых структур, учитывая их полную трансформацию в аппарат сознательного государственного рэкета, процесс, полностью завершённый к 2012 году при президентстве В.Януковича. Силовики ясно понимали, что такое деформированное государство долго существовать не сможет.

Россия, наоборот, виделась как великая, хотя и недобрая по отношению к Украине, страна, которой управляют «сильные государственники», и которая поглотит Украину рано или поздно, и таким образом спасет страну от полного краха и деградации. Следовательно, гос. измена воспринимается силовиками не как преступление, а как благое дело. Не удивительно, что руководители силовых структур Украины после Майданов 2004, 2014 гг. регулярно обвинялись в гос. измене и каждый раз получали приют в России для избегания уголовного наказания.

Во-вторых, выявление и расследование фактов государственной измены – это сложный процесс, который требует высокопрофессионального и верного государству контрразведывательного аппарата, которого сегодня нет.

Таким образом, можно смело прогнозировать, что без создания позитивного идейного концепта будущей Украины, без прихода к власти политиков, которые будут искренне стремиться реализовать этот концепт, а также без создания эффективной контрразведки, нелояльность руководства силовых структур, политиков, депутатов, судей, прокуроров будет оставаться мощным вызовом самому существованию нашего государства.

Кроме того, существует и другая угроза, ведущая к государственной измене - это клановый и непрозрачный порядок негативного отбора, подготовки и расстановки кадров силовиков, который сформировался за последние 24 года и который основывается на «купле» руководящих должностей в силовых структурах для дальнейшего «кормления» исключительно путем системных поборов, отдавая при этом часть барыша «наверх». Значительная часть офицеров, которые попали в систему правоохранительных органов, Минобороны, налоговой, таможни и спецслужб после 2000 года, с самого начала, имея сравнительно небольшое денежное содержание, рассчитывали исключительно на получение от пребывания на госслужбе незаконных доходов. Об этом говорит несоответствие уровня материального благополучия и официальных доходов у большинства руководителей силовых структур. На гос.измену таких офицеров и генералов толкает материальный фактор, поскольку служба для них – это не выполнение своего долга перед народом, а способ получать незаконные доходы в рамках рентной государственной системы поборов, описанной выше.

Странно осознавать, но новая СНБОУ усматривает только один способ устранить указанную угрозу – усилить контрразведывательный департамент СБУ.

5. Конфликт интересов:

Новая редакция СНБОУ справедливо относит к угрозам национальной безопасности осуществление государственными органами деятельности

в корпоративных и личных интересах, а не национальных. Госаппарат характеризуется взаимосвязанностью капитала и власти, что превращает капитал во власть, а власть – в капитал. Вопреки надеждам населения, новая власть не решает эту проблему, а капитализирует на уже созданных схемах, укрепляя их. Сегодня госслужащие высшего уровня даже не прикрывают того, что одновременно с выполнением служебных обязанностей занимаются частным бизнесом. В то же время в общество вбрасывается ложная мысль о том, что успешные предприниматели могут переходить в государственный сектор на руководящие должности и демонстрировать высокую эффективность, несмотря на отсутствие в них необходимых знаний и навыков. Эта практика уже привела к тяжелым негативным последствиям:¹⁶

- Быстрое и непродуманное (с точки зрения национальных интересов) увольнение квалифицированных госслужащих под предлогом «люстрации», и их замена на бизнесменов и бывших иностранных госслужащих,
- Массовое сокращения госслужащих 3-6 категорий, которые отвечают за подготовку проектов правительственных решений и их надлежащее обоснование. Пагубным следует считать отказ от прежнего порядка начисления зарплаты госслужащим, что обернулось их быстрым обнищанием и массовым оттоком оставшихся еще профессионалов из государственных учреждений, особенно лиц предпенсионного возраста, носителей институциональной памяти.
- Повышение закрытости и непрозрачности работы органов исполнительной власти, ликвидация в них общественных советов под предлогом реорганизации и на фоне обвинений их глав в непрофессионализме, в то время как сами вновь назначенные руководители органов власти не имеют опыта работы во вверенных им сферах государственной деятельности (Мининфраструктуры, Минприроды, Госгеонадзор, Госатомрегулирование).

¹⁶ Г.Л. Рябцев, доктор наук по государственному управлению, доцент, http://www.academy.gov.ua/%5CNCMKD%5Clibrary_nadu%5CMater_konf_NADU%5Cfd66895a-34fd-41dc-a8b0-3dea0f0da861.pdf

- Назначение непрофессионалов на коррупционно привлекательные должности: в руководстве Госгеонадзор не осталось профессионалов-геологов, банкир руководит Минэнергоуголь, Главой Комиссии по регулированию в сфере энергетики и коммунальных услуг назначен 24-летний менеджер корпорации «Рошен» (Президента Порошенко), который ни дня не работал в отрасли и не является членом этой комиссии.

В Украине нет отдельного законодательного акта, который бы регулировал указанную проблему. Конфликт интересов остается одной из самых острых проблем госслужбы, нерешенность которого усложняет эффективность работы государственных органов, подрывает авторитет власти среди граждан, делает невозможным нормальное функционирование гос. аппарата как такового.¹⁷ Особую тревогу вызывают следующие текущие негативные тенденции в новой власти:

- Использование сомнительных методов работы, что только усиливает коррупцию.¹⁸
- Управленческие ресурсы в госкомпаниях расплываются, а контроль уполномоченных органов власти в этой сфере отношений остается очень формальным. В результате распространяются всевозможные схемы незаконного выведения из госсобственности объектов и лоббируются приватные интересы в ущерб государственных, происходит криминализация рынка корпоративного контроля.

Вследствие отсутствия подготовленных специалистов, непрофессиональные заказчики анализа государственной политики удовлетворяются некачественным, поверхностным подходом или сознательно заказывают материалы в виде советов, которые умышленно прячут риски и угрозы для национальных интересов Украины, что приводит к принятию конь-

17 И.В.Пашенко, аспирант кафедры права и законодательного процесса НАГУ, Некоторые вопросы конфликта интересов на госслужбе http://www.academy.gov.ua/%5CNMKD%5Clibrary_nadu%5CMater_konf_NADU%5Cfd66895a-34fd-41dc-a8b0-3dea0f0da861.pdf

18 Это подтверждает факт отстранения от работы руководителей гос. Фискальной службы, которых Премьер-министр обвинил в содействии коррупционным схемам, Яценюк відсторонив керівництво Фіскальної служби, митниці та податкової 24.02.2015, <http://tsn.ua/politika/yacenyuk-vidstoniv-kerivnictvo-fiskalnoyi-sluzhbi-411382.html>

юнктурных и лоббистских политических решений.¹⁹ Это особенно касается регулирования цен, налогов и импортных тарифов. Следствием такой практики становятся значительные потери для общественного благосостояния, формирования в обществе негативного отношения в власти, утрата к ней доверия.

6. Критически низкий уровень профессионализма:

Нарастающий дефицит квалифицированных кадров в госаппарате стал новым вызовом для власти. Хотя его общая численность соответствует средним показателям в странах Восточной Европы, профессиональную подготовку по специальности «Государственное управление» прошли всего лишь 10 тыс. служащих (3,3%).²⁰ Общими проблемами в этой сфере эксперты считают следующие:

- «Кризис руководителей», особенно руководителей среднего звена;²¹
- Органы власти утратили способность понимать, как работают рынки, как управляется отрасль, национальная экономика, государство как целостный объект;
- Госаппарат перешел к реактивной, в отличие от превентивной, политике реагирования на проблемы, когда активные действия, часто с мизерным успехом, начинаются только на стадии перехода проблемы в реальную угрозу;
- При утверждении решений усилился эффект опоздания на стадии определения и планирования политики, принятие решений без комплексной оценки их эффективности, справедливости и целесообразности, в ручном режиме, под давлением «общественности» или

19 http://www.academy.gov.ua/%5CNMKD%5Clibrary_nadu%5CMater_konf_NADU%5Cfd66895a-34fd-41dc-a8b0-3dea0f0da861.pdf

20 А.А.Попок, доктор наук в сфере госуправления, профессор, вице-президент НАГУ http://www.academy.gov.ua/%5CNMKD%5Clibrary_nadu%5CMater_konf_NADU%5Cfd66895a-34fd-41dc-a8b0-3dea0f0da861.pdf

21 М.М.Войтюк, аспирант НАГУ http://www.academy.gov.ua/%5CNMKD%5Clibrary_nadu%5CMater_konf_NADU%5Cfd66895a-34fd-41dc-a8b0-3dea0f0da861.pdf

групп специальных интересов, на основе неполной, противоречивой, часто тенденциозно подобранной информации;

- Непрофессиональные заказчики анализа политики государства удовлетворяются некачественным поверхностным подходом или сознательно заказывают материалы в виде советов, которые умышленно скрывают риски и угрозы национальным интересам Украины, оставаясь при этом вне поля зрения СБУ и ГПУ. Это касается регулирования цен, налогов и ввозных пошлин;
- Лица, готовящие решения, концентрируют свое внимание не на перспективных, а на текущих проблемах, в результате вырабатывается неэффективная и близорукая политика, которая в перспективе ведет к растрате ресурсов, к потерям в общественном благосостоянии, к формированию в обществе негативного отношения к власти, к утрате доверия к ней.

Обновление власти и проведение общественно важных реформ невозможно без реформирования государственного управления и государственной службы. Мировой опыт говорит о том, что для успешного проведения реформ необходимы либо команда реформаторов по отдельным направлениям государственной политики, либо эффективный госаппарат – рациональная бюрократия, способная результативно выполнять любые решения государственного руководства. В Украине сейчас нет ни того, ни другого. Дефицит профессиональных кадров госслужащих центральных органов исполнительной власти и органов местного самоуправления на фоне растущей в стране безработицы не позволяет эффективно провести реформы в украинском обществе.

В аппарат большинства ведомств сейчас назначено много новых и молодых (иногда даже слишком молодых) руководителей. Но в своем большинстве эти «новые чиновники» просто политические назначенцы, не имеют выдающихся профессиональных качеств, не имеют опыта работы в системе государственного управления, не имеют руководящих способ-

ностей и часто не имеют понятия, какие именно реформы им надлежит осуществлять.²²

С другой стороны, большинство из людей, которые активно занимались разработкой и продвижением реформаторских проектов, государство не привлекает в систему государственного управления, что негативно сказывается на стратегии и тактике всего реформаторского процесса. Это создает риски для срыва реформ практически по каждому направлению государственной политики, поскольку ключевым остается административная реформа – модернизация и повышение эффективности системы государственного управления.²³

Несмотря на многочисленные кадровые и структурные изменения, старый государственный механизм уже не может принимать и реализовывать оптимальные государственные решения. Правительственные структуры, процедуры, профессиональное становление и компетентность государственных политиков и служащих не отвечают современным потребностям.

Особенностью последнего десятилетия для всего глобального сообщества есть практически непрерывный тренд снижения уровня доверия к государству.²⁴ Соответственно, происходит снижение эффективности государственной политики. Такая тенденция очень опасна, поскольку теперь роль государства в экономике уверенно эволюционирует в сторону занятия государством места некоего национального институционального модератора, что при отсутствии доверия просто невозможно. Утрата государством доверия населения в Украине происходит значительно быстрее, чем в остальном мире.

22 В.Г. Бодров, доктор экономических наук, профессор, зав.кафедры управления национальным хозяйством и экономической политикой НАГУ, Государственная политика кадрового обеспечения экономических реформ в Украине http://www.academy.gov.ua/%5CNMKD%5Clibrary_nadu%5CMater_konf_NADU%5Cfd66895a-34fd-41dc-a8b0-3dea0f0da861.pdf

23 Ю.П. Сурмин, доктор социологических наук, профессор, зав. кафедры госуправления и самоуправления я Институте социальных наук им. Г.А.Алиева МАУП, заслуженный деятель науки и техники Украины Кадровая революция в Україні: сутність, проблеми, напрями розгортання http://www.academy.gov.ua/%5CNMKD%5Clibrary_nadu%5CMater_konf_NADU%5Cfd66895a-34fd-41dc-a8b0-3dea0f0da861.pdf

24 Д.Ю. Юрковский, аспирант кафедры государственного менеджмента НАГУ, там же

Для нейтрализации угроз со стороны госаппарата целесообразно реализовать следующие мероприятия:

1. Важно возобновить доверие граждан к государству, его госаппарату. Для этого необходимо реализовать мероприятия, которые бы продемонстрировали разрыв госаппарата с прошлой практикой:
 - a. Назначения на должности в госаппарате должны вызывать доверие граждан;
 - b. Необходимо обеспечить прозрачность бюджетных расходов;
 - c. Децентрализация системы принятия политических решения;
 - d. Обеспечение независимости исполнителей решений;
 - e. Обеспечить реализацию принципа недопущения конфликта интересов для госслужащих;
- f. Отделить власть от бизнеса: государство не должно заниматься бизнесом, поскольку это источник коррупции. В то же время государство должно располагать эффективными инструментами регулирования бизнеса.
2. Кадровая политика в сфере государственного управления должна обеспечивать законность²⁵ политических решений, целостности государства как института, качественный уровень реализации конституционных гарантий гражданам, стабильное и непрерывное оказание публичных услуг.
3. Перейти от практики сокращения численности госаппарата к формированию корпуса профессиональных госслужащих, который должен функционировать на принципах профессионализма, моральности и патриотизма. Четко отделить высших политических

25 Ю.М. Узденова, аспирант кафедры соціальної і гуманітарної політики НАДУ, Кадровая политика в государственном управлении: проблемы та пути их решения, там же

назначенцев от остального госаппарата, именно через первых должна осуществляться политика той политической силы, которая победила на последних выборах. Такое отделение должно обеспечить принцип непрерывности государственного управления.

4. Ввести систему подготовки и повышения квалификации руководящего состава госаппарата центрального и местного уровней, госпредприятий и кадрового резерва соответственно. Ввести профессиональную учебу для исполнителей среднего и нижнего звена.
5. Запустить процедуру проведения консультаций с общественностью и СМИ перед принятием политических решений, а также во время мониторинга и оценивания государственной политики в разных сферах как один из способов борьбы с коррупцией.
6. Обеспечить моральную чистоплотность и преданность демократическим ценностям среди ключевых критериев для принятия кандидата на работу на госслужбу.

Команды реформаторов целесообразно формировать по каждому направлению государственной политики отдельно. Поиск и отбор таких людей, включая конкурсный отбор, должен стать основным приоритетом кадровой политики Администрации Президента, КМУ, руководителей различных государственных ведомств. Для успеха реформ необходимы такие «управленцы», которые бы не просто понимали смысл реформ в своей отрасли, но и сами были бы носителями реформаторских идей, стали бы двигателями реформаторской бюрократии в каждой сфере государственной политики. Пока что никто этим всерьез не занимается.

IV. ЦЕННОСТИ И НАЦИОНАЛЬНАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ

В Украине политики, население и гражданское общество понимают национальную безопасность как безопасность государственных институтов, территориальной единицы в определенных зафиксированных границах. В цивилизованных странах народ и власть понимают под термином «национальная безопасность» безопасность политической нации, интегрированной общности народа, которая состоит из граждан. Следовательно, факторами влияния на национальную безопасность считаются, прежде всего, безопасность личности и ее прав, которые базируются на фундаментальных ценностях (их перечень длинный). Любые их нарушения со стороны внутренних и внешних факторов, в первую очередь со стороны самого государства, ее исполнительной и судебной властей как раз и представляют угрозу для национальной безопасности. Основными ценностями в этом контексте считаются следующие: ¹

- Право свободно и сознательно избирать и менять правительство путем честных, демократических выборов (демократия);
- Право на справедливое рассмотрение своего дела в суде (равенство всех перед законом);
- Верховенство права (как предохранитель против узурпации власти государством);
- Право на равные условия для достижения экономической свободы для каждого гражданина путем приложения индивидуальных усилий и добродетелей (свобода и индивидуализм);
- Право на свободу слова, собраний, мирного протеста против неправильных действий правительства;
- Право на неприкосновенность личности, жилья и частной собственности иначе чем по решению суда.

При определении ценностного подхода в конкретной политике, Стратегии НБОУ в Украине существует традиция ссылаться на ст. 3 Конституции.

¹ Robin NIBLETT Director, Chatham House, Great Britain, выступление на 8 Международной конференции по безопасности 27-28 мая в Киеве file:///C:/Users/User/Downloads/Kyiv%20Security%20Forum2015_digest.pdf

В то же время на практике и даже в научной среде Украины существует довольно «специфическое» понимание ценностей, в том числе конституционных. Так, к примеру, С.А.Авакян (НАНУ) в качестве конституционных ценностей называет следующие: конституционную ценность государства, саму конституцию, слежение конституционных норм и правил интересам личности и гражданина, закрепление плюрализма форм собственности, закрепление демократического режима правления и (внимание!) установление правил и принципов причастности народа к разработке законопроектов, начиная от опроса общественного мнения по поводу конкретных законопроектов, до народной законодательной инициативы² и т.д.³

Ученые Н.С.Бондарь и А.Р.Крусян аналогично рассматривают систему конституционных ценностей с позиций современного конституционализма. В частности, А.Р.Крусян утверждает, что ценности современного украинского конституционализма образуют систему, в которой ведущую роль играют Конституция и конституционно-правовой человек. Такое понимание базовых ценностей, где приоритетом считается само государство и его законы, принятые предвзятыми политиками, позволяет утверждать, что действующая Конституция не может считаться эффективным ограничителем государственной власти⁴, она остается по своей сути стагнационной, поскольку не признает свободу народа по отношению к государству и его право контролировать власть как социальную ценность, ориентируется преимущественно на государственный порядок и институты власти. Соответственно, все три СНБОУ 2007, 2012 и 2015 гг. также фактически не основываются на демократических ценностях, наоборот, они считают приоритетом именно безопасность самого государства и его аппарата. Именно этот разрыв в понимании не только тормозит реализацию реформ в этой сфере в Украине в «западном направлении», он делает такое движение практически невозможным.

2 Концепция народной законодательной инициативы не отражена в Конституции Украины http://www.pap.in.ua/3-2_2013/2/Shcherbaniuk%20O.V..pdf

3 М. Салей, кафедра конституционного права Национального университета «Одесская юридическая академия» 2013 Юридический вестник 2013/2, УДК 342.4(477) СИСТЕМА КОНСТИТУЦИОННЫХ ЦЕННОСТЕЙ В УКРАИНЕ

4 Всеволод Речицкий, правовед, политолог, доцент кафедры конституционного права Национальной юридической академии Украины им. Ярослава Мудрого, конституционный эксперт Харьковской правозащитной группы. Последняя книга – «Символическая реальность и право» (Львов: Классика, 2007). Март 2015 <http://krytyka.com/ua/articles/ukrayinskyy-konstytutsiynny-protses-u-2014-rotsi>

Баланс ценностей и законодательных норм:

Права и свободы человека в «западном понимании» неразрывно связаны с ценностями потому, что невозможно все поведение человека, в том числе эффективного чиновника или политика, зарегламентировать нормами закона. Ученые признают, что если текст закона превышает 650 страниц, его содержание перестает восприниматься, следовательно, закон перестает работать. Отцы-основатели США хорошо понимали природу человека и при создании государства исходили из того, что законы и регламентные нормы могут регулировать не больше 50% поведения личности. В остальных случаях, в том числе в нестандартных ситуациях и для творческого, инициативного подхода человек должен руководствоваться ценностями и ориентироваться на моральные стандарты поведения.

В Украине, как и в остальных полуавторитарных странах, в отношениях личности и государства доминирует «легальный» подход, т.е. осуществляется попытка регулировать законодательными нормами весь спектр взаимоотношений. Однако «законность/легальность» действий как универсальный критерий вовсе не означает их справедливость и соответствие целям национальной безопасности в смысле безопасности нации, а не госаппарата. 24 года независимости «политический класс» страны совершал неисчислимое количество преступлений: разворовал государственную собственность, бюджет и продолжает это делать и теперь. Но получается, что в каждом конкретном случае эти действия не противоречат законодательству либо по форме, либо по процедуре применения закона, потому что нормы законов утверждаются коррумпированным парламентом и предвзятыми депутатами – членами законодательной ветви власти, в том числе 2014 года созыва. Где же выход? Именно в ценностном подходе, поскольку ценности невозможно подменить, подделать, они универсальны, их можно только проигнорировать. Проблема в том, каким образом и через какие механизмы общество, община используют ценности для контроля своих политиков и госаппарата. Авторы новой редакции СНБОУ амбициозно утверждают, что при новой власти в Украине созданы условия для построения новой системы отношений между гражданином, обществом и государством. Чтобы лучше увидеть, что украинская СНБО не основана на ценностях, давайте сравним ее со СБО США 2010 и 2015 гг.

В Стратегии НБ США (май 2015)⁵, едва завершив две длительные войны (в Афганистане 2001-2014 гг. и в Ираке 2003-2011 гг.), универсальным ценностям и путям их обеспечения отведено целый раздел (IV), где предусмотрено расширение свобод и обеспечение подконтрольности народу государственных институтов. Авторы Стратегии видят наибольшие возможности для обеспечения национальных интересов как раз в укреплении свобод для граждан и верховенства права во внутренней политике, чего мы не видим ни в одной из редакций СНБО Украины, ни на практике. Защита демократии и прав человека связываются с долговременным национальным интересом США, который состоит в обеспечении процветания американского народа. При этом подчеркивается, что для успеха этого дела народ должен сам защищать свои права и свободы, а правительство должно выполнять свои обязательства в сфере прав человека, не допускать репрессий и предотвращать массовые жестокости. Для эффективности работы на этом направлении правительство должно сотрудничать с гражданским обществом, религиозными лидерами, предпринимателями, другими правительствами и международными организациями. Стратегия НБ США заявляет, что ценности американского народа – это источник силы и безопасности страны. Исходя из этого, правительство намерено придерживаться в вопросе ценностей и свобод наивысших стандартов как условие безопасности нации.

Рассмотрим лишь наиболее важные ценности в контексте новой редакции СНБОУ.

1. Право на жизнь имеет много этических нюансов (аборты, эвтаназия, смертная казнь, незаконное лишение жизни, стволовые клетки), но как базовая ценность оно приобретает особое значение для нации во время войны, когда каждый гражданин решает для себя, есть ли что-либо в его жизни такое значимое, за что стоит отдать свою жизнь.⁶ Это касается в первую очередь кадровых военных, призывников, их родителей и близких, и проявляется это понимание в желании и готовности воевать. Статья 3 Конституции включает в себя эту ценность, однако ни СНБОУ, ни

5 NATIONAL SECURITY STRATEGY May 2015

https://www.whitehouse.gov/sites/default/files/docs/2015_national_security_strategy.pdf

6 THE RIGHT TO LIFE AND THE VALUE OF LIFE: ORIENTATIONS IN LAW, POLITICS AND ETHICS, by Jon Yorke (ed). June, 2011 <http://www.lawcourts.org/LPBR/reviews/yorke0611.htm>

конкретные действия правительства никак не подтверждают, что эта ценность действительно что-то значит для власти. Основным моментом, который определяет наличия у нации желания с оружием оборонять свое государство, - это осознание того, что государство действительно ценит жизни своих бойцов:

- оно предоставляет им наилучшее обмундирование, средства личной защиты, какое только может;
- оно создает для своих бойцов как можно лучшие условия жизни в зоне боевых действий как в плане физической защиты, так и в плане бытовых услуг, оно заботится об их своевременной ротации и отдыхе;
- оно считает своим приоритетом предоставление своим бойцам наилучшей и бесплатной медицинской помощи на случай ранения в ходе боевых действий;
- она проявляет уважение к службе предоставлением льгот, заботится об обеспечении их жильем, в том числе через льготный кредит, достойными пенсиями, предоставляет привилегии для получения высшего образования по окончании службы;
- в случае гибели государство берет на себя часть расходов на содержание семьи бойцов, расходы на похороны;
- важным элементом позитивного мотивирования кадровых военных должны быть честные и справедливые процедуры повышения по службе, основанные на профессиональном отборе по принципу «лучшие из лучших», поскольку каждый начальник несет ответственность за жизнь своих подчиненных.

Именно на этих принципах, испытанных историческим опытом, функционируют все лучшие армии мира. В то же время каждый из указанных выше принципов был полностью либо частично проигнорирован в ходе военной кампании 2014-2015 гг. и продолжает игнорироваться государством. Укажем лишь на последние признаки, которые имели место после подписания Президентом СНБОУ в мае 2015 года:

- Провалена шестая волна мобилизации (выполнено 48% от плана), что привело к отказу от седьмой волны. Население призывного возраста, особенно в западных областях, наотрез отказывается воевать, убегает за границу, откупается⁷. Причинами называются следующие:
 - Государство отказывается экипировать своих бойцов, таким образом, расходы ложатся на бюджет родственников призывника. И это при том, что личные активы Президента Порошенко в 2015 году выросли на 20% и составили почти \$1 млрд. (шестое место в рейтинге самых богатых людей Украины,⁸ активы остальных олигархов уменьшились, но все равно остаются значительными).
 - Государство относится очень неуважительно к погибшим бойцам,⁹ как в плане идентификации тел и выдачи их родственникам, так и в плане предоставления помощи семьям и родственникам погибших. Проблемы начинаются даже с признания за ними права на льготы, особенно если речь идет о воинах-добровольцах.
- Позорной остается организация медицинского обслуживания воинов в зоне АТО, которое на 90% обеспечивается волонтерами, а так-

7 Шоста хвиля мобілізації: ухильників все більше, добровольців все менше, 18 серпня 2015 http://newsradio.com.ua/2015_08_18/SHosta-hvilja-mob-l-zac-uhilnik-v-vse-b-lshe-dobrovolc-v-vse-menshe-1547/

Касьянов: Мобілізація провалена, добровольчий рух дискредитується, професійна армія не створюється, 19 серпня, 2015, http://zik.ua/news/2015/08/19/mobilizatsiya_provalena_dobrovolchuy_ruh_dyskredytuietsya_profesiyna_armiya_ne_stvoryuietsya__volonter_617664

В Міноборони назвали області, які провалили мобілізацію, 18.08.15 <http://p-p.com.ua/articles/74743/>
 Призов на строкову службу ігнорують майже 200 сільських рад Тернопільщини 3 грудня 2015, <http://www.gazeta-misto.te.ua/news/pryzov-na-strokovu-sluzhbu-ihnoruyut-majzhe-200-silskyh-rad-ternopilschynu/>

Перераховано області, які провалили п'яту хвилю мобілізації 29.07.2015 http://expres.ua/news/2015/07/29/145579-pererahovano-oblasti-provalyly-pyatu-hvylyu-mobilizaciyi-z-deputatami-ne-viyshlo_ale-z-zhurnalistami-tk-vizit-proyde_u_kremenchuzi-ryatuyut-6-u-hvilju-mobilizaciyi_7-serpnya-2015 http://pplus.in.ua/news/z_deputatami_ne_viyshlo_ale_z_jurnal_stami_tk_v_zit_proyde_u_kremenchuts_ryatuyut_6_u_hvilyu_mob_l_zats_

8 Топ-100 найбагатших українців: Ахметов збіднів вдвічі, а Порошенко багатіє, 30 жовтня 2015 http://dt.ua/ECONOMICS/rejting-top-100-naybagatshih-ukrayinciv-ahmetov-zbidniv-vdvichi-a-poroshenko-bagatiye-189486_.html

9 СТАВЛЕННЯ ДЕРЖАВИ ДО ЗАГИБЛИХ СВИНСЬКЕ, – АВТОР КНИГИ «ЛОВАЙСЬК» У ЛУЦЬКУ 14 вересня 2015 <http://volyn.tabloyid.com/art/stavlennya-derzhavy-do-zagyblyh-svynske-avtor-knygy-ilovaysk-u-lucku>

же организация их питания, которая также зависит от волонтеров, включая транспорт и гуманитарную помощь.¹⁰ «Государство увеличивает расходы на оборонный бюджет, но не увеличивает бюджет военной медицины, а это преступление... Сегодня не хватает практически всего. И люди выживают, вытягивают все на собственном энтузиазме, на доверии, на стремлении сохранить государство и сохранить жизнь каждого гражданина». При этом чиновники МО периодически фигурируют в СМИ в связи с разворыванием бюджетных средств.¹¹

- Что касается отношения к своим военнопленным во время военного конфликта, тут Украина должна вести себя как правовое государство¹²:
 - обеспечить права участникам вооруженного конфликта – признать своих военнослужащих в плену военнопленными, использовать возможности Международного комитета Красного Креста и Международного уголовного суда (МУС)¹³, для чего Украине следует признать Римский статут МУС, а также признать сам факт войны (вести военное положение).
 - Что касается противника, следует признавать военнослужащих ВС РФ военнопленными с соответствующими правами, а не террористами, российских наемников и сепаратистов – преступниками, однако обеспечить им при этом право на жизнь, защищать от расстрелов и пыток, о чем сообщает Amnesty International.¹⁴

10 Ольга Богомолец, голова Комітету Верховної Ради з питань охорони здоров'я; 26.08.2015, інтерв'ю

<http://www.radiosvoboda.org/content/article/27210672.html>

11 Знову впливли факти корупції у Міністерстві Оборони 22/12/2015

<http://www.informator.news/20424-112/>

Війна з корупцією в Міністерстві оборони України, 07.08.2015 <http://www.krula.com.ua/news.php?category=1&id=2204>

17 грудня 2015, Романенко: корупція в Міноборони така ж сама, як в інших держструктурах http://newsradio.com.ua/2015_12_17/Romanenko-korupc-ja-v-M-noboroni-taka-zh-sama-jak-v-nshih-derzhstrukturah-3887/

12 Заява помічника генсека ООН з прав людини Івана Шимоновича 7.03.2015

<http://mn24.com.ua/2015/03/07/oon-vidznachaye-vse-bilshij-rozkol-ukra%D1%97nського-suspilstva.html>

13 Україна в позиції страуса щодо ратифікації Римського статуту, 2 лютого 2015, Микола Мирний http://humanrights.org.ua/material/ukrajina_v_poziciji_strausu_shhodo_ratifikaciji_rimського_statutu__pravozahisniki

14 Як захистити полонених й покарати воєнних злочинців? Ірина Штогрін 04.02.2015

2. *Право на свободу*: мы будем рассматривать это право в контексте экономической свободы – «права на благополучие».

Стратегия НБ США¹⁵ подчеркивает, что главной обязанностью правительства США есть и будет поддержание и повышение высокого уровня благосостояния американского народа (в том числе когда страна пребывает в состоянии войны). Такая постановка вопроса прямо соответствует базовой ценности – экономической свободе человека, его праву на благополучие. СНБОУ отсылает нас к ст.3 Конституции, в которой утверждение и обеспечение прав и свобод человека признается главной обязанностью государства.

Для нас актуальной остается в первую очередь экономическая свобода, свобода предпринимательства. В то же время в Украине предпринимательство традиционно рассматривается не как способ повышения благосостояния общества и реализации экономической свободы как права на счастье, а как спекуляция либо как деятельность, преследующая исключительно цели наживы. Таким образом, в сознании населения и государства через характер налоговой политики задача перераспределения богатств явно доминирует перед задачей их создания и приумножения. Нарушается ли в таком случае свобода граждан Украины путем игнорирования государством необходимости создания необходимых условий для роста благосостояния? Безусловно, и этим усиливаются риски для национальной безопасности.

Если руководствоваться стандартами ООН,¹⁶ то 78% населения Украины живет за чертой бедности, по уровню борьбы с коррупцией Украина занимает 134 место из 180, по простоте уплаты налогов – 181 из 183, по простоте оформления разрешительной документации на строительство – 181 из 183 рейтинговых позиций в мире. В 2010 году Украина заняла предпоследнее место в Европе по уровню благосостояния своих граждан, в 2015 году ситуация стремительно ухудшилась.¹⁷ Годовой доход украинца в 2012

<http://www.radiosvoboda.org/media/video/26829588.html>

15 NATIONAL SECURITY STRATEGY May 2010

https://www.whitehouse.gov/sites/default/files/rss_viewer/national_security_strategy.pdf

16 Дани ООН на 2012 рік

17 Ukrainian News Service Says Standard of Living Is Plummeting, Posted on July 22, 2015 by Eric Zuesse. <http://www.washingtonsblog.com/2015/07/ukrainian-news-service-says-standard-of-living-is>

году в среднем составлял \$2.7 тыс. (для сравнения, в Польше – \$28.6 тыс, в России – \$10.0 тыс, в Беларуси – \$6.0 тыс на душу населения), в 2015 году уровень благосостояния украинцев существенно снизился.

Уровень благосостояния населения Украины в расчете ВВП на душу населения в 2014 году не вырос по сравнению с 2013 годом в гривне – 7.500 грн., что составляет \$500 против \$1000 в 2013 году: падение ровно в два раза. Номинальная заработная плата, по данным Госстата, в 2014 году выросла с 3619 до 4012 грн., но в долларовом эквиваленте она снизилась с \$453 до \$254 – почти в два раза!¹⁸

Как реагирует руководство страны в СНБОУ на эту угрозу? Предлагается определенный набор мероприятий:

- Деолигархизация, демонополизация и дерегуляция экономики, защита экономической конкуренции, упрощение и оптимизация системы налогообложения, формирование благоприятного бизнес-климата и условий для ускоренного инновационного развития;
- создание наилучших в Восточной и Центральной Европе условий для инвесторов, привлечение зарубежных инвестиций в ключевые отрасли экономики;
- стабилизация банковской системы, обеспечение прозрачности денежно-кредитной политики и возвращение доверия к отечественным финансовым учреждениям;
- Системное противодействие организованной экономической преступности и «тенизации» экономики;
- Государственное управление будет основываться на принципах верховенства права, равенства граждан перед законом, честности и прозрачности власти.

plummeting.html

18 Комплексна оцінка економічної ситуації в Україні у 2014-2015 рр. (частина 1: Загальна оцінка макроекономічної ситуації) August 31, 2015 <http://iac.org.ua/kompleksna-otsinka-ekonomichnoyi-situatsiyi-v-ukrayini-u-2014-2015-rr-chastina-1-zagalna-otsinka-makroekonomichnoyi-situatsiyi/>

Но окажутся ли эти меры эффективными для раскрытия предпринимательской инициативы граждан? Кроме того, насколько искренние обещания руководства страны, изложенные в СНБОУ?

- **«Деолигархизация»:** в 2014-2015 гг. активы почти всех олигархов Украины значительно пострадали, кроме олигарха П.Порощенко. Ринат Ахметов продолжает оставаться самым богатым. С начала 2015 года Президент Порошенко начал бескомпромиссную борьбу против И.Коломойского, последнего независимого олигарха. При этом основные коррупционные схемы, созданные режимом В.Януковича, правительство А.Яценюка тщательно оберегает.
- **«Демонополизация»:**
 - Энергорынок можно действительно считать перспективной сферой для введения новых правил игры, хотя позитивных изменения пока не видно: ДТЭК продолжает контролировать 2/3 рынка электроэнергии, а Фирташ и Бойко – рынок газа. Хотя с 1 октября 2015 года вступил в действие закон о рынке природного газа и Нафтогаза Украины, этого все равно недостаточно для снижения цен на газ для населения. Наоборот, постоянные конфликты между правительством и парламентом привели к тому, что зиму Украина встретила со значительным дефицитом топлива. Страна резко сократила добычу собственного угля и газа, производство электроэнергии тоже сократилось на 13%, что в сумме привело не только к проблемам в экономике, но и к угрозе срыва осеннего отопительного сезона.
 - Рынок медикаментов продолжает оставаться мафиозным и под контролем АПУ и партии БПП (депутат ВРУ Загорий, госпожа Миронова, Живаго, братья Фистали), а перспективы его реформирования – туманные. Предложения профильного комитета ВРУ от декабря 2014 года о создании реестра референтных цен и стран для недопущения коррупции при госзакупках лекарств были правительством проигнорированы.

Больше того, в апреле 2015 года КМУ вообще отменил постановление о референтных ценах.¹⁹

- На рынке авиаперевозок с 2015 года продолжается борьба между государством и монополистом рынка компанией И.Коломойского МАУ за допуск на рынок других игроков.

По оценкам экспертов, сегодня в Украине не растут активы тех бизнесменов, которые занимаются промышленным производством, недвижимостью, высокими технологиями, производством лекарств и продуктов питания.²⁰

3. Верховенство права: в нашем контексте – противодействие коррупции, права военнопленных, укрепление гражданского общества.

Новая редакция СНБО Украины признает необходимость реализации принципа верховенства права, однако проблема в том, что в Украине принцип часто понимается как обязанность всех граждан исполнять нормы законов. На самом деле верховенство права противостоит верховенству власти, обеспечивает верховенство закона над персональной волей политика, а инструментом его реализации есть принцип разделения властей, эффективность которого зависит от следующих предусловий²¹:

- правительство должно быть ограничено в своих действиях определенными заранее рамками закона,
- незаконные действия правительства должно быть возможно обжаловать в независимом суде,
- принцип равенства всех перед законом должен быть обеспечен.

19 Ольга Богомолец, голова Комітету Верховної Ради з питань охорони здоров'я; 26.08.2015, інтерв'ю

<http://www.radiosvoboda.org/content/article/27210672.html>

20 <http://intvua.com/news/politics/1446126436-poroshenko-edinyi-oligarh-statki-yakogo-zrosli-u-2015-rotsi.html>

21 THE RULE OF LAW AND THE SEPARATION OF POWERS, DENISE MEYERSON, <http://www.austlii.edu.au/au/journals/MqLJ/2004/1.html>

Верховенство права ограничивает абсолютизм государства, прежде всего исполнительной власти, ставит ее под контроль общества, создает для этого необходимые правовые механизмы²² и нравственные стандарты поведения. Следует особо подчеркнуть, что украинская политическая элита за годы независимости создала эталон такой низкой этики взаимоотношений между государством и личностью, что это угрожает дальнейшему существованию нации.

Верховенство права призвано обеспечивать не эффективность действий властей, в смысле как можно полного подчинения граждан правительственным инициативам, а как раз наоборот, она налагает правовые ограничения на действия представителей власти. Достижение целей правительства должно быть подчинено гражданским гарантиям свободы и безопасности, чем и устраняется угроза произвола со стороны власти.

В Украине принцип верховенства права еще далек от реализации. Согласно Rule of Law Index 2015,²³ Украина имеет индекс 0,48 (на уровне Турции, Замбии, России, Ливана, Кении). На момент утверждения новой СНБОУ уже прошло больше года после трагических событий на Майдане, но деятельность Минюста, Генпрокуратуры и судов не радует своей результативностью. Украинская судебная система оказалась не в состоянии осудить лиц, ответственных за совершенные преступления на Майдане, лиц, которые продолжают грабить страну. Не бывает успешных стран, где царит беззаконие. Если в ближайшее время в Украине не будет внедрен принцип верховенства права, всем другим экономическим и социальным реформам, ради которых были принесены жертвы, грозит опасность.

Борьба с коррупцией: (явление описано в другом разделе)

Коррупция госаппарата выросла до такого уровня, что ее проявления во время боевых действий ставят под сомнение способность государства существовать в дальнейшем: 2 сентября 2015 года на Луганщине в зоне от-

22 Шилінгов В.С. кандидат юридичних наук, доцент, професор Академії управління МВС, «Верховенство права - основоположний принцип правової системи демократичного суспільства», 2009 р., Часопис Київського університету права • 2009/2

23 <http://data.worldjusticeproject.org/>

ветственности украинских войск была расстреляна мобильная группа по противодействию контрабанде, виновные до сих пор не найдены.²⁴

Права военнопленных и мирного населения в зоне АТО: правовое государство, которое в своей политике опирается на ценности, в случае попадания своих бойцов в плен прибегает ко всем возможным средствам их освобождения или обеспечения их содержания в заключении в пристойных условиях через Международный комитет Красного Креста и другие международные организации. Важным элементом для защиты их прав и наказания виновных в плохом обращении с ними остается предоставление своим пленным военным юридического статуса именно военнопленных, а не заложников, террористов либо преступников. Для этого государство должно выполнять все правовые процедуры боевого применения национальных вооруженных сил.

В ходе военного конфликта на Донбассе проблема военнопленных не просто осложнилась криминальными тенденциями, но и выявила системные провалы дееспособности украинского государства. 152 бойца Украины оставались в плену на начало сентября 2015 года, освобождено с начала конфликта около 3000 человек. Военнопленных обеих сторон конфликта подвергали расстрелам, пыткам, принудительному труду, публичным унижениям и другим видам жестокого обращения. Они содержатся в плохих условиях, без защиты соответствующих международных и национальных организаций. Переговоры об их освобождении проводятся на бессистемной основе, стороны не имеют официально уполномоченных структур для возврата военнопленных и для ведения переговоров.²⁵

- Вместо этого в Киеве целая группа правительственных, не правительственных, волонтерских групп и частных лиц вовлечены в переговоры с сепаратистами, создавая сумятицу.
- Есть указания на то, что госструктуры, пораженные коррупцией и взяточничеством, проводят обмен своих военнопленных за выкуп

24 За расстрел мобильной группы на Луганщине никто не наказан – Тука, 14.12.2015 г. http://antikor.com.ua/articles/77507-za_rasstrel_mobilnoj_gruppy_na_luganshchine_nikto_ne_nakazan_-tuka

25 Prisoners' Dilemma in Ukraine, PAUL STRONSKI, ISAAC, Carnegie endowment for international piece, 06,23, 2015 <http://carnegieendowment.org/2015/06/23/prisoners-dilemma-in-ukraine/iy3>

на деньги родственников и семей. Это бизнес, который ставит под сомнение моральную сторону деятельности государства²⁶ и международные принципы обмена военнопленными.

- После достижения Минских соглашений в сентябре 2014 года государство утратило энтузиазм проводить активный обмен военнопленными по формуле «всех на всех». Среди причин – противоречивый пункт в соглашениях о всеобщей амнистии для сепаратистов, который саботируется Киевом из-за его непопулярности.
- 11 военнопленных ВСУ находятся в плену в РФ, они не имеют соответствующего статуса военнопленных, к ним относятся как к преступникам, их судьбу правительство не учло в минских соглашениях.

4. Укрепление структур гражданского общества:

Гражданское общество считается в правовом государстве важным ограничителем против узурпации власти правительством. Таким образом, укрепление таких структур рассматривается не просто как верность правительства верховенству права как ценности, а как действенное средство усиления единства страны и усиления уровня национальной безопасности, поскольку усиливается контроль общества над правительством, что ведет к снижению уровня коррупции и повышает доверие.

В новой СНБОУ гражданское общество упоминается в позитивном контексте, поскольку вклад добровольцев в возрождение и усиление боевых возможностей ВСУ широко признан. В то же время правительство не ставит перед собой задачу содействовать укреплению гражданского общества. Наоборот, практические действия правительства после подписания СНБОУ-2015 относительно волонтерских боевых подразделений, случаи откровенно враждебного отношения сотрудников правоохранительных органов в зоне АТО к волонтерам, которые продолжают снабжать бойцов средствами индивидуальной защиты и продовольствием, свидетельствуют скорее о нарастающем недоверии и подозрительности правительства

²⁶ Report Details Widespread Prisoner Abuse, Torture in Ukraine Conflict, Nolan Peterson, May 23, 2015 <http://dailysignal.com/2015/05/23/report-details-widespread-prisoner-abuse-torture-in-ukraine-conflict/>

к гражданскому обществу на фоне ухудшения социально-бытового уровня жизни населения.

5. Эрозия демократии:

Уровень нарушения принципа честных и справедливых выборов в ходе довыборов в 205 округе в Чернигове 26 июля 2015 года поставил под сомнение преданность правительства Украины идеалам Майдана 2014 года. Были «зафиксированы многочисленные факты применения административного ресурса, незаконной агитации, масштабного подкупа избирателей, а также факты физического давления и запугивания агитаторов и представителей штабов отдельных кандидатов в народные депутаты... Обострение противостояния между наиболее рейтинговыми кандидатами вынудило органы государственной власти применить беспрецедентные меры безопасности, а именно, ввести дополнительные подразделения Нацгвардии и спецназа для недопущения силового срыва выборов в округе»²⁷. Ситуация повторилась в отдельных избирательных округах во время местных выборов, которые прошли 25 октября 2015 года. Власть продемонстрировала, что право избирателей честно и свободно избирать своих правителей она обеспечить не может:

- Наиболее тревожным событием стала несомненная победа в первом туре выборов мера в г. Харькове одиозного Геннадия Кернеса²⁸.
- Стремление Р. Ахметова сохранить свое влияние в Мариуполе привело к срыву местных выборов в этом городе.
- В Киеве подсчет голосов после первого тура занял неделю, большинство политических партий заявили о масштабных фальсификациях со стороны избирательной комиссии.
- Спектр основных нарушений избирательного законодательства, одинаково характерных для всех политических партий – субъектов

²⁷ <http://www.cvu.org.ua/nodes/view/type:news/slug:26-2015>

²⁸ «Если Кернеса не арестовать - Харьков будет полыхать» - экс-нардеп о том, что ГПУ может предьявить мэру, 3 марта, 2015, <http://nv.ua/publications/esli-kernesa-ne-arestovat-harkov-budet-polyhat-bogoslovskaya-37117.html>

избирательного процесса, включал в себя незаконную агитацию, злоупотребление административным ресурсом и непрямой подкуп избирателей²⁹.

Досрочные выборы в ВРУ 2014 года и местные выборы 2015 года проводились незаконной ЦВК: у 12 из 15 членов ЦВК срок полномочий истек еще весной 2014 года до проведения досрочных президентских выборов 25 мая 2014 года. Тем не менее, как и в ситуации с введением военного положения, Президент Украины отнесся к своему конституционному долгу внести предложение в ВРУ для обновления состава ЦВК как к привилегии, чем поставил ЦВК в полную зависимость от себя.³⁰ ОПОРА³¹ подчеркивала, что высокая интенсивность участия ЦВК в разрешении конфликтов на местных выборах потенциально угрожает политическими манипуляциями с целью оказать влияние центральной власти на исход местных выборов.

Кроме того, правоохранительная система государства оказалась неспособной защищать свободный выбор граждан. Последствием этого стало катастрофическое падение интереса избирателей к самим выборам, которые все равно не отражают действительные намерения и чаяния населения – народ перестает верить в выборы как в форму контроля над властью. Как результат, Украина вернулась в ситуацию накануне Майдана 2014 года.

Демократия возникла в первую очередь для установления контроля над государством гражданами, экономически независимыми от него и которые обеспечивают развитие общества, делают существенные взносы в его благополучие. Однако гражданская активность без экономического участия в жизни общества оказывается очень неэффективной. Первым и са-

29 Проміжний звіт за результатами спостереження ОПОРИ на місцевих виборах 25 жовтня 2015 р. <http://www.oporaua.org/news/9257-promizhnyj-zvit-za-rezultatamy-sposterezhenija-opory-na-miscevyh-vyborah-25-zhovtnja-2015-r>

30 Еще во время Революции достоинства П.Порошенко заявлял: «Сейчас необходимо сделать все, чтобы кардинально изменить состав ЦВК. Этот состав должен быть таким, чтобы ему доверяла вся страна, без этого – только углубление кризиса. Никаких выборов с таким судом и с такой ЦВК не будет вообще»

31 Civil Network OPORA conducts citizen observation of local elections in Ukraine, scheduled for 25 October 2015 <http://www.oporaua.org/en/news/41080-618-1446984481-miscevi-vybory-promizhni-pidsumky-sposterezhenija-opory>

мым главным признаком демократии есть наличие возможности для народа избирать и сменять правительство путем свободных и справедливых выборов, при этом ключевым словом тут есть «сменять».

Не бывает демократии без идеологии: в демократической стране фундаментальными есть политические убеждения и идеология, которые ведут к строительству именно на этой основе партийной системы. В Украине нет идеологий, следовательно, нет и настоящих политических партий, вместо них существуют «политические проекты», которые вместо идеологии используют популизм, где вместо идей конкурируют персоналии. Власть отслеживает настроения населения и одновременно их формирует – вспомним возбуждение противостояния по линии «восток-запад», относительно «статуса русского языка», в данный момент – состояние войны без объявления военного положения. Власть может даже несколько изменять свою политику, однако ни при каких обстоятельствах она не готова признать за народом право прекращать ее полномочия.

С другой стороны, попытки правительства рассматривать как один из самых важных приоритетов развития страны идею интегрировать Украину в наднациональные структуры³², включая ЕС, а именно это и предлагает новая редакция СНБОУ, расширение института «корпоративного гражданства международных компаний может граничить с информационным подрывом собственных базовых ценностно-смысловых комплексов, что создает угрозу повышения социального иррационализма». Это касается идеи деиндустриализации Украины и превращение ее в сельскохозяйственный придаток ЕС. Исключительно вредным следует считать феномен концепта «рыночного фундаментализма», «либерального мракобесия», когда политическая элита сама верит и продвигает идею саморегуляции экономики в кризисной ситуации.

32 Владимир Шедяков, известный украинский ученый и общественный деятель, доктор социологических наук, кандидат экономических наук, апрель 2014 г. <http://ua-ekonomist.com/6476-socialne-rozsharuvannya-staye-rezultatom-ne-tlki-korupcyi-a-y-vdsutnost-dyevih-socialnih-lftv.html>

Меры предотвращения угроз в сфере ценностей:

1. Относительно ценности жизни:

- Переход на профессиональную армию по стандартам НАТО видится правильным направлением изменения отношения государства к своим бойцам на основе ценностей. Если государство требует от нации жертв в период войны, то богатые госчиновники и олигархи тоже обязаны вносить свою лепту – к примеру, учредить фонд возрождения ВСУ или возрождения Донбасса либо возвращения Крыма. Отсутствие военного положения остается нерешенной нравственной проблемой для власти.
- Работа военных медиков в зоне АТО должна стать системной, пока медики распылены по ведомственным медслужбам «силовиков» (МВД, СБУ, ГСЧС, Нацгвардии, Минобороны, пограничников) и Минздрава. Целесообразным видится назначение отдельного уполномоченного от Кабмина по вопросу централизации усилий медиков.³³

Расследование Украиной всех военных преступлений в зоне АТО остается условием как установления надежного перемирия, так и для восстановления согласия внутри Украины. Международное доверие к уголовным процессам, которые будут проходить в Украине, очень важно, следовательно, ратификация Римского статута МУС остается важной (был подписан Украиной в 2000 году).³⁴

2. Относительно права на свободу благосостояния:

Анализ данных мониторинга общественного мнения³⁵ говорит о том, что в обществе усилились пессимистические ожидания относительно эконо-

³³ Ольга Богомолец, голова Комітету Верховної Ради з питань охорони здоров'я; 26.08.2015, інтерв'ю

<http://www.radiosvoboda.org/content/article/27210672.html>

³⁴ <http://amnesty.org.ua/bez-rubriki/p-yata-richnitsya-pidpisannya-ukrayinoyu-rimskogo-statutu-podalsha-zatrimka-ratifikatsiyi-ye-nedopustimoyu/>

³⁵ Соціологічні зрізи українського суспільства (моніторинг соціально-економічних очікувань населення: 2005–2014 рр.): наукова доповідь / [Балакірева О.М., Серета Ю.В., Дмитрук Д.А. та ін.] ; НАН

мических изменений в будущем, показатели индексов текущего личного благосостояния, инфляционных изменений- наихудшие за последние 10 лет. Вкладчики утратили большую часть своих сбережений, зарплаты уменьшились, возобновились задержки с выплатой зарплат и социальных пособий. Одновременно потенциал гражданской активности продолжает оставаться высоким: каждый четвертый (28,4%) готов контролировать местную власть, каждый пятый (18%) – войти в консультативные и экспертные советы, 13% – организовать группы для решения местных проблем». Население считает ключевыми следующие социально-политические проблемы:

- Отсутствие заботы государства о своих гражданах (82%);
- Распространение взяточничества и коррупции в структурах государственной власти и управления (75%);
- Некомпетентность власти (79%).

Смена власти не оказала существенного влияния на формирование доверия к государственным институтам. Тогда на какие ценности нация должна опираться для обеспечения благополучия как основы национальной безопасности? Возможно, правительству стоит внимательнее присмотреться к опыту США?

Одним из факторов усиления взаимоотношений общество-власть в США³⁶ считается внедрение «хорошего управления», программ поддержки предпринимательства, а участие населения в процессе принятия решений улучшает качество государственного управления. Кроме того, важной считается борьба с коррупцией и продвижение концепта прозрачного и подотчетного правительства в рамках инициатив типа «Партнерство открытого управления» с целью эффективного поиска активов коррумпированных чиновников, создания препятствий для преступников по сохранению и отмыванию незаконных активов. Такие меры доказывают, что открытое и подотчетное правительство способно лучше управлять и обеспечивать развитие для обычных людей.

України ; ДУ "Ін-т екон. та прогноз. НАН Укра-їни". – К., 2015. <http://ief.org.ua/docs/sr/286.pdf>
36 NATIONAL SECURITY STRATEGY May 2015
https://www.whitehouse.gov/sites/default/files/docs/2015_national_security_strategy.pdf

Стратегия НБ США признает ключевую связь между национальной безопасностью и национальной конкурентоспособностью, устойчивостью экономики и нравственным поведением правительства. Следовательно, национальным интересом считается создание условий для постоянного существования мощного частного сектора экономики, сильной, инновационной и постоянно растущей экономики, действующей в открытой международной экономической системе, которая предлагает новые возможности и процветание.

3. Относительно укрепления верховенства права:

Руководству страны уже давно пора ставить вопрос о применении в ходе проведения АТО норм международного права в соответствии с протоколами Женевской конвенции 1949 года:

- первым (улучшение участи раненых и больных в действующих армиях),³⁷
- третьим (об обращении с военнопленными),³⁸
- четвертым (о защите мирного населения в ходе войны).³⁹

Их применение начинается в случае объявления странами состояния войны, вооруженного конфликта, с фактическим началом ведения боевых действий, даже если одна из сторон не признает состояния войны, в случае оккупации одним государством всей или части территории другой страны.⁴⁰ Правительство обязано демонстрировать свою приверженность

37 Convention (I) for the Amelioration of the Condition of the Wounded and Sick in Armed Forces in the Field. Geneva, 12 August 1949. www.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/Treaty.xsp?documentId=4825657B0C7E6B-F0C12563CD002D6B0B&action=openDocument

38 Convention (III) relative to the Treatment of Prisoners of War. Geneva, 12 August 1949. <https://www.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/Treaty.xsp?documentId=77CB9983BE01D004C12563CD002D-6B3E&action=openDocument>

39 Convention (IV) relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War. Geneva, 12 August 1949. <https://www.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/Treaty.xsp?documentId=AE2D398352C5B028C12563CD002D6B5C&action=openDocument>

40 КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ОЦІНКА ДОБРОВОЛЧИХ ФОРМУВАНЬ ДУК ТА БАТАЛЬЙОН «ОУН» 07.06.2015 <http://my.obozrevatel.com/politics/93470-kriminalno-pravova-otsinka-dobrovolchih-formuvan-duk-ta-bataljon-oun.htm>, Common Article 3 relating to Non-International Armed Conflict, https://en.wikipedia.org/wiki/Geneva_Conventions

защите человеческого достоинства⁴¹ своих военнопленных, чем усиливается моральный дух народа.

4. О необходимости укрепления структур гражданского общества:

Руководство Украины уже начало использовать кадровый потенциал гражданского общества, но этого мало. Важно признавать законность всех мирных демократических политических сил, слышать голос законопослушных, ненасильственных активистов, даже если правительство с ними не соглашается. Правительству следует:

- Поддерживать власть в стране через взаимопонимание, а не через насилие, и ставить законные политические процессы выше узко партийных и корпоративных интересов;
- Вместе с гражданским обществом работать над обеспечением прозрачности процесса управления бюджетом, бюджетными расходами, а также выявлением реальных активов госчиновников;
- Планировать создание институтов для обеспечения прозрачности управления ресурсами международной помощи, функционирования банковской и налоговой систем, привлечение частного бизнеса к разработке природных ресурсов.

И все это для того, чтобы максимально мешать чиновникам воровать, а также для содействия гражданам в контроле государственных учреждений.

⁴¹ NATIONAL SECURITY STRATEGY May 2010 https://www.whitehouse.gov/sites/default/files/rss_viewer/national_security_strategy.pdf

V. УГРОЗА ПОТЕРИ ЕДИНСТВА НАЦІИ

Потерю національного єдинства країни, а не російську агресію слід вважати однією з головних загроз для національної безпеки України, ця загроза матеріалізується по декільким «лініям розлому», основних і второстепенних з потенціалом перетворитися в основні. При цьому варто підкреслити, що деякі дослідники і вчені, як національні, так і західні, заперечують існування вказаних ліній розколу.¹

а) розкол між політичною елітою і населенням:

Лінія розколу між всім політичним класом України і громадянським активним населенням виникла задовго до «революції гідності» 2014 року. Непосереднім приводом для її виникнення стали спочатку факти фальсифікації результатів президентських виборів (Майдан 2004 року), потім послідував міліцейський произвол і економічна експансія «донецьких».

Произвол правоохоронних структур влади, в першу чергу міліції (уголовної, дорожньої і податкової), СБУ, митниці і судової системи продовжують залишатися потужним фактором недовіри населення до влади на фоні неможливості влади привертати до відповідальності винуватих в розстрілі Майдана, ефективно боротися з корупцією. На це вказують результати опитувань населення²:

Після СМІ Росії – лідерів антирейтингу, наступні за рівнем недовіри йдуть всі правоохоронні органи України, при цьому рівень недовіри до них за останні 5 років суттєво зріс: суди: (мінус) – 67% в 2015, – 72% в 2014, – 45% в 2010 гг.), прокуратура (мінус) – 67% в 2015 проти – 48% в 2010), міліція (– 57% в 2015 році проти – 37% в 2010 гг.). Рівень довіри до СБУ трохи вище, хоча за 5 років теж суттєво знизився: від – (мінус) 9% в 2010 до – 34% в 2015 гг. Рівень

¹ Фаїна Вауліна, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, РОЗКОЛ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА: МІФ ЧИ РЕАЛЬНІСТЬ? <http://eppd13.cz/wp-content/uploads/2015/2015-2-2/34.pdf>

² Дослідження провели Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва та соціологічна служба Центру Разумкова з 22 по 27 липня 2015 року. http://dif.org.ua/ua/publications/press-relezy/komunibilshe-dovirjayut-ukrainci-vladi-gromadskosti_zmi_.htm

доверия к ВРУ и к Президенту колеблется: от наивысшего сразу после выборов и далее резкий спад. Президент П.Порошенко в декабре 2014 имел уровень доверия +5%, а в июле 2015 г. упал до – 33%; Верховная Рада в декабре 2014 имела – (минус) 26%, а в июле 2015 г. – (минус) 63%ю Падает уровень доверия и к местной власти: от +10% в 2012 г. до – 22% в июле 2015 г.

Общественное мнение по поводу политики правительства относительно мирного урегулирования конфликта на Донбассе также существенно отличается от официальной позиции³:

- 32,8% опрошенных считают необходимым продолжать войну (АТО) до полного восстановления контроля Украины над оккупированными территориями,
- 30,6% поддерживают идею предоставления этим территориям особого статуса в составе Украины,
- 17,9% поддерживают идею отделения этих территорий от Украины.

Большая часть опрошенных (47,9%) поддерживает идею прекратить экономические связи Украины с территориями ДНР и ЛНР. В то же время в украинском обществе отсутствует единообразие в оценках Минских соглашений: позитивно их оценивает лишь 34,0% опрошенных, негативно – 22,2%, нейтрально – 25,5%. Нет преобладающей оценки и по каждому из регионов страны, за исключением Донбасса, где 57,1% позитивно оценили текущие результаты договоренностей.

Исключительно скептически население страны оценивает экономическую и реформаторскую деятельность правительства после Майдана 2014, что указывает на то, что линия раскола власти и общества угрожающе глубока:

- Половина украинцев (48%) считает, что власть не сумела достичь никакого прогресса в реализации реформ, а каждый четвертый – что было сделано только 10% от того, что следовало бы сделать.⁴

³ Дослідження Центру Разумкова, квітень 2015 <http://glavcom.ua/articles/27984.html>

⁴ Дослідження провели Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва та соціологічна служба Центру Разумкова з 22 по 27 липня 2015 року.

- Граждане считают, что наибольшее сопротивление реформам в Украине создают правительство и олигархи (по 51%). Очень негативно украинцы оценивают влияние на реформы государственных чиновников (38%), а также политических сил, которые входят в правящую коалицию (22%). Количество тех, кто считает президента двигателем и тормозом реформ, примерно равное: 37% и 39% соответственно.
- Главной причиной текущего социально-экономического кризиса украинцы считают коррумпированность представителей власти (72%). Важными факторами также считаются некомпетентное управление социальной и экономической сферами со стороны политического руководства страны (47%) и отсутствие стратегии социально-экономического развития (35%). Военные действия на Донбассе как причину кризиса назвали только 30% респондентов, хотя правительство акцентирует эту причину как основную, в том числе в новой СНБОУ.

Другим направлением «раскола» следует считать нарастающее недоверие населения, военнослужащих и бойцов-добровольцев в зоне АТО к военно-политическому руководству страны и к генералитету МО Украины. На наличие такого раскола указывают следующие признаки:

- Верховная Рада Украины планировала принять до конца 2015 года закон о создании электронного регистра военнообязанных с тем, чтобы уклонистам было сложнее прятаться от мобилизации.⁵
- Эксперты и добровольцы выдвинули ряд обвинений против преступных или непрофессиональных приказов командования при ведении боевых действий:
 - Июнь 2014 года, погибло 9 членов экипажа Ил-76 (25-я Мелитопольская авиационно-транспортная бригада) и 40 бойцов 25-й отдельной бригады ВДВ, Днепропетровск;

<http://dif.org.ua/ua/publications/press-relizy/reformi-v-ukselelnja.htm>

⁵ Заява спікера ГШ ЗСУ В.Селезньова від 17.11.2015 <https://ukr.media/ukrain/247500/>

- 24-31 августа 2014 года, «Иловайский котел», погибло 400 военных и правоохранителей, 400 пропали без вести;
 - 22 января 2015 года, «киборги» с потерями оставили руины Донецкого аэропорта;
 - Соглашение «Минск-1» и «Минск-2», которые вызвали значительную критику вплоть до обвинений в государственной измене руководства страны, отдельные подразделения добровольцев изначально заявляли о том, что не будут их выполнять⁶.
- Обвинения в неспособности ни эффективно руководить войной, ни обеспечить армию всем необходимым. Одним из побочных результатов этого стал срыв на 50% шестой волны мобилизации и риски провала следующей волны, особенно в западных регионах страны. Из-за отказа Президента ввести военное положение законность мобилизации все еще остается под сомнением.
 - Выявлены многочисленные факты масштабной контрабанды в зоне АТО, которую прикрывало высшее военное руководство. Большая часть выявленных волонтерами и патриотами фактов остается безнаказанными. Частичным решением проблемы контрабанды стало создание при поддержке Президента мобильных антикоррупционных групп.

К третьему направлению раскола можно отнести растущее недоверие к преданности новой власти идеалам Майдана 2014:

- После Революции достоинства почти никто из руководителей-преступников «режима Януковича» не только не был наказан. После досрочных выборов в парламент 2014 года и особенно после местных выборов 2015 года значительное число бывших одиозных «регионалов» вполне легально заняло руководящие должности в местных органах самоуправления, причем не только на востоке и юге страны (электоральной базе «регионалов»), но даже в Ужгороде. И все это на фоне недоверия к судам. Таким образом, усиливается угроза воз-

⁶ Adrian Karatnycky, Member of the IWP's Supervisory Board, for the Wall Street Journal <http://www.wsj.com/articles/kiev-gets-a-grip-on-ukraines-internal-divisions-1444157488>

никновения практики самосудов и создания параллельных структур местной власти («народных советов»), что ослабляет стабильность и способность государства управлять страной в условиях кризиса.

- Судебное преследование активистов добровольческих подразделений за совершенные преступления в ходе боевых действий, политических оппонентов (ВО «Свобода», УКРОП) под надуманными предложениями в нынешних обстоятельствах может быть оправдано только при условии аналогичного восстановления справедливости относительно преступлений бывшего режима. Иначе борьба с преступностью в стране превращается в вариант избирательного правосудия и приобретает признаки политических гонений.

б) раскол между центральной и региональной элитами (кризис управления)

Значительное уменьшение финансового ресурса в Центре и его неспособность изменить стиль управления регионами заставляет региональные элиты искать пути обеспечения собственной экономической стабильности на местном уровне, что потенциально усиливает антикиевский регионализм. Этому процессу содействует проведение политики децентрализации и итоги местных выборов 2015 года, которые привели и закрепили в региональной власти местных князьков, обладателей значительных активов и политического влияния. Эти лица теперь находятся в прямом конфликте интересов (нарушается принцип отделения государственной службы от бизнеса), что заметно усиливает риски для национальной безопасности.

Первые признаки указанной угрозы проявились уже в августе 2015 года из-за несогласия отдельных областных и городских советов с изменениями в Конституцию на выполнение т.наз. «Минских соглашений». В частности, 27 августа депутаты Львовского горсовета обратились к главе Парламента⁷ относительно проекта нормы об «особенностях осуществления местного самоуправления в отдельных административно-территориальных единицах Донецкой и Луганской областях». Обвинение власти в на-

⁷ http://zn.ua/POLITICS/lvovskiy-gorsovets-vystupil-protiv-osobogo-statusa-donbassa-186836_.html

рушении ст.2 действующей Конституции, которое действующая власть не желает слышать – это первый шаг к сепаратизму.

Украинскому государству давно пора значительно усилить внимание к своим провинциям на стратегическом уровне.⁸ В то же время недостаточно лишь декларировать внимание к региональным интересам и ограничиваться только обновлением внутренних сетевых структур самоуправления.

На сегодня существенную тенденцию к усилению автономии демонстрируют, в первую очередь, регионы с мощными схемами контрабанды и где центральная власть не способна либо не желает их ликвидировать: Закарпатская область (контрабанда сигарет⁹), Харьковская область (производство и контрабанда наркотических средств¹⁰), Львовская область (контрабанда¹¹), Одесская область (контрабанда через морской порт¹²). Отдельно стоит проблема государственного контроля в зоне добычи янтаря¹³ (Житомирская область и Волынь).

Важно иметь в виду то, что вследствие незыблемости территориального принципа комплектования силовых структур Украины¹⁴ (в первую очередь, обеспеченность жильем), значительное усиление ВСУ, предусмотренное СНБОУ, не учитывает тот риск, что в случае усиления в Украине антикиевского центробежного регионального сепаратизма силовые структуры, расположенные в регионах, могут оказаться верными мест-

8 Всеволод Речицкий, правозащитник, политолог, доцент кафедры конституционного права Национальной юридической академии Украины им. Ярослава Мудрого, конституционный эксперт Харьковской правозащитной группы. березень 2015
<http://krytyka.com/ua/articles/ukrayinskyy-konstytutsiynyy-protses-u-2014-rotsi>

9 В ходе спецоперации в Закарпатье обнаружили частную границу (ВИДЕО), 27.12.2015
<http://ua-reporter.com/novosti/184699>

10 ХАРЬКОВСКИЙ НАРКОКАРТЕЛЬ: «КОЛУМБИЙСКИЙ БИЗНЕС» ДОБКИНА-КЕРНЕСА, 07.08.2008
<http://dosye.com.ua/articles/2008-08-07/harkovskii-narkokartel--kolumbiiskii-biznes-dobkina-kernesa/46/>

11 Контрабанда с Закарпатья переориентировалась на таможи Волынской и Львовской обл., - ГФС, 16.07.2015 <http://www.rbc.ua/rus/news/kontrabanda-zakarpatya-pereorientirovalas-1437047597.html>

12 4 схемы контрабанды на Одесской таможне, 4.07.2015,
<http://fakty.ictv.ua/ru/index/read-news/id/1557900>

13 Видобуток бурштину: державі не вдалося повернути контроль над галуззю – юрист, 7 жовтня 2015
http://newsradio.com.ua/2015_10_07/Vidobutok-burshtinu-derzhav-ne-vidalosja-povernuti-kontrol-nad-galuzju-jurist-7281/

14 Костянтин Машовець? експерт Центру військово-політичних досліджень? Хто перемір у війні Росії з Україною? 14 січня 2016, <http://www.radiosvoboda.org/content/article/26640864.html>

ной власти, как это случилось в Крыму и на Донбассе. Это приведет к разрушению всей силовой вертикали в государстве и к самой настоящей гражданской войне между «усиленными» подразделениями ВСУ, дислоцированными в разных регионах Украины.

в) Раскол среди населения:

Начало 2014 года в Украине было отмечено не только отстранением от власти В.Януковича, но и тем, что раскол украинского общества достиг своего критического уровня. Сегодня украинская государственность находится под угрозой. Основная ответственность за дальнейшую судьбу страны лежит на украинской элите.

Утверждения участников и сторонников Майдана о том, что Украина единая и что в Украине в полной мере родилось гражданское общество, не соответствуют действительности. На самом деле гражданское общество утвердилось в северных, центральных и западных регионах страны, которые поддержали Майдан. Южные и восточные регионы, включая Крым, зомбированные кремлевской пропагандой, хотя и не были против идей Майдана, однако не проводили активных протестов против прежнего режима.

«Патриоты» против «ватников»¹⁵/сепаратистов: аннексия Крыма и сепаратизм на Донбассе при вооруженной поддержке России четко разделил население самой Украины по качеству сознания: граждане, которые выступают за неясное прозападное будущее страны против т.наз. «ватников», которые боятся сомнительного будущего, не видят себя в нем и часто готовы против него бороться. В то же время видится целесообразным выделить еще одну группу населения на оккупированных территориях, поскольку оно проживает под сильным влиянием российских СМИ.

Выборы 2015 года показали, что Украина продолжает оставаться условно разделенной на Восток и Запад, при этом Юг сохраняет свои дополнитель-

¹⁵ quilted jacket - Russian patriotic redneck (disparaging) Ватник - это пренебрежительное название российского ура-патриота, одетого, согласно расхожему стереотипу о русском быдле, в стёганую ватную фуфайку тёмно-серого цвета. Ватники – старый-новый сорт совковых особей, выросший в лихие 90-е и получивший в стабильные нулевые возможность покричать в интернете о том, что если не путин, то кто, слава России и, наконец, зато Крым наш. <http://chto-eto-takoe.ru/vatnik>

ные особенности. Украина сохраняет свою фрагментарность, отсутствие целостности, что создает предпосылки необходимости усиления регионального самоуправления, обустройства страны по регионам, начиная с бюджетной децентрализации (автономии).¹⁶

Наиболее ярко это проявляется в Крыму и на Донбассе, особенно на оккупированной территории, однако учитывая отсутствие четкого идейного концепта будущей страны эта ситуация характерна для всей материковой Украины.

Раскол часто проходит по семьям: по данным МЧС, 127 тыс. украинцев, пережив стресс в связи с войной, обратились за психологической помощью, и 30-40% из них - по поводу идеологического раскола в семьях.¹⁷ Дополнительным фактором разочарования служит осознание того, что реальность в Украине все больше расходится с идеями Майдана.

- **Отношение к оккупированным территориям:** украинцы все еще не имеют единого видения путей решения насущных проблем, поскольку политическая элита не демонстрирует наличие такого видения. Так, с одной стороны, отсоединение Донбасса от Украины хотят лишь 7% граждан, в то время как среди самих жителей Донбасса желающих отсоединиться от Украины далеко не большинство – только 35%.¹⁸ С другой стороны, лишь только 48,6% граждан поддерживают идею о том, что нужно лишать гражданства тех украинцев, которые поддержали российскую агрессию, аннексию Крыма и сепаратистские движения на востоке и юге страны. 33% граждан не поддерживают такую идею.¹⁹

Значительные расхождения в подходах к восстановлению территориального единства Украины не позволят успешно интегрировать оккупированные территории. Отсутствие идейного концепта новой страны, одо-

16 А.Зоткин, научный сотрудник Института социологии НАН Украины, канд. социолог.наук, Необходима ли регионализация унитарной Украине?
<http://m.odnarodyna.org/content/neobhodima-li-regionalizaciya-unitarnoy-ukraine-0>

17 Копеспондент.net, 13 березня 2015, <http://ua.korrespondent.net/ukraine/events/3490569-korrespondent-rozkol-v-ukrainskykh-simiakh-cherez-ideolohiui>

18 Ірина Бекешкіна, 03.04.2015

<http://www.unian.ua/politics/1063457-donbas-vs-ukrajina-yak-podolati-rozkol-u-svitoglyadi.html>

19 Центр Розумкова, там же

бренного народом и элитой, который бы объединял нацию и элиту, центр и регионы, представляет собой главную проблему для усилий по децентрализации страны.

- Вопрос русского языка, истории, культуры: власть настойчиво заявляет, что статус русского языка уже не является фактором раскола страны.

Однако не следует забывать о том, что формальным поводом для аннексии Крыма и сепаратизма на Донбассе стал именно вопрос о статусе русского языка в Украине. Сегодня в связи с войной вопрос стал носить латентный характер, но он остается урегулированным законом одиозных регионалов Кивалова-Колесниченко «Об основах государственной языковой политики» 2012 года, которые до сих пор действует. Президент П.Порошенко заявил в 2014 году о том, что попытка закона регионалов была ошибкой, и что новая власть решать вопрос в целом не собирается. Здесь можно согласиться с Президентом: проблема просто замалчивается, поскольку у власти нет наработанных теоретических подходов решать проблему таким способом, чтобы, с одной стороны, не раскалывать дальше страну, а с другой стороны, выбить из рук Кремля могущественный инструмент влияния на внутреннюю политику Украины.

Однако действующий закон несет риски: его авторы сделали попытку создать видимость ослабления государственного языка, не снабдив закон финансовым ресурсом и процедурой введения региональных языков, хотя общественный запрос на решение вопроса имеется. При этом они пошли на провокацию, назвав закон «основами», что не отвечает юридической практике и нормам Конституции. В частности, ст. 92 определяет, что порядок использования языков определяется законами, а не «основами» языковой политики. Про политическую конфликтность нынешней ситуации свидетельствует множество фактов. В частности, на выборах 2012 года в ВРУ в коалиционном соглашении ВО «Батькивщина» пункт б звучал так: отменить закон «Об основах государственной языковой политике» как антиконституционной, раскалывающий общество и угрожающий государственному статусу и развитию украинского языка». В то же время в апреле 2014 года БЮТ, который лоббировал отмену закона в ВРУ 23 февраля 2013 года, поддержал вето А.Турчинова.

В апреле 2014 года глава ВРУ А.Турчинов и Премьер-министр А.Яценюк в совместном заявлении сообщили «о закреплении специального статуса русского языка и защите этого языка»²⁰. В июне 2014 года Президент Порошенко внес в ВРУ проект изменения в Конституцию, в котором русскому языку также предоставляется особый статус²¹. 7 июля 2014 года 57 депутатов ВРУ обратились в Конституционный суд Украины по языковому вопросу, запрос до сих пор остается без ответа²². В то же время несколько общественных деятелей в западных областях Украины требуют прекратить «прикрытую русификацию». Основания для пересмотра языковой политики возникли вследствие изменения этнического состава населения: после аннексии Крыма и части Донбасса доля этнических русских в Украине сократилась с 22% до 11%.

Таким образом, языковой вопрос создает немало угроз в случае ухудшения социально-политической ситуации в Украине, поскольку «Оппозиционный блок» и его партии-сателлиты продолжают успешно бороться за власть на вполне законных основаниях.

Меры нейтрализации угроз по линиям раскола:

1. Линия раскола власть-народ:

Можно только поприветствовать усилия правительства по созданию новой дорожной полиции, однако для возвращения доверия народа власть не должна ограничиваться полумерами и винить во всех бедах российскую агрессию. Отдельные аналитики даже приходят к выводу, что для стабилизации своего статуса новой власти жизненно необходимо поддерживать перманентный военный конфликт на Донбассе, возможно в сговоре с Путиным, что не позволяет патриотам и добровольцам высказывать власти свой сильный протест против ее текущей политики²³. Уже сам

20 18.04.14 Турчинов и Яценюк выступили с совместным заявлением о том, как примирить Украину. ВИДЕО http://censor.net.ua/video_news/281761/turchinov_i_yatsenyuk_vystupili_s_sovmestnym_zayavleniem_o_tom_kak_primirit_ukrainu_video

21 Конституция Порошенко. Пять главных новшеств, 01.07.2014 http://news.liga.net/articles/politics/2361133-konstitutsiya_poroshenko_pyat_glavnykh_novshestv.htm

22 Конституционный суд не будет спешить с языковым вопросом, 19.06.2015 http://www.ukrinform.ru/rubric-lastnews/1856353-konstitutsionniy_sud_ne_budet_spushit_s_yazikovim_zakonom_1756633.html#

23 С.Гармаш, Что делать с Донбассом? Стратегия победы в гибридной войне 16.02.15, <http://hvylya.net/analytics/politics/chto-delat-s-donbassom-strategiya-pobedyi-v-gibridnoy-voyne.html>

факт публичного высказывания таких подозрений со стороны добровольцев говорит о наличии у них скрытого конфликта с властью.

- Проведение реформ должно основываться на ценностях и предусматривать широкое привлечение экспертного сообщества и гражданского общества страны.

После проведения местных выборов 2015 года новая власть заявила о завершении процесса перезагрузки власти²⁴. Складывается впечатление, что власть не осознает всю серьезность угроз национальной безопасности по линии разлома «власть-народ». Экономический кризис, ощущение несправедливости в стране усиливаются на фоне того, что значительная часть населения, получившая опыт боевых действий в зоне АТО, незаконно владеет огнестрельным оружием²⁵.

- Власть должна демонстрировать, что идет на формирование новой политической элиты нации, верной идеалам Майдана,
- Хотя последние выборы привели в местные органы власти некоторое число гражданских активистов, новая власть продолжает оставаться вне общественного контроля. Гражданское общество и экспертное сообщество должны позаботиться о том, чтобы создать эффективные инструменты контроля и конструктивного влияния на власть.

2. Линия раскола «Центр-регионы»:

- Если идея федерализации для Украины неприемлема в то время, как усиление региональных интересов остается необходимым, тогда без введения двухпалатного парламента Украине не обойтись. Двухпалатные парламента успешно функционируют во многих унитарных странах²⁶.

24 Выборы в Украине: завершение перезагрузки власти 25.10.2015
<http://www.golos-ameriki.ru/content/tb-kiev-election-day-kiev/3022027.html>

25 До зброї готові! Українці стали стріляти один в одного втричі частіше 10.12.2015
<http://glavcom.ua/articles/35932.html>

26 Всеволод Речицкий,

- В соответствии с проектом закона о децентрализации власти, представители Президента на местах выступают не столько представителями интересов центральной власти, сколько как личные представители главы государства. Потенциально это угрожает усилением «дуализма» в исполнительной власти, следовательно, риски целесообразно сбалансировать механизмами сдержек и противовесов через другие ветки власти.
- Скромные результаты БПП на местных выборах 2015 года свидетельствуют о том, что усиление единства страны путем достижения монополии партии власти на местах как универсальный метод больше не срабатывает. Следовательно, власти целесообразно искать другие подходы для реализации принципа «сила через разнообразие». Тут власти никак не обойтись без формирования и продвижения единого позитивного видения будущего страны, основанного на ценностях. Пришло время объединять страну не вокруг персоны конкретного политика, а вокруг идеи, которая воодушевляет. В этом контексте совсем по-другому будут выглядеть успехи на последних выборах конструктивных представителей бывшей ПР (исключая откровенных преступников-коррупционеров): не как контрреволюционеров, врагов новой Украины, а как единомышленников, которые верят в ту же общую идею, но придерживаются других подходов для ее достижения.

3. По линии раскола самого населения:

- Власти следует признать, что все же существует две разные части украинского общества, имеющие почти противоположные воззрения по целому ряду вопросов, которые хотя и не имеют базового значения на данном этапе становления государственности, постоянно использовались украинскими политиками, создавая и углубляя раскол в обществе. К таким вопросам следует отнести язык, историю, культуру и веру²⁷. Таким образом, политики должны пре-

27 Олег Поліщук, Експерт з енергетичного, ядерного та природоресурсного праваочки дотіку українського суспільства, 11 березня 2014, http://blogs.lb.ua/oleg_polischuk/258917_tochki_dotiku_ukrainskogo.html

кратить использовать эти деликатные вопросы в своей внутривнутриполитической борьбе за власть.

Вопросы языка, истории – это уже вопросы прошлого, они уже определены для каждого человека на тех убеждениях, которые личность получила с момента своего рождения. Попытки навязать свое видение относительно решения этих вопросов можно приравнять к психологическому изнасилованию, а это уже посягательство на честь и достоинство каждого человека, посягательство на его природные права, что естественно вызывает отпор, сознает напряжение в обществе. Попытки урегулировать эти вопросы путем законодательных норм в имперском стиле – это опасное явление для целостности государства.

- Для того, чтобы общество могло динамично двигаться в одном направлении, необходимо определить ценностные точки соприкосновения для всех его частей. Представления о ценностях, которые формируют чувство достоинства в обеих частях Украины, остается различным, следовательно формирование единых ценностей как основы будущей страны, подтвержденных конкретными действиями правительства, остаются определяющими для национальной безопасности.
- Решение чувствительных вопросов, таких как вера, язык и история, целесообразно передать соответствующим территориальным общинам и регионам с целью реализации принципа «сила в разнообразии».
- Целесообразно концентрироваться на том, что объединяет наших людей из различных регионов: стремление иметь справедливые суды, неподкупные правоохранительные органы, достаточную заработную плату, качественные жилищно-бытовые услуги, прозрачную экономику и подотчетное правительство.
- Минские соглашения - 2 создают иллюзию того, что сепаратистский регион может в обозримой перспективе быть реинтегрированным в Украину. С точки зрения национальных интересов Украины этот

анклав было бы лучше отделить от Украины²⁸, в крайнем случае, временно. Кроме того, соглашения содержат ряд положений, которые Россия никогда не выполнит добровольно (отвод своих войск и возврат Украине контроля над границей с РФ), что делает выход сторон из соглашений наиболее вероятным сценарием.

28 Автор згоден із точкою зору Олександра Мотиля
<http://www.worldaffairsjournal.org/blog/alexander-j-motyl/cautionary-note-reintegrating-donbas>

VI. УГРОЗА ЭКОНОМИЧЕСКОГО КОЛЛАПСА УКРАИНЫ

Правительство Украины убеждает население в том, что «дно» экономического спада страна уже прошла летом 2015 года, что ситуация стабилизируется и что в 2016 году ожидается экономический рост. Новая редакция СНБОУ-2015 признает некоторые проблемы вроде экономического кризиса и неэффективности управления внешним долгом, однако никоим образом не указывает на возможность экономического коллапса как угрозу национальной безопасности. При этом решение имеющихся проблем увязывается с необъявленной войной на Донбассе. Между тем, отечественные и западные СМИ содержат самые пессимистические прогнозы относительно национальной экономики, прямо указывают на возможный коллапс, который приближали предыдущие режимы, но которые ускорены российской агрессией.

В данном контексте целесообразно выделить два ключевых момента: продолжение новой властью практики неэффективного управления экономикой в условиях кризиса и незаконный вывод финансовых активов за рубеж.

1. Неэффективное управление экономикой: (нежелание проводить реформы)

С начала 2015 года Украина балансирует на грани дефолта¹. Причинами этого указываются следующие действия украинской власти, которые публично связываются с фактической войной с РФ:

- Значительное увеличение налогов и налогового давления на бизнес,

¹ Американська преса прогнозує економічний колапс в Україні 19 травня 2015, <http://www.slovoidilo.ua/2015/05/19/novyna/ekonomika/amerykanska-pres-a-prohnozuye-ekonomichnyj-kolaps-v-ukrayini>

На рахунках казначейства грошей стало на три мільярди менше. 27.08.2015 <http://ua.korrespondent.net/business/economics/3555449-yatsenuik-rozpoviv-pro-rakhunky-derzhkaznacheistva-i-zolotovaluitni-zapasy>

Ukraine Economic Outlook August 4, 2015 <http://www.focus-economics.com/countries/ukraine>

- Введение принуждения в экономической деятельности путем штрафов.

В результате, все товарные и финансовые рынки страны прекратили нормальное функционирование, движение капитала прекратилось, средний и малый бизнес обеднел и свернул деловую активность. Экономика страны столкнулась со следующими проблемами:

1. Неподъемный внешний долг, образовавшийся из-за отсутствия внутренних средств и инвестиций: в 2015 году власть планировала одолжить деньги на общую сумму 300 млрд. гривен. Если вычтеть чистый дефицит бюджета, то одолжить следовало 230-235 млрд. гривен по курсу 17. Это представляет непосредственную угрозу самому существованию Украины как независимого государства.
2. Падение украинского ВВП по самому оптимистическому прогнозу в 2015 году составит не менее 10%², безработица вырастет до 14%, а потребительская инфляция достигнет 50%. Это означает, что за последние 3 года украинская экономика уменьшилась на 17%, и это в условиях, когда мировая экономика росла³.

Падение реального ВВП в первом полугодии 2015 составило 16,7% после снижения на 17,2% в первом квартале 2015 года. Однако резкое сокращение производства в Донецкой и Луганской областях в результате военных действий и частичной оккупации объясняет только половину этого снижения. На остальной территории Украины ВВП упал на 10,2%. Это объясняется снижением спроса, что в свою очередь вызвано снижением уровня покупательной способности населения: стремительная инфляция на фоне глубокой девальвации гривны сильно подорвала доходы населения, соответственно, негативно сказалась на розничной торговле, на инвестициях в домохозяйствах, что не могло не отразиться на макроэкономических показателях, в частности, на продолжающемся уменьшении объемов производства⁴.

2 По различным оценкам, в 2015 году ожидается снижение ВВП в районе 9-12%. Международный фонд Блейзера прогнозирует уровень потребительской инфляции на конец года в 50%.

3 Глеб Суrowягин <http://rian.com.ua/analytics/20150624/369469267.html>

4 Головний економіст Dragon Capital О. Белан 31.08.2015 <http://iac.org.ua/kompleksna-otsinka->

3. Новая редакция СНБОУ предусматривает создание привлекательных условий для иностранных инвесторов, однако всерьез рассчитывать на это не стоит. Украинское правительство своей военной риторикой и популяризацией войны не только отпугнул потенциальных инвесторов, но и принудил выводить капиталы тех, кто уже инвестировал в украинскую экономику⁵.

Такой вывод подтверждается данными за 2014 год: объем прямых иностранных инвестиций в агропромышленный комплекс сократился на треть. В целом из сельского, лесного и рыбного хозяйств Украины выведено более \$245 млн. прямых иностранных инвестиций⁶. Наибольший инвестор Кипр сократил свои финансовые вливания в Украину на 40%, что означает, что российские и украинские олигархи решили выводить деньги их экономики страны. Причина – нерентабельность бизнеса из-за высоких кредитных ставок банков на уровне 25-30%. Согласно официальным источникам, за последние 18 месяцев иностранные компании и украинский бизнес вывели из Украины в офшоры примерно полтриллиона гривен⁷.

4. Дефицит государственного бюджета к концу 2015 года оказался на уровне 11.9% ВВП. Угроза состоит в том, что не просматриваются источники покрытия этого дефицита. Следовательно, разумно ожидать серию технических дефолтов государственных предприятий и органов местного самоуправления Украины⁸. Социально-экономическая модель олигархического капитализма в стране исчерпала свой ресурс и подлежит замене.

5. Главный риск для Украины сегодня – слабая и аморальная исполнительная власть. Ее неспособность проводить экономические реформы создает вероятность уменьшения либо полного прекращения

ekonomichnoyi-situatsiyi-v-ukrayini-u-2014-2015-rr-chastina-1-zagalna-otsinka-makroekonomichnoyi-situatsiyi/

5 Віктор Суслов, экс-міністр економіки України, 15.01.2015, «Україна фактично перебуває у стані дефолту». <http://wz.lviv.ua/news/85744>

6 Україна довела інвесторів до панічного виведення капіталу, 7 квітня, 2015 http://newsradio.com.ua/2015_04_07/Ukra-na-dovela-nvestor-v-do-pan-chnogo-vivedennja-kap-talu-8577/

7 Тимур Хромаєв, голова Нацкомісії з цінних паперів і фондового ринку, 28.09.2015, <http://nv.ua/ukr/publications/timur-hromajev-golova-nktspfr-71149.html>

8 В.Суслов, там же

западного финансирования для покрытия дефицита бюджета, обновления деловой активности и оказания помощи переселенцам и беженцам.

МВФ согласился в 2014 году выделить для Украины кредит на сумму \$17,5 млрд в течение 4 лет. Украина в 2014 году получила по программе stand-by \$4,6 млрд из обещанных \$7,4 млрд. (\$3,19 млрд. в мае и \$1,39 млрд. в августе). В 2015 году Украина рассчитывала получить \$10 млрд, из которых получила \$5 млрд. 31 марта и \$1,7 млрд. в августе. В октябре миссия МВФ уехала из Киева неудовлетворенной темпами проведения реформ правительством А.Яценюка: не был принят новый налоговый кодекс и бюджет на 2016 год⁹, дефицит бюджета «Нафтогаза» уменьшался слишком медленно (еще оставалось 30-40 млрд. гривен), золотовалютные запасы НБУ наполняются слишком медленно (при плане \$19 млрд. на 1 ноября реально составляли лишь \$12,962 млрд.). Таким образом, очередной транш \$1,7 млрд. не поступил. Фонд поначалу согласился объединить третий (октябрьский) и четвертый (декабрьский) транши в один ((\$2,8 млрд), но лишь при выполнении предусловий. Однако этого не случилось. Что характерно, никто в руководстве страны не был никоим образом наказан за свою преступную бездеятельность.

6. По результатам четырех месяцев 2015 года Госстат зафиксировал падение украинского экспорта в ЕС более чем на треть (на 35,6% или на \$3,36 млрд.) по сравнению с аналогичным периодом 2014 года, и это в условиях, когда действуют односторонние торговые преференции для наших производителей.

Ради справедливости следует признать, что этот спад совпадает с общими тенденциями к уменьшению объемов торговли страны: спад экспорта в РФ составил 52,2%, в страны СНГ – 48,7%¹⁰. Бюро анализа экономической политики Нидерландов в своем ежегодном докладе «CPB World Trade Monitor» констатировало в первом полугодии 2015 года наибольшее снижение темпов мировой торговли за последние 6 лет. Сам ЕС имеет объ-

9 Згідно законодавства має бути в поданий КМУ до ВРУ не пізніше 15.09, а ВРУ затверджує його до 1.12.

10 Наталія Микольська, торговий представник України, Спад експорту товарів до ЄС: об'єктивно і відверто, 15 жовтня 2015 <http://www.euointegration.com.ua/experts/2015/10/15/7039458/>

ективные проблемы в сфере торговли, вследствие развития новых технологий, которые меняют торговые цепочки, из-за экономического спада в Китае, а также вследствие санкций на импорт продовольствия, введенных Россией.

Ухудшилась ценовая конъюнктура цен для отечественных экспортеров. Однако правительство Украины явно недостаточно справляется с этими вызовами, оправдываясь последствиями оккупации Донбасса и оккупации Крыма, которые стали причиной половины потерь экспорта: экспорт из Луганской области сократился на 97,7%, из Донецкой – на 44,5%, что составляет 14,5% падения экспорта в ЕС. Однако существует еще проблема управления поддержкой экспорта.

- Отечественный бизнес явно не использует даже преференционные квоты с таможенной ставкой 0%, хотя ЕС не запрещает превышать эти квоты без преференций. Государственные органы не дорабатывают по вопросу информирования бизнеса для выхода на рынок ЕС, семинаров и выставок не достаточно. Минэкономразвития разрабатывает «Единое информационное окно».
- Государство только начало создавать систему содействия отечественному экспорту, однако работа продвигается медленно из-за недостатка денег.
- Финансовая поддержка внутри государства, которая предусматривает создание собственной системы государственного страхования, гарантирования и кредитования экспорта, в частности, Экспортного Кредитного Агентства (ЭКА), все еще прорабатывается в Минфине, поскольку ключевой проблемой остается его финансовое обеспечение.
- Только планируется вернуть ТЭМ при посольствах Украины назад в состав Минэкономразвития в обновленном качестве.
- Свою «ложку дегтя» в колеса национальной экономики регулярно добавляет ВРУ. Яркий пример: осенью дважды был провален закон «О внесении изменений в некоторые законы Украины в сфере государственных закупок для приведения их в соответствие с международными стандартами и принятия мер преодоления коррупции». Коррупционные схемы защищали депутаты от оппозиционного

блока, партии «Возрождение», «Воля народа» и ВО «Батькивщина»¹¹. Тут уместно спросить у новой власти о целесообразности выведения депутатского корпуса из-под действия закона о люстрации.

2. *Деиндустриализация страны*: 30 апреля 2015 года на 4-м заседании Национального Совета Реформ П.Порошенко определил сельскохозяйственную отрасль как критически важную на фоне падения промышленного производства¹².

Учитывая отсутствие в стране стратегии развития промышленного сектора экономики¹³, правительство приступило к ускоренной деиндустриализации. Ликвидировано Министерство промышленной политики, НБУ тормозит формирование программ кредитования реального сектора экономики по разумным ставкам, повысив при этом собственную учетную ставку до 22.2% годовых. Таким образом, кредитная ставка для бизнеса достигла 30%, а в перспективе – 50%. При таких условиях промышленное производство существовать не может (в ЕС ставка для бизнеса – в пределах 3-5%).¹⁴ Успех США и Европы основывается на усилении государственной промышленной политики: усилении международной конкурентоспособности, экспортной экспансии и государственном протекционизме. Однако А.Кирш, советник А.Яценюка и харьковский экономист, в интервью американскому изданию *Christian Science Monitor* заявил: «Ускоренная деиндустриализация Украины – это сознательная политики нынешнего власти»¹⁵.

Однако серьезные проблемы до конца года появились и в сельскохозяйственной отрасли: если в 2014 году это отрасль была единственной, кто показал 2,8% роста на фоне падения всех других отраслей, то в 2015 году

11 Объем державних закупівель складає близько 300 млрд гривень на рік. Ухвалення даного закону дозволить заощаджувати на держзакупівлях 50 млрд грн щорічно.

12 Андрей Сулименко, Деиндустриализация Украины продолжается <http://metallurg.in.ua/news/deindustrializaciya-ukrainy-prodolzhaetsya>

13 В.Панченко, директор Інститут О.Поля, Уряд проводить курс на деіндустріалізацію країни 14 вересня 2015 <http://www.epravda.com.ua/news/2015/09/14/559544/>

14 А.Кінах, ДЕІНДУСТРІАЛІЗАЦІЯ КРАЇНИ СТРАШНІША ЗА ДЕФОЛТ//БИЗНЕС 09.02.2015 <http://uspp.ua/de%D1%96ndustr%D1%96al%D1%96zacz%D1%96ya-kra%D1%97ni-strashn%D1%96sha-za-defoltdelo.html>

15 Ускоренная деиндустриализация Украины - сознательный курс 7 мая 2015 <http://cont.ws/post/86310>

ее падение составило уже 5,7% : падение в животноводстве – 5%, в растениеводстве – 6,4%.¹⁶ Руководство страны не только определило пагубный экономический курс дальнейшего развития, оно оказалось неспособным понять, что экономический кризис в стране всеохватывающий, он коснулся всех отраслей экономики без исключения. Однако на фоне быстрого падения промышленного производства спад сельскохозяйственного производства поначалу выглядел как обнадеживающий рост.

Миф о целесообразности деиндустриализации был создан на показателях экспорта продукции как основного источника поступления в страну валюты, и именно они определяют тип экономики страны – промышленный или сельскохозяйственный. Традиционно основную долю валютных поступлений приносил экспорт продукции гидрометаллургического комплекса (ГМК) – это полуфабрикаты и трубы, машиностроение с высокой долей прибавочной стоимости (рынки стран Таможенного союза) и сельхозсырье (Северная Африка, Ближний и Средний Восток, Китай, частично ЕС). До 2013 года промышленный экспорт преобладал: в лучший 2011 год промышленный экспорт составил 32,3% (\$22,1 млрд.), в частности, металлы и изделия из них, а сельхозпродукция была в 2,5 раза меньше (13,1%, \$8,9 млрд.). С 2012 года внешнеторговый баланс начал ухудшаться вследствие сокращения производства ГМК, а в 2013 году добавилось сокращение экспорта продукции машиностроения из-за санкций стран Таможенного союза. Доля сельхозпродукции в экспорте выросла, но на фоне общего сокращения экспорта: в 2012 году экспорт промышленной продукции составил 27,5%, с/х – 19,5%; в 2013 году соответственно – 27,8% и 19,5%, в 2014 году – 28,3% и 23,3% – разница всего в 5%. С учетом общего кризиса в стране, объемы экспорта в 2015 году сравниваются: в январе-феврале 2015 года выручка от экспорта черных металлов сократилась почти на 40%, в феврале выплавка стали сократилась на 33,2%.

Однако падение общих объемов производства происходит по всех отраслях: в сельском хозяйстве объемы выросли лишь в фактических ценах на 2.7 млрд. грн., что связано исключительно с девальвацией гривны. Сельское хозяйство нестабильно, оно не дает устойчивого роста производства. Миф о приоритете сельского хозяйства создается на манипуляции показа-

¹⁶ <http://tsn.ua/groshi/yediniy-galuzi-ekonomiki-yaka-torik-pokazala-zrostannya-pokaznikov-prognozuyut-padinnya-497674.html>

телями роста объемов экспорта кукурузы и производства растительного масла.

Настоящая угроза для национальной безопасности Украины состоит в том, что в соответствии с той экономической моделью, которую продвигает правительство Украины, экономика сможет прокормить не более 8-10 млн. человек (с детьми и пенсионерами). Так, в 2000 году в реальном секторе экономики Украины было занято 4,6 млн. человек, в 2015 году, согласно официальным данным, – только 2 млн. человек. На самом деле, если учесть фактор неполной занятости, их немногим более 1 млн. человек.

Наиболее зримо процесс деиндустриализации происходит в сфере ВПК. В начале 2015 года Николаевское предприятие «Заря» - «Машпроект», которое экспортирует газовые турбины, в течение 10 месяцев было вынуждено обращаться в НБУ и другие органы власти 149 раз с тем, чтобы скорректировать сроки возврата валюты таким образом, чтобы не сорвать выполнение своих экспортных контрактов. В сложной ситуации оказалась авиакомпания «Антонов»: у нее 50% комплектующих – импортные, а 95% дохода связано с экспортом. Компания «Еврокар» закончила первый квартал 2015 года с катастрофическим падением 37%.

Справедливости ради следует подчеркнуть, что процесс деиндустриализации страны начался задолго до Майдана-2014. Промышленное производство начало сокращаться в 2012 году – на 1,8%, в 2013 году – на 4,7% (от 2012 г.), в 2014 году – 10,7%, в апреле 2015 года – 21,7%, в мае 2015 года – 20,7%, в июне 2015 года – 18,1%.¹⁷ По итогам 2015 года общий спад производства составил 13,5%-14%, то есть был хуже, чем в 2014 году. В то же время существуют и более пессимистические оценки – за 8 месяцев 2015 года промышленный спад в Украине составил 18%.¹⁸

Основной причиной спада промышленного производства в 2014 году (примерно 55-65%) стало падение производства на Донбассе, но все остальное – это результат неэффективной политики правительства. За-

¹⁷ Промисловість України впала на 5,8%, 18.09.2015
<http://www.epravda.com.ua/news/2015/09/18/560103/>

¹⁸ Віталій Шапран, головний фінансовий аналітик РА «Експерт-Рейтинг», там же

медленно производство легковых автомобилей (впервые после 2008 года), намечен спад в пищевой промышленности вследствие дефицита сырья.¹⁹

По объективным причинам значительно пострадали отрасли, связанные производственной кооперацией и клиентами с РФ и странами СНГ. Большая часть таких предприятий расположена на востоке страны: вагоностроение практически пришло в полный упадок (в 2013 году производилось ежемесячно 2,1 тыс. вагонов, а на начало 2015 года – едва 100 единиц). Автомобилестроители, по данным Укравтопрома, снизили производство легковых автомобилей на 87,4% за 8 месяцев (с 21,1 тыс. до 2,9 тыс.) вследствие обвала внутреннего спроса и спада спроса в странах СНГ. Давление испытывает химическая промышленность из-за недостатка основного сырья – природного газа. Пищепром сокращает производство вследствие снижения покупательной способности населения и роста цен.²⁰

Результатом политики деиндустриализации стал растущий дефицит бюджета (в частности, за 2016 год), для покрытия которого отсутствуют источники, в то время как государство продолжает одалживать деньги у иностранных кредиторов. При этом 100 самых крупных государственных предприятий Украины, на которых приходится 80% доходов и 90% активов всего сектора, закончили 2014 год с совокупным убытком в 116,6 млрд. гривен, из которых 88,4 млрд. гривен приходится на НАК Нафтогаз Украины. А в первом квартале 2015 года совокупный убыток составил 9,7 млрд. гривен, что почти вдвое больше, чем за аналогичный период прошлого года (эти данные не включают НАК Нафтогаз Украины и Укрзалізницю, которые не публикуют финансовую отчетность поквартально).²¹

3. Убыточность и обескровливание экономики:

Всеохватывающий характер текущего экономического кризиса, который проявляется в критическом повышении уровня убыточности реального

19 Що чекає українську промисловість у 2015, 27.09.2015 <http://news.finance.ua/ua/news/-/359442/shho-chekaye-ukrayinsku-promyslovisht-u-2015-mu-dumka-ekspertiv>

20 Андрій Шевчишин, провідний аналітик групи компаній «Forex Club», там же

21 ТСН 6.10.2015 <http://tsn.ua/groshi/minekonomrozvitku-porahuvalo-grandiozni-zbitki-100-naybilshih-derzhpidpriyemstv-507772.html>

сектора и финансовых учреждений, создает ситуацию, когда возобновление экономического роста Украины становится невозможным. По данным Госстата, в 2014 году сумма убытков предприятий национальной экономики составила 854 млрд грн., что в 2,7 раза превысило сумму доходов всех предприятий страны – 337 млрд. грн.²² В первом квартале 2015 года сумма убытков составила 508 млрд. грн., что превышает в 4 раза все хозяйственные доходы – 123 млрд. грн. В 2010-2012 гг. была противоположная картина: суммы доходов превышали суммы убытков соответственно в 1,38, 1,81 и 1,64 раза, а в 2013 году в начале кризиса доходы практически равнялись убыткам.

Убыточные предприятия в большинстве своем либо государственные, а они не признаются банкротами, либо входят в олигархические холдинги, что позволяет убыточным предприятиям брать займы в аффилированных банках. Становятся банкротами либо поглощаются только мелкие и средние предприятия частного сектора. Показатель доходности\убыточности - это главный критерий, градусник экономического состояния. Однако в Украине рыночное ценообразование не работает: банкроты поддерживаются на плаву путем повышения цен на их продукцию. Так, при галопирующем увеличении убытков по всей экономике, Нафтогаз, цены которого на газ были административно увеличены в семь раз, отчитался в 2015 году об сокращении убытков в 2015 по сравнению с 2014 с 40 млрд. грн. до 4 млрд. грн.²³ Слишком высокие объемы убытков по всему национальному хозяйству указывают на кризис в отношениях труда и капитала, однако большинство предприятий не реагирует на свое кризисное состояние.

В банковском секторе за три квартала 2015 года получено убытков, по разным подсчетам, от 52 млрд. грн. до 100 млрд. грн. Причины банкротств банковских учреждений иные, а именно:

Во-первых, произошла почти четырехкратная девальвация валютного курса гривны за 11 месяцев, что стало причиной избыточного эмиссионного денежного наполнения банковской системы, а также оттока валюты за пределы страны. Банки стали валютными банкротами.

²² Володимир Лановий, 3.11.2015, Про заразу банкрутства України, <http://www.epravda.com.ua/publications/2015/11/3/565669/>

²³ Там же

Во-вторых, стремительный рост убыточности реального сектора превратил предприятия в безнадежных должников банков, что в свою очередь обрушило гривневые балансы банков.

О нездоровом состоянии экономики страны свидетельствуют данные об инвестиционной деятельности. В 2014 году Украина получила прямых иностранных инвестиций (ПИИ) на сумму \$413 млн, что в 9,9 раза меньше, чем в 2013 и в 17,4 раза меньше, чем в относительно активном 2012 году. Уменьшение объемов ПИИ в 2013 году было связано с ростом паники инвесторами бандаитской сути режима Януковича. Но в 2014 году случился настоящий обвал. С другой стороны, украинские инвестиции за рубежом в январе-сентябре 2014 года составили всего \$108 млн, что составляет 42% от уровня 2013 года. Следовательно, украинские инвестиции за рубежом не стали каналом масштабного вывода капитала. Так, за три квартала 2014 года из Украины было выведено \$133 млн. ПИИ, в то время как в 2013 году приток ПИИ в страну составил \$3.3 млрд.²⁴

Отдельной угрозой следует считать выведение за рубеж активов, необходимых для восстановления экономики. НБУ предпринимает меры для предупреждения этой угрозы, но пока без особого успеха. В марте 2015 года НБУ заявил, что в результате банкротства 44 банков, в 2014-2015 гг. банковская система Украины потеряла 200 млрд. грн., что составляет почти 9% ВВП страны.²⁵

Только в 2015 году при вероятном содействии государства произошло масштабное незаконное выведение за рубеж денежных средств вкладчиков, а также государственных средств, выделенных на реструктуризацию, на сумму около 50 млрд. гривен из частных банков Украины. Для этого использовались схемы псевдобанкротства с целью присвоения денежных средств в пользу акционеров и топ-менеджеров таких банков, как «Таврика», «Киевская Русь», Имексбанк, УПБ, БГ Банк, Еврогазбанк, а также Citycommercebank. По мнению экспертов, без участия НБУ как регулятора, Нацфинуслуг и Финмониторинга такие действия были бы невозможны.

²⁴ По следам сбежавшего капитала, Любомир Шавалюк 21 февраля 2015 г. http://antikor.com.ua/articles/28681-по_sledam_sbehavshego_kapitala?search=%E2%FB%E2%EE%E4%20%E4%E5%ED%E5%E3

²⁵ Через банкротство 44 банків Україна втратила 200 млрд гривень 6.03.2015, <http://forbes.ua/ua/news/1390031-cherez-bankrutstvo-44-bankiv-ukrayina-vtrabila-200-mlrd-griven>

Лишь через такие финансовые учреждения как Meindl Bank AG (Австрия), Frick and CO AG (Лихтенштейн), East-West United Bank (Люксембург) і Winter&Co (Австрия) из Украины выведено \$746,5 млн и €52,9 млн.²⁶

Указанные действия похожи на реализацию решения (принятого группой украинских олигархов) вывести из страны все свои активы ввиду угрозы суверенного дефолта Украины. Пока не просматривается активной позиции по вопросу возврата в Украину выведенных активов ни со стороны самой Украины (СБУ, ГПУ, НБУ), ни со стороны международных партнеров.

Угроза национальной безопасности состоит в том, что убыточная и обескровленная экономика не имеет ресурсов для дальнейшего развития.

Меры предупреждения экономического коллапса:

- Самой неотложной задачей для Украины есть устранение конфликта нескольких идеологий управления страной и групп, которые их отстаивают. Речь идет об остатках советских экономических подходов и западных неолиберальных концепций. Необходимо достижение согласия элиты относительно общего видения того, как функционирует мир вокруг и какое место в нем занимает Украина²⁷, и понимание важности сохранения и развития производства, возрождения внутреннего рынка.
- Свобода предпринимательства требует в Украине расширения, а защита частной собственности – существенного усиления.
- Выход из кризиса для украинской экономики видится в создании современных мощностей для производства качественных общественно полезных товаров, услуг, на которые существует реальный платежеспособный спрос украинского общества, в разумной организации украинского экономического хозяйства (устранение дис-

26 МАРГАРИТА ОРМОЦАДЗЕ, Топ-5 схем виведення грошей із банків 16.11.2015, <http://forbes.net.ua/ua/business/1405705-top-5-shem-vivedennya-groshej-iz-bankiv>

27 Ерік Райнерт, один із кращих європейських економістів, 30 Жовтня, 2015 р. <http://nv.ua/ukr/publications/znamenitij-jevropejskij-ekonomist-vilnij-rinok-peretvorit-ukrajinu-na-krajinu-emigrantiv.html>

пропорцій советського періода). Сьогодні цей спрос задовольняється імпортом, в тому числі некачественним, а то і шкідливим для людей.²⁸

- Національна економіка зараз не має внутрішніх механізмів і ресурсів для відродження. В той же час відродження зростання економіки неможливо без збільшення об'ємів експорту переважно в сегменті високотехнологічних товарів і послуг з високою доданою вартістю. Україна має тут значні невикористані ресурси²⁹:
 - Кваліфікована робоча сила, здатна до неперервного самонавчання, відповідно, важливою стає створення інвестиційного клімату для відповідного мотивації національного і іноземного інвестора;
 - Втрати застарілого або орієнтованого виключно на російський ринок промислового потенціалу можуть бути компенсовані суттєвим збільшенням об'єму товарів і послуг з високою доданою вартістю. Створення нових робочих місць з високою доданою вартістю можливо шляхом розвитку кептивних центрів (captive center) іноземних компаній.
 - Умовою успіху в цьому сегменті є суттєве зниження рівня корупції і належний рівень захисту прав інтелектуальної власності.
- Важливо, щоб уряд припинив практику нарощування боргових зобов'язань³⁰, розраховуючи при цьому виключно на зовнішню фінансову допомогу і списання безнадійних боргів.

28 Олександр Сугоняко президент Асоціації українських банків 08.08.2015 г В чому полягає вихід з кризи для української економіки <http://glavcom.ua/articles/31620.html>

29 Phillip J. Hatch, Akholi Research Releases 2016 Ukrainian Economy Assessment, Portland Oregon (PRWEB) January 23, 2016

<http://www.newson6.com/story/31037715/akholi-research-releases-2016-ukrainian-economy-assessment>

30 Віктор Суслов, экс-міністр економіки України, 15.01.2015, «Україна фактично перебуває у стані дефолту». <http://wz.lviv.ua/news/85744>

О евроинтеграционном курсе Украины: рынок ЕС будет открытым для Украины до тех пор, пока ее экономика слаба и неэффективна. Однако как только страна начнет развивать технологически сложное производство, рынки ЕС для Украины начнут неизбежно закрываться просто в силу законов конкуренции³¹. Возникнет потребность бороться за эти рынки. Следовательно, важно правильно понимать мотивацию ЕС: Европа стремится получить дешевое сырье и дешевую рабочую силу, что в перспективе создает для Украины значительные риски превратиться в сырьевой придаток и источник дешевой рабочей силы для ЕС.

Источники финансирования экономического роста: Украине нужны не кредиты ЕС, а дешевый капитал для развития наукоемкого производства, науки, инфраструктуры, для сдерживания нарастающей трудовой миграции в ЕС за счет развития внутреннего рынка и повышения благосостояния собственного населения.

- Украине нужен массовый приток капитала и помощь глобального частного сектора. К приоритетным отраслям, на которых Украина должна сконцентрировать свои усилия, относятся: аэрокосмическая, энергетика, транспорт, биотехнологии/медпрепараты, интернет-услуги и производство товаров с использованием высоких технологий.
- Государству желательно установить партнерские отношения с ведущими мировыми производственными корпорациями в плане подготовки кадров для них. В данный период эти корпорации вряд ли будут инвестировать в Украину, однако правильное определение направлений мирового производства позволит государству определить необходимую специализацию и создать инфраструктуру и мотивацию для создания филиалов в Украине в перспективе. Это создаст предпосылки для быстрого роста национальной экономики в будущем, если проблема коррупции и защиты интеллектуальной собственности будут решены.

³¹ Ерік Райнерт, один із кращих європейських економістів, 30 Жовтня, 2015 р. <http://nv.ua/ukr/publications/znamenitij-jevropejskij-ekonomist-vilnij-rinok-peretvorit-ukrajinu-na-krajinu-emigrantiv.html>

- Правительству следует найти правильное соотношение между развитием сельского хозяйства и промышленности, имею в виду, что без развития промышленности сельское хозяйство приходит в упадок и что голод бывает только в тех странах, которые ориентируются на развитие сельского хозяйства. Целью должно стать достижение максимально высокого уровня переработки продукции сельского хозяйства, даже если для этого потребуются развивать конкурентно слабые отрасли промышленности на начальном этапе.

Меры по нейтрализации угрозы деиндустриализации:

Каждая страна, которая переживает кризис, создает институции для разносторонней поддержки отдельных секторов экономики либо направлений деятельности. Приоритетной отрасль определяется не из-за конкурентных преимуществ в мировом разделении труда, а с позиции наличия добавленной стоимости и спроса. Даже если страна не производит такую продукцию, она должна создавать условия именно для этого сектора экономики.³²

- Преимуществом Украины остается высокий уровень образования рабочей силы и ее способность постоянно повышать квалификацию в наукоемких производствах с высокой прибавочной стоимостью продукции и услуг. Именно тут следует делать акцент.³³ Наибольшие возможности Украины для возобновления экономического роста кроются в наращивании продукции технического экспорта с высокой прибавочной стоимостью: он имеет потенциал вырасти с нынешнего уровня в \$3.3 млрд. до \$200 млрд.
- Украина имеет потенциал полностью изменить свою экономику за счет расширения экспорта товаров и услуг с высокой добавленной стоимостью, включая услуги IT сектора, при условии снижения указанных выше рисков, с нынешних \$8 млрд. до \$250 млрд. ежегодно.

32 В.Панченко, директор Институт О.Поля, Уряд проводить курс на деіндустріалізацію країни 14 вересня 2015 <http://www.epravda.com.ua/news/2015/09/14/559544/>

33 Phillip J. Hatch, Akholi Research Releases 2016 Ukrainian Economy Assessment, Portland Oregon (PRWEB) January 23, 2016 <http://www.newson6.com/story/31037715/akholi-research-releases-2016-ukrainian-economy-assessment>

Важным условием тут есть решительное улучшение бизнес климата.

- Очень сложно наращивать экспорт промышленных, высокотехнологичных товаров, а также продуктов и услуг в сфере IT технологий без привлечения на ранней стадии потенциальных потребителей хотя бы на уровне советов. Украине следует обеспечить более широкое вовлечение мировых компаний в свою экономику. Текущий уровень прямых иностранных инвестиций (до обвала 2014 года) составлял всего \$179 на душу населения, что является очень низким показателем для аналогичных стран мира.

VII. УГРОЗА ПОТЕРИ СОЮЗНИКОВ («ЗАПАДНЫХ ДРУЗЕЙ»)

Украина сделала решительный шаг в сторону западной цивилизации, где преобладают ценности и благополучие, и уже в самом начале пути столкнулась с серьезными проблемами и сейчас борется за само свое выживание. Страна за 24 года независимости растеряла многие из своих активов, сейчас она очень слаба, ей не хватает ресурсов, единства, опытных кадров, просто понимания как двигаться дальше. Успех страны в значительной мере зависит от наличия могущественных и щедрых союзников, у которых имеется воля и желание помогать Украине. Голосование от 27.03.2014 года на Генассамблее ООН по резолюции 68/262 выявило только 100 стран, которые поддержали Украину, и их количество с тех пор не увеличивается. А есть ли в самом деле друзья у Украины? Некоторые эксперты и политики сомневаются по этому вопросу и выдвигают при этом серьезные аргументы. Давайте разберемся.

Украина имеет три фундаментальные проблемы, которые она не может разрешить самостоятельно: ей нужна военная, финансовая поддержка и длительные экономические санкции против России. Однако предоставление западной помощи для решения всех этих проблем связано напрямую с проведением реформ. Медленный ход реформ в Украине уже летом 2015 года начал серьезно раздражать наших западных друзей, немедленно последовала серия предупреждений о возможных негативных последствиях для Украины, хотя украинское правительство это опровергает.

а) Военная сфера: здесь было бы целесообразно отделить реальные проблемы от надуманных:

Действительно ли полномасштабная агрессия со стороны России угрожает Украине? Правильный ответ на этот вопрос позволит нам понять, есть ли у Украины истинные друзья. Украинское военно-политическое руководство публично заявляет, что такая угроза существует и что она и есть основной целью России в противостоянии с Украиной. Больше того, новая редакция СНБОУ-2015 года прямо выходит из этого вывода в своем планировании.

Однако преобладающее большинство наших европейских друзей и Администрация США считают, что такой угрозы на самом деле не существует¹. В 2014 году Сенат Конгресса США сделал несколько попыток предоставить Украине вместе с Грузией и Молдовой статус союзника за рамками формата НАТО. Однако Палата представителей и Администрация США не поддержали эти предложения и имели для этого веские причины:

- Этот статус предоставляет США законные основания для передачи Украине современное оружие, чего и добиваются украинские власти, однако именно тут кроется причина отказа. В США уверены в том, что Украина имеет достаточные запасы оружия, и что основные недостатки и слабости ВСУ состоят не в плохом оружии, а в руководстве ВСУ, логистическом обеспечении войск и в ненадежности руководящего состава, где все еще много нелояльных офицеров и генералов. Однако Украина не признает того, что является ненадежным партнером для сотрудничества в такой деликатной области.
- Важно добавить, что Администрация США является единственным правительством стран НАТО, которое не исключает возможность предоставить Украине современное оружие, если конфликт с Россией возобновится или усилится, что оказывает сдерживающий эффект на Кремль.

Только страны Балтии и Польша придерживаются другого мнения и активно усиливают свою обороноспособность с помощью США, которые исходят из того, что НАТО остается мощным объединительным фактором для Америки и Старого света и которые необходимо укреплять при любых условиях, не принимая во внимание, имеется ли реальная угроза или она отсутствует.

Что касается Украины, то США, а вместе с ними и Канада с Великобританией, изучают возможность и целесообразность предоставления Украине военной помощи немедленно после Майдана-2014 года, их высокопо-

¹ Почему украинская армия так долго не может дать отпор врагу - мнение боевого американского генерала Майка Бербероб 20ю12ю2015 <http://www.milnavigator.com/pochemu-ukrainskaya-armiya-tak-dolgo-ne-mozhet-dat-otpor-vragu-mnenie-boevogo-amerikanskogo-general/>

ставленные военные советники, конгрессмены и сенаторы неоднократно посещали зону АТО, общались с нашими военными. Однако вопрос о предоставлении Украине оружия отложен, в данное время поставки ограничиваются военным оборудованием «для обороны войск», обмундированием, экипировкой, транспортными и медицинскими средствами, практическим обучением бойцов национальной гвардии (исключая бойцов ВСУ). Так в чем состоит проблема для наших друзей? Их целый ряд, стратегических и тактических. Качество украинского военного руководства, с точки зрения наших западных друзей, не выдерживает никакой критики, их рекомендация – Минобороны и Генштаб должны обновить свои кадры на 100%.² Еще больше вопросов возникает по поводу фактов государственной измены и разворовывания бюджетных средств в особо крупных размерах.³

Тем не менее Запад предоставляет значительную поддержку для реформирования ВСУ:

НАТО: в сентябре 2014 года на саммите НАТО в Уэльсе лидеры Альянса предложили Украине помощь в форме консультаций и ряда трастовых фондов для улучшения управления военным персоналом, кибер-защиты, логистики, управления войсками, контроля и связи. Основанные фонды финансируются странами-членами НАТО, в июле 2015 года взносы в них были пополнены. Кроме того, с апреля 2014 года реализуются другие программы помощи Украине, в частности, по реализации военных реформ, усиления гражданского контроля над военными, укреплению сектора обороны и безопасности, военной медицины. Летом 2015 года НАТО основал еще один фонд по разминированию. Однако НАТО отказывается предоставлять Украине наступательные вооружения из-за возможности эскалации конфликта с РФ, что вызывает в Минобороны Украины значительное раздражение и даже порождает сомнения относительно целесообразности продолжения курса на вступление в НАТО⁴.

2 Джеймс Шерр, виступ на VIII київському безпековому форумі 28-29 травня 2015 року

3 У Міністерстві оборони процвітає суцільна зрада і багатомільярдна корупція, - військовий прокурор (ВІДЕО) 09 жовтня 2015 <http://volianarodu.org.ua/uk/Zbrojni-syly/>

4 Виступ генерала Голопатюка, директора департаменту міжнародного співробітництва МОУ на VIII київському безпековому форумі 28 травня 2015 року

Однако помощь Запада в военной сфере не ограничивается только рамками НАТО.

США:

- Для помощи Украине в ноябре 2014 года Администрация США выделила в бюджете \$320 млн в качестве помощи в дополнение к кредиту на сумму \$1 млрд, предоставленному Украине в мае 2014 года.⁵ На 2015 год выделено \$50 млн на проведение политических и экономических реформ, и еще \$100 млн на укрепление обороноспособности и реформирование армии вместе с другими странами ЦВЕ.⁶ Кроме того, Пентагон планировал потратить более \$500 млн. для противодействия российской агрессии в Евразии, часть этих денег предназначается и для Украины. Для сравнения, в 2014 году помощь США в сфере обороны составляла \$70 млн, затем еще \$46 млн. (до кризиса – меньше \$10 млн.)
- США еще в 2014 году начали поставлять в Украину современные антирадарные системы, бронемшины, средства ночного видения, уничтожения взрывчатых устройств, предоставлять консультации и техническую помощь в сфере военной медицины. Постепенно не смертельное оружие США для Украины становится все более сложным и современным.
- В Генштабе ВСУ работает целый ряд военных советников, однако они жалуются на то, что их опыт используется неэффективно. В последнее время сделаны позитивные шаги для улучшения ситуации.
- В ноябре 2015 года ВСУ получили помощь от США для обеспечения совместимости со стандартами НАТО до 2020 года как в плане совместимости военного оборудования, так и для возможности наладить поставки украинского оружия на рынки стран НАТО, что важно как для выживания, так и развития предприятий ОПК Украины.

США считают ключевым моментом своей помощи не поставки поражающего оружия, а реформирование всей системы ВСУ. Именно это стало

5 <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2014/11/21/fact-sheet-us-assistance-ukraine>

6 <http://fpc.state.gov/documents/organization/226212.pdf>

основным вопросом для переговоров в ходе визита в Украину в январе 2015 года командующего сухопутными силами США в Европе Бена Ходжеса.⁷ Для продвижения этого вопроса была создана даже специальная комиссия. Поток американской помощи для силовиков Украины казался нескончаемым, особенно в сложном 2014 году:

- 25 сентября 2014 года Президент США Б.Обама выделил на военную помощь Украине \$25 млн: \$5 млн на обучение и тренировку украинских военных и \$20 млн. для поставки не поражающего военного оборудования. Накануне Сенат США сообщил о выделении Украине нового пакета помощи на сумму \$53 млн., из которых ВСУ и пограничники получили \$46 млн.
- Реформируется не только Армия, но и Военно-морской флот: в сентябре 2015 года в Одессе начались очередные международные учения «Си Бриз – 2015».

Канада:

- В августе 2014 года Оттава одной из первых направила в Украину военную амуницию на сумму \$5 млн, ее доставка военными самолетами стоила \$1.6 млн. В ноябре 2014 года Канада доставила еще одну партию амуниции на сумму \$485,000.
- Решение о предоставлении Украине 200 военных инструкторов было одобрено Канадой в апреле 2015 года, их миссия началась в августе. Речь идет об инструкторах пехоты (Вторая Канадская механизированная бригада ((2 CMBG), которая базируется в CFB Petawawa. Они работают на тех же самых полигонах и площадках, что и инструкторы США и Великобритании. Задержка с началом миссии была связана с отсутствием правовых оснований и логистическими проблемами.⁸ В данный момент миссия получила мандат

7 <http://www.defensenews.com/story/defense/policy-budget/leaders/interviews/2015/08/18/lt-gen-ben-hodges-commander-us-army-europe-interview/31160461/>

8 Canada clearing final obstacles to Ukraine military aid mission: Kenney, By: Murray Brewster The Canadian Press, Published on Sat Jun 27 2015 <http://www.thestar.com/news/canada/2015/06/27/canada-clearing-final-obstacles-to-ukraine-military-aid-mission-kenney.html>

до марта 2017 года, а Пентагон дал согласие на совместное использование баз и полигонов в Украине.

- Канада поддерживает позицию большинства стран НАТО по вопросу о предоставлении Украине летального оружия. В настоящее время вопрос изучается: Канада не имеет лишнего или совместимого с ВСУ военного оборудования и техники, поскольку Украина еще не перешла на стандарты НАТО, однако готовится закупать необходимое.⁹ Кроме того, Канада предоставляет ВСУ данные космической разведки.

Великобритания:

- С марта 2015 года Британия начала миссию по военному обучению украинских бойцов: сначала было направлено 35 военных инструкторов, в августе их было уже 75. 13 групп в 6 местах расположения обучают тысячи украинских бойцов вести бой в городских условиях,¹⁰ вести разведку, оказывать медицинскую помощь и проводить разминирование. Британия планирует удвоить количество инструкторов.
- Несмотря на то что решение Премьер-министра Дейвида Камерона направить в Украину инструкторов было неоднозначным, правительство Великобритании готово увеличить их количество в связи с заявкой правительства Украины начать дополнительно еще три программы обучения.
- Британия рассматривает свои усилия по обучению украинских военных как долгосрочные. Однако полностью отрицает возможность предоставления ВСУ современного оружия.

⁹ Canada does not have right weapons to help Ukraine, Defence Minister reveals, MARK MACKINNON The Globe and Mail Jun. 25, 2015 <http://www.theglobeandmail.com/news/world/kenney-says-canada-doesnt-have-the-right-weapons-to-give-ukraines-army/article25116785/>

¹⁰ Pictured: British troops training Ukrainian forces for an urban war as Fallon pledges more help in red hot conflict against Russian separatists 11 August 2015 Read more: <http://www.dailymail.co.uk/news/article-3193913/Pictured-British-troops-training-Ukrainian-forces-Fallon-pledges-help-red-hot-war-against-Russian-separatists.html#ixzz3sLo8tZvD>

- Британия прямо заявляет, что единственной причиной, по которой она отказывается поставлять современное оружие, является неэффективность и коррумпированность ВСУ.¹¹

Литва: это единственная страна – член НАТО, которая согласилась поставлять в Украину смертельное оружие, хотя очень мало – пулеметы.

Турция, Болгария и Румыния: предоставляют данные для усиления противовоздушной обороны (в рамках программы НАТО).

Таким образом, помощь НАТО и отдельных стран Запада не только позволяет поддерживать боеспособность ВСУ и других вооруженных формирований. Военная активность НАТО в странах Восточной Европы, на границах с РФ по недопущению российской агрессии в форме гибридной войны, угроза поставить в ВСУ высокоточные системы поражающего вооружения в случае атаки на Мариуполь либо эскалации конфликта на Донбассе (США, Канада, Британия) создают для Кремля те дополнительные военные угрозы, которые существенно влияют на ход военной кампании на Донбассе на пользу Украины. Следовательно, Украине есть что терять в случае прекращения указанной помощи. Однако такая дружественная помощь имеет свою цену: Запад требует от Украины быстрой и эффективной реформы силовых структур. Именно здесь и возникает проблема: военная бюрократия Украины коррумпированная, не патриотичная, непрофессиональная, и именно это обстоятельство создает для Украины нешуточные проблемы. Запад уже неоднократно предупреждал украинское руководство о необходимости полной замены военной бюрократии ВСУ, эффективной борьбы с коррупцией в военной ведомстве и в системе проведения военных закупок оружия и военного оборудования, построенной на «откатах» и неспособной самостоятельно реформироваться в условиях войны.

11 Inefficiency and corruption in the Ukrainian military is one the reasons for the Western reticence over providing sophisticated weaponry. Can Britain turn Ukraine's inefficient, corrupt military into a fighting force?
Ukrainian volunteers are being trained to fight by British soldiers, observes Kim Sengupta at the Teterivka base
Kim Sengupta Sunday 16 August 2015 <http://www.independent.co.uk/news/uk/home-news/can-britain-turn-ukraines-inefficient-corrupt-military-into-a-fighting-force-10452449.html>

Поскольку мы знаем причину, которая не позволяет Украине получать современное западное оружие, нам остается только наблюдать за темпами обновления кадрового состава указанного министерства.

б) Финансовая сфера: угроза состоит в том, что у Украины нет достаточных финансовых ресурсов, чтобы выжить и уберечься от банкротства, тем более, что РФ активно старается усложнить нам жизнь и стремится всеми способами довести страну до финансовой катастрофы. Ее расчет очень прост: Украина должна достичь дна раньше, чем это сделает сама Россия, и именно это станет выигрышем Росси в борьбе с нами.

Запад свою экономическую и финансовую помощь напрямую связывает с реализацией конкретных реформ в Украине, в первую очередь по преодолению коррупционной природы правящего политического класса. Срыв этих реформ, а много признаков указывает именно на такую тенденцию, приведет к прекращению дальнейшей поддержки со стороны Запада со всеми катастрофическими последствиями для страны.

Основная финансовая помощь Запада поступает в Украину по линии МВФ, потребность в этой помощи жизненно необходима. В марте 2015 года МВФ одобрил пакет помощи Украине на сумму \$40 млрд., включая помощь США и ЕС, и перспективу реструктуризации \$15 млрд. путем переговоров с держателями государственных долговых обязательств,¹² несмотря на ожидавшийся правительством спад экономики страны до конца 2015 года на 11,9% и вооруженный конфликт на Донбассе. Эта программа пришла на замену предыдущей программы помощи, рассчитанной на 2 года и утвержденной в апреле 2014 года, несмотря на значительный экономический спад в Европе. Новая программа помощи предоставляет больше денег, она более гибкая и предлагает Украине лучшие финансовые условия, хотя и остается рискованной с точки зрения возврата денежных средств. При этом \$2.7 млрд. предыдущего транша в \$5 млрд. пошли на поддержку бюджета. Однако дальнейшие транши МВФ поставил в зависимость от успехов правительства по выполнению реформ в Украине, результаты которых оцениваются ежеквартально. В 2015 году Украина

12 IMF Approves Ukraine Aid Package of About \$17.5 Billion, Andrew Mayeda, March 11, 2015 <http://www.bloomberg.com/news/articles/2015-03-11/ukraine-wins-imf-approval-for-17-5-billion-to-rescue-economy>

должна была получить всего \$10 млрд., если реализация реформ будет позитивной (то есть, дополнительно \$7,5 млрд.).

ВВП Украины за 2 последних года сократился на 23%, а внешний долг вырос до 158% и его уже невозможно вернуть, что создало реальную угрозу суверенного дефолта.¹³ Украина надеялась списать 40% этого долга, однако, в августе 2015 года удалось это сделать только на 20%. Это убергло страну от суверенного дефолта, однако Украина не смогла в конце сентября 2015 года выплатить очередной транш за долги в сумме \$500 млн, в результате страна оказалась в техническом дефолте. Запад не бросает Украину в этой отчаянной ситуации и старается и дальше спасать ее. Для правительства Украины помощь МВФ критически важна и риски ее потерять кроются в неспособности правительства эффективно проводить реформы и бороться с коррупцией. Потеря этой помощи приведет страну к немедленному экономическому коллапсу и победе Путина. Однако в новой редакции СНБОУ-2015 просто указано, что проблема с возвратом внешнего долга существует, однако ее разрешение никоим образом не связано с эффективными реформами правительства и его борьбой с коррупцией. Так есть ли здесь реальная угроза для национальной безопасности?

Не прошло и полугодия после согласования новой программы помощи МВФ, как 6 ноября 2015 года МВФ отложил приезд своей очередной оценочной миссии в Украину, при этом отношения между правительством и МВФ уже обострились. Такая ситуация была спровоцирована тем, что правительство провалило бюджетный процесс, в ВРУ оказалась неспособной принять новый налоговый кодекс и новое антикоррупционное законодательство.¹⁴ Как результат, очередной транш Украина не получила, виновные не наказаны, а угроза банкротства страны снова замаячила перед нацией. На сегодня выживание государства полностью поставлено в зависимость от способности депутатов ВРУ достигать разумные компромиссы и выполнять условия МВФ, на которые Украина уже согласилась.

13 Will Ukraine Default? Frances Coppola JUL 24, 2015 <http://www.forbes.com/sites/antoinegara/2015/08/26/federal-trade-commission-calls-vemma-a-pyramid-scheme-that-preys-on-young-adults/>

14 UNIAN: <http://www.unian.info/economics/1176453-will-ukraine-stumble-over-third-imf-tranche.html>

Стоит подчеркнуть, что Запад помогает Украине и на двусторонней основе, однако условия продолжения такой помощи аналогично зависят от прогресса в проведении реформ. Так, наибольшую помощь Украине оказывает правительство Японии, которое в марте 2014 года предложило новому правительству Украины программу кредитов на сумму \$1.84 млрд. для стабилизации экономики и проведения реформ, поддержки демократии, единства нации путем диалога. Кроме того, Япония реализует в Украине грантовые проекты, совместно финансирует отдельные проекты по линии ОБСЕ, шлет специалистов и наблюдателей на выборы.¹⁵ В июне 2015 года Япония пролонгировала гарантии на кредит \$1.5 млрд. для финансовой стабилизации Украины, дополнительно выделила \$316.6 млн на экономические реформы и создала депозит на сумму \$16.6 млн для реализации проектов по возрождению разрушенной экономики Донецкой и Луганской областей.¹⁶

Правительство США предоставило в мае 2014 году Украине финансовую помощь на сумму \$320 млн в дополнение к гарантиям по суверенному займу на сумму \$1 млрд. В ноябре 2014 года Вице-Президент США Джо Байден во время визита в Киев огласил о выделении на реформу правоохранительной и судебной системы \$20 млн, и еще \$3 млн. на помощь переселенцам. В 2015 году США выделили \$250 млн, из которых \$140 млн пошло на экономическую помощь. Накануне реструктуризации неподъемного долга Украины в августе 2015 года, которые достиг \$18 млрд., правительство США решило расширить финансовую помощь: взнос США в 2015 году составил гарантии под два займа на сумму по \$1 млрд. каждый с перспективой третьего займа, который станет частью более широкого пакета помощи ЕС и других международных структур.¹⁷

Европейская Комиссия в июле 2015 года предоставила Украине заем на €600 млн. как первый транш новой программы макро финансовой помощи, которая достигает €1.8 млрд.¹⁸ и покрывает неотложные финансовые

15 http://www.ua.emb-japan.go.jp/jpn/bi_ua/oda/150701_assistance_en_2.pdf

16 <http://en.interfax.com.ua/news/economic/270350.html>

17 US open to more money for Ukraine Shawn Donnan in Washington and Roman Olearchyk in Kiev, September 15, 2015 <http://www.ft.com/cms/s/0/41903692-5bc3-11e5-a28b-50226830d644.html#axzz3sPzyGNLB>

18 European Commission - Press release, EU Commission disburses €600 million assistance to Ukraine, Brussels, 22 July 2015 http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-5423_en.htm

потребности Украины, содействует экономической стабилизации. Дополнительная помощь ЕС предусматривает содействие в реализации реформ в сфере государственных финансов, управления и прозрачности расходов в сфере энергетики, социальной помощи, улучшения бизнес климата. Уровень помощи Украине со стороны ЕС с марта 2014 года с целью проведения реформ остается беспрецедентным: выделено €11 млрд. на стабилизацию ситуации, затем еще заем и гранты на сумму €6 млрд., включая последнюю программу макроэкономической помощи, что превратило ЕС в наибольшего донора Украины.¹⁹

Канада предоставила в 2015 году кредит на сумму \$400 млн «для оказания помощи обанкротившемуся правительству Украины».

в) Помощь с возвращением российского кредита. Кремль предоставил правительству В.Януковича в декабре 2013 года кредит на сумму \$3 млрд., срок возврата которого истекает 27 декабря 2015 года. Украина не может его вернуть вследствие отсутствия необходимых средств, а РФ рассчитывает обанкротить Украину и не соглашается на реструктуризацию. Тем не менее, Запад через МВФ снова помогает Украине: 29 октября 2015 года МВФ объявил о намерении помочь Украине в ее споре с Россией о возвращении долга, изменив свои правила о предоставлении займов.²⁰ Эта замена позволит Украине и в дальнейшем получать транши в рамках программы помощи на сумму \$17.5 млрд., даже если долг в сумме \$3 млрд. не будет возвращен в срок.

г) Санкции против России. Важно иметь в виду, что Запад прибегнул к экономическим санкциям не столько для выражения солидарности с Украиной в ее борьбе с агрессией России, сколько с целью создать рычаг влияния на внешнюю политику Кремля:

- Под санкции попали практически все системообразующие банки России, нефтедобывающие компании и ключевые предприятия

¹⁹ European Commission - Fact Sheet, How the EU is supporting Ukraine, Brussels, 22 May 2015 http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-15-5035_en.htm

²⁰ IMF to Consider Lending-Policy Change That Would Help Ukraine, Andrew Mayeda, Natasha Doff, October 29, 2015 <http://www.bloomberg.com/news/articles/2015-10-29/imf-to-consider-lending-policy-change-that-would-help-ukraine>

ВПК РФ.²¹ Санкции нацелены на существенное уменьшение объема валютных поступлений в страну, на ослабление рубля, усиление инфляционных процессов, они сдерживают приток западных инвестиций в экономику РФ и мешают осуществлять ее модернизацию, что в итоге ослабляет действующую власть и может привести к смене режима. В то же время санкции имеют ограниченный эффект: Россия потеряла по итогам 2014 года всего €25 млрд. или 1,5% ВВП и €75 млрд. или 4,5% ВВП в 2015 году.²² Причина в том, что цель Запада состоит не в экономическом уничтожении России, а в желании принудить ее подумать над своим поведением.

- В то же время, западные санкции против России создают то необходимое давление на ее руководителей, которое позволяет Украине маневрировать с надеждой, что экономическое ослабление агрессора удержит его от активных военных действий в Украине. Сохранение западных санкций против России имеет также существенное психологическое значение на население страны. В то же время Украина имеет собственные инструменты влияния на ситуацию в западными санкциями: это успешные реформы и собственные санкции.

Украинские экономические санкции против России остаются противоречивыми. С одной стороны, без привлечения украинского ВПК Россия не способна провести успешно перевооружение своих ВС, включая обновление ядерных сил, до 2020 года, как запланировано. С другой стороны, в случае введений мощных встречных санкций (в 2014 году) слабая украинская экономика рисковала разрушиться. С экономической и технологической точек зрения Украине не выгодно разрывать кооперационные связи с РФ, которые были сформированы еще во времена СССР, поскольку это ведет к окончательной деградации нашей все еще не реформированной промышленности. Однако ирония состоит в том, что Россия активно использует свои вооружения против Украины на Донбассе, таким обра-

21 Последствия введенных санкций для экономического развития России, группа научных сотрудников Института Экономики РАН под рук. Д.ист.н., проф. Б.А.Шмелева. http://ua.rescue.org.ru/publ_1_posledstviya-vvedennyx-sankcii-dlya-ekonomicheskogo-razvitiya-rossii.html

22 Sanctions to have little impact on Russia in 2016, US says, by ANDREW RETTMAN 3rd Feb 2016 <https://euobserver.com/foreign/131812>

зом Украина просто вынуждена постепенно делать это. Кроме того, утрата украинского рынка ведет к деградации экономики самой России.²³

Пока еще политика санкций ведущих стран Запада, которые действуют в рамках собственных национальных интересов, объективно совпадает с национальными интересами Украины. Однако так будет не всегда. Угрозы для национальной безопасности состоят в том, что Украина позиционирует себя как непоследовательный партнер: страна очень нерешительно и непоследовательно присоединилась к санкциям против России, ряд одиозных российских олигархов продолжают вести бизнес в Украине, а ряд отечественных олигархов – в России, пребывая при этом в конфликте с национальными интересами Украины. Продовольственная и энергетическая блокада Крыма так и не реализована как государственная политика, а закон о СЭЗ Украина-Крым (аналогичный готовился и по Донбассу) ярко показали непатриотичность всей нынешней элиты.

Меры по недопущению утраты «друзей»:

Указанное выше показывает, что Украине есть что терять в случае, если западные друзья уменьшат объемы либо вовсе прекратят помогать нашей стране. Угроза вполне реальна: если в начале 2015 года о возможности утраты поддержки Запада в Киеве говорили шепотом, то через год об этом говорят уже открыто, связывая такие перспективы напрямую с безответственной деятельностью руководства страны^{24 25}, под сомнением оказались такие приоритетные вопросы, как открытие безвизового режима с ЕС²⁶, дальнейшая финансовая поддержка со стороны МВФ^{27 28}, даже связанные с Украиной санкции против России могут быть ослаблены²⁹.

23 Последствия введенных санкций для экономического развития России http://ua.rescue.org.ru/publ_1_posledstviya-vvedennykh-sankcii-dlya-ekonomicheskogo-razvitiya-rossii.html

24 Alexei Bayer: Ukraine may be running out of time Jan. 31, 2016 <http://www.kyivpost.com/article/opinion/op-ed/alexei-bayer-ukraine-may-be-running-out-of-time-407035.html>

25 Ukraine risks losing foreign support over reform delay, PM says, Nov 4, 2015 <http://af.reuters.com/article/idAFKCN05T1TA20151104>

26 Ukraine may lose visa-free prospects with EU - Transparency International, Jan. 5, 2016 <http://uatoday.tv/news/ukraine-may-lose-visa-free-prospects-with-eu-transparency-international-566539.html>

27 Ukraine approves 2016 budget to unlock Western aid, 26 Dec 2015

<http://www.bangkokpost.com/news/world/806560/ukraine-approves-2016-budget-to-unlock-western-aid>

28 MF sees outstanding issues on Ukraine's path to new tranche, January 15 2016, <http://concorde.ua/en/research/daily/imf-sees-outstanding-issues-on-ukraine-to-new-14947/#sthash.PFLJLphl.dpuf>

29 John Kerry signals removal of some sanctions against Russia, January 22, 2016

Чтобы оценить степень угрозы, достаточно представить себе Украину один на один с внутренним кризисом и агрессивной Россией. Но как избежать подобной угрозы? Для этого следует усиливать мотивацию Запада и далее нам помогать:

- Путем экономических санкций Запад стремится изменить внешнюю политику России. Следовательно, политика самой Украины должна стать частью этих усилий.
- Запад стремится поддержать слабую государственность Украины в надежде, что здесь будет создана настоящая процветающая демократия, которая разделяет общие ценности и принципы. Однако такой сценарий не совпадает с мотивацией политического класса самой Украины. Следовательно, политический класс должен быть заменен на действительную национальную элиту нового качества.
- Запад привык работать с легитимными, сформированными политическими игроками, следовательно, гражданские активисты должны формировать политические партии нового типа и легитимно менять власть через настоящие демократические процедуры, не позволяя превращать их в инструменты манипулирования.
- Наконец, украинская власть продолжает работать за рамками контроля со стороны гражданского общества. Эту ситуацию следует исправлять немедленно.

Целесообразно иметь в виду, что самостоятельно Украине будет крайне затруднительно выжить и развиваться по соседству с Россией. Следовательно, страна должна стремиться не столько к членству в НАТО, как это записано в новой СНБОУ-2015, сколько к созданию здорового общества, основанного на ценностях и либеральных принципах. Именно это позволит достигнуть с ведущими странами Запада уровня отношений, соответствующих союзническому, основанных на взаимном доверии. При этом конкретная форма этих отношений будет иметь второстепенное значение.

<http://www.ft.com/intl/cms/s/0/56643a00-c12b-11e5-9fdb-87b8d15baec2.html#axzz3zBkqbTf5>

VIII. ПРОТИВОСТОЯНИЕ С РОССИЕЙ

Эта угроза единственная, которая детально описана в новой редакции СНБОУ-2015. Ее реалистичность подтверждается пребыванием на границе с Украиной 50-тысячной группировки ВС РФ, оборудование рядом с границей большой российской базы, попыткой России создать плацдарм для нападения на Украину в соседней Белоруссии. Однако ей недостает некоторых важных элементов, а именно:

- Угроза прямой военной агрессии со стороны России серьезная, однако СНБОУ ее преувеличивает, не учитывает разные подходы власти в России и Украине к формированию отношения населения к войне на Донбассе.
- Стратегия исходит из симметричного противодействия РФ, игнорируя, таким образом, разницу в ресурсной базе двух стран.
- Она не рассматривает возможность поиска союзников и дружественных сил внутри самой России.
- СНБОУ игнорирует политический, экономический и финансовый аспекты войны, так называемую российскую «пятую колонну» в Украине, концентрируясь исключительно на энергетической зависимости.
- СНБОУ не предусматривает поиск и укрепление отношений с возможными военными союзниками, наличие которых позволяет изменить ситуацию на ТВД, в первую очередь Грузией и Молдовой.

1. Преувеличение военной угрозы: если внимательно вчитаться в текст новой редакции СНБОУ, то выходит так, что устранение прямой российской агрессии – это ключевая проблема, решение которой позволит Украине чувствовать себя более-менее в безопасности, занимаясь преимущественно энергетической диверсификацией и уменьшением влияния российского капитала и финансов в экономике Украины.

Однако это не так. Основными угрозами для дальнейшего существования являются внутренние, и ключевая из них для правящей элиты – утрата доверия населения, что может привести к бунту и незаконной смене власти. Думается, что на Банковой это понимают, следовательно, фактор военной угрозы, который реально существует, используется и для других целей, а именно:

- Затягивание на Донбассе вооруженного конфликта не позволяет добровольцам и патриотам с опытом АТО даже думать о каких-либо серьезных протестах в Киеве против правительства. Однако такие настроения называют в условиях стремительного ухудшения уровня жизни населения как следствие не столько войны на Донбассе, сколько истощение ресурса экономической модели существования государства и тотальной коррупции.

На такое допущение указывает ряд факторов:

Президент Украины, несмотря на обязанность, не ввел в стране военное положение, чем перевел конфликт между Украиной и Россией в правовом смысле в категорию гражданской войны.¹ Таким образом конфликт можно считать незавершенным сколь угодно долго, при этом сохранять в стране де-факто суррогатное военное положение, что позволяет заглушать любые реальные оппозиционные движения и группы, выставляя их как непатриотичные в условиях фактической, хотя и не оглашенной, войны в России.

На отсутствие действительных намерений воевать и побеждать Россию указывает кадровая политика Президента в ВСУ: несмотря на мощную критику, руководителем министерства главнокомандующий упорно ставит не военных, а милиционеров. Он также не желает менять руководящий состав Министерства, который уже почти 2 года не выполняет свои обязанности в части материально-технического обеспечения войск в зоне боевых действий, переложив все на плечи волонтеров и иностранную помощь.

¹ Юрій Костенко, «АТО» чи «війна»? Міжнародно-правові наслідки, <http://vysnovky.com/analytics/politics/2068-ato-chi-viina-mizhnarodno-pravovi-naslidki>

Оборонный комплекс страны также мало готовится к войне с Россией. Несмотря на неудачные действия войск и значительные потери военной техники в ходе войны на Востоке страны, Украина не сокращает экспорт вооружений. По результатам 2014 года страна продолжила входить в десятку крупнейших экспортеров оружия по версии Стокгольмского института SIPRI, заняв в рейтинге девятое место, а ее наиболее значительным клиентом, несмотря на запрет Президента, стала Россия², которая закупила вооружений на сумму \$155 миллионов. Кроме того, государственный концерн Укроборонпром, в который входят более ста предприятий, улучшил свои показатели: он впервые вошел в сотню крупнейших военных компаний мира по версии американского издания Defense News. Его место в списке – 92.³ Руководство Укроборонпрома также полагает, что современные танки Т-84 Оплот лучше экспортировать, а в войне против России на Донбассе целесообразно использовать модернизированные Т-64 (Булат – разработка ХКБМ начала 90-х годов) и Т-72⁴.

Боеготовность армии ориентирована на возможного противника для ведения войны 3-го поколения (ВС РФ способны вести войну 4-го поколения): создание «армии, оснащенной преимущественно бронетранспортерами, а также отчасти танками и артсистемами времен империи, вдохновило на заявления о способности нанести сильный удар в ответ на новую атаку».⁵ После почти 2 лет войны в стране отсутствует Госпрограммы развития Вооруженных Сил, нет Госпрограммы развития вооружений и военной техники, не появилась и Госпрограмма развития оборонной промышленности. Обращает на себя внимание тот факт, что перевооружение быстрее проводится не в подразделениях ВСУ, которые согласно Военной доктрины (действовавшей до 24.09.2015⁶) невозможно использовать для подавления гражданского конфликта, а именно Нацгвардии, которая как раз и создана для подавления внутренних бунтов граждан. В

2 Кому Україна продає озброєння, 18 БЕРЕЗНЯ 2015 <http://www.theinsider.ua/business/5508328683634/>

3 Партія зброї. Ставши потужним конкурентом на світових ринках, Україна нарощує експорт озброєння Галина Корба 12 Вересня, 2015 <http://nv.ua/ukr/publications/partija-zbroji-stavshi-potuzhnim-konkurentom-na-svitovih-rinkah-ukrajina-naroshchuje-eksport-ozbrojennja-68414.html>

4 Перший заступник гендиректора «Укроборонпрому» Сергій Пінькас, 21.04.2015, <http://www.rbc.ua/ukr/news/ukroboronprom-rasschityvaet-uskorit-perevooruzhenie-1429617036.html>

5 Валентин Бадрак, Сектор безпеки України: епоха паліативів 03-11-2015, gazeta.dt.ua/internal/sector-bezpeki-ukrayini-epoha-paliativiv-_.html

6 ВРУ змінила текст Военної доктрини 2012 року, <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/555/2015>

качестве примера стоит оценить причины негативного отношения руководства ГШ ВСУ к созданию сил специальных операций.

Характерно то, что в рамках операции «Бесстрашный защитник 2015»⁷ американские инструкторы-десантники начали проводить тренировки на Яворовском полигоне с апреля 2015 года именно для бойцов Нацгвардии, а не подразделений ВСУ.⁸ Если принять во внимание, что базовые документы для военного строительства Украины появились с опозданием на год, уже после подписания «Минских соглашений», то не сложно прийти к выводу, что на самом деле руководство Украины воевать с Россией не планирует и к войне не готовится. Больше того, Президент прямо заявляет, что конфликт на Донбассе «не имеет военного решения». Однако «сектор безопасности и обороны» усиливается, на него выделяются немалые средства из бюджета для противодействия плохо вооруженному противнику. Возникает вопрос: с кем именно планирует воевать украинская власть?

Актуальность этого тезиса связана с тем, что правительство проводит непопулярные меры, направленные на существенное снижение жизненного уровня населения,⁹ сокращение программ социальной помощи¹⁰. Такая практика направлена на создание ситуации, когда обнищавшее население (как работники бюджетной сферы, пенсионеры, военные, так и малого, среднего частного бизнеса) будут переключаться по замыслу с активной политической борьбы за свои права на элементарное выживание. Важно иметь в виду, что нынешний КМУ не только не ставит перед собой задачу повышать жизненный уровень населения до «цивилизованного»,

7 <http://www.thedailybeast.com/articles/2015/08/13/american-paratroopers-in-ukraine-have-putin-rattled.html>

8 Десантники із США починають навчання української армії у Львівській області, Тренінги будуть проходити за участю 900 бійців Нацгвардії: http://dt.ua/UKRAINE/desantniki-iz-ssha-pochinayut-navchannya-ukrayinskoyi-armiyi-u-lvivskiy-oblasti-170359_.html

9 Держпраці про зміну умов праці в бік погіршення 13.08.2015 http://kadrovik01.com.ua/news/derzhpratsi_pro_zminu_umov_pratsi_v_bik_pogirshennja/

10 Мінфін попереджає: у 2016 році через зменшення податків у бюджеті утвориться дірка у 60 млрд грн. Треба різати соціальні видатки, 19/10/2015 http://texty.org.ua/pg/news/textynewseditor/read/62612/Minfin_poperedzhaje_u_2016_roci_cherez_zmenshenna

но планирует и далее его понижать,¹¹ в том числе за счет ухудшения условий выхода на пенсию с 2016 года.¹²

Анализ событий во время Иловайского «котла»¹³ указывает на то, что командование ВСУ сознательно отдавало приказы использовать добровольческие подразделения, которые состояли из самых мотивированных представителей Майдана, именно на тех участках, где бы они неминуемо погибли.¹⁴ Однако риски для национальной безопасности тут возникают с другой стороны: чем больше идейных сторонников Майдана погибает, тем меньше остается желающих защищать Родину от агрессора, что проявилось в срыве 6-й волны мобилизации 2015 года.

На отсутствие у руководства Украины действительных намерений воевать с РФ указывает структура государственного заказа на 2015 год: перевооружение армии не стоит в повестке дня правительства. Минобороны и Нацгвардия перешли на обеспечение образцами вооружений, давно отнесенных к категории избыточного, устаревшего и предназначенного для продажи за рубежом, как танк Т-72. Но самым прискорбным есть тот факт, что власть не планирует решать никаких стратегических боевых задач на Донбассе. Нет даже намека на намерение разработать высокоточное оружие, а объемы финансирования для разработки таких систем для КБ «Луч», способного это сделать, остались символическими.¹⁵ При этом Минобороны импортирует военную рухлядь, как бронетранспортер Саксон,¹⁶ который по своим ТТХ хуже советских образцов. Государствен-

11 СОЦКОМІТЕТ ВР ХОЧЕ ПОВЕРНУТИ УРЯДУ ЗАКОНОПРОЕКТ ПРО ОПТИМІЗАЦІЮ СОЦВІДАТКІВ, 17.12.2015 <http://finbalance.com.ua/news/Sotskomitet-VR-khoche-povernuti-uryadu-zakonoproekt-pro-optimizatsiyu-sotsvidatki>

12 3 Нового року може розпочатися масовий вихід чиновників на спецпенсію, 18 грудня 2015, <http://ua.112.ua/mnenie/z-novoho-roku-mozhe-rozpochatysia-masovyi-vykhid-chynovnykiv-na-spetspensiiu-279702.html>

13 Август 2014-го. Иловайск. Часть 2: Почему добробаты, а не ВСУ, пошли на штурм города, 2015-08-31 <http://argumentua.com/stati/avgust-2014-go-ilovaisk-chast-2-pochemu-dobrobaty-ne-vsu-poshli-na-shturm-goroda>

Прозрение на Майдане. Пострадавшие в Иловайском котле выдвинули Порошенко ультиматум 18.01.2016 РИА Новости Украина:<http://rian.com.ua/story/20160118/1003728764.html>

14 Евгений Положий: Иловайск. У каждого преступления есть конкретная фамилия. А судить есть за что 22 ДЕКАБРЯ, 2015 http://ru.espresso.tv/article/2015/12/22/evgenyy_polozhyy_ylovaysk_u_kazhdogo_prestuplenyya_est_konkretnaya_famylyya_a_sudyt_est_za_chno

15 Оборонный заказ или Оборона «в заказе», Дмитрий Менделеев, 6 марта 2015 <http://gazeta.zn.ua/internal/oboronnyy-zakaz-ili-oborona-v-zakaze-.html>

16 Saxon – британський колісний бронетранспортер, розробки 1970-х років, надійшов на озброєння

ный оборонный заказ на 2014 год правительство приняло только в июле: Премьер А.Яценюк просто забыл о нем, и документ пролежал в его секретариате полтора месяца впустую.¹⁷

Российская «пятая колонна»: в новой редакции СНБОУ-2015 среди прочего упоминается о необходимости усиления контрразведки и складывается впечатление, что военно-политическое руководство государства уяснило необходимость усиления контрразведывательного режима в стране для выявления и пресечения деятельности агентов РФ, в первую очередь агентов влияния на ключевых должностях сектора обороны и безопасности. Однако факты говорят о другом.

Министерство обороны: Несмотря на неоднократные призывы общественности, бойцов АТО, отдельных политиков Президент упорно отказывается приступать к обновлению кадрового состава ключевого для военного времени органа власти. В МОУ пророссийские и коррумпированные высокопоставленные генералы наносят значительный вред, материальный и имиджевый для национальной безопасности страны уже два года подряд. Приведем наиболее одиозный пример:

Закупкой оружия и военной техники в Минобороны Украины занимается бывший кадр Ключева Ясинский А., который с августа 2014 занимает должность главы Департамента разработок и закупок вооружений и военной техники. Это назначение было согласовано с АПУ. Ранее он работал на должности руководителя департамента военной безопасности РНБОУ. Результат его работы плачевен – критическое состояние боеспособности отечественных вооруженных сил на начало российской агрессии.¹⁸ Предложение Ясинского состояло в том, чтобы навязывать армии закупку у предприятий того, что у них уже есть в виде готовой продукции, включая технику, проданную в прошлые годы Минобороны этим предприятиям как избыточное имущество для последующей перепродажи за рубеж.

британських сухопутних військ у 1983 році. На початку 1990-х років МО машини списало

17 Оборонный заказ или Оборона «в заказе» 18 Дмитрий Менделеев 6 марта 2015, <http://gazeta.zn.ua/internal/oboronnyy-zakaz-ili-oborona-v-zakaze-.html>

18 Закупівлями зброї і військової техніки в Мінборони займається колишній кадр Ключева 7.03.2015 : http://dt.ua/POLITICS/zakupivlyami-zbroyi-i-viyskovoyi-tehniki-v-minboroni-zaymayetsya-kolishniy-kadr-klyuyeva-166294_.html

Цена на эти изделия отличается от обычной цены и обойдется бюджету втридорога.

Это никак не соответствовало Государственной целевой программе развития вооружений и военной техники до 2017 года: за несколько месяцев Минобороны 8 раз внесло изменения в показатели госзаказа. Это именно он закупил списанные в 90-х годах британские «Саксоны». Ясинский умудрился даже убрать из госзаказа опытно-конструкторскую работу по модернизации вертолета Ми-24 при участии французской фирмы SAGEM, которая пребывала с стадии завершения. На проведение модернизации вертолета в предыдущие годы было потрачено почти 400 млн грн бюджетных средств.¹⁹ Сомнительным выглядит и заказ та ПТУР «Стугна» и «Корсар», которые отличаются калибром, что значительно усложняет логистическое обеспечение подразделений.

ВПК: в условиях войны спецэкспортеры Украины придумали новый способ зарабатывать деньги – на импорте оружия через схемы «откатов», используя для этого бюджетные средства.

ГП «Укринмаш», один из ведущих спецэкспортеров: его директор В.Омельянчук с октября 2014 года стал героем публикаций о корыстных манипуляциях с Госзаказом в 2014-2015 гг. с признаками преступления на сумму²⁰ 330 млн. грн. Раньше этот чиновник также работал в РНБО, в сентябре 2014 года он с позором был изгнан с заседания КМУ, на котором министр обороны Гелетей представлял его кандидатом на должность своего заместителя. Несмотря на освобождение от налогов импортных военных товаров, стоимость РЛС контрбатарейной борьбы AN/TPQ-49, которую закупает ГП Укринмаш, выросла с 9,7 млн. грн. до 12,6 млн. грн. за изделие при коммерческой цене на аналогичные изделия, которые были бесплатно переданы в ВСУ, всего \$118 тыс. (что по коммерческому курсу обмена валют составляло на момент сделки 2,7 млн. грн.). При

19 http://dt.ua/POLITICS/zakupivlyami-zbroyi-i-viyskovoyi-tehniki-v-minboroni-zaymayetsya-kolishniy-kadr-klyuyeva-166294_.html

20 Дмитрий Менделеев, Оборонный заказ или Оборона «в заказе 6.03.2015 http://gazeta.zn.ua/internal/oboronnyy-zakaz-ili-oborona-v-zakaze-_.html

этом Департамент МОУ Ясинского проигнорировал возможность закупки отечественного аналога РЛС «Положение-2»²¹ с лучшими ТТХ.

В ГП Укрспецэкспорт стоимость импортного беспилотного авиационного комплекса Fly Eye выросла на 2 млн. грн. (с 8,2 млн. грн. до 10,3 млн. грн.) за изделие.

«Ноу-хау» оборонного заказа 2015 года стало выделение почти 100 млн. грн. для компенсации (!) импортерам убытков в связи с ростом курса валюты по контрактам 2014 года, по которым уже была сделана 100% предоплата. Из этой суммы 92,5 млн. грн. выделено на компенсацию для ГП «Укринмаш», все закупки которого уже были оплачены авансом из бюджета.

Компания «Мотор Сич» Вячеслава Богуслаева, несмотря на запрет правительства, продолжает обслуживать не только оборонные интересы России.²² Здесь следует сразу подчеркнуть, что автор не выступает за полное прекращение экономических связей с РФ в мирное время, поскольку страна не должна терять рынок России. Исключением может быть временное прекращение таких связей в связи с введением военного положения. Однако государство до сих пор не может четко определиться со своей торговой политикой с РФ, которая бы соответствовала нынешней ситуации с точки зрения национальных интересов, а не бизнес-кланов. На продолжающийся экспорт украинской продукции двойного назначения в России обратило внимание американское издание Washington Post²³ и Стокгольмский институт исследований проблем мира SIFRI.²⁴

Формально действия В.Богуслаева не подпадают ни под какую статью Уголовного кодекса Украины (УКУ). Его нельзя обвинить в «государствен-

21 Про Милан, АТО и «Зоопарк». В общем, про интересное положение... Сергей Згурец, директор консалтинговой компании Defense Express Понедельник, 20 октября 2014, <http://apostrophe.com.ua/article/business/industries/2014-10-20/pro-milan-ato-i-zoopark-v-obschem-pro-interesnoe-polojenie/591>

22 Михайло Поживанов, для «Главкома» Перехід на бік ворога? Чим займаються Богуслаєв і «Мотор Січ» у Росії 23.11.2015 <http://glavcom.ua/articles/35290.html>

23 Ukraine factories equip Russian military despite support for rebels By Michael Birnbaum August 15, 2014 https://www.washingtonpost.com/world/europe/ukraine-factories-equip-russian-military-despite-support-for-rebels/2014/08/15/9c32cde7-a57c-4d7b-856a-e74b8307ef9d_story.html

24 Кому Україна продає озброєння 19 марта 2015 г. http://antikor.com.ua/articles/32617-komu_ukrajina_prodaje_ozbrojennja

ной измене» (ст.111), поскольку диспозиция статьи не соответствует реалиям Украины. В ней речь идет о «переходе на сторону врага в условиях военного положения или в период вооруженного конфликта, шпионаж, оказание иностранному государству помощи в проведении подрывной деятельности против Украины». В Украине формально нет войны, вместо этого проводится АТО, а УКУ не расписывает правила поведения граждан во время проведения антитеррористической операции. Не подходит и статья 258, часть 4 – «содействие в совершении террористического акта», поскольку даже несмотря на АТО Украина не рассматривает события на Востоке страны как серию перманентных террористических актов, совершенных Россией, – имя нашего врага прямо не указывается, хотя и имеется в виду. С РФ не разорваны дипломатические отношения, продолжается торговля, хотя и с ограничениями. Следовательно, единственное, что можно было бы предъявить В.Богуслаеву, это – самоуправство (ст.356), т.е. «самовольное, вопреки установленному законом порядку совершение каких-либо действий, правомерность которых обжалуется отдельным гражданином либо предприятием, учреждением или организацией, если такими действиями нанесен вред интересам гражданина, государства или общества». А в роли учреждения, которое могло бы опротестовать действия собственника «Мотор Сич», могло бы выступить правительство Украины либо ее президент.

В июне 2014 года Президент Порошенко своим указом запретил экспорт в Российскую Федерацию военной продукции и продукции двойного назначения. Еще через год, в конце мая 2015 года, Парламент Украины денонсировал ряд соглашений с РФ, которые охватывали разные сферы двустороннего экономического сотрудничества. Наконец, 16 сентября 2015 года Президент ввел в действие санкции согласно списка, составленному в РНБО, относительно юридических и физических лиц России.

Компания «Мотор Сич» не поставляет свою продукцию на производства ВПК РФ либо в ВС РФ. Речь идет о контрактах на сумму как минимум 6,36 млрд. руб. на обслуживание и ремонт личных самолетов Президента Путина и МЧС РФ. Вместе с тем в докладе Стокгольмского института речь идет о поставках двигателей для учебно-боевого самолета Як-130 (разработки «Мотор Сич») и самолетов Ан-140 и Ан-148 (производства завода «Антонов»).

Украина также все еще поддерживает в актуальном состоянии торгово-экономические договоренности с Россией – страной, которая оккупировала часть территории Украины. Руководство Украины, очевидно, все еще не в состоянии уяснить, что практика поддержки связей с агрессором неминуемо поощряет его к дальнейшим противоправным действиям.

Российские активы в украинской экономике:

Украина пережила оккупацию Крыма и потерю активов там на сумму не менее \$1 трлн., РФ приняла закон о национализации всего имущества Украины в Крыму, что приравнивается к ограблению. В ответ Украина своей бездеятельностью не только способствует узакониванию грабежа имущества государства, граждан и украинских банков. Сохранение присутствия в Украине крупного российского бизнеса, управляемого из Кремля, создает в условиях непрекращающейся торговой войны с РФ существенные риски для национальной безопасности страны.

Крупный российский бизнес представлен в Украине совладельцами «Киевстар»²⁵ и МТС²⁶, в составе акционеров комбината «Запорожсталь»²⁷, Южный ГОК²⁸, Крюковский вагоностроительный завод²⁹, «Запорожтранс-

25 Компанія належить до міжнародного холдингу VimpelCom Ltd. (Нідерланди), 47% якого належить російській Альфа-Груп, 43% – норвезькій Telenor.

<https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%B8%D1%97%D0%B2%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%80>

26 Around 80 percent of Ukraine's mobile market is controlled by Russia's top mobile firm MTS and Amsterdam-based Vimpelcom, in which Russian billionaire Mikhail Fridman's Alfa-Group is the biggest shareholder.

<http://www.reuters.com/article/ukraine-crisis-russia-telecomunications-idUSL5N0RB26G20140914>

27 Едуард Шифрін та Алекс Шнайдер вирішили його продати і найвигіднішим стала пропозиція групи російських інвесторів через державний Внешкономбанк запропонували власникам Запоріжсталі \$1,7 млрд, <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%97%D0%B0%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%B6%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BB%D1%8C>

28 На даний момент основними акціонерами ПАТ «ПГЗК» вважаються ПАТ «Смарт-холдинг» (Україна) і компанії, що входять до складу Evraz Group, (Росія).

https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D1%96%D0%B2%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%B3%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D1%87%D0%BE-%D0%B7%D0%B1%D0%B0%D0%B3%D0%B0%D1%87%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%B1%D1%96%D0%BD%D0%B0%D1%82

29 <http://minprom.ua/articles/186339.html>

форматор»³⁰, Николаевский глиноземный завод³¹ и другие важные активы. Все это принадлежит государству РФ либо ее частным гражданам. В 2014 году уже были призывы национализировать эти активы, однако дальнейшая судьба этих промышленных предприятий и активов напрямую связана с особенностями передачи их российским владельцам, которые неизвестны широкой публике.

Российский капитал мощно присутствует в украинской банковской системе: «Проминвестбанк» (7)³², «Сбербанк России» (8)б Альфа-банк (11), ВТБ Банк (13), он в данный момент играет стабилизирующую роль для всей украинской банковской системы, которая пребывает в глубоком кризисе, следовательно, не подпадает под антироссийские санкции правительства.

Энергетика:

В сфере энергетики после двух лет войны с Россией Украина оказалась в сложной ситуации: сохраняется полная зависимость от РФ в ядерной энергетике, правительству не хватает средств докупить 5 млрд. м³ газа для зимнего отопительного сезона, существует нехватка 30% энергетического угля, вследствие чего в конце 2015 года остановились Приднепровская, Славянская и Змиевская ТЭС, на грани остановки оказались Трипольская и Криворожская ТЭС. Ситуация осложняется тем, что с 25 ноября 2015 года РФ заблокировала поставки в Украину энергетического угля и газа. Повышение цен на электроэнергию не только болезненно отражается на жизненном уровне населения, оно создает ситуацию нестабильности, угрозы социального бунта против правительства. Уровень угрозы усиливается тем, что половина энергетики и значительная часть топливно-энергетического комплекса страны контролируется Кремлем либо находится под его влиянием.

30 С 2001 года в составе финансово-промышленной группы «Энергетический стандарт» Константина Григоришина. <https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%97%D0%B0%D0%BF%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B6%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1%81%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%BE%D1%80>

31 новый владелец, — російська група компаній «РУСАЛ» («Російський Алюміній») https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B0%D1%97%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D0%B3%D0%BB%D0%B8%D0%BD%D0%BE%D0%B7%D0%B5%D0%BC%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%B7%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D0%B4

32 место в рейтинге НБУ

<http://odessa-daily.com.ua/news/sudba-rossijskih-bankov-v-ukraine-id63769.html>

Так, ПАО «Укргаздобыча», которое подчинено НАК «Нафтогаз Украины», возглавили с декабря 2015 года выходцы из российских структур³³: «смотрящим» стал выходец из компании ТНК-ВР Роман Беляга. Большую часть своей трудовой деятельности он занимался исключительно закупками товаров и услуг для российских компаний. Свою новую команду на украинском госпредприятии он сформировал из бывших сотрудников российских нефтегазовых компаний ОАО «Саратовский НПЗ», ОАО «Роснефть», ориентированных на освоение бюджета.³⁴ Как следствие, новые назначения создают угрозы не только для финансовой и информационной безопасности госкомпании, но и для энергетической безопасности страны.

В топливно-энергетической отрасли Украины остаются значительные российские активы: ЛУКОЙЛУ принадлежит нефтехимический комплекс Карпатнефтехим³⁵, который пробуют запустить после двух лет простоя. Роснефть владеет уникальным Лисичанским НПЗ, который существенно пострадал во время боевых действий на Донбассе. Ранее завод выпускал продукцию для РФ и стран ЕС.

В энергетической отрасли суммарно российские активы превышают \$10 млрд³⁶. VS Energy, которая контролирует 12 из 26 украинских облэнерго, принадлежит бизнесмену Э.Гинеру и депутату Госдумы РФ О.Бабакову³⁷. В 2013 году группа VS Energy купила контрольный пакет «Киевоблэнерго» и «Ривнеоблэнерго» у американской корпорации AES за \$113 млн. Холдинг «Энергостандарт» контролируется бизнесменом К.Григоришиным, который владеет активами в трансформаторной сфере, машиностроении в сфере энергетики, в электроэнергетике, транспорте и логистике, в недвижимости.

33 25.11.2015 <http://hromadskeradio.org/2015/11/25/ukrgazvydobuvannya-ocholyly-vyhidci-z-rosiyskyh-struktur-zmi>

34 Как агенты российских спецслужб и аферисты «Укргаздобычу» потрошат 01.12.2015 <http://skelet-info.org/kak-agenty-rossijskix-specsluzhb-i-aferisty-ukrgazdobychu-potroszat/>

35 У «КАРПАТНАФТОХІМ» ГОТУЮТЬСЯ ЗАПУСТИТИ РОБОТУ ПІДПРИЄМСТВА НАВЕСНІ - УСЯ НАДІЯ НА ІНВЕСТИРИВ <http://firtka.if.ua/?action=show&id=66560>

36 ВЕДОМОСТИ: ЯК РОСІЙСЬКИЙ БІЗНЕС ЗВИКАЄ ДО ВІЙНИ В УКРАЇНІ 02.09.2014

http://finbalance.com.ua/news/strongVedomosti_strong-Yak-rosiyskiy-biznes-zvika-do-viyni-v-Ukrani

37 ВЕДОМОСТИ: ЯК РОСІЙСЬКИЙ БІЗНЕС ЗВИКАЄ ДО ВІЙНИ В УКРАЇНІ 02.09.2014

http://finbalance.com.ua/news/strongVedomosti_strong-Yak-rosiyskiy-biznes-zvika-do-viyni-v-Ukrani

Экономическая война Кремля против Украины:

Кремль вынес простой урок из того, что происходит в Украине – если продержаться немного дольше Киева, то украинское правительство просто свалится.³⁸ Политика России с самого начала была сознательно направлена на нанесение максимального ущерба ее экономике. Войны экономические и торговые, за контроль над маршрутами перемещения товаров и энергоресурсов не только сопровождают вооруженные конфликты, но часто бывают их причиной. Россия в данный момент не может достичь своей цели по установлению контроля над Украиной вооруженным путем, однако вполне может этого достичь финансовыми, торговыми и экономическими войнами: экономика страны очень слаба, госаппарат непрофессиональный, недовольство населения властью стойкое с тенденцией к усилению.

А как новая СНБОУ-2015 видит эту угрозу и пути ее нейтрализации? Она предусматривает только усиление «сектора безопасности и обороны». Странно...

Правительство России приняло решение ввести против Украины с 1 января 2016 года очередное продуктовое эмбарго в связи с вступлением в силу Соглашения Украина-ЕС в зоне свободной торговли, а также вследствие присоединения Украины к экономическим и торговым санкциям против России. Для достижения большего негативного эффекта Россия запланирована лишить Украину доступа к рынкам всех стран-членов Таможенного союза: Беларуси и Казахстана. Угроза для национальной безопасности состоит в том, что финансовая стабильность Украины, достигнутая с помощью западных друзей, основывается на ожидании роста экономики Украины с 2016 года. Однако этому может помешать как раз блокада России, поскольку рынки стран ЕС не могут компенсировать для Украины утрату рынка России.³⁹

38 Марк Адоманіс, оглядач американського Forbes, 19 травня 2015, <http://www.slovoidilo.ua/2015/05/19/novyna/ekonomika/amerykanska-presa-prohnozuye-ekonomichnyj-kolaps-v-ukrayini>

39 Украина vs Россия. На пороге новой торговой войны 24.11.2015 <http://korrespondent.net/business/economics/3594481-ukrayna-vs-rossyia-na-porohe-novoi-torhovoivoi>

Украина занимает разные сегменты на рынке РФ, их важность для национальной безопасности различна. Так, рынок продовольствия сейчас не критический: экспорт продовольствия в 2012-2014 гг. достиг \$600 млн, в 2013 году уровень экспорта продовольствия достиг \$2 млрд., а доля РФ в общей структуре экспорта достигла 30%. Однако начиная с 2014 года вследствие фитосанитарных и других нетарифных, политически мотивированных ограничений доля РФ упала до 10%-13%⁴⁰. По большинству товарных позиций продовольствия доля Украины упала до 2-3%, что составляет \$200-400 млн. (сокращение на 40%)⁴¹.

Совсем другая ситуация по экспорту в РФ промышленных товаров: зачастую это единственный рынок для украинских предприятий. В октябре 2015 года после 2 лет ограничений на экспорт железнодорожных вагонов и стрелочных переводов Украина подала иск в ВТО на Россию. Ограничения коснулись Крюковского вагоностроительного завода, Днепропетровского стрелочного завода, Азовобщемаш и Харьковского машиностроительного завода ФЭД.

Такой противоречивый шаг указывает на отсутствие у правительства Украины хоть какой-либо разумной стратегии. В сентябре 2014 года Украина под давлением РФ уступила и отсрочила срок введение в действие Соглашения о ЗСТ Украина-ЕС, но все впустую. Как следствие, Украина решила ответить «зеркальным эмбарго», товарной блокадой Крыма и разрывом контракта на экспорт электроэнергии. С другой стороны, Украина наивно надеялась на помощь со стороны ЕС, однако Брюссель уже предупредил, что очередное эмбарго РФ не является неожиданностью и что Киев имел достаточно времени чтобы подготовиться к такому развитию событий.

Российские политические проекты в Украине: несмотря на оккупацию части территории и боевые действия на Донбассе, при новой власти в Украине продолжает вполне законно функционировать целый ряд российских политических проектов, которые существенно влияют на

40 Новый этап торговой войны: сколько потеряют Украина и Россия, 23.11.15, Апостроф, <http://minprom.ua/digest/198118.html>

41 Україна знизила експорт продуктів у Росію до історичного мінімуму - МінАПК 19.08.2015 <http://www.pravda.com.ua/news/2015/08/19/7078310/>

внутреннюю стабильность в стране и несут растущую угрозу ее единству. Новая СНБОУ-2015 почему-то ее не заметила, а руководство страны никак на эти угрозы не реагирует (не считая запрет на деятельность КПУ П.Симоненко в декабре 2015 года⁴²). Между тем, российская пятая колонна остается основным инструментом агрессии против Украины, именно через нее осуществляется финансирование сепаратизма.

Россия давно уже практикует создание в Украине и управление собственными политическими проектами под видом партий, общественных (т.н. организации соотечественников, создание которых активно поддерживал В.Колесниченко, и псевдообразований, как «Братство» Корчинского и Гражданская платформа «Майдан» Сергея Дубенко)⁴³ и религиозных организаций (УПЦ МП). В 2013 году в Украине официально существовало 13 пророссийских политических партий.⁴⁴ Наиболее одиозные из них, которые не прикрывают свою близость к России: КПУ (обновленная, М.Савенко), КП рабочих и крестьян (А.Савенко), ПСПУ (Н.Витренко), партия «Родина», Одесса (И.Марков), Союз левых сил (В.Волга), Украинский выбор (В.Медведчук) и бывшая Партия Регионов (отдельных функционеров которой следует привлечь в уголовной ответственности за гос.измену).

Кроме открытых, в Украине созданы и прикрытые пророссийские политические проекты, к которым можно отнести ВО «Свобода»^{45 46}, объединение «Самопомощь»^{47 48}, Оппозиционный блок и его партии-клоны для манипулирования избирателями, как «Наш край», «Возрождение», однако такое утверждение основывается на признаках, а не доказательствах, поскольку власть этими вопросами не занимается. Существование таких

42 <http://tsn.ua/politika/v-ukrayini-oficiyno-zaboronili-diyalnist-kompartiyi-555434.html>

43 «ГроМайдан» проти Майдану ОЛЕНА ГОЛУБ, РОМАН КАБАЧИЙ, ДЛЯ УП 17 лютого 2014, <http://www.pravda.com.ua/articles/2014/02/17/7014100/>

44 В Украине зарегистрировано 14 пророссийских партий, 2013-05, <http://argumentua.com/novosti/v-ukraine-zaregistrovano-tselykh-14-prorossiiskikh-partii>

45 Партия "Свобода" – віддушина для зневірених чи технологія багатозльового використання? 20.01.2011 М.Писарчук, О.Мігачова, <http://www.unian.ua/politics/450551-partiya-svoboda-viddushina-dlya-znevirenih-chi-tehnologiya-bagatotsilovogo-vikoristannya.html>

46 Навіщо потрібна Свобода – ВО Свобода, ЮРІЙ ЛЕВІКІН, ДЛЯ УП, 14 квітня 2011, <http://www.pravda.com.ua/articles/2011/04/14/6096016/>

47 Чий проєкт «Самопоміч»? 30.10.2014 Юрій Ситник, http://vgolos.com.ua/blogs/chyy_proekt_samopomich_161899.html

48 Проект «Самопоміч»: розвінчання міфу, 11 ноября 2014, Петро Герасименко, «Вголос» http://antikor.com.ua/articles/18803-proekt_samopomich_rozvinchannja_mifu

проектов тем более опасно, принимая во внимание их присутствие в Парламенте, других институтах государственной центральной и местной власти, если помнить о том, что единственной целью их создания есть антигосударственная деятельность.

Меры по реагированию на угрозы:

Поиск путей реагирования на угрозы национальной безопасности в этом разделе оказался самым сложным. Уровень манипулирования сознанием населения со стороны правительства Украины и России настолько высок, что стало сложно уверенно отвечать на простые вопросы:

- Есть ли у украинской нации внешний враг? Власть нас заверяет, что есть такой (Кремль), однако ее практическое действия вызывают серьезное сомнение в таком утверждении, поскольку власть не только не воюет против указанного врага, но само ее пребывание у власти напрямую зависит от пребывания «врага» на нашей территории.
- Есть ли внутренние враги у украинской нации и кто они? Наша власть нам говорит, что такие есть, и уверяет, что это гражданские активисты, которые протестуют против антинародной политики новой власти и таким образом выступают на стороне Путина.⁴⁹ Однако есть сомнения в таком утверждении, скорее угрозы создает сама власть и готовится бороться против собственного народа.

Новая СНБОУ-2015 концентрируется на военной угрозе, однако танками и пушками эту проблему не решить. Прежде следует решить дилемму:

- Без стабилизации ситуации на Донбассе, реального прекращения боевых действий, что возможно лишь при условии временного отказа со стороны Украины от возврата оккупированных территорий, стабилизация политической и экономической ситуации в стране невозможна.

⁴⁹ Порошенко сделал резкое заявление о внутренних врагах 29 июля, 2015
<http://nv.ua/ukraine/politics/bankovaja-sdelala-rezkoe-zajavlenie-o-vnutrennih-vragah-61596.html>

- В то же время продолжение латентного конфликта на Донбассе остается обязательным условием пребывания при власти нынешней политической группы, поскольку только это позволяет эффективно подавлять любые протестные проявления со стороны населения.

Рекомендацией по недопущению использования силовых ведомств против народа может быть только усиление гражданского контроля над ними, в первую очередь в соответствующем комитете ВРУ, а также путем назначения гражданских политиков на руководящие должности в Минобороны, МВД, Нацгвардии (но не ГШ ВСУ). Определенный неиспользованный ресурс имеет и гражданское общество. Однако понятно, что очередной «третий» Майдан приведет к окончательной делегитимации и развала государства. Перспектива видится в усилении гражданского контроля над деятельностью государственных органов уже сегодня.

Противодействовать коррупции в Министерстве обороны – это прямая обязанность ГПУ и СБУ, однако существует сомнение в наличии политической воли у руководства государства бороться с этой угрозой. Направление 5% ВВП страны в сектор безопасности и обороны превращает этот сектор в действительно лакомый кусок для коррупционеров от власти, значение которого сложно переоценить. Альтернативой могут стать только самосуды, однако опасность состоит в полном выходе страны из правового поля и окончательной делегитимации государства.

Неспособность и неготовность Украины возвращать государственное и частное имущество либо компенсации за их временную утрату через судебную систему неотвратимо поднимает вопрос о целесообразности дальнейшего существования такого государства. Страны Запада⁵⁰ (США⁵¹, Бельгия, Франция⁵², Австрия) конфискуют и замораживают российские

50 How far do EU-US sanctions on Russia go? 15 September 2014
<http://www.bbc.com/news/world-europe-28400218>

51 US freezes \$640mn in sanctioned Russian bank assets, 6 Mar, 2015
<https://www.rt.com/business/238297-russian-banks-frozen-assets/>

52 The Freezing of Russian Assets, Moscow's Counter-Sanctions Directed against the EU By Stephen Lendman
 Global Research, June 21, 2015 <http://www.globalresearch.ca/the-freezing-of-russian-assets-moscows-counter-sanctions-directed-against-the-eu/5457007>

активы на своей территории. Украина должна действовать асимметрично, поскольку объемы российских активов в Украине значительно превосходят аналогичные в России, и именно эти активы остаются инструментом активного манипулирования политикой Украины.⁵³ Политика уменьшения доли активов России в критически важных отраслях целесообразно проводить по следующим направлениям:

- согласно международному праву, аннексия территории предоставляет пострадавшей стороне право на компенсацию утраченного имущества а различных формах;
- проводить встречные принудительные отчуждения российских активов, в том числе путем выкупа, несмотря на имеющиеся двусторонние соглашения о взаимной защите инвестиций, однако делать это исключительно в общественных интересах (не в интересах частных лиц);
- установить прозрачные и одинаковые для всех правила работы на рынке и строго придерживаться их исполнения, что неминуемо приведет к пересмотру непубличных условий передачи прав собственности на украинские активы россиянам.

Вместо этого государство рефинансирует российские банки на своей территории за деньги налогоплательщиков – более абсурдную ситуацию, с точки зрения национальных интересов, трудно себе представить⁵⁴.

Неотложными стали системные и перспективные шаги по снижению до приемлемого уровня существующей экономической зависимости от РФ. Этот вопрос вызрел задолго до вооруженной агрессии: с 2006 года Россия начала реализовывать программу импортозамещения украинской продукции по всей номенклатуре, однако крупный украинский бизнес не отреагировал на эти тенденции. Переориентация на другие рынки и модернизация производства требуют инвестиций и соответствующего

53 Проблемы России с элитами на Украине, Svargaman Июля 3, 2015, <http://voprosik.net/problemy-rossii-s-elitami-na-ukraine/>

54 Романюк предложил срочно арестовать активы России в Украине, 19 июня 2015, <http://obozrevatel.com/politics/63140-a-chego-zhdet-ukraina-romanyuk.htm>

бизнес-климата, война на Донбассе этому не способствует. Однако на нынешнем этапе противостояния Россия делает ставку именно на финансово-экономическую сферу.⁵⁵ Украине требуется переориентировать производство военной продукции на Западный рынок и на нужды своей армии: к примеру, провести модернизацию армейских вертолетов Ми-8 и Ми-24, разработать отечественный вертолет МЛБ-6 «Атаман».

Другим направлением следует считать модернизацию уровня промышленной базы Украины: имеющийся потенциал квалифицированной рабочей силы позволяет стране совершить переход к производству более высоких уровней на основе знаний, восстановить свой научно-технический потенциал.

Наконец, государство должно защищать свою политическую систему, идейный концепт своего существования, правда, для этого нужно сначала такой концепт разработать и начинать его продвигать в жизнь. Существует широкий спектр мер противодействия подрывной деятельности в этой сфере, которые применяются на Западе, давно пора начинать их применять и у нас.

55 Кулицький, ст. наук. співроб. СІАЗ НБУВ, канд. екон. Наук, Про перспективи розвитку української економіки у 2016 р. http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1859:perspektivi-ekonomiki-ukrajini-u-2016-r&catid=8&Itemid=350

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Нации следует осознать, что в результате эмоциональной и спонтанной «революции достоинства» цель превратить страну в процветающее европейское государство не только не достигнута, но даже отдалена. При власти осталась старая политическая элита, такая же аморальная и враждебная национальным интересам, как и раньше. Разница только в том, что качество государственного управления «винницкой группы» оказалась на порядок ниже, чем одиозной «донецкой группы».

Одной из причин такой ситуации является то, что власть продолжает оставаться за пределами контроля нации, ее наиболее активных гражданских структур. Уроком следует считать понимание того, что без создания эффективных инструментов контроля правительства правление любой политической группы будет одинаково неэффективным.

Вторая причина – отсутствие резерва квалифицированных госслужащих, который мог бы заменить действующий недееспособный, поскольку система подбора, подготовки и расстановки которых разрушена.

В Украине после «Майдана-2014» существует ложное мнение, что в стране существует мощное гражданское общество. Однако это явное преувеличение. Вместе с тем потребность в укреплении структур гражданского общества действительно неотложная, и этот прогресс целесообразно оценивать по следующим критериям:

- Формирование позитивного концепта (системы общих взглядов) существования государства и идейных подходов для его реализации. Уже стало понятно, что действующая политическая элита неспособна это выполнить.
- Создание и усиление механизмов защиты свободного права нации избирать и менять своих лидеров, которых целесообразно избирать по критериям пригодности реализовывать идейный концепт.

- Создание и функционирование действенных механизмов контроля всех ветвей власти на всех уровнях – от центрального до местного, в период между выборами.
- Служить кадровым резервом для обновления власти, в первую очередь законодательной и исполнительной.

В эпоху интернет-технологий открылись широкие возможности для реализации этих амбициозных задач, для оказания давления на правительство с целью принятия соответствующих политических решений.¹ Украине давно пора создавать открытое общество с механизмами, которые обеспечивают необходимую гибкость по отношению к изменениям и вызовам. Именно открытость на основе интернета и разнообразных структур гражданского общества должна обеспечивать эту гибкость. Стратегическим сырьем стала научно-техническая информация. В США, к примеру, в сфере цифровой экономики создается все еще 8% ВВП, однако она дает 35% всего экономического прироста за последние годы.² Украина должна в срочном порядке осуществить меры повышения конкурентоспособности своей экономики.

Новая СНБОУ-2015 видит решение стратегических проблем украинской экономики в интеграции с ЕС. Часть из них, как реструктуризация экономики путем модернизации производственной и особенно социальной инфраструктуры, охраны окружающей среды, технической поддержки реформ. Соглашение об ассоциации с ЕС решить позволяет, однако эти возможности должны использоваться в национальных интересах. Украина требует наращивания экспорта продукции с высокой добавленной стоимостью. Нынешняя структура украинского экспорта в ЕС не содействует решению этой задачи, реформы по рецептам МВФ тоже не предусматривают изменения тенденций, наоборот, увеличивается налоговая нагрузка, давление на трудовые ресурсы путем повышения тарифов, снижение зарплат, неконкурентоспособность украинского производителя. Создавать

1 Нова економіка: мода чи єдиний шанс для нової країни, Савельєв Є., Куриляк В.
<http://ur.co.ua/117/303-1-novaya-ekonomika-moda-ili-edinstvennyiy-shans-dlya-novoiy-strany.html>

2 В ЕС в Україні буде всього 2-3 роки, щоб не стати сировинним придатком, - експерт, громадський діяч, глава політичної партії «Успішна Країна» Олександр Клименко, 18 січня 2016
<http://ua.112.ua/ekonomika/v-yes-v-ukrainy-bude-vsogo-2-3-roky-shchob-ne-staty-syrovynnym-prydatkom-ekspert-285844.html>

сильную современную экономику можно только по своим собственным рецептам. У страны есть два-три года, пока сырьевые поставки на рынок ЕС будут приносить прибыль,³ однако они не дают серьезных импульсов для развития экономики в перспективе. Потенциально удешевление товаров ЕС вследствие отмены таможенных сборов на 5-15% нивелируется девальвацией гривны. Развитие национального производства должно основываться на защите и развитии интеллектуального потенциала нации, инвестициях в талант, идеи, инновации, перестройку системы образования под рынок труда, под нужды и перспективы новой экономики.

Украинская экономика не имеет перспектив возобновления роста за счет нормализации экономического сотрудничества с Россией после завершения вооруженного конфликта, на что напрасно надеется нынешняя элита, в силу того что возможности для наращивания сотрудничества ничтожны вследствие российской политики замещения импорта. Такие возможности существуют лишь в отношении продукции, которая в силу высокой материалоемкости и энергоемкости, дефицита квалифицированной рабочей силы на предприятиях России невозможно заместить в средней перспективе⁴.

Наконец, характер российской агрессии против Украины не предусматривает в перспективе никакого мира, а только полное уничтожение Украины как государства. Следовательно, перед страной стоит три перспективы: победит Россия, победит какая-то третья сторона либо победит сама Украина. Именно по последнему сценарию настоящая политическая элита и должна вести нацию.

3 Інтеграційні можливості України: перспективи та наслідки Наукова доповідь За редакцією академіка НАН України В.М. Гейця, чл.-кор. НАН України Л.В. Шинкарук, 2014 <http://ief.org.ua/docs/sr/281.pdf>

4 Інтеграційні можливості України: перспективи та наслідки Наукова доповідь За редакцією академіка НАН України В.М. Гейця, чл.-кор. НАН України Л.В. Шинкарук, 2014 <http://ief.org.ua/docs/sr/281.pdf>

ENG

Preface

The Ukrainian National Security Strategy (NSS) Alternative is a response to the Ukrainian NSS-2015, shaped by the Ukrainian NSC and National Institute of Strategic Studies and signed by the President in May 2015.

The intention of this effort is to show a different approach to National Security as a notion, to support it with solid arguments, to produce a different list of threats and challenges that are valid for post-Maidan-2014 Ukraine. The approach kept in mind a maxim, that correctly distinguished problems presuppose at least 50% of correct efforts to address them.

So, gradually the focus began to shift toward practical recommendations for at least a mid-term, preferably a long-term perspective, and that resulted in extending the volume of the research. Anyway, the present result is viewed by the author as a corner-stone for further efforts along the avenues, already traced in the work.

The research is intended to draw the attention of civil and uniformed servants of the 'sector of security and defense', elected officials and staffers of the legislative, expert community, civil activists and mass-media who reveal sincere interest in this domain of governmental activity.

July-2015-February 2016
Kiev

Acknowledgements

The author would like to acknowledge the contributions of a number of individuals without whose cooperation and assistance this volume would not have been completed.

First of all, the author is grateful to *Dr. Laura Cleary* and *Col. Martyn Forgrave*, both with the Defence Academy of the United Kingdom, who conducted a marvelous seminar in May 2015 in Kiev on security issues and inspired the author to do the research.

I am grateful to *Yuriy Smelianskiy*, an excellent economist of Maidan of Foreign Affairs, who contributed a lot to shape the economic chapters of the research.

I am grateful to *Yuriy Romaniuk*, Ukrainian NSC, for his kind and thoughtful remarks and valuable comments. A number of colleagues encouraged the very effort both inside the state bureaucracy, linked to 'sector of security and defense', and outside as presently retired persons. Special thanks to *Andriy Ordynovych*, General Staff of Armed forces of Ukraine, *Sergii Koshelokhov*, counsellor of Deputy A. Skrypnyk, the Parliament.

As for retired experts, many thanks to *Ihor Kostenko*, general-major retired, SBU\Foreign Intelligence Service of Ukraine, for his kind remarks and support. Also I am grateful to military experts, like colonel-general *Volodumur Zamana*, former Chief of the General Staff, and lieutenant-general *Yuriy Dunanskiy*, former Deputy Chief of the General Staff of the Armed Forces of Ukraine.

Many thanks to Ukrainian expert community, dealing professionally with national Security, primarily, to *Mykola Sungurovskyi* and *Olexiy Melnyk*, both with Razumkov center. Special thanks for encouragement and assistance in presentation to *Valentin Badrak* and *Vladimir Kopchak*, both from Center for Army, Conversion and Disarmament Studies, *Vladimir Polyvoda*, National Institute for Strategic Studies.

The author is also grateful to Maidan activists, like *Andrey Mygal*, for his kind contribution to the economy-related chapters of the research.

Special thanks of the author to correctors of the text – professors of Lesia Ukrainka Eastern European National University, Lutsk:

- Danyiuk Nina, Ph.D in philology, professor of Ukrainian language Department (Ukrainian variant), and
- Pruimachok Oxana, Ph.D in philology, assistant professor of Ukrainian language history and culture Department (Russian variant).

The Fund Maidan of foreign affairs is especially grateful to Mr. Anatoliy Kinakh, Head of Ukrainian League of industrialists and entrepreneurs, for his moral support in promoting the findings of the research to national business community and for his contribution to financially support the edition.

Abbreviations

Ukrainian NSS-2015	Ukrainian National Security Strategy, latest version, issued in February 2015 and signed by the President in May 2015
Ukrainian NSC	Ukrainian National Security Council

UKRAINIAN NATIONAL SECURITY STRATEGY (ALTERNATIVE VISION)

Alex Kuropiatnyk

Expert

Maidan of Foreign Affairs Foundation (NGO)

INTRODUCTION

In May 2015 the President of Ukraine signed an updated version of the Ukrainian National Security Strategy (hereinafter Ukraine NSS-2015¹), which together with Conceptual approaches to ensure national security² (hereafter – CAENS) defined the political leadership`s understanding of the notion of ‘national security’, the goals the state should strive to reach in this respect, and the ways how to do it best.

The latest update of Ukrainian NSS distinguishes two main blocks of threats: internal and external. This approach is basically acceptable. Russia – an aggressor, is portrayed as a single dominant external threat and this thesis is presented as a breakthrough of Ukrainian strategic thinking. Besides, the lack of efficient foreign safeguards of National security is considered noteworthy.

Eight threats are singled out as domestic, which may be briefly outlined as the following:

- Inefficient national security and defense systems as a state function (civil \volunteer component is ignored)
- Corruption and ineffective “modus operandi” of the state bureaucracy (tycoons and the Ukrainian political class are not considered as a threat).

1 УКАЗ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ № 287/2015 <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>

2 Концептуальні засади розвитку системи забезпечення національної безпеки. Аналітична доповідь. НІСД, Київ 2015, http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/nac_bezp-182c8.pdf

- Economic crisis, the exhaustion of the state financial resources, the decline of living standards, the threats of energy insecurity, as well as critical infrastructure, cyber-, informational, ecological and natural disaster threats are also enlisted.

Ukrainian experts met the update of Ukrainian NSS-2015 with a cool shower of criticism, aiming primarily at an incomplete list and a twisted priority order of threats:

General observations:

- The NSS is declarative in its essence: most of the proposed actions are correct, but all of them are imbedded in the Constitution and other legislation of Ukraine and were successfully ignored for 23 years³ with no one punished so far⁴.
- The NSS does not deliver responses to specific threats, which already exist and are utilized by the foe.
- Despite the hybrid character of the aggression, the restoration of territorial integrity of the state is supposed to be achieved by military, technical means and diplomatic efforts (the formation of a professional military is not foreseen⁵).
- The governmental preparation efforts to withstand a future military aggression the NSS qualifies as a top priority. In reality, according to experts, it is the mobilization of all resources of the state, the grasping of the real scope of danger, which unfortunately does not fit the misleading and evasive framework of an ‘anti-terrorist operation’.

3 Ольга РЕЗНИКОВА, Журнал Віче, №5, березень 2015, Оновлення Стратегії національної безпеки України у контексті нових викликів і загроз <http://www.viche.info/journal/4629/>

4 Стратегія нацбезпеки: ті ж яйця, тільки в профіль, Ігор Курус, координатор Громадської кампанії «За відповідальну владу», 29 травня 2015, <http://www.pravda.com.ua/columns/2015/05/29/7069490/>

5 James Sherr, Associate Fellow at Chatham House, Great Britain, during the 7th Kyiv Security Forum. <http://ksf.openukraine.org/en/news/864-zahid-maje-vzyati-za-strategichnu-metu-vidbudovu-ukrajini--dzhejms-sherr>

- The NSS designates the Ukrainian military as a core element of the victory, but this assumption does not fall in line with the President`s statement, that the ‘Minsk accords’ do not have an alternative.
- Military efforts are important, but they alone are impotent to achieve the goal to successfully counteract the Russian tactics. The actual top priority task is to make sure that internal destabilization does not materialize, which presupposes that the reform agenda and combating corruption are successfully on the march, as well as Russian propaganda has been effectively neutralized.⁶

Military threat:

- The NSS sums up all the challenges to National security to a single one –Russia aggression.⁷
- The NSS recognizes the hybrid character of the war, but in the meantime envisions it to be realized under the conditions of a conventional 3rd generation war.⁸
- The NSS envisages the preparation of symmetric military efforts, ignoring the huge disproportion of available resources between Ukraine and Russia.⁹ Ukrainian experts qualify the calculation of the Ukrainian military to prevail over the enemy troops under the “Minsk accords” as a dangerous illusion. This conclusion indicates that a military victory is achievable only by means of skillfully utilization of national forces on special operations.
- The NSS lacks the concept of a victory, and at the same time it recognizes the Russian aggression as a long standing threat.

6 Олексій МЕЛЬНИК, співдиректор програм зовнішньої політики та міжнародної безпеки Центру Разумкова, НОВА ТАКТИКА РФ

7 Роман Зварич, Мильні бульбашки монопольно-олігархічної стратегії «Дзеркало тижня. Україна» №19, 29 травня 2015 http://gazeta.dt.ua/internal/milni-bulbashki-monopolno-oligarhichnoyi-strategiyi-_.html

8 Ігор Курус, там же

9 Олександр СКІПАЛЬСЬКИЙ: «Про необхідність доопрацювання Стратегії національної безпеки України», виступ на засідання експертної ради ЦДАКР 2ю 6.06.2015 р. <http://cacds.org.ua/ru/comments/506>

The withdrawal from a legal framework is secured:

- Martial law is substituted by a law on the legal regime of martial law under the legal status of the ongoing anti-terrorist operation.

Foreign policy course remains inconsistent:

- Ukraine prepares, according to the NSS, to integrate with EU and NATO. Meantime the state has no plans to apply for NATO membership within the nearest decade. Besides integration with EU is also not equal to full membership. The country is at war with Russia, but does not envisage walking away from NIS, an organization led by Russia.

Non-military challenges:

- The NSS recognizes that the achievement of the designated goals is pre-conditioned by “securing of the progressive social-political and social economic advancement of Ukraine”, though it does not specify the specific avenues of how this advancement is secured. (Probably, by means of significant increase of utilities charges for residents and resorting to de-industrializing the country).
- The NSS recognizes as a goal of Russian actions in Ukraine as ‘the undermining of the social and political stability of Ukraine’, but does not indicate the way in which the government plans to secure social and political peace in the regions (Perhaps, utilizing the policy of de-centralization’).

The threat of national economic collapse:

- Addressing economic challenges, the NSS indicates, that someone unspecified in Ukraine, hinders the efforts of the state to impede the process of monopolization of strategic businesses in the Ukrainian economy by Russian capital. Here we do not have clarity as to who to counteract and by which means.
- As a new challenge to national economic security the NSS specifies the emerging ‘monopolist tycoon-type economic model’ (the name of the ty-

coon, that poses a threat, is omitted, but the author fully supports this approach).

Combatting corruption:

- Once again corruption is recognized in the NSS as a threat to national security, but planned appropriation of funds of up to 5% of GDP to finance defense contracts, which are deeply bogged down in kick-off schemes, without necessary transparency strings attached to them, create critical threats to Ukraine`s National defense capability in wartime.

There are other approaches to identify Ukrainian National Security challenges. One of them reflects the views of our U.S. friends ¹⁰and also embeds domestic and foreign threats, but in a different fashion:

- ***domestic:*** the loss of internal unity and corruption of the authority,
- ***foreign:*** the loss of Western partners` support and Russian aggression..

Another approach puts the problem of securing the national interests on a broader scale¹¹, questioning basic notions under dire straits of a contemporary Ukrainian state:

- The subject of the NSS is questioned: is it a state to be protected or a nation? The fundamental mismatch of these two approaches is revealed, as well as a growing disconnection between the state, the nation and the territory in modern Ukraine. A conclusion is proposed: The Ukrainian state is an ill manager, it is incapable of seeing and dealing with real threats to the nation, thus it is high time for the national community structures to take charge of the NSS.
- Due to the fact, that the state appears to be unable to guarantee security to the society, two scenarios are on the table:

¹⁰ Девід Крамер (David J. Kramer), президент «Freedom House», раніше заступник Державного секретаря США з питань демократії, прав людини та праці, його заключний виступ на 8-му Київському Безпековому Форумі 28 травня 2015 року, організованому Фондом Арсенія Яценюка «Відкрий Україну»

¹¹ Сергій Дацюк, Філософ, КРИТИЧНИЙ ПОГЛЯД НА СТРАТЕГІЮ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ, 03 червня 2015, <http://blogs.pravda.com.ua/authors/datsuk/556ea7187072f/>

- The state in question is completely unable to function properly, thus it should be dismantled - replaced entirely by civil organizations (a radical approach), then a problem of a transitional period surfaces.
 - The state in question is able to partially function properly, in this case the role of civil society organizations is diminished, focusing particularly on critical spheres (volunteers' movements in Ukraine), but 'we should have less of the state' (state functions should be squeezed on an absolutely need-to-be basis).
- The notion of 'nation' as a political entity, capable to guarantee security to an individual, is questioned. As an alternative, tribes, nationalities and nations are introduced, perhaps local communities. *(Under this scenario one should forget about such a term as 'Ukrainian political nation', the proposition to be viewed as a recipe for a full-fledged civil war – author).*
 - Inability of the state to deliver security as its basic function questions the viability of Ukraine within the framework of the Westphalian system of 'national sovereign states'. But the loss of territory by a nation\nationality will result in the loss of resources for further existence as a separate entity. *(The author argues that a Ukrainian community will be unable to flourish under a Russian occupation regime).*
 - A proposition is introduced to substitute the NSS by a Strategy of Social Security, meaning the Security Strategy of specific regional communities, common or independent from one another. *(The author argues that the population of Ukraine, which is gradually turning into a political nation, does not support such an approach: the actual situation in the ATO zone endorses such a judgment. . It is reasonable to distinguish citizens and community members, as far as in this case citizens find themselves without or outside of the state that they belong to).*
 - There is a proposition to switch the basic defense approach from territorial defense to network topology defense as a precondition for network communities to exist. *(The author believes this approach to be questionable: only an effective state is able to provide an individual with a maximum degree of security, a network one included).*
 - An idea to create a state of a new type is introduced as an exit strategy from a deadlock in which a contemporary Ukraine found itself – a 'social accord'- type state to secure the free market economy and human rights for the citizens, keeping the U.S.A. as a model.

- Instead of wasting the resources to counteract Russian propaganda there is a proposition to focus the efforts on elaborating a basic concept of a future Ukrainian state, 'where main actors are civil network organizations instead of a government or a Russian empire'. Meanwhile, the state institutions appear to be in the wrong position to raise the point as far as this point denies the state as it is. *(The author believes the point to be appropriate as a general idea and introduces the notion of 'a concept of a future Ukrainian state'. This concept should be elaborated outside the governmental framework (of all three branches) and should not be subject to cycled election campaigns, thus preserving its strategic character. The competition within the political elite during elections should not embrace different visions of a future state, but only the best ways to bring the country to the vision already elaborated elsewhere, mainly in Ukrainian think-tanks and expert community, and accepted by the elite on a consensus basis).*

General observations on the new NSS-2015:

The author argues that under present conditions there is a sheer necessity to rethink the conceptual approaches to ensure the national security of Ukraine:

- The previous approach considers the state itself, its governmental branches and material assets as a top object and a main subject of ensuring national security. The ensuring of fundamental human rights of the nationals is always treated in Ukraine as an auxiliary issue, which compliments top priorities like sovereignty, territorial integrity, energy independence, combating crimes, terrorism, cybercrimes, and now Russian aggression. In brief, NSS priority is believed to be the inviolability of the 'political class' and their material assets, also the state's attributes, and only then the human rights and liberties of the citizens, their lives and health.
- The author believes that the modern approach should be based on values, the priorities should start from safeguarding those values, the nation itself, the people, their rights and liberties, the security of the political class and material assets should go afterwards, though is it also important. Human liberty, first of all, its economic liberty and independence from a state should be considered priority #1. Consequently, ev-

everything that endangers the nation`s free development, monopolies in business and abuse of power committed by a political class and the state bureaucracy, should be treated as a threat to national security and be declared unconstitutional. National security strategy should be understood literally.

The correct prioritization of NSS threats is a basic element of the proposed approach. The updates of Ukrainian NSS-2015 and CAENS distort the reality. In fact, the Russian military threat derives from internal threats which reached the level of a crisis, so addressing them should go before effectively confronting the aggression.

The authors of Conceptual approaches view the ‘sector of security and defense’ as a key element of the NSS. In reality it is the ‘political class’, in particular the group in control of the state`s authority, which elaborates a prospective economic model to ensure a high living standard for the nation and set up moral standards for the nations every day behavior. Also, it is a bureaucracy, which bases its daily activity on values and the nations support.

Another important issue is the necessity to find a right balance of the nation`s economic capabilities and defense needs to address the threats: in case the current economic policy of the Ukrainian government proves to be a recipe to economic collapse of the nation, which deems to be a realistic scenario, external threat might appear to be a trifle:

- There is a necessity for Ukraine to embark on another economic model: to abandon the role of a prospective agricultural satellite of the EU, instead to adhere to an industrial-agricultural model, which is able to generate income enough to support appropriate living standards. Two previous Ukrainian NSS humbly indicated this as a responsibility of the political class, but the latter it still ignores.
- Rapid decline of citizens` income and living standards due to the policy of increased tax pressure brings Ukraine to economic collapse and the loss of unity on the wave of the rise of regional separatism. The magnitude of destruction of this threat is more severe than the Russian invasion, though the new NSS does not see it.

- The state is debilitated considerably due to its exit from a national legal framework (the present status ‘neither war nor peace’), degradation of democracy (by-elections in Chernihiv, local elections 2015). It is an undisguised manipulation of the constituency’s good will in the case of bringing to justice those guilty of crimes (Maidan-2015 victims), of the character of the reform agenda, resulting in a rapid rise of utilities costs to a new unbearable level (which might tear the country to pieces). It is the change of the bureaucracy modus operandi (from peeling up the rent from the private sector economy and retired to delivering free services).
- The government resorted to strengthen the military, law enforcement agencies and police with National Guard as its priority #1, the actions that in ‘peacetime’ under the ‘Minsk agreements’ look doubtful to be used against the Russian military and separatist forces, but rather against the people’s discontent in the nearest future (the events on 08.31.2015 in front of the Parliament hint distinctly at such a prospect).

New NSS previews primarily to strengthen in a mid-term perspective the ‘hard power’ state tools. But these endeavors will hardly address the basic national security challenges. The citizens’ rights in the domain of economic activity never ceased to be abused; the level of corruption remains high. The intentionally distorted priorities of threats to NSS under the rapid decline of economic activity and the looming prospect of financial collapse will bring the nation to catastrophe, not defense.

1. The new NSS correctly underlines, that Ukraine should count primarily on its own resources. Ukraine withstands an external aggression of a more powerful adversary, so its success should be complimented by rich, powerful and mighty allies. But the idea of access to NATO in a decade is a dangerous illusion, with regard to the current speed of reforms. Ukraine should seek ally relations with NATO as a block and separate member-states, but remain keen on understanding the true motivation of the ‘maybe’ allies. These are common values, and here we arrive at a problem: The Ukrainian political elite have no intention of sharing them.

Accession to the EU as a means to solve all of the problems, including the defense in the case of Russian aggression (given that in reality the EU preserves

in place limited economic sanctions against Russia at the most) seems to be an even more dangerous illusion.

- a. First, accession to NATO should go ahead of accession to EU, and this sequence makes the very idea unrealistic in the midterm perspective.
- b. Second, economic independence from Russia means the formation of a new values-based economic model of industrial Ukraine. But the perspective to operate under Brussels 'acquis communautaire', which is tailored to fit the needs of big German corporations, is senseless and detrimental. Ukraine needs to transform itself into a Western-type state, but restrain from accession to the EU in a decade.
- c. Even now Western politicians and experts doubt that in a decade the EU will still exist, or at least remaining attractive enough for Ukraine to apply for an accession.
- d. Fourth, the Ukrainian nation doesn't have a unity on the EU accession but enjoys almost unanimous consensus on Western-type country perspective.

2. The lamentations of the NSS that, Ukraine does not enjoy the 'collective security system' (NATO) and due to that, has nothing to do but to rely on itself in its efforts to ensure self-defense, is not sincere. The reason for the problem that keeps Ukraine outside of NATO is a lack of commitments of Ukrainian politicians to universal values, which puts in the center of security planning a citizen with his rights and liberties to be ensured by a state, and not vice versa.

3. Ukraine as a state doesn't have national interests. One can agree to the NSS statement: 'Certain political forces use the necessity to upgrade the national legislation as a pretext to substitute national interests with private or corporate interests of certain financial-industrial or political groups'. That brings us to the conclusion that the political class poses the main problem and it is paramount to evolutionally change it through ensuring the principle of elimination of the conflict of interest (the separation of business and state).

4. The events of Maidan-2004 and 2014 revealed the fact, that Ukrainian politics has misunderstand both the very notion of national security and the efforts

to enforce it. Noteworthy, is that NSS and conceptual approaches fail to examine a violent upheaval and the reasons behind such a development, though they are fundamental to grasp the notion of national security in modern Ukraine.

This research is a product of an effort to create an alternative system of National Security challenges for Ukraine, integrating useful findings of all approaches mentioned, while keeping the bulk of the paper based on personal vision. Herein a following list of challenges and a priority approach is presented:

Domestic:

- The challenges posed by a national political elite:
 - Unacceptable practice of property and assets redistribution;
 - Conservation (denial to replace) the unviable economic model for a state's further secure existence and a looming threat of economic collapse;
 - Introduction to political and business practices unacceptably low moral standards of behavior as a public example, which debilitates both politics and business (lack of a values-based approach);
 - A drift of the state's institutions away from a national legal framework (de-legitimation of authority) and degradation of democracy;
- The challenges, posed by a state bureaucracy:
 - Corruption as a form of illegal rent-type redistribution of private sector resources;
 - Endemic disloyalty of the officers of national law-enforcement, national security agencies and the military (disposition to commit high treason);

- The loss of professional skills, which leads the state to a loss of control;
- 'Split lines of Ukraine' (a threat to lose of national unity):
 - Between the federal-level and local elites;
 - Between the elite and the nation;
 - Within the nation: the split on 'patriots' and 'vatniks'¹²;
 - Between Ukraine and its occupied territories.

Foreign:

- The loss of Western partners support;
- Military, trade and economic aggression from Russia.

¹² 'vatnik' – a Russian nationalist patriot, a Putin's firm supported, with degraded mentality and low living standards

I. A FEW WORDS ABOUT THEORETICAL APPROACHES TO THE NOTION 'NATIONAL SECURITY'

The idea of the authors of the Conceptual approaches that the system of ensuring the national interests of Ukraine needs to be recalibrated sounds quite reasonable. But the assumption to consider Russian aggression as a basic cause to do this looks really difficult to swallow. This point brings us to the necessity instead of reshaping the NSS to reconsider the very notion of 'national security'.

What is national security?¹ The idea itself is tightly linked with a nation-state. The Pre-Westphalia international system was based on a belief, that national affairs are governed by a universal religious principle, realized by emperors, kings and princes, which embraced such notions as justice, good governance and legitimate authority. The system of nation states was initially based on a different idea –that peace and stability in the state may be achieved by means of balancing and curbing their sovereignty (the right for unbounded tyranny on the governed territory) and self-defense from foreign aggression. Immanuel Kant, a philosopher, proposed to merge two approaches – he introduced a religious idea of justice\fairness into the system of nation-states governance, consequently the nation-states should subject their national interests to such notions as a 'common good'², based on morals, and be governed by a so called 'international law'.

There are two basic approaches to treating the notion of national security:

- The first one embraces practically all the spheres of social life and is understood as securing the vital interests of a human being, a society and a state from external and internal threats, as a bunch of factors which determine a favorable environment for a country to flourish.

1 Kim R. Holmes, PhD —Kim R. Holmes is a distinguished fellow at The Heritage Foundation <http://index.heritage.org/military/2015/important-essays-analysis/national-security/>

2 Спільне благо(лат. *bonum commune*, англ. *Common good, Common wealth*) - сукупність суспільних умов, які дозволяють найповніше і найшвидше досягти реалізації можливостей як окремої людини, так і суспільства; будь-яке благо, що його, коли постачають кому-небудь, неодмінно постачають усім і споживання якого кимось не призводить до зменшення споживання кимось іншим.

- The second one has a narrow application only to military and foreign policy issues.

The authorities of the majority of states focus their main efforts in the domain of national security on self-defense from foreign aggression. There are no conflicts between a national elite and a nation, though there are cases of 'social injustice' and inequality, which are treated as 'internal problems' from the standpoint of national security. The level of threats, which they pose, does not transform the very notion of national security and is not embraced by it.

Ukraine is a different case: it constitutes an extremely weak nation-state, in which the level of domestic challenges and threats exceed considerably and even causes the emergence of deadly foreign threats due to the general feeling that governmental activity does not go in line with the notion of the 'common good', based on moral principles. It is a very idea («raison d'être») for further existence of the state as a political project of 1991 that happened to be under threat.

The author argues that the annexation of the Crimea and Russian hybrid military aggression in the Donbas area proved to be possible exactly due to a critical slackening of the state institutions to operate effectively in the domestic domain, the principles of moral fairness in the governance appeared to have been abandoned, the very nature of the state functioning headed by acting national elite got a nickname, 'internal occupation regime'. This conclusion is supported by and indicated in the research 'the split lines' which have a tendency to deepen, though under conditions of de-facto war between Ukraine and Russia the progress of some splits slowed down, but have not ceased.

The tool-box to ensure national security of leading foreign states, which are serving as examples for the authors on the new NSS, was designed to serve and to deal with primarily external security threats. Ukraine urgently needs to invent a tool-kit for a transition period to swiftly modernize the state, keeping in mind primarily domestic threats. This task is unusual and demands ingenuity and a creative approach due to lack of ready-made examples abroad. Consequently, the structure and the priority list of threats of the Ukrainian NSS should differ considerably from those of the U.S. and other Western states:

‘Hard power’ comprises military, law-enforcement agencies and secret services. The authorities resort to both persuasion and coercion: military and economic resources, the will of the government and the people to use force, keeping in mind the legitimacy level of the authority to the people and of the government to the international community. The framework of issues concerning national security should be reasonably limited by budget constraints as well as financial capabilities of non-governmental players, in case they are also engaged in managing these issues. In Ukraine the bulk of the mentioned tools are useless in addressing the main threats. The shaping of an ideological concept of a new state of a Ukrainian political nation, a new economic model to support its existence, evolutionary recalibration of the political elite, ensuring the principle of separation of state and business, combating corruption, setting moral standards of behavior do not need coercion tools, but search for an ideas and consensus approach.

‘Soft power’ instruments embrace governmental institutions, engaged in international diplomatic relations; foreign finances support programs, cultural and humanitarian exchange programs. But the utilizing of ‘soft power’ instruments has constraints: they are always regarded, first, as subsidiary and complementary to ‘hard power’ ones, and second, their use should go in line with the instruments of ‘hard power’. In 2014-2015 Ukraine pursues a trade policy with aggressive Russia and its own occupied and annexed territories, which sharply contradicts its military instruments in ATO zone.

While introducing the term ‘internal threats’ it is useful to clarify the way that they refer to national security:

- Acts of lawful dissent or protest of the people concerning specific policies or actions of the government should not be treated as a threat to national security. External similarity of such actions to possible terrorist activity pushes homeland security to develop surveillance and intelligence-gathering capabilities necessary to combat terrorism, and to monitor political views of Ukrainians. But the authority should watch the line between terrorists and lawful protestors and avoid confusing them.

- The hostilities and threats to liberties and human rights that might emerge from foreign, criminal and non-constitutional sources³, when we speak about Russian interference in internal affairs of Ukraine and abuse of power by officials in Yanukovich`s government.

The role of values-based politics: every country has its own list of national security priorities. But the role of values in the American security approach does not change, even more, the U.S. NSS 2010 devoted to them a third of its space. It is the values that shape the reason and goals for the American political nation and their nation-state to exist in a long-term perspective. In case the state fails to focus its efforts to safeguard and enforce the values, then a NSS turns to into a Strategy to safeguard the happy life of the political class, which completely distorts the goal and purpose of the document.

Contrary to other states, in Ukraine all major threats and challengers are generated internally because the political class, which was finally formed during the second tenure of President L.Kuchma, abandoned a values-based approach in its state building activity. This resulted in the current policy of so called ‘internal occupation’, which generates a range of threats and challenges to the very existence of the state as an independent entity, and now they have evoked the crisis of statehood:

- Governmental arms and branches degraded their capacity to function properly;
- Ukrainian tycoons keep their assets of illegal origin abroad, which results in undermining the vitality of the national economy;
- Lack of economic freedom has almost exhausted the countries industrial potential with a considerable excess of labor force looming on the horizon;

³ On 19 February 2014 SBU and Anti-Terrorist Centre declared the beginning of the Anti-terrorist Operation in Ukraine ‘due to raise of considerable disorder and significant amount of fire guns in possession of criminals’

- Inability to deliver a viable ideological concept of the nation and political adventurism of the national political elite transformed an artificial split-line of the countries East versus West into a real one;

In the security and economic domains the country turned into a testing arena of influence both from Russia and prominent Western states.

Accordingly, national security should be understood not only as a readiness of a state to repel an external aggression, but as a capacity of a nation, primarily its governmental institutions to preserve itself as a unified entity (in peacetime), relying primarily on resources received from taxpayers, accumulated by the state⁴. While keeping this in mind, the main task of the government as a main caretaker of national security should be focused on steady growth (or preserving the achieved level) of nation`s living standards. And vice versa, every action of the government, which results in degrading the nation`s living standards should be related to national security threats. It is exactly this approach that will be applied in this report.

⁴ The state a priori doesn't have other resources but the money of taxpayers

II. THREATS EMANATING FROM THE POLITICAL ELITE

The political class of Ukraine occupies a place of a national elite, but fails to perform these functions, thus it creates problems and challenges; which in 2014 proved to be threats and a real crisis and now threaten the very existence of the Second Ukrainian republic as a national state. The preceding Ukrainian NSS recognized in general such a threat:

- A system of ineffective post-soviet state governing remained conserved;
- Democratic procedures were distorted, which hindered the renovation process of the state bureaucracy, precluded its capacity to function duly;
- A model of industrial economy was created, which excluded incentives for innovations, but minimized to the utmost the shear of labor cost in the end product. That step had a twofold effect: industry lost its competitiveness due to a complete degradation of internal demand and was trapped with absolute dependence on the Russian market, politically dependent and technologically backward.

The decline of industrial production resulted in the rapid shrinkage of the country's aggregate profit, generated a tendency to turn the country into a sheer agricultural producer, which in turn prevents an up-grade of the living standards for the population. Such a scenario will cause a significant decrease of population, an increase of social tensions, and an expansion of popular discontent and protests. Basically, the events in winter of 2013-2014 on the Maidan proved to be a logical response of part of the population to threats, which were correctly defined in previous NSS, but completely ignored by the authorities.

The solution of the problems is viewed by the new NSS-2015 in “de-tycoonization”, de-monopolization, de-regulation and other endeavors, – and a creation of a liberal, competitive and transparent economy by means of prevailing over corruption. Besides, in terms of ‘modernization’ the new leadership believes to sell to the nation an EU accession, an effort, that should turn the country into a food-stuff producer, industrial modernization is not envisioned.

Meantime, in the list of specific responses we find primarily preplanned endeavors and appropriations to upgrade the operative capabilities of ‘hard-power’ governmental agencies – National Guard, military and law enforcement agencies, which might be utilized both to counter the Russian invasion as well as to suppress the ‘public discontent’ of the own population. This guess is supported by the practice of nominating policemen to the leading post of the Ministry of Defense¹. Neither the NSS, nor the course of action of the government reveals a sincere desire of the authorities to address the challenges of this chapter, so history might repeat itself.

1. What is the ‘political class’ of Ukraine?

The political class of the country shaped during the years of independence is a tycoon and clan-type entity, which represents an unexpectedly solid entity. Different factions of which remain united by a single understanding of their deep-rooted opposition to the people of their own country in an endeavor to illegally redistribute to their, advantage state, assets and budgetary resources. That is why the top echelon of the Ukrainian political class possesses certain specific features, an understanding of which correctly identifies the specific threats to national security, as well as how the nation should address them:

- There is a high degree of ability to reach compromises at the expense of national interests with every cycle of power reshuffling from one to another, keeping their business interests as a priority #1.

This conclusion is supported by the outcomes on both Maidans - 2004 and 2014: every time the ‘political class’ abstained from bringing to justice the group that lost – no arrests or prosecution for crimes, no confiscation of unlawful assets, no removal from the governmental arms and branches followed.

- A permanent fear to the loss of assets invested in Ukraine` s economy due to the following reasons: an illegal origin of the major part of the assets

¹ First Poroshenko` s Minister for Defense Valeriy Galatey is a policeman – he graduated a police training center and a Police Academy of Ukraine and made his career in police. Since 2007 he is a Head of Secret Service (bodyguards), in 2009 – retired, as a result – a defeat of Ukrainian military near Illovaik in August 2014. His second minister – Stepan Poltorak – ia also a policeman, he headed Internal troops of police, since 2002 he headed a Police Academy in Kharkiv. In March 2014 r.deputies of Ukrainian parliament were not giving their OK for his posting as a National Gard Commander.

and the practice of hostile takeovers committed by a ruling party which results in a ceaseless drain of Ukrainian capital to Western financial systems.

- Cosmopolitanism, in the sense the absence of links with the ethnical roots of the nation, its spirit, hopes and the perspectives of the country. This, to some extent, explains their feeble patriotism, an inclination to keep the bulk of the assets abroad. They even spend the major part of their time in Western countries, and pursue citizenship of several foreign states. As highly disturbing, these groups often engender personal and even kindred connections with the Russian political establishment, backed up with business interests. This involves the national tycoons, the bulk of MPs, and certain high-ranking officials in the executive branch. This phenomenon is labeled by some experts as ‘a regime of internal occupation’.
- A broad-scale appointment of criminals into legislative and executive branches at the top and middle levels has resulted in a deterioration of the values and moral standards of those institutions. This has divided the nation into ‘successful businessmen’ and ‘losers’. Thus denied, the elite have lost the capacity to strategically view the avenues for the country’s development.

It is worth recognizing the effort of the National Institute of Strategic Studies² to identify the main factors that cause the pitiful condition of the ‘hard power’ sector of the National security and defense of Ukraine:

1. A high degree of corruption and an insufficient training level of the state’s top officials of the system.
2. A lack of social consensus on basic issues of state building, which is explained by a fundamental antagonism of interests – between those who wish to modernize the country and the political class who wish to rob the country.

² The authors of the NSS and Conceptual approaches to NS -2015

3. While recognizing the unfinished nature of the system which ensures National security and defense, the authors fail to explain the causes of this phenomenon. The author believes that the latter has happened due to an inadequacy of the tools to deal with the primarily internal threats. Internal threats should be addressed only by political tools.

Thus, the complexity of the economic and political situation in Ukraine is not a result of interlacing different crises – economic, political and social, and the accumulated contradictions, but a product of ignoring the search for timely and necessary solutions by the political elite. For the state the task is additionally complicated by the need to form a new bureaucracy as a means to manage the threats. However, the present system, has been shaped to serve clans and tycoons as a successor of a soviet system which cannot undergo recalibration, but complete destruction.

2. «Quo Vadis, Ukraine?»: the rising hazards of unlawful repartition of assets

The national elite remains split on basic social values and the choice of means to solve the problems, both social and economic³. Meanwhile the contest between different factions of the elite to gain control over state assets and its division has become hard-edged: ‘when one faction of the party grabs the authority, the other one goes to prison’.⁴

Under standard conditions this process is natural and emerges as a product of progress and legal competition. In contemporary Ukraine this process has reached the form which endangers the very existence of the nation-state. Symbolically we can distinguish four stages of the threat that have gradually escalated:

3 Prof. M.Zveriakov, doctor of economic Sciences, member of the National Academia of Ukraine, Head of Odessa National Economic University, the documents of an annual Pan-Ukrainian scientific and practical Conference, devoted to Institutional ensuring of HR policy in state management: the roots, development, Mat 29. 2015, National Academia of State Management with the President of Ukraine.
http://www.academy.gov.ua/%5CNMKD%5Clibrary_nadu%5CMater_konf_NADU%5Cfd66895a-34fd-41dc-a8b0-3dea0f0da861.pdf

4 According to Michail Bukharin, a soviet politician in 20-th XX c.

1. Maidan 2004, the process of asset repartition between different parties of the political elite sharply overstepped the legal framework for the first time. The faction of V. Yushchenko took the power in a breach with the Constitution, but proved to be weak and was forced to look for compromises both with opponents (the faction of V. Yanukovich promptly returned to lead the Cabinet), and with Russia, which took a huge pay-off from RosUkrEnergo which swiftly grabbed from the then 10% to total control of Russian gas imports. The price went from \$50 to \$230 and then to \$450 and the access to cheap Turkmen gas was lost forever.
2. In February 2010, when President V. Yanukovich grabbed authority, and equipped with a team of 'guardians' to control and commit hostile takeovers of the assets and businesses in all of the provinces of the country - initially in favor of party members, but later in favor of 'the Family'. This progressively enfeebled and de-legitimized authority with the imprisonment of Ms. Y. Timoshenko on a pretext which aggravated the problem, all of which resulted in the split of the ruling faction and the state. Russia acquired humiliating Kharkiv accords and was getting ready in early 2014 to acquire possession of the leading industries of Ukraine, primarily the arms industry. The price tag for assets' repartition increased considerably.
3. Maidan 2014, when an assets' repartition from the faction of Yanukovich in favor of the 'Poroshenko faction' took place, war marked a more vivid split of the political elite. Marginal groups as the Communists of SPPU (Vitrenko) found themselves outlawed, top figures in Yanukovich's group fled abroad and a timid lustration commenced. The state became weaker as never before: judiciary, law enforcement and military branches appeared dysfunctional. Around 20% of the country's economic assets and territory were lost and now the state is trying to secure the balance on the edge of economic collapse. Under these circumstances the pressure from Russia grew to the extent that materialized in military aggression and annexation of some territory.
4. In April 2015 while almost all the tycoon groups suffered considerable from the loss of their political and economic capital, the 'Poroshenko group' initiated the next repartition of assets, utilizing semi-martial law

as a pretext to suppress any opposition to governmental actions and treating opposition as an anti-Ukrainian activity. The victim of these tactics proved to be the 'Kolomoisky group', a powerful opponent to the current government`s politics. The prize for this effort was a complete purge of all the rest of the tycoon groups in Ukraine, leaving the 'Vinnitsa group' as the single dominant group in the country.

Here we should consider the following challenges and threats to national security:

- a. Economic and financial collapse and a loss of control of the country;
- b. Loss of the support of Western friends due to a failure to push the reform agenda;
- c. Aggravation of anti-Kiev moods in the regions;
- d. Further undermining of moral and denial of faith in law enforcement agencies and judiciary due to its selective prosecution of the patriotic forces: Svoboda, Korban, and other volunteers in sharp contrast with restraint to prosecute the functionaries of the former regime for crimes against the people at Maidan and violations during the most recent election campaign.
- e. The political forces have grown ever more suspicious towards the 'Vinnitsa Group' which denies any workable compromises to promote the reform agenda.

All these factors enhance the probability of another violent upheaval and taking the country into a spiral of chaos.

3. The shift of the country`s political and economic model of development has no alternative

Deep recession caused by Russian aggression and an ineffective *political model* of the state has facilitated a number of signs, which signal the approach of a collapse of the present political system:

- An ineffective division of governmental functions and lack of functional independence of its branches remain unaddressed;

- There is a practice which remains in place of a periodical grabbing of the central power by differencing regional elites, which then refuse to cooperate with other regional elites,
- An undemocratic system of elections was shaped, which enables the leaders of political parties to dictate their will to all the rest of the party members,
- The level of moral values of the deputy corps has degraded considerably, and has led to the introduction of an imperative mandate.^{5 6}

Ukrainian industry was shaped in Soviet times and serves as a fragment of the whole economic system of the USSR, which was tightly linked technologically and economically to the Russian market. During the independence period the Ukrainian political elite failed to design and implement an *economic model*, independent of Russia, while the industries' value was depreciated by almost 90%. The Ukrainian elite was shaping the country's economy according to a model, labeled a 'conservative', 'costly', 'catching-up type of modernization'⁷ etc. Its essence is embedded in two principal points:

1. Refusal to seek new external markets for national industrial products in order to diminish its dependence on the Russian market, inherited since the former U.S.S.R. New moguls of Ukrainian industry focused their efforts on comfortably exploiting Soviet-styled equipment, old-fashioned technologies and customized markets of Russia and those of NIS. (Newly independent states)
2. Freezing of the cost of the direct labor portion in total manufacturing cost on an exceptionally low level. During the Soviet period this approach was partially balanced by state broad-scaled social security programs,

5 G.Riabtzev, doctor of state management, professor, the state policy and social development department, National Academia of state management of Ukraine, A mandatory professional training for politicians and public servants as a precondition to build a EU-type state, http://www.academy.gov.ua/%5CNMKD%5Clibrary_nadu%5CMater_konf_NADU%5Cfd66895a-34fd-41dc-a8b0-3dea0f0da861.pdf

6 Poroshenko introduces an imperative mandate due to the threat of disintegration of the coalition – expert, 5 March 2015, <http://ru.slovoidilo.ua/articles/8078/2015-03-05/poroshenko-vvodit-imperativnyj-mandat-iz-za-ugrozy-tushek---ekspert.html>

7 Prof. M.Zveriyakov, doctor of economic Sciences, member of the National Academia of Ukraine, Head of Odessa National Economic University

which during independence period, state social security programs were progressively slashed. That policy resulted in the following:

- a. New industrial owners enriched rapidly and transformed to moguls;
- b. In a combination of tax-evasion schemes and greed-motivated income drain to Western banking systems, a depreciation fund included, the commitment to develop the industries was killed;
- c. Simultaneously, a short-sighted profit-maximizing policy resulted in the destruction of consumer`s purchasing power, which in turn formed a strong export hunger of the national industry⁸, and served as a solid basis for bureaucracy corruption;
- d. Former outdated markets, lost to some extent in Russia, also caused the denial of stimuli to technological modernization of the industry as well as a strengthening of political dependence on Russia.

Even in the beginning of 2012 the steady decline in Ukrainian industrial production led the Eastern industrial captains to the conclusion that modernization of the economic model of the state is not an option: this envisaged abandoning of super profits, heavy investments in new technologies and the revival of the domestic market by means of enforcing the purchase power of national consumers by raising wages. It is this pragmatic calculus that explains the paradoxical stance of the Eastern industrial captains toward the Russian-language issue, separatist moods unnatural to the East, as well as a desire to keep economic relations with Russian during wartime untouched.

Hence Ukraine found itself at a cross-road;

- Western-oriented Kyiv views the perspective to develop the country as an agricultural producer for the EU, denying a modernization of industries,
- Industrial captains of the East and South of the country tend to preserve the industrial potential of the state, though it is there where the opposition base and pro-Russian moods are located.

⁸ In developed countries up to 80% of industrial output is demanded on domestic market

The exhaustion of developmental resources of the present Ukrainian economic model turns vivid when we compare the average growth rates of GDP in Poland, Romania, and Turkey during 2011-2014 with that of Ukraine and see a double lagging behind. In order to catch up with these countries before 2030, the growth rate of Ukraine`s economy should remain a stable 7%. However, under present social-economic realities these figures seem unrealistic (only 2-4% the utmost).⁹

Domestic market trade: The state suffers from a permanent budgetary and monetary crisis, ineffective management of state assets, and rising inflation. This has proven to be weak and unable to support an appropriate level of living standards. Economic plans will further diminish the amount of its obligations to meet peoples` hopes by canceling benefits (granted earlier), adjusting certain types of pensions, plans to cancel free secondary and high education and to raise the pensionable age. The reason for this lies in the misuse of governmental tools to control and stimulate business, including business investment and employment tax incentives. The government is not planning to revive wages, which is an important tool for the recreation of the labor force, facilitating employment. Establishing a relationship between amount, quality and results of labor ensures social justice in terms of setting the same reward for similar efforts.

In Ukraine a working wage does not ensure these functions. It reconstructs no more than 20% of the labor force, does not compensate even direct labor efforts and does not facilitate redistribution of the labor force in favor of more viable occupations. Wages in this country fulfill other functions, they preserve employment due to considerably low wages, especially for state bureaucracy, they restrain inflation via accumulating wage and salary debt. They facilitate illegal activities and moon lightning, encourage mobility of the labor force¹⁰ via stimulating emigration. Moreover, they create a foundation for pervasive corruption.

National savings rate: The countries of the 'catching-up' type of modernization like China, Korea, and Taiwan have an average national savings rate equal 35-

⁹ Prof. M.Zveriaikov

¹⁰ Заробітна плата: сутність та функції (the wage; its essence and functions) http://pidruchniki.com/12590605/ekonomika/zarobitna_plata_sutnist_funktsiyi

40%. In Ukraine the dynamics on savings rate is directly related to the household savings rate, which continues to decline. At the end of 2013 this index fell to 6% of GDP, which means that since 2004 it has shrunk fivefold. The average world index being 25%, the current savings rate in Ukraine is three-four fold lower than what West and East European countries enjoy. ¹¹

De-industrialization: Due to de-industrialization the Ukrainian real economy, especially the manufacturing industry, the county has lost complex types of production, which ensures the creation and maintenance of an added-value chain. It has resulted in a loss of whole sectors of complicated export-oriented industries and a stagnation of the real economy of the country¹². In Ukraine the industrial recession began in the 3rd quarter of 2012. The reasons of the phenomenon are the following:

- Capital concentration in the hands of a few tycoons and an accordingly high degree of economic monopolization, which significantly curbs its options for growth.
- Mass capital outflow abroad, according to experts, is up to \$20 billion annually. This robs vitality from the national economy. Offshore destinations of this asset absorbs not only profit (including license land fees), but also a part of the necessary product, aimed to cover a salaries, as well as resources for a depreciation fund.

Everlasting underfunding of economic growth pose another feature of the existing political-economic model of Ukraine. Before the 2007-2009 crisis economic growth was sustained due to the following factors:

- Annual gain of budget revenues kept pace within 13-15%;
- The increase in lending to enterprises of the real sector maintained a 10-15% level - foreign investments inflow included;
- The increase of the capital savings rate of enterprises remained steady due to their profitability increase.

¹¹ M.Zveriaikov , see above

¹² Same source

Under present circumstances the sources for financing economic growth in the country has practically run dry: ¹³

- The budget revenue while growing bit by bit, was appropriated primarily to run state social programs instead of financing economic growth;
- Bank interest rates resulted in diminished lending to enterprises;
- Enterprises` profitability shrunk while losses skyrocketed.

Conclusion: a transition to a new political and economic model of national development has no alternative. This is a demand of the social-economic situation in Ukraine, which has been aggravated progressively. ¹⁴

4. Exit of the state from the legal framework with further estrangement:

De-facto the exit took place on 23 February 2014, when the Parliament:

- Enacted suspension of President Yanukovich from his seat in breach with the Constitution 'due to his flight (without indicating the reason) and refusal to deliver his duties'. It appeared that it was the opposition who pushed him to behave in such a fashion. In fact, it was the Ukrainian people who dismissed him forcefully: on the eve of the dismissal the opposition reached an agreement with the President to slash his power and term of office by 3 months
- Voted to carry on early Presidential elections on the grounds in breach with the law.

Despite doubtful legality, the level of legitimacy of Yanukovich`s dismissal from the office was very high in Ukraine, and that feeling of fairness was based on anticipation of bringing to justice those responsible for the massacre on Maidan, and it was exactly that crime that justified the exit of the state from a legal framework. The new authority believes, that early Presidential elections

¹³ Same source

¹⁴ Same source

in May 2014, then early Parliamentary elections in October 2014, and finally local elections in the fall of 2015 returned Ukraine to its legal framework. It is far from true. There are grounds to believe, that Ukraine never turned back to a legal framework, on the contrary, it distances itself even further, which has resulted in an unprecedented slackening of the authority.

First, the Law of Ukraine on defense directly demands the President to immediately apply to the Parliament for enacting martial law as a specific legal status, having all good reasons to do this. The President, both 'acting' M. Turchinov, then M. Poroshenko, ignored this clause. It resulted in waging the war in breach with the law as an anti-terrorist operation (ATO), which empowered the state authority in charge of the war with disputed additional authority: the national military had to stay away from engagement with the adversary; the Head of the ATO HQ appeared to be a security person, not a military one.

Second, the mobilization of recruits to support Ukrainian military to carry on hostilities in the ATO area as well as using armed forces on the terrains of Ukraine in peace time pushed the leadership of the state beyond the law, and that circumstance necessitated the prompt introduction of amendments to rectify the legal framework, though awkwardly.

In September 2014 and in February 2015 the so called 'Minsk accords -1, - 2' were reached, which have doubtful legitimacy in the national legal framework. Nevertheless they are being strongly recommended to be treated as international law. Moreover, the clauses of these accords are pushed to be embedded in the Constitution. That demand awakes indignation and protests of politicians and deputies, as well as the bulk of the population.¹⁵

Since summer 2015 the President and the Parliament began lobbying amendments to the Constitution meaning to incorporate the 'Minsk accords' within the text of the main law, an effort that is directly in breach of the clause of the

15 Rozumkov Centre 2015, Citizens estimate the situation in the Donbas area: in March 2015 34% respondents estimated it positively, but in August 2015 – only 11,9%, at the same time negative estimations rose from 22,2% to 44%. The percentage of respondents who have positive attitude the accords stay low in all regions (10-14%). While comparing with March 2015, the largest decline on positive estimations is located in the eastern provinces (from 40,4% to 12,4%) and in the Donbas area (from 57,1% to 14,2%). The most negative attitude is inherent in the Western (54,5%) and Central (51,1%) provinces. In the Eastern regions negative attitude rose up to 37,7%, while in the Southern – 35%, Donbas area – 28%. http://www.razumkov.org.ua/ukr/news.php?news_id=656

Constitution itself: no amendments to the text is allowed under martial law or even preconditions for its introduction. (A dissenting opinion of M. Shishkin, former member of Constitutional court of Ukraine) ¹⁶

Meantime, the General attorney office of Ukraine, as a follow up to its early statement in October 2014 on the finalization of the preliminary investigation of Yanukovich regime's massacre on Maidan, publicly refused to draw those guilty to justice due to 'its impotence to identify the culprits'. This extraordinary move took place along with other governmental actions and are questionable from a legal standpoint:

- The so called 'Minsk accords' contain the provision to grant pardon to all criminal militants in Donbas separatist regions, while the Ukrainian authority started to prosecute national volunteers-fighters under dubious charges;
- In early spring 2014 GPO (General prosecution office) of Ukraine contributed to top officials of the former regime, linked to abuse of power, not only to avoid any criminal prosecution, but also transfer abroad and to keep their assets of illegal origin safe.

It is key to accentuate, that the massacre on Maidan in February 2014 and zero perspectives to bring those responsible to justice under the former regime should be regarded as a single legal reason in terms of hope for fairness, which vindicated a state to exit from its legal framework, as far as there were strong hopes at that moment which inspired society, that a coup d'état will result that these aspirations will be duly respected in the court – the culprits will be brought to justice.

When the new authority using the hands of GPO decided to absolve from prosecution those responsible for crimes, it not only failed to bring the state back to legality, but instead denied itself as a product of the coup d'état and of former legitimacy.

16 Зміни до Основного закону — це перемога Путіна, — экс-суддя Конституційного суду, 1 вересня 2015, http://24tv.ua/zmini_do_osnovnogo_zakonu__tse_peremoga_putina__ekssuddya_konstitutsiyного_sudu_n607381

The first signs of discontent of the Ukrainian community with the way of conduct of central authority began to surface: on 27 August 2015 the municipal deputies of Lviv addressed the President of the parliament with a tough demand to deny the introduction of any amendments to the Constitution, linked with the issues on de-centralization and granting a special status to occupied zone in Donbas, and qualified these actions as 'leading to disintegrate the state'.¹⁷

One can easily grasp the rationale of governmental efforts to consolidate its authority in a critical situation that Ukraine faces. But the negative effect, caused by the practice to exit from the legal framework, creates serious challenges to national security and reveals itself with the sign of the abuse power and a reduction of democracy.

- ***Distortion of the election procedures:*** by-elections in Chernihiv and local elections 2015 revealed that the new authority resorted to broad-scale manipulations of the constituency`s will, pressing it to cast for representatives of corrupted parties, owned by tycoons by means of undisguised bribery.

The authority`s impotence to ensure the legality of the electoral campaign instead of pushing a 'reset button' to reestablish the status of the authority, provokes growing self-de-legitimization, a side effect, that creates serious threats to National Security. This is applicable primarily to the legislative, which is responsible for creating fair 'play rules' between a government, individual citizens and business. The present society is in position to expect from the new authority amelioration of these rules, particularly of the election system proper. But the experience of by-elections in Chernihiv and of local elections – 2015 manifested 'numerous cases of abuse of an 'administrative resource', illegal propaganda, massive bribery of voters, as well as cases of physical pressure and intimidations of the campaign workers and HQ representatives of certain candidates'. This practice gave ground for the authority 'to resort to unprecedented security measures, to install additional National Guard units and special operations units to bar the elections from failure by force in the electoral district'.¹⁸ The monitoring group runs to the following conclusion: 'Ukraine is

17 <http://www.pravda.com.ua/news/2015/08/27/7079224/?attempt=1>

18 ЗВІТ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ СПОСТЕРЕЖЕННЯ ВГО «ПЕРЕДОВІ ПРАВОВІ ІНІЦІАТИВИ» ПІД ЧАС ПРОМІЖНИХ ВИБОРІВ НАРОДНОГО ДЕПУТАТА УКРАЇНИ В ОДНОМАНДАТНОМУ ВИБОРЧОМУ ОКРУЗІ № 205

still too far from practice of running civilized election campaigns and ensuring truly democratic electoral standards. Besides, the scope of violations of electoral legislature while the Central Election Committee, law enforcement agencies and judiciary demonstrated high degree of tolerance to them, demands prompt modernization of the Electoral Code'. 'The by-elections in 295 electoral district manifested complete impotence of the authority in terms of ensuring the norms of Electoral Code during campaigning'.

- ***Anti-democratic practice to introduce amendments*** to local election codes resulted in denial to all potent representatives of local communities to be elected independently due to a new clause, which stipulates a membership in a nation-wide political party, supported by tycoons, corrupted and disgraced. Moreover, tycoons with no way to influence it usurp the leadership in such parties. This practice denies an evolutionary and legal avenue to renovation of Ukrainian political class and freezes the dominant position of the ruling elite in the governmental institutions. The situation might result in another Maidan-featured coup d'état.
- ***Tax-evasion practices of tycoons remains in place:*** the state is bankrupted. The new NSS sees the corrupted state bureaucracy as a threat. This challenge is undeniable, but seems minor in comparison to a more dangerous threat – the corrupted nature of the whole political class of Ukraine. This is revealed not only in keeping in place the corrupted schemes of making business, which are based on massive tax-evasion practices, elusively called 'schemes to optimize taxes', as well as recovering the illegal capital and assets abroad. The problem is the attitude of the elite to controlling the authority, which is viewed as a means to make money, and that attitude leads to cooperation and trade with a foe in wartime, driving the state out of the legal framework and efforts to legalize the 'Minsk accords' as far as to amend the Constitution thus undermining its credibility.

The real challenge to national security hides in the fact, that the present political elite is rapidly losing its legitimacy, it is neglecting the legal nature of

(ЧЕРНІГІВ) http://ppi.org.ua/news/zvit_za_rezultatami_sposterezhennja_vgo_peredovi_ppravovi_iniciativi_pid_chas_promizhnikh_vivoriv_ovo_205_chernigiv/2015-07-28-89

its actions, and this creates a risk to bring the country to another Maidan, into chaos and disintegration.

The avenues to address the challenges, posed by ‘political class’:

a) The quality of national elite:

- Ukrainian political elite should be shaped evolutionally using the system of free and just democratic elections as a tool. To make this happen there is a necessity to form and facilitate to power political parties of a new type – based on a vision of a future country, and deny the club-style parties. The election system should be adjusted to reach this objective.
- The authority should be purged from criminals and criminal mentality:
- The ideological concept of the Ukrainian nation should be based on a set of priority ideas and values, which should provide the answers to the following questions: who are we, Ukrainians, what differs us from our neighbors, due to what reason should we live united, though so diverse, on the terrains of this state, and do we, Ukrainians, have a positive perspective to live united further in a modern world?
- This concept-vision should not be elaborated by a political class, which is strongly influenced by a cyclical election system, which denies a strategic vision, but by an expert community on demand for political parties of a new type.
- This set of conceptual ideas should be supported by viable economic model, designed to allow the nation to reach appropriate living standards.

b) A new political model should be based on a set of principles:

- Separation of State and Business;
- Fair and just management of an assets return policy (a policy of returning to the state`s possession the enterprises and assets, stolen by corrupted

Ukrainian officials), a policy as an integral part of a new political system;

¹⁹, ²⁰, ²¹, ²², ²³,

- Introduction of OECD standards²⁴ as a tool to manage conflict of interests cases in Public Service.
- Politics should be based on a moral norms code: it is preferable to establish a secular network tool to introduce moral standards for politics and society²⁵, to initiate public discussions aimed to assess the moral sense of the authority as a sample level;
- Politics should also be based both on legislation (legality) and people`s moral approval (legitimacy). The authority`s exit from a legal framework may happen only provided there is a strong legitimate support, but swift return back to legal framework is a must.

c) Ukraine`s new economic model:

- It should target the considerable raise of nation`s living standards.
- The country should preserve its industrial status, as far as only industry with added value is capable to ensure appropriate high living standards in the country, and it is only due to a vital industry that the flourishing of a middle class remains possible, which in itself appears to be a locomotive of the ideology of individual`s economic freedom.
- The economic model should be based on certain principles:

19 У МВС розповіли, як збираються повертати вкрадені активи 08.07.2015 http://news.liga.net/ua/news/politics/6149559-u_mvs_rozprov_li_yak_zbirayutsya_povertati_vkradeni_aktivi.htm

20 Укроп пропонує повернути у державну власність вкрадене олігархами та активи Росії. 15 вересня 2015 <http://strichka.com/article/32333866>

21 Коломойський: Всі приватизовані за Януковича активи треба повернути державі http://rss.novostimira.com/n_6434217.html

22 Сергій Дацюк, Філософ, НЕБЕЗПЕКА УНИКНЕННЯ РЕВОЛЮЦІЇ ТА ВІЙНИ, 04 грудня 2015, <http://blogs.pravda.com.ua/authors/datsuk/566153ad865bd/>

23 Чим загрожує Україні «російський сценарій»? <http://www.day.kiev.ua/uk/article/podrobysci/chym-zagrozhuje-ukrayini-rosiyskyu-scenariy>

24 <http://www.oecd.org/gov/ethics/48994419.pdf>

25 A whistleblower is a person who exposes any kind of information or activity that is deemed illegal, dishonest, or not correct. They bring attention to abuses of government or large corporations

- 'follow the leader' along designated avenues of production development,
 - use a 'cherry-picking' technique of economic ideas, not the specific forms of foreign nations,
 - accumulate the potential for to spurt for leadership in right time.
- The economic model should be based primarily on domestic demand:
 - Labor-cost in the end product formula should increase considerably (the concept of cheap labor cost as an incentive for FDI should be abandoned);
 - A state should ensure an adequate capital saving norm to achieve industrial modernization;
 - The capital repartition should be managed with economic rules and regulations, Civil Code included, political motivations should be denied;
 - A state should ensure equal and universal economic rules.
 - A principal of transparency and civil control should be introduced effectively, so that civil society, an expert community of NGOs and a free mass media able to monitor and inform society on every single avenue of governmental activity, using workable tools to be heard by the authority

III. THE NATIONAL SECURITY TREATS, POSED BY THE STATE BUREAUCRACY

The new version of Ukrainian NSS-2015 provides us with a new vision as to how the state`s leadership distinguishes and prioritizes the list of national security threats, which include those emanating from the state bureaucracy:

- all three branches of power are recognized as corrupted, which are driven by corporative and personal interests,
- all three of them have ignored human rights, freedoms and legal interests of the citizens and due to being under Russian pressure, they tried to hinder the people of Ukraine to make a European choice,
- all the state bureaucracy, the so called sector of security and defense ('hard power' governmental arms) are considered to be debilitated and ineffective, even dysfunctional and degraded, the features revealed during Russian aggression,
- The NSS recognizes that the state bureaucracy malfunctions, that it lacks strategic perspectives; it has no priority list of targets and tasks of social-economic, military-economic and even scientific and technological development for Ukraine.
- A practice of deformed state regulation, corruption-driven pressure on business, ineffective state debt management are also recognized as National Security threats.

If we compare the texts of all three NSS 2007, 2012 and 2015, we can see the shift of the bulk of the threats and challenges from the domestic domain to a foreign one. Unlike the new NSS, which shows that all of the threats generated by the state bureaucracy are related to the previous regime and hint, that the new regime has nothing to do with them, the previous NSSs at least honestly recognized, that all the main challenges to National Security were generated by the state itself as well as by the acting political elite:

- The ineffective post-soviet system of government was kept unchanged,
- Democratic procedures were distorted, which resulted in artificial latching of cadre renovation of the state bureaucracy, debilitated their capacity to function properly;
- Denial to modernize an ineffective economic model, which lacks motivation for business to pursue innovations and dynamic development of new technological structures, which brought the economy to loss of competitiveness.

Taken together, all of this denies the ways to radically upgrade the living standards of the nation, it drives a considerable rise of social tensions, and the expansion of protest. Basically, the events in winter 2013-2014 on Maidan turned out to be a logical outcome of immense aggravation of the threats, distinguished correctly in the previous NSS, though left unaddressed.

As a recipe to solve the problems the new NSS envisions to resort to de-tycoonization, de-monopolization and de-regulation of the economy and other efforts, which may be united with a single notion – creation of ‘a competitive and transparent liberal economic model’ by means of combatting corruption, without going into details. Meantime, the list of preplanned endeavors (chapter 4) comprises exclusively the efforts and appropriations to enforce the capabilities of a ‘hard power’ block of arms and branches of the government (military and law enforcement agencies), which might be used twofold both to counter the Russian aggression and active ‘protest moods’ of the population. The amazing thing is that both the new NSS and governmental activities fail to indicate a sincere intention of the authority to address the core threats to the NSS of this chapter, which means that history might repeat itself.

1. The role of state bureaucracy in the system of national security:

All three Ukrainian NSSs recognize that the state bureaucracy poses huge problems. Now time, when the state is on the brink of survival, in order to successfully overcome the crisis the role of efficient state bureaucracy and effective HR policy appear to be a decisive factor ¹ of survival and enforcement of the state, of its social and political stability.

1 S.M.Sitarskiy, a research student of a globalistic, euro-integration and national security management department of a National academia for state management of Ukraine (NASMU)

The leadership of the country recognizes corruption and degradation of the state bureaucracy as a critical challenge from the perspective of the state`s existence, but fails to notice that this very bureaucracy other serious challenges:

- Disloyalty of a 'hard power' governmental establishment, primarily its top figures,
- Critical degradation of skills level as well as lack of experts to carry on the declared reform agenda. ²

At the moment the major part of state central and regional bureaucracy appear utterly unready to function efficiently. The situation is additionally aggravated by non-transparent procedures of making a career in Public Service, low salaries, poor social package and outdated management techniques. Besides, the hybrid character of the war with Russia envisions a broad-scale application of techniques targeting internally 'the weakest links' in the society to undermine it from inside, particularly, the drawbacks of ineffective state management.

So, how does the state address the challenges to national security posed by bureaucracy? The state resorts to a single means – to slash it radically.

2. Slashing the bureaucracy as the principal avenue to reform it:

The Prime-minister M/Yatheniuk slashed in 2014 the Cabinet of Ministers` staff by 10%, in 2015 - by 20% (50.000 persons) ³. President Poroshenko planned to slash the appropriations to support the state bureaucracy in 2015 on \$50 mln⁴, while Minister for economic development and trade A.Abbromavichus replanned to slash the staff of the ministry by 30%, then by 20% more. In January 2015 the Head of the Parliament signed a decretal to slash the staff of the

2 The documents of an annual pan-Ukrainian scientific and practical conference on Institutional ensuring of HR policy in state management: formation and development. The event took place on May 29 2015 in NASMU under the auspices of the President of Ukraine.
http://www.academy.gov.ua/%5CNCMKD%5Clibrary_nadu%5CMater_konf_NADU%5Cfd66895a-34fd-41dc-a8b0-3dea0f0da861.pdf

3 Количество госслужащих сократят на 50 тысяч, 16 февраля 2015 г. (Public servants will be slashed on 50.000)

<http://www.rus.newsru.ua/ukraine/16feb2015/kilkistderjslujb.html>

4 Порошенко хоче зекономити на чиновниках 50 мільйонів доларів, 11 червня 2015, (Poroshenko wants to save on Public servants \$50 mln. <http://www.pravda.com.ua/news/2015/06/11/7070907/>)

Parliament by 12%.^{5 6}. Though the Prime-minister announced the necessity of complete replacement of the personnel in all local and regional authorities to efficiently pursue the reform agenda (the validity of the statement will be assessed below), the current slash of personnel relates the central authority and far beyond⁷. Odessa region governor Mr.Saakashvili believes, that a 10-20% reduction of personnel is ineffective and argues to move as far as to a 50% reduction.

But let us question the superfluity of the state bureaucracy in Ukraine and the rational of the applied approach. Before recent reforms the state apparatus in Ukraine comprised as much as 1,2 mln persons (2,7% of total population). In 1992 the Cabinet approved the max quantity of the state bureaucracy in executive to 63 800 persons, but in 2012 it reached 293 200 persons, meaning that in two decades its quantity rose fivefold. There is a good reason for this phenomenon: during the economic crisis of the 90's the state supported the trend to secure and even enlarge the amount of positions and personnel with low but stable incomes, a move that considerable reduced the number of unemployed and discontent. This resulted in a steady growth of the state bureaucracy numerically while the population of the country decreased (in absolute digits the bureaucracy has risen twofold⁸).

One cannot argue that the leadership of the state does not grasp the challenges posed by the state bureaucracy. There were attempts to pass 10 different variants of a new bill on the Public Service, but the emphasis was always on slashing it numerically. Let us question the wisdom of this move, provided it is not supported by other efforts to upgrade the efficiency of the bureaucracy. At the moment, the bureaucracy embraces public servants of central (federal) and regional (local) authorities, also the customs and tax officers. According to Ukrstat, in 2014 the number of public servants in Ukraine reduced by 12.2% and comprised 380 257 persons (of all branches of the authority) which makes 9 servicemen per 1000 inhabitants (data valid on September 2015 – 335 000

5 Апарат Ради сократят на 12%, 30 января 2015 г (The Parliament staff will be reduced on 12%) <http://www.rus.newsru.ua/ukraine/30jan2015/apparatrady.html>

6 Почти половину сотрудников Минюста сократят – министр, 21 января 2015 г. (Almost half of Ministry for Judiciary servants will be sacked) <http://www.rus.newsru.ua/ukraine/21jan2015/polovinad.html>

7 Яценюк доручив оптимізувати структуру облдержадміністрацій, 12 серпня 2015 р (Yatseniuk charged local authorities to be reduced) <http://www.newsru.ua/ukraine/12aug2015/optimiz.html>

8 Michael Havroniuk, expert of Centre of Policy and Legal Reform, (Микола Хавронюк),

servicemen with tendency for further reduction), according to other sources – 250 000 in executive only, which makes 21% of the economically active population. This corresponds to mid European level (20.2% in Poland, 26.2% in Sweden, 18.1% in Slovak Republic and 23.2% in Estonia).⁹

The state bureaucracy comprises also: uniformed servicemen of the Ukrainian military (204 000 according to the law of the Parliament on March 2015; policemen, the number of which is supposed to be reduced from 192 000 to 162-150 000 till the end of 2015; National Guards (the number up to 60 000, in reality on data valid in May 2015 – 35 500, volunteer units excluded; SBU – 31 000; Foreign Intelligence Service – 4 000, Border Guards – 53 000 personnel, including 43 uniformed servicemen; General Attorney officers – 18 500 (more than in Russia), should have been reduced as low as 10 000, 3 000 were sacked on September 2015, judicial corps – 9 000, MPs corps – 220 000 (after local elections in fall 2015 should have been reduced by 30%.

The reduction of state bureaucracy has such positive effects as reduction of budget spending listed to support it and purged from those individuals that compromised themselves (the lustration law). Meantime, the reduction process has also negative effects:

- swift reduction of public servants, first of all officers of 'hard power' arms of the government (in 2014 in Donbas area Avakov sacked 600 policemen, local top-officers of SBU were 90% reshuffled, 2 500 officers were sacked, personnel was reduced by 24%) while production falls and jobs get fewer, results in aggravation of the crime situation;
- new post-Maidan authority evoked a practice to assign amateurs to the highest corruption-hazardous posts (there are no expert geologists left in the office of Geology and Mineral Resources, a banker directs Ministry of Energy and Coal Mining, Energy and Utilities the National Regulatory Commission is headed by a 24-year old manager from a confectionary corp. Roshen, who has never been a member of Board and never worked in this business);

⁹ <http://nv.ua/opinion/Kuzyk/skolko-chinovnikov-nuzhno-uvolit-i-stoit-li-voobshche-43088.html>

- the sacked public servants will replenish the ranks of unemployed and discontent with the new authority, will enforce the trend of an active labor drain from Ukraine, in short, it will create additional problems to the state.

The new authority does not seem to adequately address the threat,¹⁰ since the beginning of 2015 it has resorted to reduce the bureaucracy by 20% of state enterprises and arms and branches of the executive, as well as to slash the appropriations to maintain these institutions and production sites. This process goes hand in hand with denying rises in wages, long service bonuses¹¹ by 30% on average, deterioration of the retirement terms (reduction of basic wage level from 80% to 70% for uniformed servicemen since May 2014, cancelation of special pensions for state servants since 2016 and the growth of pension age for this category since June 2015); this policy also includes a forced pay free vacation practice, introduction of underemployment in breach of the Labor Code (without consent and notification of the personnel).

Public servants grow poor steadily, they feel uncertain, feel dissatisfied with the governmental reforms agenda and wait for a new law designed to stabilize the situation. The Bill on Public Service was elaborated and supported by the EU, it passed the first reading procedure in April 2015 and previews a partition of posts, administrative and political, initiation of competition practice for positions, including those of top managers, a party-free clause, a transparent model of labor pay and enforcement of the responsibility for execution of office. But on 09.22.2015 during a private session of the Reform Council President Poroshenko announced his intention to withdraw the bill from the Parliament and supported this move with an allegation that the EU doesn't like the text.¹²

Among those who spoke against the law appeared to be a Speaker of the Parliament (the latter alleged that the Cabinet of Ministers eroded the genuine text

10 Закон №76 «Про та визнання такими, що втратили чинність, деяких законодавчих актів України» (набрав чинності 01 січня 2015 року)

11 Point 10 of this bill «to ensure the establishment in 2015 the max per-month wages for the personnel of state enterprises no more than 10 minimum wages (personnel of the strategic state enterprises excluded): (the min wage on December 2015 – 1378 HR = \$55, means max wage - \$550)

12 The bill on Public Service was elaborated under financial support of the EU, Europeans expected the text to pass the vote as long as in 2014. Additionally EU appropriated 90 mln euro of free assistance to encourage the reform agenda. But as far as the success in this domain is not on the horizon, EU looks to opt financing de-centralization efforts.

beyond recognition and that the present variant of the bill cannot be voted for), the representative of the President in the Cabinet O.Daniliuk and the Minister for economy and infrastructure A.Abramavichus. What strikes the most is the fact that the Council for Reforms did not produce a single individual to support the law how it stands now. V. Groysman proposed to create a new task-group to elaborate a new variant of the law.¹³ Such tendencies makes the hope to enhance the efficiency of the bureaucracy by means of the introduction of a stimulus package as a part of the new legislation look dim, resulting in amplification of national security threats in a hybrid war environment.

3. *The corrupted nature of the state bureaucracy:*

There is an important point to grasp in the nature of the state bureaucracy of Ukraine: the late 90's stimulated a process of population division into separate layers while budget revenues began to exhaust. At that moment the dwindling official wages of public servants was complemented with a practice of abuse by public services, which turned to be a main reason for the bureaucracy to be swiftly and endemically corrupted. This process of shaping a new system of bureaucracy, similar in some extent to the Russian system, was initiated during the second tenure of President Kuchma. It resulted in formation of 'social estates'¹⁴ in the state bureaucracy and 'hard-power' officers tasked to manage the state resources: authority, finance, raw materials and information. Though the state owned only 16.3% of the economy (6.9% of economic entities, and 26.6% of marginal revenue of total assets)¹⁵, it thus acquired tools for illegal and non-marketable repartition of a part of private sector revenues. This new distribution process was designed as hierarchical, stipulating that the volume of share in accordance with the grades of the bureaucratic 'estates'.¹⁶ So, the phenomenon 'corruption', as a latent and illegal crime activity, committed by specific individuals, in Ukraine was transformed in a kind of state-led, estate-type racket activity targeting private business as well as plundering state assets.

13 <http://www.unian.ua/politics/1130271-zmi-poroshenko-obruntuvav-potrebu-vidklikati-proekt-zakonu-pro-derjavnu-službu-neppravdivoyu-informatsiyu.html>

14 In the original - сословные группы (рос).

15 The date of Ministry for economic development and trade of Ukraine, 1 half-year 2015.

<http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag=UpravlinniaDerzhavnimSektoromEkonomikils>

16 Simon Kordonsky «How Russia works» <http://finbahn.com/%D1%81%D0%B8%D0%BC%D0%BE%D0%BD-%D0%BA%D0%BE%D1%80%D0%B4%D0%BE%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9/>

So, demolition of corrupt state bureaucracy apparatus means destruction of a system created and designed to redistribute the 'base of resources', managed by 'hard power' and regulatory arms and branches of the government. The process is aggravated with the shrinking nature of this 'base', and does not meet the needs of all state estates, and also retired and other groups, supported by social security programs, which tend to enlarge the latter due to massive layoffs. This makes practical efforts to combat corruption to be ineffective, the authority has no other tools to manage the states resources, though it tries to publicly advertise its intention to move in the direction of creating a new state apparatus, like initiation of traffic police units.

The new NSS-2015 fairly recognizes the corrupt state bureaucracy as a threat to national security, but fails to recognize the conflict of interests in Public Service on all levels, Presidential included. Ukrainian authorities argue that shifting to 'European' standards in the business of state building is its number 1 priority, but demonstrates no taste to address the issue. This statement is supported by the fact, that conflicts of interest are excluded from the lists of priority targets, as well as by the character of Presidential appointments. To sum up, the NSS-2015 brings us to the conclusion of its declarative and insincere nature.

Besides, in its chapter 'Ensuring economic security' the NSS-2015 stipulates to ensure that Ukrainian economic growth by means on creating the best possible domestic investment climate is not to the national capital as a core resource, but to FDI. It means, that the current authority fails to comprehend that as a precondition for economic revival with foreign investor engagement still standing as a necessity to reach a deal with national tycoons,¹⁷ aiming to legalize their capital and assets, where this move is appropriate, and to effectively halt the capital drain oversees in exchange for safe strategic investment in the real national economy as a foundation for financing the economic modernization of the country.

Additionally, certain suspicions are aroused by governmental intentions 'to deny the capital of a state-aggressor the ability to control the strategic economic branches of Ukraine', while in the meantime taking efforts to engage FDI

17 Reference to successful "The New Deals" of the 30s, stroke by President FDR with American "tycoons", Wall Street and FDR by Antony C. Sutton <http://www.reformation.org/wall-st-fdr-ch1.html>

into the core branches of the national economy', particularly in energy, critical infrastructure, and the whole endeavor is viewed as a tool to ensure national security. This approach evokes a mixed impression:

Firstly, the government plans to level the damage, that was caused by the previous policy of engaging the foreign (particularly Russian) capital in strategic sectors of the national economy, key to ensuring the national security, by doing the contrary – to engage other foreign (Western, non-Russian) investors in the same critical sectors of economy. This testifies to the basic failure of the Ukrainian political elite to learn lessons from its own errors.

Secondly, the above mentioned intentions of the government reveal that it doesn't have on its mind the plans to engage national, primarily private capital in the strategic sectors of national economy, thus ensuring the national control over these critical sectors.

Thirdly, the inability of the ruling elite to curb pandemic corruption causes a necessity to introduce external management, a consequence that brings new challenges to Ukraine to turn the country into a raw materials-producing agrarian appendage of EU. The transfer of control functions of state finances to IMF and USA has already been accomplished, as well as top officials being already transferred to U.S. Department of State pay-roll as an element of anti-corruption efforts.

4. *Disloyalty of 'hard power' officers (massive high treason)*

Disloyalty of state bureaucracy and primarily of 'hard-power' top-officers of the security establishment to national interests poses one of the most critical threats to the nation, even if we deal with disloyalty of honest officers to the corrupted political elite.

Here it is useful to distinguish 'romantics-patriots' and 'dealers' among the security establishment. First: for 'romantics' the state, being corrupted and anti-national in its nature, puts the officers in a dilemma either to stay loyal to the nation according to the oath and be sacked, or to the state due to the nature of their activity and chain of command and preserve their occupation but lose their conscience. This dilemma becomes more complicated, when the term

‘nation’ is treated as the population of a certain region of Ukraine, not as the whole of Ukraine. For ‘dealers’ the problem of loyalty looks differently – either to remain loyal to specific local top-officials, thus to keep on benefiting from the existing corrupted schemes, which is the sole reason for their service, or to accept the bribery-fashioned proposition of Russia to sell out to the enemy, similar in its essence.

Second: the course of events during annexation of Crimea and combat operations in the Donbas area revealed that uniformed servicemen in Ukraine appeared not only totally unprepared for territorial defense, but proved to be stuffed with high and even top officers, disloyal and hostile to the very idea of an independent Ukraine. This appeared to not only the elements of covert agents net of Russian FSB, but the whole layer of ideologically disloyal top officials.

The NSS-2015 oddly ignored this startling phenomenon: it regards only some manifestations of this internal threat, like institutional feebleness, lack of professionalism and structural imbalance of arms and branches of the government.

The ideological concept of a modernized and flourishing post-soviet Ukraine is still missing and, judging from the text of NSS-2015, the necessity of its elaboration is not only not envisioned, but not even grasped by the political leadership of the state. It is in vain.

- First, the ideological component as one of motivation factors to commit high treason always played a significant role. In our case, a considerable number of Ukrainian high ranking officers, primarily from the Crimea and Donbas areas, view Ukraine as a failed state, as a temporary phenomenon with a degrading economy, dysfunctional and corrupted state bureaucracy, which their term of existence has expired and which is in the process vanishing from the political map. This kind of thinking is broadly spread among the law enforcement and other ‘hard-power’ agencies due to their complete transformation into state racket tools, a process finalized in 2012 under V. Yanukovich’s presidency. The uniformed top ranking servicemen clearly understood that such a state cannot exist for long.

- On the contrary, Russia is viewed as a great country, though hostile to Ukraine, led by ‘powerful statesmen’ and intending to absorb Ukraine sooner or later, an act which in fact will save it from complete destruction and degradation. Keeping this in mind, such servicemen tend to treat high treason under the present circumstances not as a crime, but as a necessary good deed. This explains the phenomenon, that after Maidans 2004 and 2014 high ranking uniformed servicemen were charged with high treason and traditionally they found refuge in Russia to avoid imprisonment.
- Secondly, the detecting of and investigation of high treason is a complicated endeavor, which necessitates a highly trained and loyal contra-intelligence apparatus, which is not in place in Ukraine.

To sum up, one can surely forecast that before the positive ideological concept of future Ukraine is produced and presented, before the politicians sincerely trying to put it in place come to office, before an efficient contra-intelligence agency can be created, the disloyalty of high-ranking officers of ‘hard-power’ agencies, of politicians, MPs, judges and attorney-generals will remain as a powerful challenge to the very existence of the state.

Besides, there is another threat that results in high treason – it is ***a clan-type non-transparent procedure of negative selection, training and placing of personnel*** in ‘hard-power’ governmental agencies, which were shaped during 24 years and is based on the ‘purchase’ of high positions with the aim of making the wheels of the state racket system roll on and benefit from it. The bulk of the officer`s corps, which were enlisted after 2000 to law-enforcement agencies, Department of Defense, Tax Office, Customs Service and secret services, while having comparatively low salaries, from the very beginning flourished due to illegal revenues resulting from the abuse of power. There is an obvious gap between the official salaries and real living standards of the majority of heads of ‘hard-power’ governmental arms and branches. It is hunger for hot money that pushes the officers and generals to commit high treason, as far as Public Service for them is not a service for the people, but an access to the means to get illegal incomes within the system of estate-type rackets of the resources redistribution system, described above.

It is strange to comprehend that the new Ukrainian NSS envisions only one means to address this threat – to enforce the SBU contra-intelligence Department.

5. *The conflict of interests:*

The new NSS-2015 is just to enlist in National Security threats the practice of the executive branch to operate in corporative and personal interests instead of national ones. The state bureaucracy is characterized in Ukraine by interlacing of capital and authority, an instrument, which converts capital into authority and visa-versa. But contrary to popular expectations, the new authority does not address the threat, instead it benefits from the corrupted schemes and reinforces them. At the moment high officials in Ukraine even defy to hide their double dealing: they boast about functioning officially and doing business concurrently. At the same time a false idea is promoted to the society that successful businessmen are able to transfer to Public Service in top positions and deliver impressive effectiveness despite a lack of the necessary training and experience. This practice has already resulted in negative consequences, such as: ¹⁸

- Swift and unreasoned (from the National interests` standpoint) sacking of highly trained public servants, using ‘lustration’ as a pretext, while reshuffling them with businessmen and former foreign public servants,
- Massive lay-offs of public servants of grades 3-6, which are responsible for elaborating the drafts of the bills and governmental directives and their proper backing. It should be recognized as Detrimental, the decision to consider a salary accounting procedure for public servants, which resulted in their prompt pauperization and a mass drain on the remnants of professionals out of Public Service, particularly the personnel of pre-pension age, who are considered to be the keepers of institutional memory.
- Aggravation of a non-transparent and behind-the doors character of executive`s mode of operation, disbandment of Public Boards in the Minis-

¹⁸ G/Riabtzev, doctor of state management science, http://www.academy.gov.ua/%5CNMKD%5Clibrary_nadu%5CMater_konf_NADU%5Cfd66895a-34fd-41dc-a8b0-3dea0f0da861.pdf

tries under the pretext of their reorganization and accusations that their Heads lack professionalism, the process that is ironically marred by the same public allegations in the address of newly appointed high officials, who are profanes in the spheres of their responsibility (Ministry of Infrastructure, Ministry of Ecology and Natural Resources, Geology and Mineral Resources, State Nuclear Regulatory Inspectorate).

- The appointment of non-professionals to corruption-attractive positions: there are no experts-geologists left among top managers of the Geology and Mineral Resources Ministry, a banker is a Minister for Energy and Coal Mining, The Head of Energy and Utilities for the National Regulatory Commission is a 24-year old manager of Roshen Corp (of M.Porochenko), a non-member of the Commission with zero experience in the business of this sphere.

Ukraine is still lacking legislation to regulate the conflict-of-interest related problems. The conflict of interests remains one of the top problems of Public Service, the unregulated character of which denies effectiveness for the state establishments and undermines their authority among the citizens, it also bars the Public Service`s ability to operate properly¹⁹. The recent negative tendencies in governmental activity are the most alarming:

- Utilization of questionable methods of operating, which only reinforces corruption,²⁰
- The management potential in state-owned companies is being dispersed, while the state control of state commissioners in this sphere of business tends to be illusive. Such developments result in expansion of diverse methods to turn state property into private property as well as the lobby-

19 I.Pashchenko, a graduate student of the Law and legislative process Department of the National Academy of State Management, Some issues of the conflict of interests in Public Service http://www.academy.gov.ua/%5CNMKD%5Clibrary_nadu%5CMater_konf_NADU%5Cfd66895a-34fd-41dc-a8b0-3dea0f0da861.pdf

20 This is supported by the fact of suspension of duty of top officials in Tax Office, which were alleged by the Prime=minister Yatseniuk in facilitating corruption, Яценюк відсторонив керівництво Фіскальної служби, митниці та податкової 24.02.2015, <http://tsn.ua/politika/yacenyuk-vidstoniv-kerivnictvo-fiskalnoyi-sluzhbi-411382.html>

ing of private interests harmful to national security. The process of criminalization of the markets and corporative control is underway.

Due to a lack of professionals in Public Service, non-professional top leaders of policy analysis papers are satisfied with a perfunctory low-quality approached or they intentionally order some policy recommendations-fashioned papers, which hide the national security challenges and threats.²¹ This results in an enacting of biased and harmful state interest political decisions. The target-areas of such practices are prices, taxes, custom tariffs. The victim of such practices tends to be the nation`s living standards, the broadening of a negative attitude to authority and a loss of trust in the government.

6. *Critically low degree of professionalism:*

The growing deficit of trained specialists in the state bureaucracy proved to be a new challenge for the authorities. Though in numeric terms the Ukrainian bureaucracy fits well with the East European countries, in terms of expertise and training, the owners of a Master`s degree of Public Service\ MPP comprise only 10 000 (3.3% of total).²² The experts distinguish the following problems in this area:

- ‘a crisis of management’, particularly of middle management;²³
- The authority lost the ability to understand how a market operates, how a branch of industry, a national economy as a whole, a state as a holistic object is managed;
- the state bureaucracy resorted to a reactive mode of responding to challenges, unlike a preventive/proactive response mode, thus governmental activity starts, though with feeble success, only at the mature stage of problems which risk to turn into real crisis;

21 http://www.academy.gov.ua/%5CNMKD%5Clibrary_nadu%5CMater_konf_NADU%5Cfd66895a-34fd-41dc-a8b0-3dea0f0da861.pdf

22 A. Popok, doctor of science in Public Service, professor, vice-president of National Academia of Public Service http://www.academy.gov.ua/%5CNMKD%5Clibrary_nadu%5CMater_konf_NADU%5Cfd66895a-34fd-41dc-a8b0-3dea0f0da861.pdf

23 M. Voytiuk, a post-student of the National Academia of Public Service http://www.academy.gov.ua/%5CNMKD%5Clibrary_nadu%5CMater_konf_NADU%5Cfd66895a-34fd-41dc-a8b0-3dea0f0da861.pdf

- the process of decision-making is aggravated with the practice of 'late engagement' (on the stage of policy research and determination of goals), denying the necessity to complexly estimate the efficiency, fairness and expediency of the envisioned decisions, as an ad hoc case (non-standard situation, thus too unpredictable), under pressure of 'civil society'- posing groups and of other public groups lobbying special interests, and finally, making decisions, based on incomplete, discrepant, often intentionally selected biased information;
- Dilettantish top clients of the analysis of state politics accept false shallow approaches or knowingly order advise-looking policy papers, which intentionally hide risks and challenges to the national interests of Ukraine, while staying below the radar of SBU and Prosecutor –General`s Office. This comprises the issues of prices, taxes, and import tariffs regulation.
- The persons responsible for crafting the decisions focus their attention on current events instead of looking strategically, thus producing ineffective and short-sighted, opportunistic policies, which result in a waste of the nation`s resources and in the longer perspective, a diminishing of its wealth. They form negative attitudes towards authority which leads to loss of confidence.

Reshaping of the authority and running a successful reform agenda in social, political and economic domains prove to be invalid unless the present Public Service and its modus operandi remain intact. World practice shows that the success story of the reform agenda demands either a team of reformers according to specific avenues of state policy, or an efficient state bureaucracy, rational and innovative, capable to operate effectively and materialize any directive of top decision-makers. At present Ukraine lacks both. The deficit of professionals in Public Service of central and regional levels of executive, while the unemployment is on the raise in the country, ***denies any attempts to effectively run a reform agenda*** in Ukrainian society.

At present there are many 'new and young officials' appointed to apparatus of major ministries and Public Service institutions, sometimes even too young. The problem is that in the bulk these personalities represent sheer political appointees, they lack professionalism, they have zero-experience in the domain

of Public Service, they lack leadership, management training and often they are ignorant of which specific reforms they are expected to perform.²⁴

On the other hand, the state stays reluctant to recruit to Public Service the bulk of the activists, who actively elaborated and promoted the reform agenda, and this practice produces a negative effect on both strategic and tactical levels of the whole reform process. In fact, this phenomenon endangers the success of the entire reform agenda at every single avenue, as far as the key area to be reformed first is an Administrative reform – to modernize and facilitate efficiency of the state bureaucracy.²⁵

Despite the numerous changes of cadres and structure of Public Service, the old governmental system proved to be unable to make and realize adequate political decisions. The governmental institutions, decision-making procedures, professional attitude and the level of competence of statesmen and officials does not fit the necessity of the present time.

The peculiar feature of the last decade for the global community proved to be a continuous trend of the state to lose popular confidence.²⁶ Accordingly, the effectiveness of the state's policies descends. This tendency brings a lot of challenges, keeping in mind that the state's role in economic activity is steadily drifting to a certain position of a national institutional moderator, which demands a high degree of popular trust. The loss of popular confidence in the Ukrainian state happens much faster, then in the rest of the world.

To respond to the challenges, posed by state bureaucracy, it is reasonable to take the following actions:

24 V/Bodrov, doctor of economy, professor head of the department of national economy management NAPS The State cadre policy to support economic reforms in Ukraine http://www.academy.gov.ua/%5CNMKD%5Clibrary_nadu%5CMater_konf_NADU%5Cfd66895a-34fd-41dc-a8b0-3dea0f0da861.pdf

25 Yu.Surmin, doctor of sociology, professor, director of department of Public Service and Local self government. Institute of social sciences after G.Alijev Interregion Academia of Personnel management, The revolution of cadres in Ukraine : its essence , problems, the avenues of running. http://www.academy.gov.ua/%5CNMKD%5Clibrary_nadu%5CMater_konf_NADU%5Cfd66895a-34fd-41dc-a8b0-3dea0f0da861.pdf

26 D.Yurkovsky, post graduate student of the department of Public Service management, National Academia of Public Service, same source

1. It is important to regain the popular trust in authority, its bureaucracy. To make this happen it is paramount to demonstrate a real break with the past:
 - a. To shift to a procedure of assignment to a position in a state apparatus, which does not evoke doubts;
 - b. To ensure transparency of public spending;
 - c. Decentralization of the governmental decision-making process;
 - d. To ensure the independency for decision executors;
 - e. To ensure the principle of forbidding the conflict of interests in Public Service.
 - f. To separate State and Business: the state should not do business, for this is a source of corruption. Meantime, the state should enjoy efficient tools to regulate business.
2. The HR policy in the domain of Public Service is supposed to ensure²⁷ legality of political decisions, the unity of the state as an institution, the efficient level of ensuring Constitutional guarantees for its citizens and a stable and continuous process of delivering public services.
3. To shift from a misleading practice of slashing the state bureaucracy to the formation of the public servants corps, which should operate in accordance with the principles of a professional approach and a high morality and patriotism. High ranking political appointees should be distinctly separated from the rest of the bureaucracy to serve best the idea that to perform the policy of the political forces, which took the Office after the last electoral campaign. Such separation should ensure the continuity of efficient state management.

²⁷ Yu. Uznedtsov, post graduate student of the department of social and humanitarian sciences, National Academia of Public Service, The PR politics in Public Service; the problems and avenues to solve them, same source

4. To launch a system of training and upgrading the professional level of the bureaucracy management team at both central and regional levels, of state enterprises, and the personnel reserve accordingly. To launch training courses for mid and lower level personnel.
5. To shape a procedure of consulting the civil society and mass-media before making political decisions as well as monitoring and estimating the governmental policies in different spheres as a means to combat corruption.
6. To ensure high moral standards and loyalty to democratic values to be an important criteria to qualify for a position in Public Service.

It looks practical to form the reformers` teams on every separate avenue of state policy. The search for and selection of such individuals, including competition, should be priority #1 for HR policy in Public Service of the President`s office, the Cabinet, the high officials in different arms and branches of the government. To ensure success of the reform agenda, the Ukrainian state needs individuals not only able to grasp the sense of the reforms in their domain of policy, but capable to generate reformist ideas and to pose as the locomotives of the reform agenda. In other words, there is a necessity to form a corps of charismatic reform-minded bureaucracy in every domain of state policy. So far nobody in Ukraine tries to engage in this business seriously.

IV. VALUES-BASED NATIONAL SECURITY

In Ukraine politicians, people and civil society understand national security as the security of governmental institutions, of a territorial entity with certain fixed boundaries. In civilized states both a nation and an authority comprehend the term 'national security' as the security of a political nation, of an integrated united people, which is composed of citizens. So, the factor that exerts influence on national security is considered to be, first of all, the security of an individual and his rights, based on fundamental values (their list is long). Violation of any of them by internal and external factors, primarily by the state, its executive and judiciary, poses a threat to national security. The author believes that the basic values in this context are the following:¹

- Freely and knowingly elect and replace the government by means of fair and democratic elections (democracy);
- The rights of due process of law (equal application of law);
- Rule of law (protection of the fundamental citizens` rights against state power);
- The right for economic freedom for each citizen through individual efforts and merits (freedom and individualism)
- Freedom of speech, assembly, peaceful protest against abusive actions of the authority,
- The right for safety of life and property, sanctity for the home other than by a court order.

While determining its values-based approach to specific politics, Ukrainian NSSs traditionally refer to art.3 of the Constitution. Meanwhile in practice and even in the scientific environment of Ukraine there is a rather peculiar understanding of values, constitutional ones included. For example, S.Avakian (National Academia of Sciences) believes the constitutional values to be: the state in itself as a value, the Constitution in itself, the orientation of constitutional norms and regulation to serve the interests of an individual and a citizen, the enacted pluralism of property forms, the establishment of a democratic regime and (attention!) the establishment of principles and rules of how to attach people to formation of the legislative framework, starting from public opinion polls

¹ Robin NIBLETT Director, Chatham House, Great Britain, his intervention on the 8th International security conference 27-28 May in Kiev file:///C:/Users/User/Downloads/Kyiv%20Security%20Forum2015_digest.pdf

on the bills proposed in the parliament and including peoples` lawmaking initiative² etc. ³

The scientists N.Bondar and A.Krusian view similarly, the system of constitutional values from the standpoint of a modern constitutionalism. Particularly, A.Krusian alleges that the values of a modern Ukrainian constitutionalism form a system, in which the Constitution and a constitutionally legal individual possess a leading role. Such understanding of basic values which prioritizes the state itself as well as the state`s legal framework, shaped by biased politicians, gives ground to allege that the Constitution of Ukraine effectively constrains the state`s authority in its relationship with the individual⁴, that it remains stagnant in its essence as far as it denies the people`s freedom in their relationship with the state, denies its right to control the authority as its highest social value and is oriented primarily on state order and governmental institutions. Accordingly, all of the three NSS of Ukraine 2007, 2012 and 2015 are not values-based, on the contrary, they view as its priority the security of the state and of its bureaucracy, not the nation. It is exactly this gap in understanding that not only slows down the realization of Ukrainian security reform agenda in a ‘Western direction’, it effectively blocks this avenue of development.

The balance of values and legislation:

Human rights and liberties in a ‘Western sense’ are tightly linked to values due to the notion, that human conduct, including the conduct of an effective official or a politician, cannot be determined by rules and regulations only. The scientists recognize that if a legal text exceeds the volume of 650 pages, its context becomes evasive to comprehension, and thus the law tends to be ineffective and fails to be followed. The founding fathers of the U.S.A. knew profoundly, human nature and while shaping a new state they believed that laws and rules may determine only 50% of the individual`s conduct. In the rest of the cases,

2 The concept of peoples` lawmaking initiative is not included into the Constitution of Ukraine http://www.pap.in.ua/3-2_2013/2/Shcherbaniuk%20O.V..pdf

3 M. Saley, candidate for a grade of the department of constitutional law, National University ‘Odessa Academia of Law’, 2013/2, УДК 342.4(477) the system of constitutional values in Ukraine

4 Vsevolod Rechytyskiy, lawyer, political scientist, associate professor of the department of Constitutional Law, National Law Academia of Ukraine after Yaroslav the Wise, an expert on Constitutional law of Kharkiv human rights activists group. His last publication – «The symbolic reality and the law’ (Lviv: Класика, 2007). березень 2015 <http://krytyka.com/ua/articles/ukrayinskyy-konstytutsiynnyy-protses-u-2014-rotsi>

including non-standard situations and while a human exercises a creative and inventive approach, an individual is guided by values and moral standards of behavior.

In Ukraine as well as in the rest of semi-authoritarian states, a 'legal' approach is dominant in the relationships between the state and an individual, thus realizing an attempt to regulate the whole specter of mutual interactions by legal norms. But legal or lawful character of this interaction, when taken as a universal criterion does not necessarily mean it is just and fair, in its conformity with the goals of national security in terms of security of the nation, not of the state apparatus. In 24 years of independence the political class of the country has committed numerous crimes: it stole state property, assets and the budget and it is still in the process of doing it now. But it appeared that in every particular case such activity appeared to be in perfect conformity with the legislation either with norms or with procedure due to the fact, that norms and regulations are enacted by the corrupt parliament and by biased MPs – the members of the judiciary, including the composition of 2014. What are the proper actions? It is exactly in the values-based approach, because values are incorruptible or suppositious, one can only ignore them. The problem is only in the specific mechanisms, that the society and the civil society utilize to keep under its control its politicians and state bureaucracy. The authors of the Ukrainian NSS-15 ambitiously allege that post-Maidan authority created all the necessary pre-conditions to shape a new model for the relationship between an individual, a society and a state, based on values and democracy. In order to clearly see that the Ukrainian NSS-2015 still is not based on values let us compare it with U.S.NSS-2010 and 2015.

In the USS-May 2015⁵, while just having finalized two protracted wars (in Afghanistan 2001-2010 and in Iraq 2003-2011) the whole of chapter VI is devoted to universal values and a way to ensure them, a chapter, which deals with expanding liberties and ensuring that the states institutions stay under the people`s control. The authors of NSS view the best opportunities to strengthen national interests in promotion of liberties and the rule of law for citizens in domestic politics, an approach that we don`t see in any of the Ukrainian NSS redactions, nor in practice. Defending democracy and human rights is related

5 NATIONAL SECURITY STRATEGY May 2015

https://www.whitehouse.gov/sites/default/files/docs/2015_national_security_strategy.pdf

to the long-standing national interest of the U.S., which lies in ensuring prosperity for the American people. Moreover, the American NSS accentuates the success of these efforts, it is paramount for the people to actively defend their own liberties and rights, while the government should stick to its humanitarian obligations, prevent and, if necessary, respond to mass atrocities. To operate effectively in this role the government should build coalitions with civil society, religious leaders, businesses, other governments, and international organizations. The U.S. NSS claims that the values of the American people are the source of the strength and security of the country. Accordingly, the government feels it essential to hold to the highest possible standard in this respect as a necessary warranty to secure the nation.

Let us have a look at the most prominent values, in the context of the new Ukrainian NSS.

1. *The right to life* has a lot of ethical nuances (abortions, euthanasia, capital punishment, unlawful deprivation of life, stem cells), but as a value it acquires a special meaning for a nation and an individual in wartime, when each citizen decides for himself either that there is something significant in his life that is worthy of his life.⁶ This concerns primarily professional soldiers and officers, recruits, their parents and kinsmen, and this understanding is revealed by whether they have a will and the guts to fight or not. Art.3 of the Constitution includes this value, but neither the Ukrainian NSS-2015 nor the practical deeds of the government support the ideas that this particular value has in a specific sense for them. The main point that truthfully indicates the will of the nation to defend its state militarily is the belief that the state really values the life of its fighters:

- it provides them with the best possible outfits, personal protection means;
- it creates for its fighters the best possible living conditions in the combat area both in terms of physical protection and sanitary services, it makes sure that their rotation and repose happen in a timely fashion;

⁶ THE RIGHT TO LIFE AND THE VALUE OF LIFE: ORIENTATIONS IN LAW, POLITICS AND ETHICS, by Jon Yorke (ed). June, 2011 <http://www.lawcourts.org/LPBR/reviews/yorke0611.htm>

- A priority concern is considered to be the provision of the military personnel with the best possible and free medical care in case of severe wound in action;
- it honors them with service benefits, provides them with a proper dwelling, by means of soft loans included, with decent pensions, provides them with benefits to get higher education when their military service is over;
- in case of death in combat, the state takes on part of the maintenance costs for the family of the soldier, funeral costs;
- an important element to positively motivate professional soldiers remains fair and transparent procedures of promotion, based on a professional approach, following the principle of 'the best of the best', as far as each senior officer is responsible for the lives of his subordinates.

These are the principles, tested by historical experience, on which the best militaries in the world operate. Meantime each and every principle mentioned above, were partially or completely ignored during the military campaign of 2014-2015 in Eastern Ukraine and the state keeps on ignoring them. Here we will mention only the recent features, which took place after enacting the Ukrainian NSS in May 2015:

- The 6-th wave of draft 2015 ran ashore (48% of the plan), a fact which caused cancellations of the 7-th draft. The inhabitants eligible for the army draft, particularly in Western regions of the country, actively dodge conscription, evade abroad, and ransom themselves.⁷ Their reasoning are the following:

7 Шоста хвиля мобілізації: ухильників все більше, добровольців все менше, 18 серпня 2015 http://newsradio.com.ua/2015_08_18/SHosta-hvilja-mob-l-zac-uhilnik-v-vse-b-lshe-dobrovolc-v-vse-menshe-1547/

Касьянов: Мобілізація провалена, добровольчий рух дискредитується, професійна армія не створюється, 19 серпня, 2015, http://zik.ua/news/2015/08/19/mobilizatsiya_provalena_dobrovolchyy_ruh_dyskredytuietsya_profesiyna_armiya_ne_stvoryuietsya__volonter_617664

В Міноборони назвали області, які провалили мобілізацію, 18.08.15 <http://p-p.com.ua/articles/74743/>
 Призов на строкову службу ігнорують майже 200 сільських рад Тернопільщини 3 грудня 2015, <http://www.gazeta-misto.te.ua/news/pryzov-na-strokovu-sluzhbu-ihnoruyut-majzhe-200-silskyh-rad-ternopilschyny/>

Перераховано області, які провалили п'яту хвилю мобілізації 29.07.2015

- The state denies its obligation to provide its soldiers with due out-fits, which results in a shifting of this cost burden onto recruit`s parents. Meanwhile, personal assets of President Poroshenko in 2015 grew by up to 20%, he made almost \$1bln, and he took the position of the 6th wealthiest man in Ukraine.⁸ The assets of the rest of the tycoons in Ukraine diminished, though they still remain considerable.
- The state`s policy towards the dead servicemen is appreciated as inappropriate⁹, both in terms of identification of corpses and their delivery to kinsmen, and in supporting the families and relatives. The problems begin even from recognition of the fact that dead servicemen, especially volunteers, should qualify for benefits.

The provision of medical services to servicemen in a combat area remains shameful, it is 90% supported by volunteers, as well as food supply, which is also dependent on volunteers` efforts, transportation services and provision of humanitarian aid included. ¹⁰ ‘The state increases its defense appropriations, but denies an increase in expenditure on medical care for the military, and that is a crime... At the moment there is a lack of practically everything. But people survive and manage to deal with all of these problems through enthusiasm, to trust, and a desire to keep the state safe and the lives of every citizen.’ Meantime the officials of the Ministry of Defense surface from time to time in mass-media reports, linked to embezzlements of public funds. ¹¹

<http://expres.ua/news/2015/07/29/145579-pererahovano-oblasti-provalyly-pyatu-hvylyu-mobilizaciyi-z-deputatami-ne-viyshlo-ale-z-zhurnalistami-tk-vizit-proyde-u-kremenchuci-ryatuyut-6-u-hvilyu-mobilizaciyi,7-serpnia-2015> http://pplus.in.ua/news/z_deputatami_ne_viyshlo_ale_z_jurnal_stami_tk_v_zit_proyde_u_kremenchuts_ryatuyut_6_u_hvilyu_mob_l_zats_

⁸ Топ-100 найбагатших українців: Ахметов збіднів вдвічі, а Порошенко багатіє, 30 жовтня 2015 http://dt.ua/ECONOMICS/rejting-top-100-naybagatshih-ukrayinciv-ahmetov-zbidniv-vdvichi-a-poroshenko-bagatiye-189486_.html

⁹ СТАВЛЕННЯ ДЕРЖАВИ ДО ЗАГИБЛИХ СВИНСЬКЕ, – АВТОР КНИГИ «ІЛОВАЙСЬК» У ЛУЦЬКУ 14 вересня 2015 <http://volyn.tabloyid.com/art/stavlennya-derzhavy-do-zagyblyh-svynske-avtor-knygy-ilovaysk-ulucku>

¹⁰ Ольга Богомолец, голова Комітету Верховної Ради з питань охорони здоров'я; 26.08.2015, інтерв'ю <http://www.radiosvoboda.org/content/article/27210672.html>

¹¹ Знову виплили факти корупції у Міністерстві Оборони 22/12/2015 <http://www.informator.news/20424-112/>

Війна з корупцією в Міністерстві оборони України, 07.08.2015 <http://www.krula.com.ua/news.php?category=1&id=2204>

17 грудня 2015, Романенко: корупція в Міноборони така ж сама, як в інших держструктурах http://newsradio.com.ua/2015_12_17/Romanenko-korupc-ja-v-M-noboroni-taka-zh-sama-jak-v-nshih-derzhstrukturah-3887/

- As for treatment of its own detainees in the armed conflict, Ukraine is expected to act as a legal state ¹²:
 - it should provide Ukrainian combatants with a proper legal status – thus recognize Ukrainian detainees in the conflict as prisoners of war, utilize the legal opportunities of the International Committee of the Red Cross (ICRC) and International Criminal Court (ICC), an action, which demands from Ukraine the recognition of the Rome statute of the ICC¹³, as well as to recognize the war itself (introduce martial law),
 - As for the detainees of the adversary, Ukraine should recognize Russian servicemen as prisoners of war (not as terrorists) with appropriate rights, Russian mercenaries and Ukrainian separatists as criminals, but to protect them from the illegal deprivation of life, execution and torture, as reported by Amnesty International.¹⁴

2. Liberty: we will treat this right in the context of economic freedom – the ‘pursuit of happiness’ due to a person’s own labor.

U.S. NSS¹⁵ underlines, that the prime task of the government is and will remain to ensure and raise the high level of economic prosperity for the American people (including during war-time). Such a standpoint for this issue is clearly in line with the basic value – economic liberty of a man, their right for the pursuit of happiness. Ukrainian NSS refers us to art.3 of the Constitution, in which ensuring the rights and liberties of a man are recognized as a paramount duty of the state.

Important to us is primarily economic freedom, free entrepreneurship. Mean-time, in Ukraine entrepreneurship is regarded traditionally as not a means to reach the economic well-being of the nation and the way to realize economic liberty and ‘pursuit of happiness’, but rather as a speculation or a kind of an

12 Заява помічника генсека ООН з прав людини Івана Шимоновича 7.03.2015

<http://mn24.com.ua/2015/03/07/oon-vidznachaye-vse-bilshij-rozkol-ukra%D1%97nskogo-suspilstva.html>

13 Україна в позиції страуса щодо ратифікації Римського статуту, 2 лютого 2015, Микола Мирний

http://humanrights.org.ua/material/ukrajina_v_poziciji_strausu_shhodo_ratifikaciji_rimskogo_statutu__pravozahisniki

14 Як захистити полонених й покарати воєнних злочинців? Ірина Штогрін 04.02.2015

<http://www.radiosvoboda.org/media/video/26829588.html>

15 NATIONAL SECURITY STRATEGY May 2010

https://www.whitehouse.gov/sites/default/files/rss_viewer/national_security_strategy.pdf

exclusively profit-maximizing activity. Thus in the consciousness of the nation and in the practice of the government, as reflected in its tax policy the evident dominant task remains the repartition of the wealth instead of the task to create it and augment it. Do we have under these circumstances a case of violation of the Ukrainian citizens' liberties due to ignoring the state's duty to create all of the necessary preconditions for the pursuit of well-being? No doubt, this is the case, which aggravates the challenges to national security.

If we are guided by the U.N. standards,¹⁶ then 78% of Ukrainian population lives below the poverty line, according to the lever of combating corruption it keeps 134th position out of 180, ease of paying taxes – 18th from 183, ease of doing business in construction – 179th from 183 world rating positions. In 2010 Ukraine kept a 'last but one' position in Europe in the standards of living rating, in 2015 living standards plummeted¹⁷. Annual income of an average Ukrainian in 2012 reached \$2.700 (in Poland - \$28.600, in Russia – \$10.000, in Belorussia – \$6.000 per capita), in 2015 living standards of Ukrainians plummeted considerably.

In 2014 the level of income per capita in Ukraine did not grow as compared to 2013 and UAH 7.500, which is an equivalent to \$500 versus \$1000 in 2013: a sharp double downfall. According to Ukrainian Stat., nominal wages grew in 2014 from UAH 3.619 to UAH 4.012, but in USD it is an equivalent of from \$453 to \$254, almost a double slump.¹⁸

- How the state's leadership addresses these threats in its NSS-2015? It presents a raft of measures as following:
- 'de-oligarkhization', de-monopolization and deregulation of the economy, safeguarding of economic competition, simplification and optimization of the tax system, shaping of a favorable business climate and preconditions for animated investment-based development;

¹⁶ U.N data 2012

¹⁷ Ukrainian News Service Says Standard of Living Is Plummeting, Posted on July 22, 2015 by Eric Zuesse. <http://www.washingtonsblog.com/2015/07/ukrainian-news-service-says-standard-of-living-is-plummeting.html>

¹⁸ Комплексна оцінка економічної ситуації в Україні у 2014-2015 рр. (частина 1: Загальна оцінка макроекономічної ситуації) August 31, 2015 <http://iac.org.ua/kompleksna-otsinka-ekonomichnoyi-situatsiyi-v-ukrayini-u-2014-2015-rr-chastina-1-zagalna-otsinka-makroekonomichnoyi-situatsiyi/>

- formation of an investment environment in Central and Eastern Europe, running a policy aimed at ensuring a high influx of foreign investments in key national industries;
- stabilization of the banking system, ensuring transparency of monetary and credit policies and regaining trust of national financial institutions;
- Systematic combating of organized economic criminal activity and efforts to suppress the underground economy.
- Public administration will be based on the following principles: rule of law, equality before the law, fairness and transparency.

But let us question the efficiency of these efforts in terms of promoting the spirit of entrepreneurship of the citizens. Let us also question the fairness of the state's intentions as declared in the NSS.

- ***'Deoligarkhization'***: almost all Ukrainian tycoons lost their assets in 2014-2015, except for Mr.Poroshenko. Still Mr.Akhmetov remains the richest of all. Since early 2015 President Poroshenko commenced an ardent rivalry versus Mr.Kolomoysky, the last independent tycoon. In the meantime, the major corruption schemes, formed by President Yanukovich's regime, are still kept in place and nursed by Mr.Yatseniuk's government.
- ***'De-monopolization'***:
 - The Energy market in Ukraine is believed to be a really promising domain in which to introduce new rules of the game, though positive changes are still beyond the horizon – DTEC still controls 2\3 of the electricity market, MMr.Firtash and Boyko – the gas market. Though on October 3, 2015 a natural gas regulation law was enacted, resulting in Naftogaz of Ukraine beginning to lose its monopoly, this step is still insufficient to draw the prices down for consumers. To make things worse, permanent skirmishes between the government and legislative have resulted in Ukraine meeting winter with a considerable deficit of fuel. The country sharply slashed its coal and gas production, electricity generation also went down

13%, which in sum resulted not only in economic problems, but in threats for residents to safely pass the fall heating season.

- Mafia-control of the pharma market remains intact, the reins still in the hands of the Presidential Office and the major political force who the President named with titles in the parliament (MPs: Mr.Zagoriy, Mme Mironova, Mr.Zhivago, brothers Fistali), the prospects for reformation being vague. The propositions of the appropriate Parliamentary committee, set forward in December 2014 to establish a register of referent import process for medications as a barrier to corruption in the process of their public procurement were ignored by the Cabinet. Instead, in April 2015 the Cabinet resorted to cancelling the decree on referent prices.¹⁹
- Since early 2015 the air transportation industry has suffered from a rivalry between the government and the Ukraine International Airlines Company, a monopolist in the market, owned by Mr.Kolomoisky, for access of other players to the market.

According to experts, at the moment assets are not growing for those businessmen in Ukraine, who are engaged in industrial production, real estate, high-tech, pharmaceutical and food industry.²⁰

3. Rule of law: in our context – combatting corruption, the rights of prisoners of war and the strengthening of civil society.

The new Ukrainian NSS recognizes the necessity to realize the principle of rule of law, but in Ukraine there is a problem, that this principle is frequently understood as an obligation of all citizens to follow the legal norms. In reality, rule of law is the opposite of the rule of power. It stands for the supremacy of law over the supremacy of individual will, the principle of dividing and balancing power can be used to advance the rule of law values. The effectiveness of the rule of law depends on three features²¹:

19 Olha Bohomolets, head of the Parliamentary committee on Health protection ; an interview 26.08.2015, <http://www.radiosvoboda.org/content/article/27210672.html>

20 <http://intvua.com/news/politics/1446126436-poroshenko-ediniy-oligarh-statki-yakogo-zrosli-u-2015-rotsi.html>

21 THE RULE OF LAW AND THE SEPARATION OF POWERS, DENISE MEYERSON, <http://www.austlii.edu.au/au/journals/MqLJ/2004/1.html>

- the need to curb the conferral of discretionary power on to government officials in the interests of certainty and predictability;
- the ability to seek a remedy in independent courts should the government act illegally;
- and the importance of equality before the law.

Rule of law serves to establish an order, which precludes the state, primarily the executive, to exceed the power, and this order puts the state under the control of society by means of creating appropriate legal tools²², and enforcing certain moral standards. It is important to underline that the Ukrainian political elite during the period of independence produced such low standards of ethics between a state and an individual that this threatens the very further existence of the nation.

Rule of law doesn't serve to ensure the efficiency of governmental actions in terms to fully subject the citizens to governmental initiatives, on the contrary, it creates legal boundaries for the authority's activity. The goals that a government is striving to achieve should be subject to civil guarantees of freedom and security, thus the threat of abuse of power is precluded.

In Ukraine rule of law implementation is far from being achieved. According to Rule of Law Index 2015,²³ Ukraine has an index of 0.48 (the level equal to Turkey, Zambia, Russia, Lebanon and Kenya). At the moment the new Ukrainian NSS was signed, more than a year had passed since the tragic events on Maidan, but the effectiveness of the Ministry of Judiciary, Attorney-General's Office and judiciary do not evoke satisfaction from the nation. The Ukrainian judiciary proves impotent at bringing justice to those officials responsible for the massacre on Maidan, and is responsible now for embezzlement of public funds and assets. There are no successful countries, where rule of law is dead. If the rule of law is not established in Ukraine soon, all of the rest of the economic and social reforms, for the sake of which victims were sacrificed on Maidan, will be in danger.

²² V.Shilingov , doctor of law, professor of Ministry of Internal Affairs' Academia , «Rule of law is a basic principle of a legal framework in a democratic society», 2009 , Kiev University of Law journal • 2009/2

²³ <http://data.worldjusticeproject.org/>

Combatting corruption: this phenomenon is addressed in another chapter)

The level of corruption of the state bureaucracy has grown to such a level, that its arrogant display during combat operations questions the capacity of the state to exist further: on September 2, 2015 in Lahaska area a mobile anti-corruption unit was shot down in the Ukrainian zone of responsibility, allegedly by pro-Kiev servicemen, the individuals responsible have still not been found.²⁴

The rights of prisoners of war and civil populations in the combat area of ATO: a law-based and values-based state in case it`s military servicemen become prisoners of war, resorts to all necessary means to free them or to ensure that their staying in detention in proper conditions by engaging ICRC and other international organizations. The legal status of prisoners-of-war, not a hostage, a terrorist or a criminal, proves to be an important element for the captured servicemen in terms of guarding their rights and for prosecution of those responsible for mistreatment. To make this happen the state should be careful to apply all due legal procedures of engaging the national military in combat operations.

In the process of the conflict Ukraine`s prisoner-of-war problem is becoming more intractable by the day, fueled by criminal tendencies and systemic failures of the Ukrainian state. 152 servicemen from the Kiev side remain in detention in early September 2015, almost 3.000 were released since mid-2014. Prisoners of war (POWs) from both sides have been subjected to summary executions, torture, forced labor, public humiliation, and a variety of other physical and emotional cruelties. They are held in poor conditions without the protection of international or domestic institutions designed to safeguard their interests. Negotiations for the release of prisoners are being conducted in a haphazard manner, with no formal organizational structure empowered to negotiate with the other side.²⁵

- Instead, disparate governmental, nongovernmental, and volunteer groups as well as private individuals have conducted negotiations with

24 За расстрел мобильной группы на Луганщине никто не наказан – Тука, 14.12.2015 г. http://antikor.com.ua/articles/77507-za_rasstrel_mobilnoj_gruppy_na_luganshchine_nikto_ne_nakazan_-_tuka

25 Prisoners' Dilemma in Ukraine, PAUL STRONSKI, ISAAC, Carnegie endowment for international piece, 06,23, 2015 <http://carnegieendowment.org/2015/06/23/prisoners-dilemma-in-ukraine/iay3>

separatists, creating a bureaucratic mess when it comes to caring for prisoners and securing their release.

- There are indications, that bribery and corruption, that have infected the Ukrainian political system, have become a cornerstone of many release efforts. The pay-for-freedom model of prisoner release seems to have become widespread, but financially burdensome—and sometimes impossible—for families. It raises moral issues²⁶ and erodes the principle of reciprocity that underpins international POW conventions and exchanges.
- Shortly after reaching the Minsk accords in September 2014 the state lost the taste to actively conduct POW exchanges following the principle 'all-for-all'. Among the reasons – a contradictory point in the accords on total amnesty for separatists, which was sabotaged by Kiev due to its unpopularity.
- 11 Ukrainian servicemen are still in detention in Russia, they lack an appropriate status of POW, are treated as criminals, and their destiny was ignored by the government in the accords.

4. *Strengthening the civil society structures:*

Civil society in a law-based state is considered as an important player to restrain the authority from abuse of power. So strengthening of these structures is vied not only as a mere adherence of the authority to the rule of law as a value, but as an efficient tool to ensure unity of the country and to consolidate national security as far as facilitation of society`s control over the government leads to the eradication of corruption and re-enforces the nation`s trust in the authority.

The new Ukrainian NSS-2015 mentions civil society positively as far as the volunteers` contribution to the Ukrainian military build-up and strengthening of its combat capabilities are widely recognized. Meantime, the government does not intend to facilitate or strengthen civil society. On the contrary, in practice after signing the NSS-2015 the governmental activity concerning volunteer

²⁶ Report Details Widespread Prisoner Abuse, Torture in Ukraine Conflict, Nolan Peterson, May 23, 2015 <http://daily.signal.com/2015/05/23/report-details-widespread-prisoner-abuse-torture-in-ukraine-conflict/>

combat units, the cases of frankly hostile kind of attitude of law enforcement agencies in the ATO area towards the volunteers, which still supply our fighters with personal outfits and food stuff, manifest sooner the growing mistrust and suspicions of the government towards the civil society while the living standards of the nation is rapidly degrading.

5. Erosion of democracy:

The degree of the breach of the principle of fair and just elections during by-elections in 2015 in Chernihiv on July 26, 2015, seriously questioned the new authority`s devotion to the ideals of Maidan-2014. There were spotted numerous episodes of abuse of power, illegal election campaigning, mass bribery of voters, as well as the cases of physical pressure and intimidation of the tellers and staffers of the campaign offices of some candidates. The growing confrontation between the probable winners forced the authority to resort to unprecedented measures of public security – to install in the electoral district additional units of National Guard and special operations forces to prevent the possibility of forceful disruption of the elections.²⁷ The situation was repeated in some constituencies during local elections held on October 25, 2015. The authority manifested, that the right of voters to elect its leaders in a free and honest fashion it is incapable to ensure.

- The unrivaled victory in the first round of notorious Mr.G.Kernes on mayoral elections in Kharkiv proved to be the most challenging event.²⁸
- The will of Mr.R.Akhmetov to consolidate his influence in Mariupol resulted in the failure of elections in this town.
- In Kiev the counting process after the first round of elections lasted as long as a week, the bulk of political parties alleged about arrogant results orchestrated by the local election committee.

27 <http://www.cvu.org.ua/nodes/view/type:news/slug:26-2015>

28 «Если Кернеса не арестовать - Харьков будет польхаться» - экс-нардеп о том, что ГПУ может предъявить мэру, 3 марта, 2015, <http://nv.ua/publications/esli-kernes-a-ne-arestovat-harkov-budet-polyhat-bogoslovskaya-37117.html>

- The array of key techniques of major political forces, designed to forge the free and fair choice of electors included illegal election campaigning, abuse of power, and the indirect bribery of voters.²⁹

The early parliamentary (Verkhovna Rada) elections in 2014 and local elections in 2015 were conducted by an illegal Central election committee (CEC): the term of office of 12 of 15 members of the CEC had already elapsed in spring 2014 before the early presidential elections on May 25, 2014. Nevertheless, similar to the situation with introduction of martial law, the President chose to treat his constitutional duty as to recommend to the parliament a new list of CEC members as a privilege, not an obligation, thus he put the acting CEC in full dependence on himself³⁰. OPORA³¹ resumed, that the high intensity of CEC engagement in the conflict settlement process during local elections potentially creates grounds for political manipulation of the central authority aimed at influencing the outcome of local campaigns.

Besides, the law enforcement system proved to be incapable to safeguard the free choice of the voters. This resulted in dramatic downfall of voters` interest in elections proper, the outcome of which is in any case in breach with the true intentions and moods of the local population. The voters lose trust in elections as a form of control over authority. As a result Ukraine goes back to the situation on the eve of Maidan-2014.

Democracy emerged primarily to establish citizens` control over the state, that the very citizens who are economically independent from it and who pave the way to society`s development and contribute significantly for its well-being. But the active role of citizens is inefficient unless it is backed by their economic efforts to ensure the success of the society. The first and most important feature

29 Проміжний звіт за результатами спостереження ОПОРИ на місцевих виборах 25 жовтня 2015 р. <http://www.oporaua.org/news/9257-promizhnyj-zvit-za-rezultatamy-sposterezhennja-opory-na-miscevyh-vyborah-25-zhovtnja-2015-r>

30 It was during the Revolution of dignity, when Mr.Poroshenko stated: «At the moment it is paramount to radically change the composition of the CEC. This composition should be of the quality, which evokes the trust of the whole nation, without this – there will be only aggravation of the crisis. No elections will happen with this type of judiciary and this kind of CEC»

31 Civil Network OPORA conducts citizen observation of local elections in Ukraine, scheduled for 25 October 2015 <http://www.oporaua.org/en/news/41080-618-1446984481-miscevi-vybory-promizhni-pidsumky-sposterezhennja-opory>

of democracy is choosing and replacing the government through free and fair elections, with the key word here ‘replacing’.

There is no democracy without ideology: political beliefs and ideologies are fundamental in a democratic country and it is these that form the basis for shaping a party system. Ukraine lacks any kind of ideology, consequently there are no true political parties, instead there are ‘political projects’, which utilize populism instead of ideology and where there is a competition of personalities instead of ideas. The authority monitors the nations moods and simultaneously it shapes them: let us remember the agitation of the confrontation along the nation`s split-line ‘East-West’, on the Russian language issue, and at the moment – the issue of a de-facto state of war, while avoiding the introduction of martial law. The authority can even fluctuate a little bit in its own policy, but under no conditions is it ready to recognize the people`s right to stop its term of office.

On the other side, the attempts of the authority to view as the highest national priority, the idea of integrating Ukraine into supranational structures³², including EU accession, and this is a leading proposition of the Ukrainian NSS-2015, expansion of the institutes of ‘corporative citizenship’ of international corporations may be treated as informational, undermining the basic values and semantic complexes of the nation, which consequently gives ground for social irrationalism to flourish, thus forming threats to national security. This statement is applicable to the idea of de-industrializing Ukraine and turning it into a raw materials-producing agrarian appendage of the EU. As exclusively dangerous should be considered the phenomenon of ‘market fundamentalism’ and ‘liberal-market madness’ concepts, when the political elite believes in and promotes the idea of an economy`s self-regulation ability in a state of crisis.

32 Vladimir Shediakov, a well known Ukrainian scientist and social activist, doctor of sociological sciences, doctor of economy, April 2014 <http://ua-ekonomist.com/6476-socialne-rozsharuvannya-staye-rezultat-om-ne-tlki-korupcyi-a-y-vdsutnost-dyevih-socialnih-lftv.html>

Measures to address the threats in the sphere of values:

1. On value of life:

- Transfer to a professional army, implementation of STANAG and beyond (moral standards as well) is viewed as a perspective avenue to shift the attitude of the state to its military to a values-based one. If a state appeals to the nation to sacrifice in war-time, then the richest officials and tycoons are also expected to contribute - for instance, to establish a fund for the revival of the military, or to revive the Donbas area, or to reintegrate the Crimea. Non-introduction of martial law remains a serious moral problem for the authority.
- The modus operandi of military medicine in the ATO area should become systematic: at the moment the physicians are dispersed between 'hard power' agencies (Ministry of interior, MoD, SBU, Emergency Service, National Guard, Border Guards) and the Ministry of Health. It is reasonable to establish a post of a responsible official from the Cabinet to run this issue.³³
- The prosecution of all military crimes committed in the ATO zone by Ukraine is a precondition both to reach a stable truce and to unify the nation within Ukraine. International trust in criminal prosecution as opposed to being held in Ukraine is of paramount importance, consequently, the ratification of the Rome statute on ICC remains important (was signed in 2000).³⁴

Public opinion-polls manifest that³⁵ since 2014 'pessimistic expectations of economic development prevail in the society; indexes of living standards, expected inflation fluctuations have fallen to the lowest point in a decade. Depositors have lost the bulk of their holdings, wages and salaries have shrunk, a practice

33 Ольга Богомолец, голова Комітету Верховної Ради з питань охорони здоров'я; 26.08.2015, інтерв'ю <http://www.radiosvoboda.org/content/article/27210672.html>

34 <http://amnesty.org.ua/bez-rubriki/p-yata-richnitsya-pidpisannya-ukrayinoyu-rimskogo-statutu-podalsha-zatrimka-ratifikatsiyi-ye-nedopustimoyu/>

35 Соціологічні зрізи українського суспільства (моніторинг соціально-економічних очікувань населення: 2005–2014 рр.): наукова доповідь / [Балакірева О.М., Серета Ю.В., Дмитрук Д.А. та ін.] ; НАН України ; ДУ "Ін-т екон. та прогнозув. НАН Укра-їни". – К., 2015. <http://ief.org.ua/docs/sr/286.pdf>

of delay in wage and social security payments is revitalized. Meantime the civil activity potential is still on a high: each fourth (28.4%) stands ready to control a local authority, each fifth (18%) –to participate in advisory or expert boards, 13,5% - to organize the groups to solve local problems'. The respondents believe the main political and social challenges to be the following:

- Lack of state`s care of the citizens (82%);
- Bribery and corruption in state institutions (75%);
- Low level of professionalism of state servants (79%).

A change of power did not make any significant impact on the trust level in governmental institutions. Then the time is ripe to determine the values, on which the state policy to raise the well-being should be based as a precondition to ensure national security. Maybe, the government should pay more attention to the U.S. experience as a model?

The United States³⁶ good governance is believed to predicate on strengthening the state-society relationship and is promoted by programs that support entrepreneurship, and citizens` engagement with the decision-making process upgrades the quality of governance. Besides, combatting corruption remains important as well as promotion of adherence to standards of accountable and transparent governance, including through initiatives like the Open Government Partnership to recover assets stolen by corrupt officials and to make it harder for criminals to hide, launder, and benefit from illegal proceeds. Such endeavors prove that open and accountable government can deliver better government and development for ordinary people.

The U.S.NSS recognizes the fundamental connection between national security, national competitiveness, resilience and a moral example from the government. Accordingly, national interest comprises shaping of the environment for a strong private sector of the economy, for a strong, innovative, and growing national economy in an open international economic system that promotes opportunity and prosperity.

36 NATIONAL SECURITY STRATEGY May 2015 https://www.whitehouse.gov/sites/default/files/docs/2015_national_security_strategy.pdf

3. Upholding the rule of law:

It is high time for the leadership of Ukraine, while conducting ATO to resort to international norms of the 1949 Geneva Convention and protocols additional:

- First (Wounded and Sick in Armed Forces in the Field),³⁷
- Third (Treatment of Prisoners of War),³⁸
- Forth (Protection of Civilian Persons in Time of War).³⁹

Their application starts in case, then the states declare a war, a military conflict, when de-facto combat operations start, and even when one of the parties does not recognize a state of war, then a state occupies the whole or a part of the territory of another state⁴⁰. The government is expected to manifest its devotion to the protection of human dignity⁴¹ of its POWs, thus upholding the moral of the nation.

4. Efforts to strengthen civil society structures:

The leadership of Ukraine has already begun to utilize the skilled potential of civil society, but this is not enough. It is important to recognize the legal nature of all peaceful democratic political forces, to hear the voice of law-obedient, non-violent activists, even if the government does not agree with their beliefs. The authority should:

37 Convention (I) for the Amelioration of the Condition of the Wounded and Sick in Armed Forces in the Field. Geneva, 12 August 1949. www.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/Treaty.xsp?documentId=4825657B0C7E6B-F0C12563CD002D6B0B&action=openDocument

38 Convention (III) relative to the Treatment of Prisoners of War. Geneva, 12 August 1949. <https://www.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/Treaty.xsp?documentId=77CB9983BE01D004C12563CD002D-6B3E&action=openDocument>

39 Convention (IV) relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War. Geneva, 12 August 1949. <https://www.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/Treaty.xsp?documentId=AE2D398352C5B028C12563CD002D6B-5C&action=openDocument>

40 КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ОЦІНКА ДОБРОВОЛЬЧИХ ФОРМУВАНЬ ДУК ТА БАТАЛЬЙОН «ОУН» 07.06. 2015

<http://my.obozrevatel.com/politics/93470-kriminalno-pravova-otsinka-dobrovolchih-formuvan-duk-ta-bataljon-oun.htm> , Common Article 3 relating to Non-International Armed Conflict, https://en.wikipedia.org/wiki/Geneva_Conventions

41 NATIONAL SECURITY STRATEGY May 2010

https://www.whitehouse.gov/sites/default/files/rss_viewer/national_security_strategy.pdf

- Support the governance by means of mutual understanding, not by violence, and it should put lawful political processes above narrow party or corporative interests;
- Together with civil society, put in an effort to ensure transparency of budget management, of public spending, as well as revealing the true assets of officials;
- Design the establishment of institutions to ensure transparent management of international aid programs, the functioning of banking and tax systems, and of engaging private business to exploit natural resources.

And all of these efforts are for a single aim – to create the utmost difficulties for officials to steal public funds, and also to facilitate citizens` endeavors to keep the authority accountable.

V. THE THREAT OF NATION`S DISUNITY

It is loss of unity instead of Russian aggression, that should be considered among the major threats for Ukraine`s national security, and this threat is being materialized along a number of split-lines, principal and subsidiary with the potential to turn into principal. Nevertheless it is worth mentioning, that certain researchers, both national and Western, deny the existence of these split-lines.¹

a) A split-line between a ‘political class’ and a nation:

The split-line between the whole political class of Ukraine and active citizens emerged far before the ‘Revolution of dignity’ 2014. Its immediate pre-text proved to be the fact of orchestration of the Presidential election results (Maidan of 2004), then followed the police brutality and economic expansions of the ‘Donetsk clan’.

Law enforcement agencies` brutality, primarily the police (criminal, traffic and tax departments), Prosecutor general`s office and SBU. The Customs service and judiciary still remain a significant factor in maintaining the suspicions of the nation towards authority. The government`s inability to prosecute those responsible in the massacre on Maidan in early 2014 and to effectively combat corruption only fuels this suspicion. The results of public polls support these conclusions²:

According to the highest levels of mistrust, Russian mass-media are the leaders of the rating, immediately followed by the whole system of national law enforcement agencies, and the level of mistrust in them considerably grew during last five years: judiciary (minus 67% in 2015 versus minus 72% in 2014, minus 45% in 2010), the Prosecutor General`s Office (minus 67% in 2015 versus 48% in 2010), police (minus 57% in 2015 versus 37% in 2010). SBU enjoys a slightly lower level of mistrust, which still drops in the most recent five years: from minus 9% in 2010 to minus 34% in 2015. The trust level in the Parliament and the

1 Фаїна Вауліна, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, РОЗКОЛ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА: МІФ ЧИ РЕАЛЬНІСТЬ? <http://eppd13.cz/wp-content/uploads/2015/2015-2-2/34.pdf>

2 Дослідження провели Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва та соціологічна служба Центру Разумкова з 22 по 27 липня 2015 року. http://dif.org.ua/ua/publications/press-relyzy/komu-bilshe-dovirjayut-ukrainci--vladi_-gromadskosti_-zmi____.htm

President fluctuates: its top level coincides with the end of elections and then it dramatically falls. In December 2014 the President enjoyed +5%, in July 2015 the trust level had dropped to minus 33%; the Parliament in December 2014 enjoyed minus 26% versus July 2015 – minus 63%. Local authorities also suffer from growing distrust: from +10% in 2012 versus minus 22% in July 2015.

Public opinion of the governmental policy to peacefully settle the conflict in the Donbas area differs a lot from the official stance on the issue³:

- 32.8% of respondents believe it is necessary to continue the war (ATO) until Ukraine regains control of all occupied territories,
- 30,6% support granting to these territories a ‘special status’ as a part of Ukraine, and
- 17,9% support the idea to separate these territories from Ukraine.

The bulk of respondents (47,9%) support the idea to cutting economic cooperation between Ukraine and the DPR and LPR territories. Meantime, Ukrainian society lacks a consolidated approach to estimate the Minsk agreements: only 34,0% believe them to be positive, 22,2% believe them to be negative, 25,5% – neutral. There is also not a unilateral approach in terms of regions to this issue, Donbas area being a single exception, where 57,1% positively appreciated the results of the agreements.

The nation remains extremely skeptical on the issue of governmental economic activity as well as the implementation of the post-Maidan reform agenda, a fact, which indicated a dangerously deep split-line in this respect:

- Half of Ukrainians (48%) believe, that government completely screwed up the reform agenda, every forth – that only 10% was achieved from a must-be-done list.⁴

³ Дослідження Центру Разумкова, квітень 2015 <http://glavcom.ua/articles/27984.html>

⁴ Дослідження провели Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва та соціологічна служба Центру Разумкова з 22 по 27 липня 2015 року. <http://dif.org.ua/ua/publications/press-relizy/reformi-v-ukselennja.htm>

- Citizens believe that the government itself and national tycoons put up the bulk of resistance to reforms (51% for each point). Ukrainians estimate very poorly the impact of state servicemen (-38%) as well as political forces – members of the ruling coalition (-22%) on the process. The number of respondents, who believe the President to be a locomotive and an obstacle to the reform agenda is balanced: 37% and 39% accordingly.
- Ukrainians believe the corrupt nature of state officials and servicemen to be the main reason behind social and economic crisis. Respondents believe that political leadership lacks professionalism in conducting social and economic policies (47%) as well as that it lacks strategic vision for social and economic development of the country (35%), and these factors are considered to be the reasons of the reforms` stagnation. The belief, that combat operations in the Donbas are the reason of the crises, is shared by only 30% of respondents, though the government pushed the issue as a prime cause of the problems, including the text of the Ukrainian NSS.

Growing distrust between civilians, military servicemen and volunteer fighters in the combat area and Ukrainian establishment and the army brass is viewed as another split-line. There are certain indications to this split:

- The Parliament expected to enact before 2016 a law on an electronic register of persons subject to the draft as an effort to make the life of draft dodgers difficult,⁵
- The expert community as well as volunteer fighters brought a number of accusations against certain high-ranking battle-orders during hostilities arguing them to be felonious or lay:
 - June 2014, 9 crew members of an Ilyushin Il-76 (25-th Melitopol air-transportation brigade) and 40 troops of 25-th Separate Airborne Brigade (Dnepropetrovsk) perished;

⁵ Заява спікера ГШ ЗСУ В.Селезньова від 17.11.2015 <https://ukr.media/ukrain/247500/>

- August 24-31, 2014, Battle of Ilovaisk, 400 troops and policemen perished, 400 are missing;
 - January 22, 2015, 'cyborgs'-unit retreated from the ruins of Donetsk airport with losses,
 - 'Minsk agreements – 1' and 'Minsk agreements – 2', which evoked ardent criticism to the limit of high treason allegations, certain volunteers` units in the ATO area declared initially their disobedience to respecting them⁶.
- Charges of the leadership of impotence to effectively direct the war or to provide the military with everything that is required. One of the side-effects of this may be regarded as a 50% failure of the sixth wave of draft and high risks to run ashore the next one, particularly in the Western regions of the country. The legal nature of the draft is still questioned due to the President`s denial to introduce martial law.
 - There is evidence of broad-scale smuggling operations in the ATO facilitated by high-ranking military officials has been disclosed by volunteers and patriots. Persons responsible for criminal activity still remain unprosecuted and at large. The establishment of mobile anti-corruption units, supported by the President, became a temporary address to the smuggling problem.

The third avenue of split-lines is considered to be the growing mistrust in the new authority`s devotion to the ideas of Maidan-2014:

- After the Revolution of Dignity almost nobody from former leaders-culprits were ever brought to justice. Even worse, after early parliamentary elections -2014 and mostly after local elections 2015 the bulk of the notorious personalities – representatives of the former regime were legally elected to leading positions in the local authorities and not only in the Eastern and the Southern regions (the base of the Party of Regions), but even in Uzhgorod – the far West of Ukraine. The charges against the new authority to act in agreement with the former politicians, of conspiracy against the revolution were aired publicly. These developments coincide

⁶ Adrian Karatnycky, Member of the IWP's Supervisory Board, for the Wall Street Journal <http://www.wsj.com/articles/kiev-gets-a-grip-on-ukraines-internal-divisions-1444157488>

with growing popular mistrust in the judiciary, thus leading the country closer to the practice of Lynch law and establishing the parallel authority structures ('popular boards'), a phenomenon which undermines stability and has the potential to bring the state in to crisis and to lose the reins of government.

- Prosecution of activists of volunteers` units for crimes in wartime, of political opponents (Svoboda, UKROP) under doubtful pretexts at present looks fair and just if only political culprits of the former regime are also brought to justice. Otherwise the prosecution of crimes turns out to be a kind of selected justice and has the features of political persecution.

b) a split-line between central and regional elites (loss of the steerage of the realm)

Scarcity of financial resources in the Center and its incapacity to change the style of governing the regions pushes regional elites to seek ways to ensure their own economic stability at a local level, a tendency with a potential to fuel anti-Kiev regionalism. This process will be encouraged by the policy of decentralization and the outcome of local elections in fall 2015, which promoted the efforts of local strongmen and owners of considerable assets and political influence to assume local offices. These personalities are now in a sheer conflict of interests while in the public service (the principle of separation of state and business is in breach). The phenomenon visibly raises a challenge to national security.

The first manifestation of this challenge surfaced in August 2015 some regional and urban councils disagreed with new Constitutional amendments as a follow-up to the Minsk accords. On August 27 the deputies of Lviv urban council addressed the Head of the Parliament⁷ with a protest against the regulation of 'the peculiarity of provincial government in some administrative territories in Donetsk and Luhansk oblasts'. The allegation that Central authority is pushing to breach art.2 of the Constitution, which is ignored by the authority, is the first step to fuel separatism.

7 http://zn.ua/POLITICS/lvovskiy-gorsovvet-vystupil-protiv-osobogo-statusa-donbassa-186836_.html

It is a long time that the Ukrainian state badly needs to pay strategic attention to its provinces.⁸ Meantime, it is not enough to confine itself with such intentions publicly and resort only to renovation of internal local government networks.

At the moment, a visible tendency to growing autonomy manifests, primarily, the regions with developed and strong smuggling practices, where the central authority proves to be either impotent to address the problem or shows no desire to combat the lucrative illegal business: Zakarpattia oblast (smuggling of cigarettes⁹), Kharkiv oblast (drugs production and smuggling¹⁰), Lviv oblast (smuggling¹¹), Odessa oblast (smuggling operations in the sea port¹²). There is a separate problem of maintaining state control over the region of the illegal production of Amber¹³ (Zhytomyr and Volyn oblasts).

It is important to keep in mind that as far as the principle of territorial formation of 'hard power' arms and branches of the government in Ukraine¹⁴ (the principle is based primarily on local dwellings ownership of uniformed servicemen) is still intact. Thus any further considerable build-up of the national military, envisioned by the Ukrainian NSS, ignores the following risks: in case anti-Kiev centrifugal regional separatism gathers momentum, the personnel of local units of 'hard-power' agencies will stay loyal to local authorities. We have seen this phenomenon in the Crimea and Donbas region. This development might ruin the whole vertical structure of the state and bring the country into a genuine civil war between 'enforced' units of national military with homes in different regions of Ukraine.

8 Всеволод Речицький, правознавець, політолог, доцент катедри конституційного права Національної юридичної академії України ім. Ярослава Мудрого, конституційний експерт Харківської правозахисної групи. березень 2015 <http://krytyka.com/ua/articles/ukrayinskyy-konstytutsiynyy-protses-u-2014-rotsi>

9 В ходе спецоперации в Закарпатье обнаружили частную границу (ВИДЕО), 27.12.2015 <http://ua-reporter.com/novosti/184699>

10 ХАРЬКОВСКИЙ НАРКОКАРТЕЛЬ: «КОЛУМБИЙСКИЙ БИЗНЕС» ДОБКИНА-КЕРНЕСА, 07.08.2008 <http://dosye.com.ua/articles/2008-08-07/harkovskii-narkokartel--kolumbiiskii-biznes-dobkina-kernesa/46/>

11 Smuggling reoriented from Zakarpattia to Custom services of Volyn and Lviv regions, 16.07.2015 <http://www.rbc.ua/rus/news/kontrabanda-zakarpatya-pereorientirovalas-1437047597.html>

12 4 schemes of smugglers in Odessa customs office , 4.07.2015, <http://fakty.ictv.ua/ru/index/read-news/id/1557900>

13 Production of amber: the state didn't manage to return control over the business — a lawyer, 7.10.2015 http://newsradio.com.ua/2015_10_07/Vidobutok-burshtinu-derzhav-ne-vdalosja-povernuti-kontrol-nad-galuzzju-jurist-7281/

14 Konstantyn Mashovets, expert of Centre of political and military researches . Who prevailed in the Russian-Ukrainian war? 14/01/2016, <http://www.radiosvoboda.org/content/article/26640864.html>

c) a split of the nation:

The beginning of 2014 was marked by overthrow of V. Yanukovich, but also to a degree the nation's split reached its climax. At the moment the statehood of Ukraine is under threat. The major responsibility for the future destiny of the country lies on the shoulders of Ukrainian's elite.

The statements of participants and protagonists of Maidan-2014 about Ukraine's present unity and the emergence of fully fledged national civil society are far from a reality. Civil society really emerged in Northern, Central and Western provinces of Ukraine, which supported Maidan. Eastern and Southern provinces, the Crimea included, were deeply influenced by Russian propaganda and though the ideas of Maidan were not alien to them, still they restrained from granting tangible support to Maidan and failed to manifest active protests against the former regime.

'Patriots' versus 'Vatniks'¹⁵ \separatists: annexation of the Crimea and separatism in the Donbas area, supported by Russian military intrusion distinctly divided the population of Ukraine depending on the quality of their consciousness: citizens, who vividly support a pro-Western though murky and opaque orientation of the country, and 'vatniks', who refuse to pursue a shaky type of perspective, don't feel themselves comfortable in it, and often are ready to struggle against it. Meantime, it is useful to distinguish one more group of the population residing in the occupied territories, as far as it suffers from the powerful influence of the Russian mass-medias.

Local elections – 2015 vividly revealed Ukraine to be divided symbolically by East and West, with Southern provinces having its additional peculiarities. Ukraine stays mentally fragmented, disunited, and this status necessitates advancement of local government, provision of necessary facilities to the provinces, starting from budgetary decentralization (autonomy).¹⁶

15 quilted jacket - Russian patriotic redneck (disparaging) Ватник - это пренебрежительное название российского ура-патриота, одетого, согласно расхожему стереотипу о русском быдле, в стёганую ватную фуфайку тёмно-серого цвета. Ватники — старый-новый сорт совковых особей, выросший в лихие 90-е и получивший в стабильные нулевые возможность покричать в интернете о том, что еслинепутинкто, славароссии и, наконец, затокрымнаш. <http://что-ето-takoe.ru/vatnik>

16 A. Zotkin, researcher, the Institute of sociology, Ukrainian national Academia of Sciences, doctor of sociology, Does unitary Ukraine really need go regional? <http://m.odnarodyna.org/content/neobhodima->

This situation is most vividly revealed in the Crimea and Donbas areas, primarily in the occupied territories, but keeping in mind the lack of the future Ukraine`s concept this situation is inherent to all of continental Ukraine.

A split-line frequently divides families: according to the Ministry of Emergency, 127 000 Ukrainians, after suffering stress caused by war, sought psychological help, and 30-40% of them – as a consequence of an ideological incompatibility within families.¹⁷ The perception of a growing mismatch of Ukrainian realities and the ideas of Maidan serve as an additional factor of deep frustration.

- ***The attitude to the occupied territories:*** Ukrainians still lack a unified vision on the ways to solve top-priority problems as far as the political elite persistently fails to manifest such a vision. So, only 7% of Ukrainians favor the option to separate Donbas from the rest of Ukraine, while only 35% of Donbas residents support this idea, thus being far from a majority.¹⁸ On the other side, only 48.6% of citizens support the idea to deprive of nationality those citizens, who welcomed Russian aggression against Ukraine, Crimea annexation and separatist moods in the South and East of the country. 33% of respondents deny such an option.¹⁹

Significant diversity in approaches as to how best restore the territorial integrity of Ukraine will deny successful efforts to integrate the occupied territories. The absence of an ideological concept of a new state, approved by the nation and its elite thus unifying them as well as the center and its provinces, poses the main challenge to efforts to decentralize the country.

- ***The issue of Russian language, history, culture:*** those in authority persistently insist, that the status of the Russian language has already ceased to be a factor of the state`s split.

It is worth keeping in mind, that the issue of a Russian language status in Ukraine proved to be a formal pretext for Crimean annexation and fueled sepa-

li-regionalizaciya-unitarnoy-ukraine-0

17 Корреспондент.net, 13 березня 2015, <http://ua.korrespondent.net/ukraine/events/3490569-korrespondent-rozkol-v-ukrainskykh-simiakh-cherez-ideolohiui>

18 Iryna Bekeshkina, 03.04.2015 <http://www.unian.ua/politics/1063457-donbas-vs-ukrajina-yak-podolati-rozkol-u-svitoglyadi.html>

19 Rozumkov Center, same source

ratism in the Donbas area. At the moment, due to the war, the issue has a latent nature, but is yet to be settled by the notorious law of Kivalov-Kolesnichenko – two deputies of the Party of Regions ‘The foundation of state`s language policy’ of 2012, which is still valid. In 2014 President Poroshenko acknowledged an attempt to cancel this law in early 2014 to be a mistake. The new authority is not going to settle the issue otherwise. It is reasonable to lean to the point of the President: the issue is simply put aside as far as the authority lacks theoretical approaches on how to deal with the issue in such a fashion that, on the one side, the country is kept unified, but, on the other side, the Kremlin is denied a powerful tool by which to influence the domestic policy of Ukraine.

But the enacted law carries challenges: its authors decided to create an appearance, that the status of the state language is weakened, failing to attach to it budget resources and a procedure of installing regional languages, though there was a demand in society for such a move. Meantime, they provoked the society by means of labeling the law as ‘Foundations’, a move which is in breach of legal practice and norms of the Constitution. Art.92 stipulates that the procedure of using languages is regulated by laws, not by ‘Foundations of state language policy’. The conflict nature of the present situation is revealed in many features. During the parliamentary election campaign in 2012 the future coalition agreed that of All-Ukrainian Union ‘Fatherland’ article 6 stipulated, that ‘the potential coalition will cancel the law ‘On foundations of the language policy’ as anti-constitutional, which splits the society, which questions the state status of the Ukrainian language and its development perspectives’. Meantime, after serving as a locomotive to cancel the law on February 23, 2014, ‘Fatherland’ supported Turchinov`s veto in April 2014²⁰.

In April 2014 the Head of the Parliament A.Turchinov and Prime-minister A.Yatseniuk gave their joint statement and declared that ‘the Russian language retains a special status and is secured by the state’²¹. In June 2014 President Poroshenko introduced to the parliament amendments to the Constitution, in

20 Timoshenko told what will happen to the Russian language in Ukraine, 4/7/2014, <http://www.segodnya.ua/politics/pnews/timoshenko-rasskazala-chto-budet-s-russkim-yazykom-v-ukraine-510865.html>

21 Турчинов и Яценюк выступили с совместным заявлением о том, как примирить Украину. ВИДЕО 18.04.14 http://censor.net.ua/video_news/281761/turchinov_i_yatsenyuk_vystupili_s_sovmestnym_zayavleniem_o_tom_kak_primirit_ukrainu_video

which the Russian language also retains a special status²². On July 7 2014 57 MPs of Ukraine approached the Constitutional Court of Ukraine on the language issue, and this inquiry still remains unanswered²³. Meantime, a number of public activists in the Western part of Ukraine even demanded “to stop a latent Russifying process”. The pretext to review the language policy emerged due to a change of ethnical composition of the nation: after annexation of the Crimea and the loss of a part of the Donbas area the portion of ethnic Russians in Ukraine squeezed from 22% to 11%.

Consequently, the language issue creates numerous challenges in the case of the social and economic situation in Ukraine deteriorates, as far as the Opposition bloc and its parties-satellites are still in the business of successfully struggling for power by legal means.

Measures to address the threats on split-lines:

1. The split-line authority-versus-nation:

The governmental efforts to establish new traffic police may be hailed, but in order to restore the people`s trust the authority shouldn`t curb itself with semi-efforts and blame Russian aggression as responsible for all problems. Certain analysts even jump to the conclusion, that the stabilization of the new authority vitally needs the permanent conflict in the East of the Donbas area to keep going, probably in conspiracy with Putin, thus making it impossible for patriots and volunteers to manifest their strong protests against the current policy²⁴. The very fact of airing publicly such suspicions suggests the existence of a latent conflict between the government and the volunteers` corps. Accordingly, to address the challenge it is important:

- Running the reforms agenda should be values-based and preview broad engagement of expert community and civil society of the country.

22 Конституция Порошенко. Пять главных новшеств, 01.07.2014

http://news.liga.net/articles/politics/2361133-konstitutsiya_poroshenko_pyat_glavnykh_novshestv.htm

23 Конституционный суд не будет спешить с языковым вопросом, 19.06.2015 http://www.ukrinform.ru/rubric-lastnews/1856353-konstitutsionniy_sud_ne_budet_spushit_s_yazikovim_zakonom_1756633.html#

24 S/Garmash, What to do with Donbas? The strategy of victory in a hybrid war 16.02.15,

<http://hvylya.net/analytics/politics/chto-delat-s-donbassom-strategiya-pobedyi-v-gibridnoy-voynе.html>

After having run local election campaigns in 2015 the new authority declared the finalization of the reset process of the state`s government²⁵. There is an impression that the authority fails to grab the whole gravity of challenges to national security along the split-line of ‘nation-versus-power’. Economic crisis, slumps and the sense of unjustness grows, while a considerable number of former professionals and volunteers with combat experience in the ATO area illegally possess guns²⁶.

- The authority should manifest its intention to form a new political elite, devoted to the ideas of Maidan,
- Though the last local election campaign opened the doors to government for some civil activists, the new authority remains out of social control. Civil society and the expert community should make sure that effective tools to control and constructively influence the government are in place.

2. The split-line ‘Centre versus provinces’:

- If the federalization idea is difficult to swallow while strengthening of regional interests is viewed as necessary, then a two-chamber parliament in Ukraine is a reasonable option. Two-chamber parliaments successfully operate in many unilateral states²⁷.
- According to the decentralization bill, presidential representatives on a local level deputize more for the interests of a President personally, then for the central authority as a body. Potentially this enforces ‘dualism’ in the executive, so the challenges should be balanced by the means of checks and balances.
- Modest successes of the presidential Block during local elections in 2015 indicates, that unification of the state by means of establishing the monopoly of the presidential party in the provinces doesn`t work anymore. Accordingly, the government should seek other approaches to materialize the principle of strength through diversity. Only this avenue will not

25 Elections in Ukraine: finalization of resetting of the authority 25.10.2015
<http://www.golos-ameriki.ru/content/tb-kiev-election-day-kiev/3022027.html>

26 Ready for arms! Ukrainians began shooting in one another three time more frequently 10.12.2015
<http://glavcom.ua/articles/35932.html>

27 Vsevolod Rechytskyi (Всеволод Речицкий),

succeed unless a new positive values-based vision of a future country is shaped and promoted. It is high time to unify the country not around the personality of a certain politician, but around an inspiring idea. In this context the successes of constructive representatives of the former Party of Regions (excluding evident corrupted culprits) during the last election campaign will appear from a different standpoint: not as a counter-productive force, foes of free Ukraine, but as compatriots with the same vision, which share the same idea, though they believe in different ways of how to achieve it best.

3. *The split-line of the nation itself:*

- The authority should recognize, that there are two different parts of Ukrainian society, which share almost opposite outlooks concerning a number of issues, which don't have the basic meaning at this stage of state formation, but are utilized regularly by Ukrainian politicians, thus creating and deepening the gap in the society. These issues embrace language, history, culture and religion²⁸. Accordingly, politicians should stop using these delicate issues in the domestic contest for power.

The issues of language and history are the issues of the past, which are already determined by every individual and citizen, the answers for which have already been shaped due to the beliefs that an individual received since birth. Any attempts to impose different beliefs on these issues may be compared with psychological raping, which is an inroad upon the honor and dignity of an individual, an inroad upon their natural rights, which inevitably evokes resistance and creates tensions within the society. Any attempts to regulate these issues by means of imperial styled legislation should be treated as a dangerous endeavor for a state's unity.

- To ensure that a society moves dynamically in the same direction, it is important to distinguish how all of its components are linked with values. The notions about values, that shape the sense of dignity in two parts of Ukraine, are different. Consequently, the process of shaping the unified

28 Oleg Polishchuk< an expert on energy, nuclear and natural resources law, 11/03/ 2014, http://blogs.lb.ua/oleg_polischuk/258917_tochki_dotiku_ukrainskogo.html

values as the foundation for the future country, supported by real governmental politics, remains basic for national security.

- The solutions to delicate issues like faith, language and history, is reasonable to pass to territorial communities and to provinces in order to follow the principle 'strength in diversity'.
- It is reasonable to focus on issues that unify our people from different regions: a longing for a just and fair judiciary, honest law enforcement agencies, worthy wages and salaries, quality utility services, a transparent economy and accountable government.
- The Minsk accords -2 create an illusion that the separatist region may be reintegrated into Ukraine in a short-term perspective. From the standpoint of national values, it would be better to leave this enclave separated from Ukraine²⁹, at least temporarily. Besides, the accords contain a number of clauses, which Russia will never fulfil voluntarily (withdrawal of its troops and restoration of Ukraine`s control over borders), which makes the walking away of the parties from the accords as the most likely scenario.

²⁹ The author agrees to the point of Alexandre Motyl
<http://www.worldaffairsjournal.org/blog/alexander-j-motyl/cautionary-note-reintegrating-donbas>

VI. THE CHALLENGE OF NATIONAL ECONOMIC COLLAPSE

The government of Ukraine tries to persuade the nation that the bottom of the economic decline had passed in summer 2015, that the economic situation is being stabilized and that in 2016 we will see the revival of an economic rise. The new Ukrainian NSS-2015 recognizes certain problems like economic crisis and inefficient management of foreign debt, though there are no any indications in the text of a possible economic collapse as a challenge to national security. Instead, the Strategy relates the solution of current economic problems with the undeclared war in the Donbas area. Meantime, national and foreign mass-media contain a rather pessimistic outlook for the Ukrainian economy, directly indicate a high probability of collapse, which was approximated by the efforts of previous regimes but is now fueled by Russian aggression.

In this context it is reasonable to distinguish between two key points: the preserving by the new authority the practice of inefficient management of the economy in crisis and the illegal outflow of financial assets.

1. Inefficient management of the economy: (lack of taste to run reforms)

Since the beginning of 2015 Ukraine has been balancing on the verge of default.¹ The reason for this is believed to be the following actions of the current government of Ukraine, particularly related to the war with Russia:

- Considerable growth of taxes and of tax burden for business,
- Introduction of coercive practices in economic activity by the means of fines.

¹ Американська преса прогнозує економічний колапс в Україні 19 травня 2015, <http://www.slovoidilo.ua/2015/05/19/novyna/ekonomika/amerykanska-presa-prohnozuye-ekonomichnyj-kolaps-v-ukrayini>

На рахунках казначейства грошей стало на три мільярди менше. 27.08.2015 <http://ua.korrespondent.net/business/economics/3555449-yatsenuik-rozpoviv-pro-rakhunky-derzhkaznacheistva-i-zolotovaluitni-zapasy>

Ukraine Economic Outlook August 4, 2015 <http://www.focus-economics.com/countries/ukraine>

As a result, all merchandise and financial markets in the country ceased to operate normally, the capital flow stopped, SMB enterprises were impoverished and squeezed its economic activity. The national economy encountered the following problems:

1. The unbearable foreign debt formed due to a lack of domestic funds and investments: in 2015 the government planned to make the borrowings in total UAH 300 bln. If we subtract a net budget deficit, then it was necessary to borrow UAH 230-235 bln. at the USD exchange rate of 17. This is an immediate threat to Ukraine as an independent state.
2. A sharp drop in the GDP of Ukraine according to the most optimistic forecasts reached at least 10%², unemployment grew up to 14%, consumer inflation reaches 50%. This means that during the last 3 years the Ukrainian economy shrunk by 17%, while the world economy grew³.

Real GDP drop in the first half of the year 2015 was 16.7% after a drop of 17.2% in the first quarter of 2015. But a sharp decline in production in the Donetsk and Lugansk regions as a result of the hostilities and partial occupation explains only half of this drop. The rest of the Ukrainian national GDP declined by 10.2%. This is explained by a decline in consumption demand which is a result of a decline in purchasing power of the population: soaring inflation against a deep devaluation of hryvna undermined dramatically the incomes of the population, consequently it resulted in a drop in retail trade, in household investments, which couldn't help having an impact on macroeconomic indicators and in particular a continuous shrinking of national production⁴.

3. The new Ukrainian NSS-2015 envisions the formation of an attractive environment for foreign investors, but there are few reasons to take this point seriously. The Ukrainian government uses so much military rhetoric and engages in popularization of the war so much, that it has scared away potential investors, more so, it has compelled many to resort to

2 По различным оценкам, в 2015 году ожидается снижение ВВП в районе 9-12%. Международный фонд Блейзера прогнозирует уровень потребительской инфляции на конец года в 50%.

3 Глеб Суrowягин <http://rian.com.ua/analytics/20150624/369469267.html>

4 Головний економіст Dragon Capital О. Белан 31.08.2015 <http://iac.org.ua/kompleksna-otsinka-ekonomichnoyi-situatsiyi-v-ukrayini-u-2014-2015-rr-chastina-1-zagalna-otsinka-makroekonomichnoyi-situatsiyi/>

a return of capital by those investors who had already invested in the Ukrainian economy⁵.

Such a conclusion is supported by the 2014 data: the amount of FDI inflow into Ukrainian agribusiness shrunk by a third. The amount of FDI outflow from Ukraine`s rural economy, forestry and fishery totaled \$245 mln⁶. Cyprus as the biggest investor slashed its FDI inflow by 40%, which means that Russia and Ukraine took a decision to resort to outflow of their capitals from the country. The reason for that is obvious – banking interest rates grew by 25-30%, which resulted in a loss of profitability in doing business. According to official sources, during the last 18 months foreign companies and Ukrainian businesses managed to redirect their capital off-shore by as much as UAH 0.5 trln⁷.

4. The Budget deficit in 2015 reached as much as 11.9% of GDP. The threat is that there are not sources on the horizon to cover this deficit. Consequently, it is reasonable to expect a number of technical defaults of state enterprises and some regional governments in Ukraine⁸. The social and economic model of tycoon-styled capitalism in the country has exhausted its potential and needs to be replaced.
5. The principal source of risks for Ukraine today is a weak and amoral executive branch. Its inability to run an economic reforms agenda might result in diminishing or a complete discontinuance of Western financial assistance to cover the budget deficit, to revitalize business activity and to support displaced persons and refugees.

The IMF agreed in 2014 to appropriate for Ukraine a credit of \$17.5 bln over 4 years. Ukraine received in 2014 in accordance with a stand-by program \$4.6 bln from a planned \$7.4 bln (\$3.19 bln in May and \$1.39 bln in August). In 2015 Ukraine expected to receive \$10 bln, from which it received \$5 bln on March

5 Віктор Суслів, экс-міністр економіки України, 15.01.2015, «Україна фактично перебуває у стані дефолту». <http://wz.lviv.ua/news/85744>

6 Україна довела інвесторів до панічного виведення капіталу, 7 квітня, 2015 http://newsradio.com.ua/2015_04_07/Ukra-na-dovela-nvestor-v-do-pan-chnogo-vivedennja-kap-talu-8577/

7 Тимур Хромаєв, голова Нацкомісії з цінних паперів і фондового ринку, 28.09.2015, <http://nv.ua/ukr/publications/timur-hromajev-golova-nktsprf-71149.html>

8 В.Суслів, там же

31 and \$1.7 bln in August). In October the IMF mission left Kiev discontented by the swiftness of economic reform by the Cabinet of Mr. Yatseniuk: a new tax-code and 2016 budget were not enacted⁹, the advance of Naftogaz in terms of reducing its deficit appeared to be too slow (UAH 30-40 bln are still to be addressed), gold and foreign exchange reserves of the National Bank grew too slowly (they make up only \$12.962 bln on November 1, while the bench-mark was \$19.0 bln.) Accordingly, the next tranche \$1.7 bln failed to arrive. The IMF agreed preliminary to unite the 3rd and 4th tranches, preplanned for October and December 2015 into a unified tranche of \$2.8 bln to arrive before 2016, if all of the necessary bench-marks are achieved. But that never happened. What is interesting, not a single person in the government was prosecuted for such felonious inactivity.

6. After 4 months of 2015 the state statistic service of Ukraine fixed a drop of Ukrainian exports to the EU by more than a third (35.6% or by \$3.36 mil) as compared to the same period of 2014. This happened when unilateral trade preferences for national producers were valid.

For the sake of justice it should be recognized, that this drop coincides with general trends to squeeze the amount of Ukrainian trade: a drop in exports to Russia reached 52.2%, to NIS – 48.7%.¹⁰ The Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis in its annual report CPB World Trade Monitor found, in the first half of 2015, the biggest drop in world trade during the last 6 years. The EU itself ran across evident trade problems due to the emergence of new technologies, which have changed the existing trade chains due to the economic decline in China and food importation sanctions imposed by Russia.

Price conjuncture for exporters has also deteriorated. But the Ukrainian government is managing this problem with little success, constantly relating negative developments to the aftermath of the occupation of Donbas and the annexation of Crimea, which partially caused the export losses: export from Lugansk oblast shrank by 97.7%, from Donetsk oblast – by 44.5%, which makes a 14.5%

⁹ Згідно законодавства має бути в поданий КМУ до ВРУ не пізніше 15.09, а ВРУ затверджує його до 1.12.

¹⁰ Наталія Микольська, торговий представник України, Спад експорту товарів до ЄС: об'єктивно і відверто, 15 жовтня 2015 <http://www.eurointegration.com.ua/experts/2015/10/15/7039458/>

total drop in exports to the EU. But there are also problems with managing support for exportation.

- National businesses evidently fail to benefit from preferential quotas with a customs rate of 0%, though the EU does not forbid exceeding the quotas without preference. State authorities insufficiently inform business how best to get access to the EU market, seminars and exhibitions are not enough. The Ministry for economic development is elaborating on a 'Single informational window' project.
- The state initiated an effort to establish an export promotion system, but this endeavor runs slowly due to a lack of funds.
- Domestic financial support efforts, which preview the establishment of a state insurance system to guarantee and credit export operations, particularly an Export Credit Agency are still being elaborated on in the Ministry of finance, so far funding remains the key problem.
- There are only intentions to reinstall Trade Missions with the embassies of Ukraine back to the body of the Ministry of economic development, though in renovated version.
- The Ukrainian parliament adds its «fly in the ointment» to the national economy on a regular basis. As a glaring example: in fall, twice a bill of 'amendments to state procurement legislation in order to bring it in line with international standards as well as the introduction of tools to combat corruption' was killed off. Corrupt practices were left in-place due to the efforts of MPs of the Opposition block, 'Renaissance Party', 'People`s Will' and 'Fatherland'¹¹. It makes a good pretext to question the wisdom of the new authority to keep safe the deputies corps from lustration law.

2. De-industrialization of the country: On April 30, 2015 during the 4th sitting of the National Council for Reforms, President Poroshenko defined agriculture as critically important due to the drop in industrial production¹².

11 Обсяг державних закупівель складає близько 300 млрд гривень на рік. Ухвалення даного закону дозволить заощаджувати на держзакупівлях 50 млрд грн щорічно.

12 Андрей Сулименко, Деіндустріалізація України продовжується <http://metallurg.in.ua/news/deindustrializaciya-ukrainy-prodolzhaetsya>

While there is no national strategy to develop industrial production¹³, the government resorted to rapidly de-industrializing the country. The Ministry of industrial policy was disbanded; The National Bank slows down shaping of the programs aimed to credit the real economy using reasonable interest rates by introducing its own interest rate of 22.0%. This move resulted in a 30% credit interest rate for business with a perspective to reach as much as 50%. Under such conditions industrial production can't survive (in the EU the interest rate for business reaches 3-5%)¹⁴. The success in the U.S. and EU in this sphere is based on strengthening state industrial policy: a raising of international competitiveness, expansion of exports and state protectionism. Meantime, Mr. A.Kirsh, a counselor of Mr.Yatseniuk and a Kharkiv-based economist, in his interview with Christian Science Monitor said: 'Accelerated de-industrialization of Ukraine is a deliberate course of the present authority'.¹⁵

In the meantime, before 2016, serious problems emerged in agribusiness as well: when in 2014 this sector demonstrated growth 2.8% while the rest of the economy dropped, in 2015 agribusiness dropped by as much as 5.7% ; animal husbandry showed minus 5%, plant cultivation – minus 6.4%.¹⁶ The leadership of the state not only defined a detrimental economic course for the country, it appears incapable of grasping, that the economic crisis in Ukraine is comprehensive in its nature, it has spread to all sectors of the economy without exception: against a sharp drop of industrial production, recession of agribusiness initially appeared as hopeful growth.

The myth which supports the rational of de-industrialization was created by production export indexes as a main source of currency inflow into the country. It is this very index that defines the dominant type of the state's economy – industrial or agricultural. Traditionally the bulk of currency income was generated by export of the mining and metallurgical complex of Ukraine (prepared raw materials and tubes), machine building with a high share of added value

13 В.Панченко, директор Інститут О.Поля, Уряд проводить курс на деіндустріалізацію країни 14 вересня 2015 <http://www.epravda.com.ua/news/2015/09/14/559544/>

14 А.Кінах, ДЕІНДУСТРІАЛІЗАЦІЯ КРАЇНИ СТРАШНІША ЗА ДЕФОЛТ//БИЗНЕС 09.02.2015 <http://uspp.ua/de%D1%96ndustr%D1%96al%D1%96zacz%D1%96ya-kra%D1%97ni-strashn%D1%96sha-za-defoltdelo.html>

15 Ускоренная деиндустриализация Украины - сознательный курс 7 мая 2015 <http://cont.ws/post/86310>

16 <http://tsn.ua/groshi/yediniy-galuzi-ekonomiki-yaka-torik-pokazala-zrostannya-pokaznikiv-prognozuyut-padinnya-497674.html>

(NIS markets) and raw materials of agribusiness (North Africa, the Middle East, China and to a minor extent the EU). Before 2013 industrial exports dominated: in 2011, which is believed to be the best year, industrial exports comprised 32.3% (\$22.1 bln.), specifically metals and metal semi-products, while agribusiness products were less than 2.5 times (13.1%, \$8.9 bln.). Starting from 2012 the Ukrainian trade balance tended to deteriorate due to a shrinking of production of the mining and metallurgical complex, 2013 brought additional deterioration due to import sanctions on Ukrainian machine-building production imposed by a Russian-lead Customs Union. As a result, the share of agribusiness production in the trade balance grew against a shrunken national export. In 2012 industry production exports comprised 27.5% while agricultural was 19.5%; in 2013 accordingly 27.8% versus 19.5%, in 2014 – 28.3% versus 23.3% – with a margin of difference of as little as 5%. Due to the negative impact of the economic crisis, in 2015 the indexes of industrial and agribusiness production exports leveled: in January-February 2015 the income from black-metal exports shrank by 40%, in February 2014 steel-making shrank by 33.2%.

Meantime, there is a steep decline in production in all branches of the economy: in agribusiness the output grew only in current prices by UAH 2.7 mln, which is related to UAH devaluation only. Agribusiness is a non-stable branch of the economy and is unable to deliver sustainable growth in production. Accordingly, a myth about agribusiness priority is built on manipulation of the indexes related to export growth of corn and production growth of seed-oil.

The true threat to the national security of Ukraine is the economic model of the state's development, promoted by the government, is able to nourish up to an 8-10 mln strong nation at the most, including children and retired persons (now around 37 mln). In 2000 the real economy of Ukraine engaged 4.6 mln individuals, in 2015 according to official data – 2 mln individuals. In reality, provided we take into account underemployment, there is just over 1 mln.

In the arms industry the process of de-industrialization is the most vivid. In early 2015 Zorya-Mashproekt, located in the city of Mykolaiv, specializing in gas turbine production, had to address the National Bank of Ukraine and other arms and branches of the executive, 149 times in 10 months, in order to adjust terms of delivering hard currency in such a fashion so that its foreign contracts

were kept safe. The Antonov Airlines Company is also in dire straits, in so far as it uses 50% foreign-produced parts, 95% of its income is export-related. 'Eurocar' (KODA official importer in Ukraine) ended the first quarter of 2015 with a drastic decline of 37%.

For the sake of objectivity it is worth underlining, that the process of de-industrialization commenced 2 years before the Maidan-2014. Industry production began to shrink in 2012 – by 1.8%, in 2013 – 4.7% (versus 2012), 2014 – 10.7%, in April 2015 – 21.7%, in May 2015 – 20.7%, in June 2015 – 18.1%.¹⁷ 2015 resulted in a general decline in industrial production of around 13.5% – 14%, which is worse than 2014. Meantime, there are even more grave estimations – during 8 months of 2015 industrial output in Ukraine shrank by 18%.¹⁸

The bulk of industrial recession in 2014 (around 55-65%) was caused by a sharp decline in the Donbas area, but the rest of the decline is the product of governmental management inefficiency. The recession of the car production industry is indicated for the first time since 2008, the decline in food industry is caused by a raw materials deficit.¹⁹

Due to objective reasons, the most hurt sectors of the economy appeared to be those which maintained cooperation links and had clients in Russia and NIS. The bulk of this kind of industry is located in the East: carriage building is almost dead (in 2013 this industry produced 2100 carriages on a monthly basis, in early 2015 – as little as 100 pieces). The Car industry according to Ukravtoprom, reduced production by 97.4% during 8 months (from 23100 cars to almost 2900 pieces) due to a collapse in domestic demand and a decline in demand in NIS. The Chemical industry is in dire straits due to a lack of raw material – natural gas. The Food industry is also shrinking production due to degradation of the population's purchase capacity and the rise in prices.

The policy of de-industrialization has resulted in a rise of budget deficit (particularly, in FY 2016), which lacks sources to be covered. Consequently the

17 Промисловість України впала на 5,8%, 18.09.2015 <http://www.epravda.com.ua/news/2015/09/18/560103/>

18 Віталій Шапран, головний фінансовий аналітик РА «Експерт-Рейтинг», там же

19 Що чекає українську промисловість у 2015, 27.09.2015 <http://news.finance.ua/ua/news/-/359442/shho-chekaye-ukrayinsku-promyslovisht-u-2015-mu-dumka-ekspertiv>

state goes on borrowing money from foreign creditors. In the meantime, the top 100 biggest state enterprises in Ukraine which accumulates 80% of income and 90% of assets in the whole sector, ended 2014 with UAH 116.6 bln of gross loss, from which UAH 88.4 bln of loss was generated by National JSC Naftogaz of Ukraine. In the first quarter of 2015 gross losses equaled UAH 9.7 bln, which is twice as big as in 2014 during the same period. This data excludes National JSK Naftogaz of Ukraine and Ukrainian railroads, which do not publish their financial data on a quarterly basis.²⁰

3. Un-profitableness of economy and lack of resources to revitalize:

The Universal nature of the current economic crisis, reveals a dramatic rise of un-profitableness of the real economy and financial sector and creates a situation where resumption of economic growth becomes mission impossible. According to State Statistics, in 2014 the amount of the national industry`s losses reached UAH 854 bln, which surpasses by 2.5 times the amount of gross profit of all national enterprises – UAH 337 bln.²¹ In QI 2015 the amount of losses reached UAH 508 bln., that quadruples the amount of all profits – UAH 123 bln. In 2010-2012 the situation was the reverse: the amount of profit surpassed losses by 1.7, 1.81 and 1.64 times accordingly, while in 2013 on the eve of the crisis, profits were almost equal to losses.

Unprofitable enterprises usually appear to be either state, which are not recognized as bankrupt, or as a part of a tycoon-owned holding, a fact, which enables such businesses to take loans from the banks, affiliated to these holdings. It is only private SMB that go bankrupt or undergo acquisition. The Profitability index remains a main criterion, a thermometer of the economy`s health. Meantime, market-driven pricing does not work in Ukraine: bankrupted businesses are kept afloat due to the rise of prices of their products. For example, while losses are increasing rapidly in all economic activities, Naftogaz, whose gas prices were increased seven times in an administrative fashion, reported a decrease in losses in 2015 as compared to 2014 from UAH 40 bln to UAH 4

20 TCH 6.10.2015 <http://tsn.ua/groshi/minekonomrozvitku-porahuvalo-grandiozni-zbitki-100-naybilshih-derzhpidpriyemstv-507772.html>

21 Володимир Лановий, 3.11.2015, Про заразу банкрутства України, <http://www.epravda.com.ua/publications/2015/11/3/565669/>

bln.²² The level of excessive losses of all national economy manifests the crisis in the relationship between labor and capital, but the bulk of businesses do not respond to this situation.

During three quarters of 2015 the national banking sector generated the amount of losses, that according to different sources equals from UAH 52 bln to UAH 100 bln. The reasons of banking institutions bankruptcy are different from those of industry:

First, there was a quadruple devaluation of UAH during 11 months of 2015 as an aftermath of excessive inflow of emissive money into of the national banking system, as well as an outflow of hard currency. The last pushed the banks to go bankrupt due to a lack of hard currency.

Secondly, a dramatic rise of the real economy`s losses turned the enterprises into hopeless debtors of the banks, a result which ruined the UAH balances of the last.

The unhealthy status of the national economy is revealed in negative data of investment activity. In 2014 Ukraine received \$413mln of FDI, which makes 9.9 times less than in 2013 and by 17.4 times less than in relatively active 2012. The decline of FDI amounts in 2013 was linked with invertors` progress in understanding the racket nature of Yanukovich`s regime. While in 2014 there was a true collapse. On the other hand, Ukrainian FDIs in January-September 2014 also reduced to only \$108 mln, which makes 42% from the level of 2013. Accordingly, Ukrainian FDIs did not turn into a principal channel for capital outflow en masse. Instead, national capital outflow from the country, posed as foreign. During three quarters of 2014 \$133 mln FDIs outflow from Ukraine, while in 2013 FDI inflow to Ukraine was as big as \$3.3 bln.²³

Capital outflow, necessary to rebuild a national economy, should be viewed as a separate threat to national security. The National Bank resorts to certain efforts aimed at putting up barriers to this threat, but with little success so far. In March 2015 National Bank stated that due to 44 commercial banks that

²² Same source

²³ По следам сбежавшего капитала, Любомир Шавалюк 21 февраля 2015 г. http://antikor.com.ua/articles/28681-po_sledam_sbehavshego_kapitala?search=%E2%FB%E2%EE%E4%20%E4%E5%ED%E5%E3

went bankrupt in 2014-2015, national banking system lost UAH 200 bln, which makes almost 9% of national GDP.²⁴

In 2015, took place, a broad-scale allegedly government-sponsored transfer of UAH 50 bln of assets of Ukrainian private banks depositors, as well as governmental assets appropriated to restructure unhealthy private banks. The culprits utilized the schemes of faked insolvency of the banks, which permitted to commit embezzlement in favor of shareholders and top management of such banks as Tavrika, Kievskia Rus, Imexbank, Ukrainian Professional Bank, BG Bank, Eurogazbank, and also Citycommercebank. The expert community believes, that this couldn't have happened without active assistance of National Bank as a regulator, The National commission for the regulation of financial services and Financial Monitoring Service. Only due to services of such financial institutions as Meindl Bank AG (Austria), Frick and CO AG (Lichtenstein), East-West United Bank (Luxembourg) and Winter&Co (Austria) the culprits transferred abroad \$746.5 mln and €52.9 mln.²⁵

The affair looks like the result of a decision made by a group of national tycoons aiming to transfer abroad all of their assets due to the high probability of the sovereign default of Ukraine. So far neither governmental actors like SBU, Prosecutor-General office, National Bank, nor international partners, have revealed any visibly active position, aiming to return these assets to Ukraine.

The threat to national security lies in the fact, that a non-profitable and bloodless economy doesn't have resources for its progressive development.

The efforts to avoid economic collapse:

- The most pressing task for Ukraine is to resolve the conflict of a number of contradictory ideologies of how best to manage the state as well as the groups of politicians who stand for them. These are the remnants of soviet-style economic approaches and Western neo-liberal concepts. What we need is a consensus of the political elites to a unified vision about how

24 Через банкрутство 44 банків Україна втратила 200 млрд гривень 6.03.2015, <http://forbes.ua/ua/news/1390031-cherез-bankrutstvo-44-bankiv-ukrayina-vtratile-200-mlrd-griven>

25 МАРГАРИТА ОРМОЦАДЗЕ, Топ-5 схем виведення грошей із банків 16.11.2015, <http://forbes.net.ua/ua/business/1405705-top-5-shem-videdennya-groshej-iz-bankiv>

the world operates around Ukraine, the place that Ukraine occupies in it²⁶ and how important it is to keep safe and develop production capacities of the nation and to restore the domestic market.

- Freedom of entrepreneurship in Ukraine should be enlarged as well as the security of private assets should be dramatically enforced.
- Crisis-exit strategy for Ukraine in terms of economy embraces the efforts to create facilities to produce high quality goods and services for the society, for which there is a demand, and to properly organize the country`s economic activity in terms of addressing the imbalances inherited from the USSR. This demand is now satisfied with importation, including that of low quality, which some are even harmful for humans.²⁷
- The national economy lacks internal mechanisms and resources for revitalization. Meantime, revival of the economy is impossible without rapid export growth, primarily in the segment of high-tech goods and services with high added value. Ukraine has in its possession here considerable resources²⁸:
 - Ukraine`s most valuable and underleveraged asset is its highly educated and extremely technical workforce. Encouraging an investment climate both for national and foreign investors is another option.
 - Loss of outdated or solely Russian-market oriented industrial assets in the occupied areas may be substituted by means of supporting measures to establish a national technology and software industry. State programs to support this trend should be launched, which will result in rapid growth of high value added goods and services exports. Creation of high value jobs is possible due to the development of captive centers instead of outsourcing practices.
 - It is not likely to materially increase technology based goods exports until risk issues (corruption and IP protection) are resolved.

26 Ерік Райнерт, один із кращих європейських економістів, 30 Жовтня, 2015 р. <http://nv.ua/ukr/publications/znamenitij-jevropejskij-ekonomist-vilnij-rinok-peretvorit-ukrajinu-na-krajinu-emigrantiv.html>

27 Олександр Сугоняко президент Асоціації українських банків 08.08.2015 г В чому полягає вихід з кризи для української економіки <http://glavcom.ua/articles/31620.html>

28 Phillip J. Hatch, Akholi Research Releases 2016 Ukrainian Economy Assessment, Portland Oregon (PRWEB) January 23, 2016

<http://www.newson6.com/story/31037715/akholi-research-releases-2016-ukrainian-economy-assessment>

- The government should abandon the practice of amassing debt obligations²⁹ counting exclusively on external financial aid and write-offs.

EU approximation course: EU markets will be open for Ukrainian producers whilst Ukraine`s economy is fragile and ineffective. But once technologically advances and production starts booming in the country, EU markets will inevitably begin to close solely due to competition³⁰. There will emerge a necessity to fight for these markets. So, it is paramount to understand correctly the EU motivation: Europe strives to get cheap raw materials and labor, a policy that has a potential to create for Ukraine considerable challenges in the mid-time perspective, as far as Ukraine will turn into a raw material appendage of the EU and its source of a cheap labor force.

Sources to finance economic rise: Ukraine doesn`t need EU credits, but investments and loans to develop national knowledge intensive production, know-how and critical infrastructure, for efforts to curb trained labor force outflow westwards due to development of domestic markets and raising living standards of the people.

- Ukraine needs a massive capital inflow and significant commitment from the global private sector. Immediate industries to focus on: aerospace, energy, transportation, biotech/pharmaceuticals, ICT and high-tech manufacturing.
- Partnerships with key industry-centric global employers should be initiated by the state. While global private sector leaders are not likely to invest into Ukraine at this time, they will provide guidance on their needs for a future state workforce and will help define infrastructure, incentives, etc. they want in order to open facilities in Ukraine in the future. This will seed rapid growth once Ukraine addresses ongoing risk issues.
- The state should figure out the correct balance between the industrial and agricultural development, keeping in mind that agriculture falls into

29 Віктор Суслов, экс-міністр економіки України, 15.01.2015, «Україна фактично перебуває у стані дефолту». <http://wz.lviv.ua/news/85744>

30 Ерік Райнерт, один із кращих європейських економістів, 30 Жовтня, 2015 р. <http://nv.ua/ukr/publications/znamenitij-jevropejskij-ekonomist-vilnij-rinok-peretvorit-ukrajinu-na-krajinu-emigrantiv.html>

decay if industry development is neglected. Hunger is present only in those countries that focus their efforts solely on agriculture. The target should be the achievement of the highest degree of processing agricultural production, even if that demands the development of industries with doubtful competitiveness in the initial stages.

Efforts to address the challenge of de-industrialization:

Every state while in crisis establishes intuitions to support in different ways its specific branches of economy or avenues of activity. A priority sector is defined not due to its advantages in terms of global competitiveness, but whether it is a high value added product and if there is demand for it in the market. Even if a country does not produce this specific product, it should create the preconditions for this sector of the economy³¹.

- Ukraine`s advantage is believed to be its highly trained labor force, which possesses the ability to continue its post-graduate training in rapidly developing spheres of high value added production and services. It is here that the main efforts should be applied.³² Ukraine`s greatest growth opportunity comes within high-value technical goods exports: rising from a current market value of \$3.33 billion to a target of \$200 billion.
- Ukraine can transform the entire economy through high-value service exports while Ukraine addresses ongoing risk issues.³³ Reasonable targets for technological goods and ICT service exports at \$250 billion per annum representing a significant growth from Ukraine`s 5-year peak technology goods and ICT service exports value of \$8 billion. Here we come to the necessity of a dramatic business climate improvement.
- It is extremely difficult to grow exports for manufactured goods, high-tech goods, ICT goods, ICT services, etc. without early stage advisory involvement from potential customers. Ukraine must take steps to get

31 В.Панченко, директор Інститут О.Поля, Уряд проводить курс на деіндустріалізацію країни 14 вересня 2015 <http://www.epravda.com.ua/news/2015/09/14/559544/>

32 Phillip J. Hatch, Akholi Research Releases 2016 Ukrainian Economy Assessment, Portland Oregon (PRWEB) January 23, 2016

<http://www.newson6.com/story/31037715/akholi-research-releases-2016-ukrainian-economy-assessment>

33 Same source

more global firms involved in the development of the Ukrainian economy. Ukraine's 5-year peak FDI \$ per capita rate of \$179.30 (preceding the FDI \$ crash in 2014) ranks Ukraine within the second lowest quintile globally.

VII. A THREAT TO LOSE THE ALLIES (‘WESTERN FRIENDS’)

Ukraine has made a resolute move westwards, where values-based approaches and well-being are dominating in politics, and while doing this it immediately encountered serious challenges and at the moment the country is struggling for its very survival. During 24 years the country lost a great deal of its assets, has turned feeble, lacks resources, unity, experienced state servants or an understanding of how to move ahead. The country’s success is primarily dependent on the availability of powerful and generous allies that possess the political will and appetite to help us. UNGA voting on Resolution 68\262 on March 27 2014 revealed that only 100 states are ready to support us and their number has not grown since then. Does Ukraine have true friends? A number of national experts and politicians question this and back up their judgment with serious arguments. Let us clarify the issue.

Ukraine has three fundamental challenges that it cannot address on its own: it needs support in the military and financial spheres as well as protracted economic sanctions against Russia. But granting and assignment of Western assistance to address all these concerns is fully dependent on the success of the reform agenda. It is in summer 2015 that the slow progress which began to exasperate our Western friends materialized in a number of warnings about possible negative consequences for Ukraine, though the national leadership prefers to deny these allegations.

a) *Military domain:* here it would be expedient to distinguish real problems and far-fetched ones:

Is a full-scale Russian aggression realistic for Ukraine? The correct answer to this question will give us understanding whether Ukraine has true friends. Ukrainian military and political leaders publicly declared that the threat of aggression is real, and that this aggression is Russia’s principal aim in its confrontation with Ukraine. Furthermore, the new Ukrainian NSS-2015 treats this threat as a foundation of its planning.

But the majority of our European friends and the U.S. Administration believe that the threat in question does not exist in reality¹. In 2014 The U.S. Senate made a number of attempts to grant Ukraine a Major non-NATO Ally status (in a single group with Georgia and Moldova), but the Chamber of Representatives and Administration killed these efforts due to serious reasons:

- The Non-NATO Ally Status provides the U.S. Administration with a legal tool with which to transfer to Ukraine modern weapons, which is the aim of Ukrainian leaders, but here is the Achilles' heel. The U.S. believe that Ukraine has enough lethal weapons, and that the main weakness of the Ukrainian military is in the quality of military command, logistics and the unreliability of top military commanders, among which are many disloyal officers and generals. But Ukraine prefers to deny its status as an unreliable partner for cooperation in such a sensitive domain.
- It is important to add that the U.S. Administration is the only NATO government that does not exclude completely the option of transferring to Ukraine modern weapons in the case of military hostilities with Russia renewing or intensifying. This produces a restraining effect on the Kremlin.

Only the Baltic States and Poland have another approach, they actively take efforts to strengthen their security and military capabilities aided by the U.S., keeping in mind that NATO remains a strong unifying factor for both America and Europe, which needs to be reinforced at any cost despite the eventuality of realistic threats and challenges.

As for Ukraine, the U.S.A. along with Canada and Great Britain are still in the process of looking into the possibility and rational of providing the country with military aid. Immediately after Maidan-2014 their top-ranking military advisers, congressmen and senators repeatedly visited the ATO area and communicated with Ukrainian uniformed servicemen. But the issue of providing Ukraine with modern weapons is put aside, at the moment supply is limited to non-lethal equipment 'to keep the troops safe', with fitting-out, uniform, transportation and medical equipment, training of National Guard (military

¹ U.S. Army General Michael D. Barbero on the reasons why Ukrainian military is unable so long to oppose effectively the foe, December 20, 2015, <http://www.milnavigator.com/pochemu-ukrainskaya-armiya-tak-dolgo-ne-mozhet-dat-otpor-vragu-mnenie-boevogo-amerikanskogo-general/>

excluded before 2016). In brief, do our friends have specific problems? There are a number of them on both strategic and tactical levels. Ukrainian top military commanders do not qualify as professionals, from our western friends` standpoint. Their recommendation to the General Chiefs of Staff – ‘sack them all’². Even more urgent problems are linked with high treason and gross public money embezzlement in the Ministry of Defense³.

None the less, the West keeps providing tangible support to the military reform agenda in Ukraine:

NATO: at the September 2014 Wales Summit, NATO Allies established a comprehensive and tailored package of measures so that Ukraine can better provide for its security. The package focused on four areas: military career management; cyber defence; logistics; command and control and communications. They also agreed to assist Ukraine with the rehabilitation of injured military personnel. Since then, five Trust Funds have been established to address those five priorities and are today operational. Besides, since April 2014 other NATO programs were established and are operational, including enhancing military reforms, strengthening of civil control, facilitating their structures and capabilities and military medicine. In summer 2015 NATO established one more fund on mine clearing. But NATO refuses to provide Ukraine with assault weapons due to the possible escalation of the conflict with Russia, a stance that evokes a lot of frustration in The Ukrainian Ministry of Defense and even doubts about the wisdom of keeping on the course of NATO accession⁴.

But Western military assistance is not curbed with the NATO framework only.

U.S.A.:

- The U.S. government has now committed nearly \$320 million in assistance to Ukraine in 2014, in addition to the \$1 billion sovereign loan guarantee issued in May 2014. ⁵ The Congress authorized \$50 million

2 Джеймс Шерр, виступ на VIII київському безпековому форумі 28-29 травня 2015 року

3 У Міністерстві оборони процвітає суцільна зрада і багатомільярдна корупція, - військовий прокурор (ВІДЕО) 09 жовтня 2015 <http://volianarodu.org.ua/uk/Zbrojni-syly/>

4 Виступ генерала Голопатюка, директора департаменту міжнародного співробітництва МОУ на VIII київському безпековому форумі 28 травня 2015 року

5 <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2014/11/21/fact-sheet-us-assistance-ukraine>

in U.S. aid in FY2015 to help Ukraine carry out political and economic reforms; authorizes \$100 million in security assistance for Ukraine and other central and eastern European countries for FY2015-FY2017.⁶ Besides, The Pentagon planned to appropriate more than \$500 mln to oppose Russian aggression in Eurasia with a portion of this funding for Ukraine. To compare, in FY2014 U.S. military assistance in defense comprised \$70 mln, than an additional \$46 (less than \$10 mln before the crisis).

- U.S. government as far in 2014 began supplying Ukraine with modern anti-radar systems, counter-mortar radars, armored vehicles, night and thermal vision devices, advanced radios, heavy engineering and medical equipment, body armor, helmets, uniforms, and other related items, provided with advisors and technical assistance in the military sphere. Step by step U.S. non-lethal equipment trends to be more sophisticated and modern.
- A number of experienced U.S. military advisers are operating in The Ukrainian Joint Chiefs of Staff, though they admit that their potential is used inefficiently, recently there were some positive steps to address the problem.
- In November 2015 the Ukrainian military received U.S. assistance to facilitate efforts to meet NATO standards in two years (before 2020) both in terms of compatibility and for the option to supply Ukrainian military hardware and services to NATO members' markets. This issue is paramount for the survival and development of the national arms industry.

The U.S. government believes that the main purpose of its assistance is not the provision of lethal weapons, but the reforming of the military as a whole. The issue turned out to be principal in the agenda to discuss with Commander of US Army Europe, Ben Hodges during his visit to Ukraine in January 2015.⁷ There was a special commission created to facilitate the issue. The inflow of American assistance for the military and National Guard looked ceaseless, particularly in the challenging year of 2014.

⁶ <http://fpc.state.gov/documents/organization/226212.pdf>

⁷ <http://www.defensenews.com/story/defense/policy-budget/leaders/interviews/2015/08/18/lt-gen-ben-hodges-commander-us-army-europe-interview/31160461/>

- On September 25, 2014 President B.Obama appropriated for military assistance to Ukraine \$25 mln: \$5 mln to train Ukrainian military personnel, \$20 mln to provide them with non-military equipment. On the eve of this the U.S. Senate announced its decision to provide Ukraine with a new aid package of \$53 mln, from which the Ukrainian military and border guard received \$46 mln.
- It is not only the Army which undergoes reforms, but the Navy as well. In September 2015 in Odessa a new round of international maritime training 'Sea Breeze – 2015' was launched.

Canada:

- In August 2014 Ottawa, became one of the first Western states to provision Ukraine with military outfits at \$5 mln, its delivery carried out with a Canadian military airlift was worth \$1.6 mln. In November 2014 Canada delivered to Ukraine another portion of uniforms and military equipment worth \$485 000.
- Canada approved a decision to provide Ukraine with 200 military advisers in April 2014, their mission began in August 2015. Particularly there were infantry instructors from the 2nd Canadian Mechanized Brigade Group (2 CMBG) – based at CFB Petawawa. They operate at the same training centers and places that the U.S. and British instructors do. The delay until August was linked to a lack of legal basis and logistic problems.⁸ At the moment the mission has been granted a mandate until March 2017, the Pentagon approved of the idea to jointly utilize training centers in Ukraine.
- Canada supports the stance of the bulk of NATO member-states on the issue of providing lethal weapons to Ukraine. At the moment Canada is looking into the issue, the state has not in its possession any spare or compatible military equipment for the Ukrainian military, in so far as Ukraine is still on its way to meeting NATO standards. Accordingly, Canada is preparing to procure the necessary equipment.⁹ Besides, Canada provides the Ukrainian military with space reconnaissance data.

8 Canada clearing final obstacles to Ukraine military aid mission: Kenney, By: Murray Brewster The Canadian Press, Published on Sat Jun 27 2015 <http://www.thestar.com/news/canada/2015/06/27/canada-clearing-final-obstacles-to-ukraine-military-aid-mission-kenney.html>

9 Canada does not have right weapons to help Ukraine, Defence Minister reveals, MARK MACKINNON The Globe and Mail Jun. 25, 2015 <http://www.theglobeandmail.com/news/world/kenney-says-canada-doesnt->

Great Britain:

- Since March 2015 Great Britain launched its military training mission for Ukrainian troops: first there were 35 military instructors with the mission, in August that number grew to 75. 13 groups in 6 different locations train 1000 Ukrainian troops to fight an urban conflict,¹⁰ they help to deal with intelligence, provide medical training and mine clearing. Britain plans to double the number of instructors.
- Though the decision of Prime-Minister David Cameron to deploy military instructors to Ukraine was controversial, Britain`s government stands ready to increase their number, responding to the Ukrainian government`s request to launch three additional training programs.
- Britain views its endeavor to train Ukrainian servicemen as longstanding, though denies any possibility to provide the Ukrainian military with modern weapons.
- Britain declares frankly that its only reason to deny Ukraine provision of modern weapons is the ineffectiveness and corrupt nature of the Ukrainian military.¹¹

Lithuania: it is the sole NATO member state which has agreed to provide Ukraine with lethal weapons, though very few – machine guns.

Turkey, Bulgaria, and Romania: provide data to facilitate Ukrainian air defense capabilities (within the framework of NATO programs)

In brief, NATO assistance as well as separate Western states` aid provides the Ukrainian military and other `hard-power` agencies with additional capabilities. NATO`s recent military activity in the East European countries in the immediate proximity of Russian frontlines is aimed at de-escalating the pos-

have-the-right-weapons-to-give-ukraines-army/article25116785/

10 Pictured: British troops training Ukrainian forces for an urban war as Fallon pledges more help in red hot conflict against Russian separatists 11 August 2015 Read more: <http://www.dailymail.co.uk/news/article-3193913/Pictured-British-troops-training-Ukrainian-forces-Fallon-pledges-help-red-hot-war-against-Russian-separatists.html#ixzz3sLo8tZvD>

11 Inefficiency and corruption in the Ukrainian military is one the reasons for the Western reticence over providing sophisticated weaponry. Can Britain turn Ukraine's inefficient, corrupt military into a fighting force? Ukrainian volunteers are being trained to fight by British soldiers, observes Kim Sengupta at the Teterivka base Kim Sengupta Sunday 16 August 2015 <http://www.independent.co.uk/news/uk/home-news/can-britain-turn-ukraines-inefficient-corrupt-military-into-a-fighting-force-10452449.html>

sibility of a Russian hybrid-type aggression, as well as the looming option of providing the Ukrainian military with high precision weapon systems. In the case of an assault on Mariupol or likewise a conflict escalation in the Donbas area (U.S.A., Canada and GB) create for the Kremlin those very challenges and military threats that have a significant impact on the military Campaign in the Donbas area favorable for Ukraine. Consequently, Ukraine has a lot to lose in this dimension in the case of this assistance terminating. But on the other hand, this kind of friendly support is not for free: the West demands from Ukraine to swiftly and effectively reform its 'hard-power' agencies. But it is here where the devil is: Ukrainian brass hats are corrupted, they lack patriotism and professionalism, and this poses a serious threat to the state. The West reminded Ukrainian leaders more than once about the necessity to replace top military bureaucracy, to combat corruption effectively in the Ministry of Defense as well as in the system of procurement of weapons and military equipment, which is established on a system of kick-backs and is incapable of self-reform in war-time.

As far as we know, the reason that Ukraine is denied modern Western arms and weaponry leaves nothing left but to scan how fast the Ministry in question is restoring its Human Resources.

b) Finances: this threat is revealed by the fact, that Ukraine lacks sufficient financial resources to safely keep afloat and avoid sovereign bankruptcy, keeping in mind that Russia is doing its best to actively make our life extremely difficult and strives to bring Ukraine to financial collapse at any cost. Russia`s calculus is as simple as: Ukraine should run ashore faster than Russia does, and this advantage will make it the victor in the war against us.

The West links its economic and financial assistance directly to the success of Ukraine`s reform agenda, primarily, with combatting the corrupted nature of the ruling political elite. The failure of these reforms, and there are many indications of this unfortunate development, will result in the termination of further Western support efforts entailed with dramatic consequences for Ukraine.

The bulk Western`s financial support comes to Ukraine within the framework of IMF programs, which are of existential importance to the state. In March 2015 the IMF adopted a \$40 billion package, including contributions from the

U.S. and European Union and a prospective \$15 billion in savings to be negotiated with Ukraine's bondholders,¹² the financing offers being a lifeline to an economy that the government expects to shrink by as much as 11.9 percent before 2016, as the conflict in the eastern part of the country hobbles its industrial capacity. The program, which replaces a two-year loan from April 2014, also marks a deepening of the IMF's involvement in the worst standoff in Europe since the end of the Cold War. The revamped IMF plan will provide more funding, more time, more flexibility, and better financing terms for Ukraine. About \$2.7 billion of the initial \$5 billion payment will be allocated to budget support. Further disbursements will be based on standard quarterly reviews and performance measures of its reform agenda, announced by the government in spring 2015. Ukraine could receive as much as \$10 billion in 2015 if it satisfies the IMF that the country is making progress on reforms (that is \$7.5 bln).

Ukraine's GDP during the last 2 years shrunk by 23%, while foreign debt rose 158%, which has turned out to be uncollectible, a fact that might result in sovereign default.¹³ Ukraine hoped to write-off up to 40% of its debts, but in August 2015 it succeeded to achieve only 20%. This effort saved the state from sovereign default, but the government failed to return to a regular debt payment of as much as \$500 mln before October 2015 thus finding itself in a technical default. The West helps Ukraine, which is in dire straits, and tries to keep on doing this. The IMF assistance is critically important for the national government, though the risks being deprived of this help lie in government's inability to run reforms efficiently and combat corruption. In the case that Ukraine is denied further IMF assistance, the state will collapse and Putin will prevail. But the new Ukrainian NSS-2015 simply indicates that the challenge of foreign debt exists, but the risks to national security are not correlated with this government's progress on a reform agenda as well as successes in combating corruption. Are there really no challenges to national security in this particular aspect?

Less than six months has passed since the new IMF aid program was inked, when on November 6, 2015 the IMF delayed its regular assessment mission's

12 IMF Approves Ukraine Aid Package of About \$17.5 Billion, Andrew Mayeda, March 11, 2015 <http://www.bloomberg.com/news/articles/2015-03-11/ukraine-wins-imf-approval-for-17-5-billion-to-rescue-economy>

13 Will Ukraine Default? Frances Coppola JUL 24, 2015 <http://www.forbes.com/sites/antoinegara/2015/08/26/federal-trade-commission-calls-venema-a-pyramid-scheme-that-preys-on-young-adults/>

visit to Ukraine, against more strained bilateral relationships between the sides. This development occurred due to government`s failure to maintain the budget process within the legal schedule, while the Parliament appeared to be incapable approving a new Tax Code and new anti-corruption legislation.¹⁴ This resulted in the delay of the next IMF tranche; those responsible were left unpunished, while the bankruptcy challenge loomed again for the nation. At the moment the state`s ability to survive is dependent only on the MPs` ability to reach reasonable compromises and respect the IMF conditions, to which Ukraine has already agreed.

Besides the IMF framework, certain Western states assist Ukraine on a bilateral basis, but the conditions of such aid are identical to the IMF and related to progress on a reforms agenda. The government of Japan remains the biggest contributor in this respect: in March 2014 it offered to Ukrainian authorities a new credit program with a budget of USD \$1.84 bln, aimed at stabilizing the national economy and pushing reforms, the support of democracy and national unity through dialogue. More than that, Japan is running in Ukraine some grant-based projects, co-finances certain OSCE projects and sends experts and monitors to support election campaigns.¹⁵ In June 2015 Japan prolonged its guarantees on a credit of \$1.5 bln aimed to stabilize the financial sector of Ukraine, additionally appropriated \$316.6 mln to support economic reforms and created a deposit of \$16.6 mln to launch projects aimed at reconstructing the destroyed economies of the Donetsk and Lugansk regions.¹⁶

The U.S. government provided in May 2014 financial support to Ukraine of \$320 mln in addition to a loan guarantee of \$1 bln. In November 2014 U.S. Vice-President Joe Biden while in Kiev on an official visit declared that \$20 mln had been approved by the Administration to reform Ukraine`s law enforcement agencies and judiciary, and \$3 mln to provide relief for IDPs (internally displaced persons). In 2015 the U.S. government approved a \$250 mln package, within which \$140 mln were appropriated for economic assistance. On the eve of restructuring of Ukraine`s unbearable debt burden in August 2015, which reached \$18 bln, the U.S. government decided to enlarge its financial assistance to Ukraine: U.S. contribution in 2015 comprises guarantees of two

14 UNIAN: <http://www.unian.info/economics/1176453-will-ukraine-stumble-over-third-imf-tranche.html>

15 http://www.ua.emb-japan.go.jp/jpn/bi_ua/oda/150701_assistance_en_2.pdf

16 <http://en.interfax.com.ua/news/economic/270350.html>

loans of \$1 bln each with a prospect to provide a third loan, planned to be a part of a bigger assistance effort from EU and other international organizations.¹⁷

In July 2015 the European Commission provided Ukraine with a €600 ml loan as a first tranche of a new macro financial aid program with a budget €1.8 bln¹⁸, aimed to cover the immediate financial needs of Ukraine and to facilitate economic stability. Additional EU assistance aims to push reforms in the state finance system, good governance and transparency in public spending in energy, social security and an improvement of the business climate. The level of EU assistance to Ukraine to push its reform agenda since March 2014 remains unmatched: The EU provided €11 bln to stabilize the situation, then an additional €6 bln of loans and grants, including the last macroeconomic assistance program, which made the EU the biggest donor to Ukraine.¹⁹

In 2015 the Canadian government provided a credit of \$400 mln to ‘help the bankrupted government of Ukraine’.

c) Efforts to assist in returning a Russian credit. The Kremlin provided V.Yanukovich`s government with a \$3 bln credit in December 2013 for 2 years to be returned before December 27 2015. Ukraine is unable to pay this back due to a lack of resources, while Russia counts on the running ashore of Ukraine financially and denies restructuring of the sum. Nevertheless, the West has tried to help Ukraine utilizing the mechanisms of the IMF. On October 29 2015 the IMF declared its intention to assist Ukraine in its dispute with Russia over the debt return by means of changing its rules in offering loans.²⁰ This change enables Ukraine to keep on getting the next tranches within the framework of an aid program of \$17.5 bln even if Ukraine fails in the timely return of the debt in question.

17 US open to more money for Ukraine Shawn Donnan in Washington and Roman Olearchyk in Kiev, September 15, 2015 <http://www.ft.com/cms/s/0/41903692-5bc3-11e5-a28b-50226830d644.html#axzz3sPzyGNLB>

18 European Commission - Press release, EU Commission disburses €600 million assistance to Ukraine, Brussels, 22 July 2015 http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-5423_en.htm

19 European Commission - Fact Sheet, How the EU is supporting Ukraine, Brussels, 22 May 2015 http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-15-5035_en.htm

20 IMF to Consider Lending-Policy Change That Would Help Ukraine, Andrew Mayeda, Natasha Doff, October 29, 2015 <http://www.bloomberg.com/news/articles/2015-10-29/imf-to-consider-lending-policy-change-that-would-help-ukraine>

d) Sanctions against Russia. It is important to keep in mind that the West resorted to 4 waves of economic sanctions against Russia with a hope of creating a leverage on the Kremlin`s foreign policy rather than to manifest solidarity with Ukraine:

- All major systemic Russian banks, oil producing companies and key arms industries appeared to be the subject of Western sanctions.²¹ The latter are targeting hard currency inflow as a budget revenue, seek to weaken ruble, intensify the inflation process, bloc the FDI inflow into the Russian economy and hinder its modernization and growth, which in sum produce a debilitating effect on the authorities and has the potential to serve in the long run as a regime change strategy. In the meantime, sanctions have had a relatively modest effect: Russia lost in 2014 only €25 bln equal to 1.5% of GDP and around €75 bln equal to 4.5% of GDP in 2015²². The reason is that the Western aim is not to push Russia over the edge economically, but instead they`re designed to slowly give the government pause for thought.
- Western sanctions against Russia create that necessary pressure on its leaders and gives space to Ukraine to maneuver with a hope, that economic fatigue of the aggressor will restrain it from active hostilities against Ukraine. It is important to keep Western sanctions in place also due to its psychological effect on the Ukrainian population. Nevertheless, Ukraine has tools to make an impact on the issue: these are the successful reform agenda and national sanctions against Russia.

Ukrainian economic sanctions against Russia remain dubious. On the one hand, disengagement of the Ukrainian arms industry denies the success of Russia`s intention to rearm its military, strategic nuclear forces included, before 2020, as planned. On the other hand, in case of powerful counter sanctions (particularly in 2014) the feeble Ukrainian economy looked to run aground. From the economic and technological standpoints Ukraine loses a lot while disrupting the production chains with Russian enterprises, which were formed during the USSR, as far as this move leads to an inevitable and final degradation of the

21 Последствия введенных санкций для экономического развития России, группа научных сотрудников Института Экономики РАН под рук. Д.ист.н., проф. Б.А.Шмелева. http://ua.rescue.org.ru/publ_1_posledstviya-vvedennyx-sankcii-dlya-ekonomicheskogo-razvitiya-rossii.html

22 Sanctions to have little impact on Russia in 2016, US says, by ANDREW RETTMAN 3rd Feb 2016 <https://euobserver.com/foreign/131812>

national as yet unreformed industry. But the irony lies in the fact, that Russian actively utilizes its arms against the Ukrainian military in the Donbas area, thus Ukraine finds itself destined to gradually accept this option. Besides, the loss of the Ukrainian market leads the Russian economy to ruin.²³

So far the sanction policies of leading Western powers, which pursue their own national interests, objectively coincide with those of Ukraine. But this situation will not last forever. The threats to national security rise from the fact that Ukraine proves to be a highly inconsistent and unreliable partner: the country aligned itself with Western sanctions against Russia faint-heartedly and as a half-way policy, a number of notorious Russian tycoons keep on doing business in Ukraine while a number of Ukrainians do the same in Russia, thus being in a conflict with the national interests of Ukraine. The Food and energy blockade of Crimea remains non-materialized as a governmental policy, while the Ukraine – Crimea FTA law (its twin in Donbas area was also initiated though with little success) vividly revealed the non-patriotic nature of the entire political elite.

The steps to secure the friends` support:

What we mentioned above manifests that Ukraine loses a lot in case its Western friends diminish the scope or completely deny its support to the country. The threat is real: if in early 2015 the possibility of Western support is lost was discussed in Kiev in a whisper, in a year the topic is discussed publicly, tightly linking such a gloomy perspective to the irresponsible behavior of the state`s leadership^{24, 25}, the wisdom of certain priority issues is now questioned, like a Ukraine-EU visa-free regime²⁶, further IMF financial support^{27, 28}, even

23 Последствия введенных санкций для экономического развития России http://ua.rescue.org.ru/publ_1_posledstviya-vvedennykh-sankcii-dlya-ekonomicheskogo-razvitiya-rossii.html

24 Alexei Bayer: Ukraine may be running out of time Jan. 31, 2016 <http://www.kyivpost.com/article/opinion/op-ed/alexei-bayer-ukraine-may-be-running-out-of-time-407035.html>

25 Ukraine risks losing foreign support over reform delay, PM says, Nov 4, 2015 <http://af.reuters.com/article/idAFKCN0ST1TA20151104>

26 Ukraine may lose visa-free prospects with EU - Transparency International , Jan. 5, 2016 <http://uatoday.tv/news/ukraine-may-lose-visa-free-prospects-with-eu-transparency-international-566539.html>

27 Ukraine approves 2016 budget to unlock Western aid, 26 Dec 2015 <http://www.bangkokpost.com/news/world/806560/ukraine-approves-2016-budget-to-unlock-western-aid>

28 MF sees outstanding issues on Ukraine's path to new tranche, January 15 2016, <http://concorde.ua/en/research/daily/imf-sees-outstanding-issues-on-ukraine-to-new-14947/#sthash.PFLJLphl.dpuf>

Ukraine-related sanctions against Russia may be loosened. To comprehend the degree of threat it is enough to fancy Ukraine alone to confront its internal crisis and Russian aggression. Then, what is the mode to avoid this scenario? To prevent this from happening it is paramount to strengthen the West's motivation to keep on helping us:

- By means of economic and visa sanctions the West strives to change Russian foreign policy. Accordingly, Ukrainian policy should become a part of these efforts.
- The West is supporting the fragile statehood of Ukraine with a hope it will be transformed into a true and prosperous democracy, which shares common values and democratic principles. But this aim is not in line with the intentions of the ruling political class of Ukraine. Accordingly, this political class should be substituted with a true national elite of a new quality.
- The West is accustomed to cooperating with legitimate, structurally shaped political players, accordingly, civil society activists should establish political parties of a new type and legally challenge the authority by means of democratic process and prevent the hostile efforts to transform democratic procedures into a tool for manipulation.
- Finally, Ukrainian authorities keep on operating beyond the framework of civil society control. This situation should be addressed immediately.

It is reasonable to keep in mind, that Ukraine will encounter enormous difficulties to live and develop on its own next door to Russia. Accordingly, the state should go beyond a NATO accession strategy, as it has indicated in the new Ukrainian NSS-2015, targeting instead to shape a healthy society, founded on values and liberal principles. It is this endeavor that will bring Ukraine to a level of relations with the prominent Western powers equal to allies and founded on mutual trust. As for their specific form, this is an issue of minor importance.

VIII. CONFRONTATION WITH RUSSIA

This is a single threat that is depicted in detail in the new Ukrainian NSS-2015. Its realistic nature is supported by the deployment of 50 000 Russian troops in the immediate proximity of Ukrainian borders, accompanied by Russian efforts to install a military base as well as an endeavor to create a place-of-arms in Belorussia to pose a threat to Ukraine. But this offensive activity is lacking some important elements:

- The threat of direct assault from Russia is serious, but the Ukrainian NSS exaggerates it, it doesn't take into account the different approaches of Ukraine and Russia in their approach to shaping the people's attitude to the war in the Donbas area.
- The strategy is targeting symmetrical confrontation with Russia, thus ignoring the disparity in available resources.
- The strategy denies the option of looking for allies and friendly forces inside Russia.
- Ukrainian NSS ignores the political, economic and financial aspects of the war, the so called Russian 'fifth column' in Ukraine, while focusing its attention exclusively on energy dependence.
- Ukrainian NSS does not preview the efforts to seek and strengthen relations with possible military allies, the availability of which provides an option to change the situation on the ground, primarily with Georgia and Moldova.

1. ***Exaggeration of military threat:*** if one looks attentively into the text of Ukrainian NSS-2015, it appears according to its authors, that addressing the direct Russian aggression is a principal problem, solving of which will enable Ukraine to feel comparatively safe, doing primarily energy diversification and decreasing the influence of Russian capital and finances in the Ukrainian economy.

But this is far from being true. The main existential threats to the state are internal, principal, for the ruling elite is the loss of the people's trust which might result in mutiny and coup d'état. Let us hope that Bankovaya Street understands it, accordingly the threat of military assault, though it is real, is primarily utilized for other purposes, as the following:

- Foot-dragging of hostilities with Russians in the Donbas area, deny the patriots and volunteers with experience in the ATO any intentions to stage whatever serious protest actions in Kiev against the authorities. But the protest mood is gaining strength against a rapid decline in people`s living standards, which is less due to the aftermath of the war in the Donbas but sooner the result of the fact, that the economic model of the state has exhausted its final resources combined with pervasive corruption, which aggravates things.

This supposition is supported with a number of factors:

The President of Ukraine, despite a legal obligation, has failed to introduce martial law in the country, thus transforming the hostilities in the Donbas area with Russian troops into a civil conflict from a legal standpoint.¹ In such a fashion one can consider the conflict suspended as long as he wishes, while keeping in place a kind of surrogate martial law, specially invented to suppress any opposition movements or groups, portraying them as non-patriotic during a de-facto Ukraine-Russia war.

The Presidents top personnel in the Army may be taken as evidence of his intentions not to resort to genuine warfare: despite strong criticism, only policemen instead of brass hats were consistently appointed to top positions. He also denied any attempts to renew the team of top officers of the Ministry, who have failed for almost 2 years to function properly in terms of supplying the troops in combat areas with military equipment, munitions and outfits, and have shifted the burden onto volunteers` shoulders and foreign aid.

The Ukrainian arms industry is also doing little in terms of preparation for a protracted war with Russia. Despite the misfortune of Ukraine and the results of hostilities and dramatic losses of military equipment in the East of the country, Ukraine is succeeding in arms export activity. In 2014 Ukraine remained in the top ten major arms exporters according to SIPRI, keeping the 9th position, while despite the Presidents ban, its major client appeared to be Russia²,

1 Юрій Костенко, «АТО» чи «війна»? Міжнародно-правові наслідки,
<http://vysnovky.com/analytics/politics/2068-ato-chi-viina-mizhnarodno-pravovi-naslidki>

2 Кому Україна продає озброєння, 18 БЕРЕЗНЯ 2015
<http://www.theinsider.ua/business/5508328683634/>

which bought armaments and military equipment worth \$155 mln. Besides, a state-owned concern Ukrainian Defense Industry (Ukroboronprom), which is an umbrella for more than a hundred companies and enterprises, showed considerable progress: for the first time it entered the list of the world's top arms building companies (#92) according to the U.S. journal Defense News³. Ukroboronprom's top managers also believe, it is reasonable to export modern T-84 main battle tanks Oplot (entered Ukrainian service in 2001), rather than use it in combat operations in the Donbas area. Instead modernized T-64BM BULAT (1992-1999) and T-72 (since 1973)⁴ are recommended to be utilized.

Battle readiness of the military is tightly related to a 'maybe adversary' to wage a 3rd generation war (The Russian military is capable of waging 4th generation warfare): the creation of 'an army, equipped primarily with armored personnel carriers as well as with a limited number of main battle tanks and artillery systems from empire times (USSR) has inspired Ukrainian leaders to allege about the potential to strike a mighty reciprocal military blow in case of new attacks'⁵. After almost 2 years of war the country is still lacking a State Program for Military Forces Perspective Development, and a State Program for Armament and military equipment Perspective development, a State Program for arms industry perspective development program was also failed to be delivered. What is curious, the rearmament is occurring faster in the National Guard units designed to suppress domestic protest activity of the people rather than in the Military, which were denied this option in line with a Military doctrine (before September 24, 2015⁶). The reasons of General Chiefs of Staff's negative attitude to establishment of Special Operation Forces may serve as an example to illustrate the thesis.

It is curious, that U.S. paratroopers launched training in Yavoriv training center for National Guards, not the military, to conduct squad maneuvers in live-fire

3 Партія зброї. Ставши потужним конкурентом на світових ринках, Україна нарощує експорт озброєння

Галина Корба 12 Вересня, 2015 <http://nv.ua/ukr/publications/partija-zbroji-stavshi-potuzhnim-konkurentom-na-svitovih-rinkah-ukrajina-naroshchuje-eksport-ozbrojennja-68414.html>

4 Перший заступник гендиректора «Укроборонпрому» Сергій Пінькас, 21.04.2015, <http://www.rbc.ua/ukr/news/ukroboronprom-rasschityvaet-uskorit-perevooruzhenie-1429617036.html>

5 Валентин Бадрак, Сектор безпеки України: епоха паліативів 03-11-2015, gazeta.dt.ua/internal/sector-bezpeki-ukrayini-epoha-paliativiv-_html

6 ВРУ змінила текст Военної доктрини 2012 року, <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/555/2015>

exercises in order to proceed with Fearless Guardian 2015⁷, a military training program approved by the U.S. Congress and run by both the State Department and the Pentagon.⁸ If we take into consideration that basic documents for Ukrainian military organization were delayed for a whole year since hostilities began, when the Minsk accords were already signed, than it is easy to reach the conclusion that in reality Ukrainian leaders never seriously looked into the option of waging war against Russia and to making necessary preparations. Furthermore, the President never hesitated to declare that the hostilities in the Donbas area 'have no military solution'. Nevertheless, the state's 'sector of security and defense' (a Ukrainian officials' neology to label uniformed servicemen) is getting stronger due to generous appropriations from public funds to confront an unknown poorly armed adversary. A question rises – who the Ukrainian authorities are planning to wage war on?

The topicality of the thesis mentioned above is growing against the governmental efforts aimed to substantially downgrade the people's living standards⁹ and to slash social security programs¹⁰. This practice is designed to create a situation, when the impoverished population of public service, retired persons, uniformed servicemen as well as private SMB entrepreneurs and labor force will have to switch their attention from active political activity to protect their rights to primitive survival. It is important to keep in mind, that the present Cabinet of Ministers is not targeting an upgrade in living standards to a 'civilized level', on the contrary, it plans to downgrade it significantly¹¹ including its plans to worsen the terms for retired persons from 2016¹².

7 <http://www.thedailybeast.com/articles/2015/08/13/american-paratroopers-in-ukraine-have-putin-rattled.html>

8 Десантники із США починають навчання української армії у Львівській області, Тренінги будуть проходити за участю 900 бійців Нацгвардії: http://dt.ua/UKRAINE/desantniki-iz-ssha-pochinayut-navchannya-ukrayinskoji-armiyi-u-lvivskiy-oblasti-170359_.html

9 Держпраці про зміну умов праці в бік погіршення 13.08.2015 http://kadrovik01.com.ua/news/derzhpratsi_pro_zminu_umov_pratsi_v_bik_pogirshennja/

10 Мінфін попереджає: у 2016 році через зменшення податків у бюджеті утвориться дірка у 60 млрд грн. Треба різати соціальні видатки, 19/10/2015 http://texty.org.ua/pg/news/textynewseditor/read/62612/Minfin_poperedzhaje_u_2016_roci_cherez_zmenschenna

11 СОЦКОМІТЕТ ВР ХОЧЕ ПОВЕРНУТИ УРЯДУ ЗАКОНОПРОЕКТ ПРО ОПТИМІЗАЦІЮ СОЦВИДАТКІВ, 17.12.2015 <http://finbalance.com.ua/news/Sotskomitet-VR-khoche-povernuti-uryadu-zakonoproekt-pro-optimizatsiyu-sotsvidatkiv>

12 З Нового року може розпочатися масовий вихід чиновників на спецпенсію, 18 грудня 2015, <http://ua.112.ua/mnenie/z-novoho-roku-mozhe-rozpochatysia-masovyi-vykhid-chynovnykiv-na-spetspensiiu-279702.html>

The analysis of developments during Ilovaisk ‘kettle’¹³ indicates, that the military command authority was intentionally ordered to engage volunteer`s units, which are composed from the most devoted protagonists of Maidan`s ideas and reforms, in the most dangerous sectors of defense and with the highest chances to perish¹⁴.. But in this respect there are threats and risks to national security, that emerge from a different side: the more passionate patriots have perished, the less are willing and capable to defend the state, a grave fact revealed with the fiasco of the 6th mobilization wave in 2015.

The structure of the State procurement program for FY 2015 also vividly manifests that Ukrainian leaders are not pregnant with intention to wage war on Russia: there are no plans for rearmament of the military. Ministry of Defense and National Guard resort to provision with so called ‘excessive’ arms and armament, which were considered outdated for a long time and were supposed to be sold abroad, like the T-72 main battle tank. The most shameful part is that the government has no intentions to solve a single strategic military task in the Donbas area. There are no hints at conducting R&D efforts in order to possess high precision weapons, while the amount of appropriation for Kiev State design bureau LUCH is capable to develop such systems remains symbolic. In the meantime, Ministry of Defense imports military wrecks like the Saxon, a British armored personnel carrier, withdrawn long ago from service in HM Armed Forces due to its outdated characteristics. The government approved Ukrainian State defense order for FY2014 only in July 2014: the Prime-minister A.Yatse- niuk merely forgot about it, thus the document rested in vain in his secretariat for a month and a half.

Russian ‘fifth column’: Among other things the new Ukrainian NSS-2015 mentions, is the importance of enforcing the capacity of national counter-intelligence, a step which allegedly might bring us to the conclusion, that the leaders of the state embraced the idea to strengthen the counter-intelligence

13 Август 2014-го. Иловайск. Часть 2: Почему добробаты, а не ВСУ, пошли на штурм города, 2015-08-31 <http://argumentua.com/stati/avgust-2014-go-ilovaisk-chast-2-pochemu-dobrobaty-ne-vsu-poshli-na-shturm-goroda>

Прозрение на Майдане. Пострадавшие в Иловайском котле выдвинули Порошенко ультиматум 18.01.2016

РИА Новости Украина:<http://rian.com.ua/story/20160118/1003728764.html>

14 Евгений Положий: Иловайск. У каждого преступления есть конкретная фамилия. А судить есть за что 22 ДЕКАБРЯ, 2015 http://ru.espreso.tv/article/2015/12/22/evgenyy_polozhyy_ylovaysk_u_kazhdogo_prestuplenyya_est_konkretnaya_famylyya_a_sudyt_est_za_chto

regime in the country in war-time in order to reveal and neutralize the Russian moles, which influence the state`s capacity to effectively resist, primarily in key positions in the military, arms industry and special services. Unfortunately, the reality is different:

Ministry of Defense: Despite repeated appeals from civil society activists, servicemen from the ATO area and certain politicians, the President insistently rejects any moves to bring a new team in to top positions to this key state institution for the war-time. In the Ukrainian DOD, pro-Russian top-officials tightly co-exist with deeply corrupted ones, they are difficult to distinguish, but there is something that links them: these two categories cause huge material and image losses to national security in war-time during two years in succession. Let us indicate the most notorious example:

Arms and armament procurement in Ukrainian Ministry of Defense is managed by Mr.A.Yasinskiy, a former protégé of Mr. Kluiev. Since August 2014 Mr.Yasinskiy headed a Department of R&D and procurement of arms, his appointment was coordinated by the President`s Administration. Before that he headed the Department of military security, NSC of Ukraine. His activity in these posts resulted in a critical status of Ukraine`s combat readiness on the eve of Russian aggression.¹⁵ Mr.Yasinskiy`s proposition pushes the idea to resort to procure military equipment from the warehouses of the companies, including those produced in earlier years and sold back by the Ministry of Defense as excessive and good to be sold abroad. The price-tags for these products are tripled when they are bought by Ukraine with money from public funds.

This kind of procurement policy was not in line with the State Target Program to develop arms and armaments before 2017: during some months the Ministry of Defense introduced 8 amendments to a State order document. It was he who managed to procure the notorious British Saxons, decommissioned in the 90`s. Mr.Yasinskiy succeeded even to write-off from the document an R&D project to modernize a helicopter MI-24 together with the French SAGEM Company, which was in the final stage; the budget for this project in earlier years reached

¹⁵ Закупівлями зброї і військової техніки в Мінборони займається колишній кадр Ключєва 7.03.2015 : http://dt.ua/POLITICS/zakupivlyami-zbroyi-i-viyskovoyi-tehniki-v-minboroni-zaymayetsya-kolishnii-kadr-klyuyeva-166294_.html

as much as UAH 400 mln from public funds.¹⁶ Experts believed it to be doubtful for practical reasons a command for R&D project for both anti-tank guided missile Stugna and Corsar, which differ by caliber, which will result in serious logistic problems for troops.

Arms industry: in war-time national exporters of arms and services have designed a new mode of making money: they import arms and armaments using public funds and kick-back schemes.

The State Company Ukrimash, one of the flagships of the industry: its director V.Omeljanchuk since October 2014 turned out to be a hero of publications about dubious manipulations of the State order in 2014-2015 with features of a crime¹⁷ of a sum UAH 330 mln. Earlier he also had a position in Ukrainian NSC, in September 2014 he was pushed with disgrace from a Cabinet of Ministers` meeting, during which Minister of Defense Heletey proposed him as his deputy candidate. Despite the introduction of a tax-free import regime for military equipment, the price tag in Ukraine for Hughes AN/TPQ-36 Firefinder Weapon Locating System, imported by Ukrimash, grew from UAH 9.7 mln to UAH 12.6 mln per piece, while the market price for those pieces, that were transferred free to the Ukrainian military, was \$118 000, that equals in cross-course exchange to UAH 2.4 mln at the moment of the deal. Meantime the Ukrainian DOD Department, headed by Mr.Yasinskiy has ignored the option to order another national analogue 'Polozhenie-2'¹⁸ of higher quality.

The State Company Ukrspetzexport`s price tag for imported drone complexes Fly Eye grew by UAH 2 mln (from UAH 8.2 mln to UAH 10.3 mln) per piece.

There is a 'know-how' of the State defense order 2015, invented by top managers of state companies to appropriate almost UAH 100 mln to compensate (!) the importers for the losses due to the decline of UAH cross-course contracts signed in FY2014 and already pre-paid 100%. From this sum UAH 92.5 mln

16 http://dt.ua/POLITICS/zakupivlyami-zbroyi-i-viyskovoyi-tehniki-v-minboroni-zaymayetsya-kolishniy-kadr-klyuyeva-166294_.html

17 Дмитрий Менделеев, Оборонный заказ или Оборона «в заказе 6.03.2015 http://gazeta.zn.ua/internal/oboronnyy-zakaz-ili-oborona-v-zakaze-_.html

18 Про Милан, АТО и «Зоопарк». В общем, про интересное положение... Сергей Згурец, директор консалтинговой компании Defense Express Понедельник, 20 октября 2014, <http://apostrophe.com.ua/article/business/industries/2014-10-20/pro-milan-ato-i-zoopark-v-obshchem-pro-interesnoe-polojenie/591>

was appropriated to compensate the losses of the State Company Urkinmash, all the contracts of which were already pre-paid from the budget.

Motor Sich JSCompany of VBoguslaiev, despite the government`s prohibition to procure defense-related items for Russia, is still in the business.¹⁹ Here it is appropriate to stress that the author is not in favor of a complete withdrawal from the Russian market and termination of all possible economic ties, unless it is done temporarily in the case of the introduction of martial law, being in line with the rational, that the country should not lose the Russian market in peace time. But the problem is that the government is still incapable to air its trade policy towards Russia, which is in line with the present realities from the national interest standpoint, not from the viewpoint of the Ukrainian tycoon-class. The Washington Post²⁰ and SIFRI in Stockholm²¹ noticed the discrepancy between the war-time and the on-going Ukrainian exports to Russia of dual-use goods.²²

From a formally legal standpoint (ignoring the moral aspect) Boguslaiev`s conduct is not in breach of the Criminal Code`s article for 'high treason' (# 111), due to the fact that it`s disposition does not correspond to present realities. The article means 'changing sides in war-time, hostilities, espionage, assisting a foreign state in conducting destructive activity against Ukraine.' Neither of this is in line with reality: there is no war formally, instead, we have an Anti-terrorist operation; the Criminal Code is not specific about how people should behave under the circumstances of an on-going ATO. The article #253, 4 'facilitation of a terrorist act' also does not fit., because even despite the ATO Ukraine in fact does not view the developments in the East of the country as a succession of a number of terrorist acts, committed by Russia – the name of the aggressor is not pronounced, though meant by default. Diplomatic relations with Russia have not been terminated, trade is in full swing, though restricted to some extent.

19 Михайло Поживанов, для «Главкома» Перехід на бік ворога? Чим займаються Богуслаєв і «Мотор Січ» у Росії 23.11.2015 <http://glavcom.ua/articles/35290.html>

20 Ukraine factories equip Russian military despite support for rebels By Michael Birnbaum August 15, 2014 https://www.washingtonpost.com/world/europe/ukraine-factories-equip-russian-military-despite-support-for-rebels/2014/08/15/9c32cde7-a57c-4d7b-856a-e74b8307ef9d_story.html

21 Кому Україна продає озброєння 19 марта 2015 г. http://antikor.com.ua/articles/32617-komu_ukrajina_produje_ozbrojennja

22 Ukraine factories equip Russian military despite support for rebels By Michael Birnbaum August 15, 2014 https://www.washingtonpost.com/world/europe/ukraine-factories-equip-russian-military-despite-support-for-rebels/2014/08/15/9c32cde7-a57c-4d7b-856a-e74b8307ef9d_story.html

Accordingly, the only crime that Boguslaiev may be accused of, is arbitrariness (art.#356), to be more precise – ‘unauthorized, in breach with the set regulations, actions, the legality of which is questioned in the court by certain citizens or companies, institutions or organizations, in case of such actions resulting in considerable damage to the interests of these citizens, a state or society’. The government of Ukraine or the President himself might have legally acted as petitioners, which could bring the case against Mr.Boguslaiev, the owner of Motor Sich Company, to court.

In June 2014 President Poroshenko signed a decree to ban the export of defense-related and dual-use products to the Russian Federation. Next year in May 2015 the Parliament denounced a number of bilateral contracts and agreements with the Russian Federation, which embraced different spheres of bilateral economic cooperation. Finally, on September 16, 2015 the President enacted a list of sanctions composed in Ukrainian NSC, introduced against a number of companies and individuals in Russia.

Motor Sich Company is not providing its products to the Russian arms companies or Russian military. Meantime there are contracts of at least RUB 6.36 mln to service and repair Mr.Putin`s personal aircraft and the aircraft of Russian EMERGECOM. Meantime, a SIFRI report indicates the procurement of aircraft engines for the Yakovlev Yak-130 (NATO reporting name: Mitten), a subsonic two-seat advanced jet trainer/light attack aircraft or lead-in fighter trainer (Motor Sich engine design), as well as for the Antonov An-140 (a turboprop regional airliner, designed by the Ukrainian Antonov ASTC bureau) and The Antonov An-148 (Ukrainian: Антонов АН-148) is a regional jet airliner).

Ukraine still maintains trade and economic cooperation and active contracts with Russia – a country, which occupies a part pf its territory. The leaders of Ukraine are evidently incapable of grasping the idea, that the practice of keeping safe and sound economic ties with an aggressor is the best recipe for encouraging it to further illegal actions.

Russian assets in Ukrainian economy:

Ukraine has suffered the occupation of Crimea and lost assets equal to at least \$ 1 bln. Russia enacted a law to ‘nationalize’ Ukrainian assets and property in

Crimea, which is equal to robbery. In response Ukraine with its apathy not only facilitates Russia to turn robbed property and assets of the state and private citizens and banks to be transformed into legal ones. Preserving in continental Ukraine of big Russian businesses, directed from the Kremlin, during on-going trade-wars with Russia creates considerable risk to national security of the state.

Russian big business is heavily represented in Ukraine with co-owners of 'Kievstar'²³ and MTS²⁴ communication companies, as shareholders of Zaporizhstal (Ukraine's fourth largest steel maker)²⁵, Southern ore mining and processing enterprise (Krivui Rig)²⁶, "Kryukov Railway Car Building Works" PJSC²⁷, Zaporozhtransformator (ZTR) Public Joint Stock Company²⁸, Nikolaev Alumina Refinery²⁹ and other important assets. All these assets belong to the Russian state or Russian private individuals. In 2014 there were allegations of pushing to nationalize these assets, but the destiny of such industries and other companies are directly dependent on the specific terms of their transition to Russian owners, still unknown.

23 Компанія належить до міжнародного холдингу VimpelCom Ltd. (Нідерланди), 47% якого належить російській Альфа-Груп, 43% — норвезькій Telenor. <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%B8%D1%97%D0%B2%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%80>

24 Around 80 percent of Ukraine's mobile market is controlled by Russia's top mobile firm MTS and Amsterdam-based Vimpelcom, in which Russian billionaire Mikhail Fridman's Alfa-Group is the biggest shareholder. <http://www.reuters.com/article/ukraine-crisis-russia-telecommunications-idUSL5N0RB26G20140914>

25 Eduard Shifrin, co-founder with Alex Shnaider of Midland Group (a holding company headquartered in Guernsey that embraces interests in steel (Zaporizhstal), shipping, real estate, agriculture and motorsport with Midland F1 Racing), take the control of privatised steelmaker Zaporizhstal. <https://en.wikipedia.org/wiki/Zaporizhstal>

26 На даний момент основними акціонерами ПАТ «ПГЗК» вважаються ПАТ «Смарт-холдинг» (Україна) і компанії, що входять до складу Evraz Group, (Росія). https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D1%96%D0%B2%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%B3%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D1%87%D0%BE-%D0%B7%D0%B1%D0%B0%D0%B3%D0%B0%D1%87%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%B1%D1%96%D0%BD%D0%B0%D1%82

27 <http://minprom.ua/articles/186339.html>

28 С 2001 года в составе финансово-промышленной группы «Энергетический стандарт» Константина Григоришина. <https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%97%D0%B0%D0%BF%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B6%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1%81%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%BE%D1%80>

29 новий власник, — російська група компаній «РУСАЛ» («Російський Алюміній») https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B0%D1%97%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D0%B3%D0%BB%D0%B8%D0%BD%D0%BE%D0%B7%D0%B5%D0%BC%D0%B0%D0%B8%D0%B9_%D0%B7%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D0%B4

Russian capital is heavily present in the Ukrainian banking sector: PSC Prominvestbank (7)³⁰, Sberbank of Russia (8), Alfa-bank (11), VTB Bank (13), at present it functions as a stabilizing factor for the whole national banking system, which is in deep crisis, accordingly it does not suffer from sanctions, introduced against Russia.

Energy:

After two years of hostilities with Russia, in the energy sphere Ukraine found itself in dire straits: the state feels complete dependence on Russia in nuclear energy supplies, the government lacks funds to buy 5 bln m3 of natural gas to safely pass the heating season in winter, there is a lack of 30% of energy coal, due to which in late 2015 such key coal power stations as Pridneprovska, Slavianska, Zmievskha halted energy production, Trypilska and Kruvorizhskha were close to that also. The situation is aggravated by Russia's hostile actions: on November 25 it blocked energy coal and gas supply to Ukraine. The rise in prices of energy for residents and industries not only has a negative impact on people's living standards, but it shapes a situation of instability and the threat of people's actions of discontent against the government. The level of threat is aggravated with the fact, that a considerable portion of Ukraine's energy and fuel complex is either controlled from the Kremlin, or is under its strong influence.

To be more exact, Ukrgasproduction PJSC, which is subordinate to National JSC Naftofaz of Ukraine, is headed since December 2015 by former employees of Russian companies³¹: the CEO is Roman Beliaga, former TNK-BP employee. The bulk of his business experience he devotes to providing goods and services to Russian companies. He formed his new team in the Ukrainian company shaped exclusively from former employees of Russian oil companies Saratov Oil refinery and Rosneft, which are skillful in doing business with the public funds of Ukraine³². Such a HR practice entails the challenges to financial and

30 NBU rating place <http://odessa-daily.com.ua/news/sudba-rossijskih-bankov-v-ukraine-id63769.html>

31 25.11.2015 <http://hromadskeradio.org/2015/11/25/ukrgazvydobuvannya-ocholyly-vyhidci-z-rosiyskyh-struktur-zmi>

32 Как агенты российских спецслужб и аферисты «Укргаздобычу» потрошат 01.12.2015 <http://skeleton.info.org/kak-agenty-rossijskix-specsluzhb-i-aferysty-ukrgazdobychu-potroshat/>

informational security of the state company, but worse, to national energy security.

There are still considerable Russian assets in the Ukrainian fuel and energy industry: LUKoil remains an owner of the oil and chemical complex Carpatnaf-tochim,³³ which is planned to be re-launched after a 2 year standstill. Rosneft remains an owner of the unique Lisichansk oil refinery, which has suffered a lot during the hostilities in the Donbas area. Previously this enterprise manufactured production for Russia and EU countries.

In the energy business, Russian assets amount to more than \$10 bln. VS Energy Company, which controls 12 out of 26 Ukrainian regional electric power companies, belongs to the businessman Y.Guiner and a Russian State Duma deputy O.Babakov³⁴. In 2013 VS Energy Group acquired a controlling interest in Kiev and Rivne regional electricity distribution companies from the U.S. AES Corp. for \$113 mln. The holding Energostandart possessed by Mr.Grigorishyn and owns assets and enterprises in the construction of electric transformers, energy machine building, electricity generation, transportation, logistics and real estate.

Kremlin`s economic war against Ukraine:

The Kremlin learned a lesson from Ukrainian developments – if it keeps afloat a little bit longer than Kiev does then the Ukrainian government would merely collapse.³⁵ Russian policy towards Ukraine from the very beginning was streamlined to do as much damage to its economy as possible. Economic and trade wars, wars to get control over the routes of the merchandise flow and transit routes for energy sources not only follow hostilities, but frequently pose a true cause for them. At the moment Russia appears incapable of grabbing control of Ukraine with an armed hand, but it may succeed using financial, trade and economic warfare: Ukraine`s economy is very fragile, the state bureaucratic

33 У «КАРПАТНАФТОХІМ» ГОТУЮТЬСЯ ЗАПУСТИТИ РОБОТУ ПІДПРИЄМСТВА НАВЕСНІ - УСЯ НАДІЯ НА ІНВЕСТИТОРІВ <http://firtka.if.ua/?action=show&id=66560>

34 ВЕДОМОСТІ: ЯК РОСІЙСЬКИЙ БІЗНЕС ЗВИКАЄ ДО ВІЙНИ В УКРАЇНІ 02.09.2014 http://finbalance.com.ua/news/strongVedomosti_strong-Yak-rosiyskiy-biznes-zvika-do-viyni-v-Ukrani

35 Марк Адоманіс, оглядач американського Forbes, 19 травня 2015, <http://www.slovoidilo.ua/2015/05/19/novyna/ekonomika/amerykanska-presa-prohnozuye-ekonomichnyj-kolaps-v-ukrayini>

apparatus has lost its professional skills, the people`s discontent with the authority persistently grows with a tendency to continue to rise.

Then, how does the new Ukrainian NSS view this challenge and the ways to address it? It previews only to strengthen the 'sector of security and defense'. This is strange...

The Russian government decided to introduce from January 1, 2016 the next food embargo against Ukrainian exports due to inaction of the Ukraine-EU FTA Agreement and also because of the joint Ukraine-Western economic and trade sanctions against Russia. To make the negative effect from this endeavor more effective Russia plans to deny Ukraine access to the markets of all Custom Union member states: Belorussia and Kazakhstan. This threat to national security results from the fact that Ukrainian financial stabilization in 2015 was achieved with Western assistance and was based on the aspirations of a revival of economic growth of Ukraine`s economy if FY2016. But these hopes may run ashore due to the Russian blockade as far as EU markets are unable to compensate the loss of the Russian market to Ukraine.³⁶

Ukraine has various segments of the Russian market and their importance to national security is not the same. For instance the food market at the moment is not critical: in 2012-2014 the total export of food reached \$600 mln, in 2013 the amount of export reached \$2 bln, while the share of Russia in the general export structure comprised 30%. But starting from 2014 due to the introduction of tough phyto-sanitary standards and other non-tariff politically motivated barriers the share of Russia dropped to 10% - 13%.³⁷ On the bulk of trade items the share of Ukrainian exports to the Russian market dropped to 2-3%, which makes \$200-400 mln (40% decline).³⁸

The situation is completely different in the domain of industrial exports to Russia: frequently this is the sole market for Ukrainian industries. In October 2015 after 2 years of restrictions on the export of railroad carriages and other equip-

36 Украина vs Россия. На пороге новой торговой войны 24.11.2015 <http://korrespondent.net/business/economics/3594481-украина-vs-rossiya-na-porohe-novoi-torhovoivoiny>

37 Новый этап торговой войны: сколько потеряют Украина и Россия, 23.11.15, Апостроф, <http://minprom.ua/digest/198118.html>

38 Україна знизила експорт продуктів у Росію до історичного мінімуму - МінАПК 19.08.2015 <http://www.pravda.com.ua/news/2015/08/19/7078310/>

ment, Ukraine submitted a claim to the WTO arbitration mechanism. These restrictions embraced Kryukov Railway Car Building Works, Dnipropetrovs`ky strelochny zabod, Azovobschemash and PJSC "FED", Kharviv.

Such a contradictory move indicates that the government has not any reasonable strategy to address the problem. In September 2014 Ukraine, under Russian pressure ceded to postpone the inaction of Ukraine-EU FTA Agreement, but all in vain. At the moment Ukraine decided to respond in a mirror-type fashion with similar sanctions, with a merchandise and energy blockade of Crimea, rejecting the prolonging of contracts. The losses for the parties is rising to hundreds of millions USD, but that has no impact on Russian decision makers. On the other side, Ukraine fondly hopes to get additional help from EU, but Brussels has already informed, that the next Russian embargo is not a surprise and that Kiev should have taken all the necessary steps to face such a development.

Russian political projects in Ukraine: despite the occupation of a part of the national territory and the hostilities in the Donbas area, the new authority in Ukraine turned a blind eye to a number of Russian political organizations, which operate legally and make a considerable negative impact on domestic stability and pose a growing threat to its unity. The new Ukrainian NSS does not see these threats on its radar, while the leaders of the state do practically nothing to address the challenges (excluding a ban to operate for the Ukrainian Communist Party, P.Sumonenko, in December 2015³⁹). Meantime, the Russian fifth column remains a key tool of aggression against Ukraine, it is utilized as a major middle man to finance separatism.

For a long time Russia has practiced establishment in Ukraine and direction of its own political projects posing as political parties, civil society organizations (the so called 'co-patriots' organizations, in establishment of which MP V.Kolesnichenko was heavily engaged in, as well as numerous fake formations, like 'Brotherhood' of Mr.Korchinsky and Civil Platform "Maidan' of S.Dubenko)⁴⁰ and religious organizations (Ukrainian Orthodox Church Moscow Patriarchate). In 2013 there were 13 pro-Russian political parties in Ukraine legally op-

39 <http://tsn.ua/politika/v-ukrayini-oficiyno-zaboronili-diyalnist-kompartiyi-555434.html>

40 «ГроМайдан» проти Майдану ОЛЕНА ГОЛУБ, РОМАН КАБАЧІЙ, ДЛЯ УП 17 лютого 2014, <http://www.pravda.com.ua/articles/2014/02/17/7014100/>

erating.⁴¹ These are the most notorious of them, which don't bother to hide their links with Russia: Communist Party renovated (leader – M.Savenko), Communist Party of workers and peasants (A.Savenko), Progressive Socialist Party of Ukraine (N.Vitrenko), Rodina party, Odessa (I.Markov), Union of Leftists (V.Volga), Ukrainian choice (V.Medvedchuk) and the former Party of Regions (specific officials of which should be prosecuted for high treason).

Besides non-covert, there are covert pro-Russian political projects operating in Ukraine, to such we may attach SVOBODA⁴² ⁴³, Samopomich Union political party⁴⁴ ⁴⁵, Opposition Bloc and its parties-clones, created to manipulate the free choice of the constituency like Revival (Ukraine) and Our Land (Ukraine), though this is a supposition based on features, not on hard evidence, because the authority and its law enforcement agencies do not deal with the issue. The dangerous presence of such hostile projects is aggravated by the fact, that their representatives are included into the Parliament, central and local authorities, while the sole aim of their creation is to undermine Ukrainian statehood.

The ways to address the challenges:

The quest for the ways to address the national security threats in this chapter is the most complicated. The level of manipulation of both Ukrainian and Russian authorities of the people's conscious grew so high, that it proved difficult to give a firm answer to the following simple questions:

- Is there a foreign foe of the Ukrainian nation? The national authority assures, that there is one (the Kremlin), but it's concrete deeds seriously question this statement due to the fact, that the authority is not waging war against this foe, more than that, it's

41 В Украине зарегистрировано 14 пророссийских партий, 2013-05, <http://argumentua.com/novosti/v-ukraine-zaregistrirovano-tselykh-14-prorossiiskikh-partii>

42 Партия "Свобода" – віддушина для зневірених чи технологія багатоцільового використання? 20.01.2011 М.Писарчук, О.Мігачова, <http://www.unian.ua/politics/450551-partiya-svoboda-viddushina-dlya-znevirenih-chi-tehnologiya-bagatotsilovogo-vikoristannya.html>

43 Навіщо потрібна Свобода – ВО Свобода, ЮРІЙ ЛЕВИКІН, ДЛЯ УП, 14 квітня 2011, <http://www.pravda.com.ua/articles/2011/04/14/6096016/>

44 Чий проєкт «Самопоміч»? 30.10.2014 Юрій Ситник, http://vgolos.com.ua/blogs/chyy_proekt_samopomich_161899.html

45 Проєкт «Самопоміч»: розвінчання міфу, 11 листопада 2014, Петро Герасименко, «Вголос» http://antikor.com.ua/articles/18803-proekt_samopomich_rozvinchannja_mifu

very staying in office heavily depends on the presence of this ‘foe’ on Ukrainian soil.

- Is there a domestic foe of the Ukrainian nation and who is it? The authority assures us, that there is one, and they are the civil activists, which resort to protests against anti-national policy of the government and thus are turned into protagonists of Putin. But there are doubts about the rational of this statement, for sooner the real threat is being created by the authority itself and is getting ready to wage war against its own nation.

The Ukrainian NSS-2015 focuses of a military threat, but it appears, that battle tanks and artillery are the wrong tools to solve the problem. There is a dilemma to be solved:

- Real stabilization of the political and economic situation in Ukraine is impossible to reach unless there is a stable situation in the Donbas area and the cease-fire accord is respected. Such a scenario looks realistic only if Ukraine temporarily abandons its right to regain the occupied territories.
- Continuous latent hostilities in the Donbass area remain a key precondition for the new Ukrainian authorities to stay in the office, as far as only this provides a window of opportunity to effectively suppress any protest action of the people.

Strengthening of civil control over military and law enforcement agencies might be the right recipe to address the threat of bringing uniformed servicemen against civil activists. Primarily, the Parliamentary Committee in this sphere is important, as well as the appointment of civilian politicians to leading positions in the Ministry of Defense, Ministry of Interior and National Guard (though not to General Staff). Civil society also has spare opportunities. What is clear is that the third Maidan will result in complete de-legitimation and a split of the state. The shaping of efficient civil society control instruments over the authority today looks to be a perspective course of action.

To combat corruption in the Ministry of Defense: this is a direct function of the Prosecutor General`s Office and SBU, but there is doubt whether the leaders of the state really have the political will for such an endeavor. Appropriation

of 5% of GDP to a 'sector of security and defense' makes it a really lucrative piece in terms of corruption, and it is difficult to overestimate its importance. Lynch courts may turn out to be an effective alternative, though the challenge grows from the fact, that the state will completely leave the legal framework and finally be de-legitimized.

Ukraine`s inability and impotence to resort to legal actions aiming to recover the propriety of the state or its private individuals, including compensation for its temporarily loss of possession, inevitably brings to attention the issue of existence of such an inadequate state. Western states⁴⁶ like the U.S.A., Belgium, France⁴⁷, and Austria confiscate and freeze Russian assets on their own soil. Ukraine should act asymmetrically, keeping in mind that the amount of Russian assets in Ukraine exceed considerably those in Russia⁴⁸, and that these very assets remain to be the leverage of active manipulation of Ukraine`s politics.⁴⁹ It is reasonable to conduct a policy to diminish the share of Russian assets in the Ukrainian economy in critical branches along the following avenues:

- according to international law, annexation enables an injured party the right to be compensated for the lost property and assets in different forms;
- Resort to forced counter-estrangements of Russian assets in different forms, including redeeming, despite the valid bilateral agreements on investments` protection, but acting exclusively for the public good (not in the interests of private individuals);
- to establish transparent and equal for all rules to operate on the national market and attach to them strict enforcement mechanisms, which inev-

46 How far do EU-US sanctions on Russia go? 15 September 2014 <http://www.bbc.com/news/world-europe-28400218>

47 The Freezing of Russian Assets, Moscow's Counter-Sanctions Directed against the EU By Stephen Lendman
Global Research, June 21, 2015 <http://www.globalresearch.ca/the-freezing-of-russian-assets-moscows-counter-sanctions-directed-against-the-eu/5457007>

48 Чужой среди своїх, Какие активы украинские олигархи держат в России, 4 сентября 2014
<https://lenta.ru/articles/2014/09/04/property/>

49 Проблемы России с элитами на Украине, Svargaman Июля 3, 2015,
<http://voprosik.net/problemy-rossii-s-ELITAMI-na-ukraine/>

itably will lead to revision of non-public conditions of Ukrainian assets` transfers to Russian owners.

Instead, the state recapitalizes Russian banks on Ukrainian soil using the money of Ukrainian tax-payers⁵⁰ – it is difficult to imagine this absurdity from the standpoint of the national interest.

Systemic and perspective moves to diminish to admissible the level of current economic dependence from Russia remains of paramount importance for Ukraine. The issue became urgent long before Russian aggression; since 2006 Russia commenced to realize a program aimed to substitute all the variety of Ukrainian import by national products, but Ukrainian corporate business preferred to neglect these developments. The process of shifting the products to other markets demand investments and encouraging business climate, but hostilities in the Donbas area do not facilitate their necessity. But at the present stage of confrontation, Russia views financial and economic domains as the key areas.⁵¹ Ukraine needs to target its arms industry on the needs of its own military and the Western market: for instance, to modernize Army helicopters Mi-8 and Mi-24, to develop a national helicopter MSB-6 ‘Ataman’.

Another avenue is the up-grading of Ukrainian industry to a post-industrial level: the potential of a trained national labor force creates the preconditions for the country to pass to a higher-level production bases on knowledge and to revive its R&D potential.

Finally, the state should protect its political system, ideological concept of its existence though, this ideological concept should be created first and the political elite should start advancing it. There is a broad array of measures to counteract the hostile activity in this sensitive sphere which are practiced in the West, it is high time to utilize those in our country.

50 Романюк предложил срочно арестовать активы России в Украине, 19 июня 2015, <http://obozrevatel.com/politics/63140-a-chego-zhdet-ukraina-romanyuk.htm>

51 Кулицький, ст. наук. співроб. СІАЗ НБУВ, канд. екон. Наук, Про перспективи розвитку української економіки у 2016 р. http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1859:perspektivi-ekonomiki-ukrajini-u-2016-r&catid=8&Itemid=350

CONCLUDING REMARKS

It is worth for the nation to realize, that an emotional and spontaneous ‘Revolution of Dignity’ aimed at transforming the country into a prosperous European-type state not only remains unreached, but has even moved further away. The old political elite is still holding the reins of power, remaining amoral to the same degree and as hostile to the national interest as before. The difference is in the quality of state management of the ‘Vinnitsa’ group, which appears to be much worse, than of the notorious ‘Donetsk’ group.

One of the reasons for this outcome is the fact that the government still operates beyond any tangible control of the nation and its active civil society organizations. Any activity of any other political group that may come to power in this country, which lacks effective civil society tools to control the authority, will be equally disappointing, and this is a lesson to be learned.

The other reason is the lack of a highly trained state servicemen pool, which could have replaced the present one, as far as the state system of selection of personnel, its training and placing in appropriate positions is ruined.

In post-Maidan-2014 Ukraine there is an evasive and misleading idea that a capable civil society has emerged. But this is a sheer exaggeration. In the meantime there is a high demand for the civil society to be strengthened, and it is reasonable to measure its progress in accordance with the following criteria:

- Shaping of a positive concept (a system of general views) for the state`s further existence and some approaches to realize it in practice. It is clear now, that the present political elite are incapable of doing it.
- Formation and enhancing of the tools designed to protect the free nation`s right to elect and change its leaders, which should be selected according to their capacity to realize the above mentioned concept.
- Establishment and utilization of efficient tools to control all branches of the government on all levels – central, regional and local, between election campaigns.

- To serve as a cadre pool of trained bureaucracy to renew the state apparatus, primarily executive and legislative.

In the epoch of IT, broad opportunities became available to realize these ambitious tasks, to press the government in order to enact appropriate political decisions.¹ It is high time for Ukraine to create an open society with mechanisms, which enable the necessary flexibility to change and challenges of its economy. It is the openness based on IT and a variety of civil society organizations that should ensure this flexibility. Scientific and technical information turned into a strategic raw material. For example, in the U.S.A. a digital-based economy produces 8% of its GDP and 35% of its economic growth in recent years.² Ukraine should urgently act in order to upgrade its economy`s competitiveness.

The new NSS-2015 envisions the solution of Ukrainian strategic economic challenges to EU integration. A part of these challenges, like economic restructuring due to modernization of production facilities and of social infrastructure, environment protection, technical support of reforms, the Ukraine-EU AA enables to solve, but these windows of opportunity should be used to serve the national interests. Ukraine needs to considerably grow its exports of high value-added products. The present structure of Ukrainian exports to the EU does not facilitate the task to address this challenge, the IMF-advised reform agenda also doesn't target a change to that trend, on the contrary, they result in a growing of tax burden, they press labor force resources due to tariffs` rise, decline of wages and salaries, they deny competitiveness to the national producers. One can erect a strong modern economy only while following a national recipe. The country has two-three years while raw-material export to EU market can bring benefits,³ but they do not emanate serious impulses for economic development in a long-term perspective. Potential to make the export prices for EU products cheaper by 5-15% due to free customs duties is levelled by UAH devaluation. The development of national production should be based on IPR protection and

1 Нова економіка: мода чи єдиний шанс для нової країни, Савельєв Є., Куриляк В.
<http://ur.co.ua/117/303-1-novaya-ekonomika-moda-ili-edinstvennyiy-shans-dlya-novoiy-strany.html>

2 В ЄС в Україні буде всього 2-3 роки, щоб не стати сировинним придатком, - експерт, громадський діяч, глава політичної партії «Успішна Країна» Олександр Клименко, 18 січня 2016
<http://ua.112.ua/ekonomika/v-yes-v-ukrainy-bude-vsogo-2-3-roky-shchob-ne-staty-syrovynnym-prydatkom-ekspert-285844.html>

3 Інтеграційні можливості України: перспективи та наслідки Наукова доповідь За редакцією академіка НАН України В.М. Гейця, чл.-кор. НАН України Л.В. Шинкарук, 2014 <http://ief.org.ua/docs/sr/281.pdf>

P&D intellectual efforts, investments in talents, ideas, reshaping of the education system to fit the labor market and the perspective needs of a new economy.

The Ukrainian economy faces zero prospects to revive its growth due to reestablishment of normal economic cooperation with Russia when the hostilities in the Donbas area are over, a vain hope of the present Ukrainian elite, as far as the potential to facilitate such a type of cooperation are negligible due to a Russian policy to substitute export products with national. A window of opportunity may exist only for high material and energy consuming products, due to a lack of trained labor force in the Russian enterprises, which are problematic to replace in a mid-term perspective.⁴

Finally, the nature of Russian aggression against Ukraine does not envision any peace in the long run, but only complete disruption of Ukraine as a state. Accordingly, the state faces three scenarios: Russia will prevail, a third party will prevail, or it will be Ukraine itself who will prevail. It is the last scenario that the national elite should choose to lead the nation.

⁴ Інтеграційні можливості України: перспективи та наслідки Наукова доповідь За редакцією академіка НАН України В.М. Гейця, чл.-кор. НАН України Л.В. Шинкарук, 2014 <http://ief.org.ua/docs/sr/281.pdf>

громадсько-політичне видання

Стратегія національної безпеки України (альтернативна)

Формат: 70x100/16. Ум. друк. арк. 35

Тираж: 1000 прим. Зам. № 526

Видано та надруковано:

Місійна книжнова фабрика «Християнське життя»,

вул. В. Стуса, 3, м. Луцьк, 43006

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 529 від 12.07.2001 р.